REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ȘI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂȚII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Președintele Societății Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACȚIUNE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XV

1914

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Paris (fostă Doamnei), 16

1915.

224.

www.dacoromanica.ro

REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ŞI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂŢII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Preşedintele Societăţii Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACŢIUNE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XV

1914

BUCUREŞTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Paris (fostă Doamnei), 16

1915. 224.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

A VOLUMULUI XV

Pag.

Năsturel General P. V., *„Nova Plantatio" şi Regii României, moştenitori ai Împăraţilor Bizanţiului*. Conferinţă ţinută la Societatea Istorică Română. Cu 76 figuri, înfăţişând: *a)* Monedele Domnilor Ţerii Româneşti dela Vladislav Basarab (1364—1374) până la Vlăduţă Voevod (1510—1512) (fig. 1—15); *b)* Peceţiile Domnilor Ţerii Româneşti dela Mircea cel Bătrân (1386—1418) până la Radu Leon Voevod (1664—7, 1667—9) (fig. 16—73); *c)* Unul din cele două tunuri din curtea Arsenalului Armatei, cu stema bizantină a lui Şerban Vodă Cantacuzino (fig. 74—75); *d)* Castelul dela Şapte Turnuri, Constantinopol. (fig. 76) 1

Năsturel General P. V., *Genealogia Năsturelilor*. (Urmare). VII. Graf Şerban al III-lea Banul; VIII. Constantin al II-lea vel Ban. 81

Vasilescu Al. A., *Urmaşii lui Mircea cel Bătrân până la Vlad Ţepeş*. I. Mihail I (1418—1420); Radu al II-lea Praznaglava (1420—1422); Dan al III-lea (1422—1431); Alexandru Aldea (1431—1437) . . . 120

Popescu N. D., *Istoricul şoselei şi grădinei Kisseleff din Bucureşti*. Aleia Băneasa; împământenirea lui Kisseleff; proiect pentru ridicarea unui monument lui Kisseleff; crearea şoselei şi grădinei Kisseleff . . . 171

Kretzulescu Em. E, *Cronica lui Vasile Buhăescul Cămăraşul*. Textul. (Urmare). 219

Dumitrescu Al. T., *Ler Împărat*, (Urmare). Adaos la materialul folkloristic: *Ler* în superstiţiile româneşti. 226

www.dacoromanica.ro

NOVA PLANTATIO

ŞI

REGII ROMANIEI

MOŞTENITORI AI IMPĂRAŢILOR BIZANŢIULUI

(CONFERINŢĂ ŢINUTĂ LA SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ IN ANUL 1913).

In anul 1892 mult regretatul profesor, răposatul *V. A. Urechiă* publică în *Revista Literară*, anul al XII, un studiu intitulat: *„Schiţe de sigilografie românească"* (sfragistică). In acest studiu învăţatul academician aminteşte, cu privire la stema Moldovei, că „încă dela fun- „darea Principatului, ba probabil chiar şi mai înnainte de Dragoş, is- „toricii ne spun că Moldova a avut ca emblemă un *cap de bour"*.

Despre emblema Ţării-Româneşti, V. A. Urechiă se exprimă astfel: „când apar cele dintâiu peceţii, sunt foarte rudimentar făcute, „de o mână de săpător foarte neabilă. Când un sculptor strein erà „apoi însărcinât a face sigiliul domnesc, el îl alterà. Lipsa de bun „gravor e pentru mult în istoria sigilografii munteneşti".

Cea dintâiu întrebare ce şi-o puneà bătrânul V. A. Urechiă era: „avut-au Muntenii în scutul lor un *corb* sau o *aquilă?"*

A doua întrebare se refereà la epoca anti-romană: „ce emblemă „au avut Dacii?"

Trecând peste *„cele trei capete de negri"* atât de desbătute între Haşdeu şi Urechiă, răposatul Urechiă, ne vorbeşte despre o a treia evoluţiune pe care o numeşte *„Nova plantatio"* şi pe care o arată că consistă „din două personage domneşti, cu coroana pe cap, „unul bărbat, altul femeiă; că între ei este un *pom*, pe care-l ţin cu „câte-o mână". Şi, mai departe, zice: „atât erà de cunoscută stema „aceasta *Novæ plantationis*, că şi *Sigismund Batori*, când se intitu- „leazà de Domn al Moldovei şi al Valahiei, introduce în herbul său *„corbul împreună cu chiparosul"* (pomul).

www.dacoromanica.ro

Ne urmând pe Urechiă în discusiunea ştiinţifică ce avù cu Haşdeu despre *Nova plantatio terræ Fogarass*, vom ajunge la concluziunea ce face, sau la răspunsul ce dă întrebărilor ce'şi-a pus:

„Atât în prima cât şi în secunda perioadă, zice, n'am întâlnit „nici *corb* nici *aquilă*. In decursul perioadei a treia însă apare, sin„cronistic ici-colo, din ce în ce mai mult, şi căutând a se substitui simbolului „*Novæ plantationis, o pasăre*", care pasăre, Urechiă este de părere „a nu fi fost aquila", deşi, adaogă tot dânsul, „d-l *Dimitrie Sturdza* „*crede* că *aquila* erà pecetia Ţării" şi că sigiliul „*cu cele două figuri şi cu un pom* erà al Domnitorului". Din parte-i Urechiă crede şi el „*din contră*" că sigiliul cu pasărea (aquilă ori corb) erà sigiliul „Domnitorului" şi ca dovadă în sprijinul acestei *credinţe* aduce faptul că, pe monetele muntene, nu află decât această marcă (pasărea) şi că „moneta trebuià să aibă „*signum principis*".

La studiul renumitului profesor Urechiă, am răspuns noi în acelaş an (1892), scoţând de sub tipar „*Stema României*", *studiu critic din punct de vedere eraldic*, şi, firește, ne-am şi grăbit a oferì atât distinsului profesor de istorie, cât şi genialului Haşdău câte un exemplar.

La 28 Septemvrie 1892 „bătrânul confrate" V. A. Urechiă, ne răspunde printr'o scrisoare, la Galaţi, unde ne aflam: „Oricât n'ai „fi de acord cu mine în cartea d-tale eu voiu citi-o pe dată ce sănă„tatea îmi va permite. Iţi mulţumesc deci că mi-ai dăruit-o. Noi bă„trânii am deschis calea, al d-voastră tinerilor e rândul să duce-ţi stu„diul mai departe şi tot mai bine".

I.

In studiul meu critic, amintit mai sus, discutând în mod şciinţific argumentele şi părerile autorilor invocaţi de Urechiă, am *demonstrat* că:

Aquila a împodobit cu strălucire *herbul* Munteniei precum *Bourul* erà emblema falnică, mândră şi glorioasă a Moldovei.

Şi cu privire la *Nova plantatio* zieeam că nu pot primì părerea că ar reprezintà întemeierea principatului Muntean; de oarece nu se vede o asemenea *plantatio* în Moldova, care doar, şi ea a fost *întemeiată* de Dragoş.

Această simbolizare *(Nova plantatio)* venită cam cu o sută sau două de ani în urma stabilirei blazonului, are nevoe de o legendă, iar răposatul Urechiă nu ne-o dă, ci se exprimà astfel:

„Cum citesc eu,—eu pentru prima oară,—acest rebus nou eraldic:

„In vechia ţară a soarelui, a lunei şi a stelei, un domnitor şi o

www.dacoromanica.ro

„doamnă, soţia lui, au răsădit un pom, de care pom iată ei se îngri-„jesc cu dragoste".

„*Pomul* simbolizează minunat actul unei colonizări noui, care în „evul mediu se şi numeà *Nova plantatio*, precum în religiune tot la o „colonizare se refară *Viia* cea sădită de dreapta Tătălui: *Omenirea.* „Diploma dela 1372 a lui *Ladislav Voevoda Transalpinus, Banus „de Zevrius*, ne dă de minune explicaţiunea stemei române muntene „din a treia simbolizare.Diploma dă această explicaţiune în chiar titu-„latura Domnului: *Dux novæ plantationis terræ Fogarass*", sau cum ci-tesc *Haşdeu* şi d-l *A. D. Xenopol: Dux novæ plantationis* **et de** *Fogarass*, ca titulatură a acestui *Vladislav Basarab*, frate mai mare al lui *Radu Negru.*

Este important a ne fixà bine, ideile asupra acestei „explicaţiuni" a rebusului eraldic. *Titulatura* este desicur o *inscripţiune* iar *pecetia* ne înfăţişează nu numai inscripţiunea din exergă, dar şi nişte *mobile*

Fig. 1.

sau figuri; şi, după cât se vede, Urechiă nu ne spune dacă *rebusul* adică: Domnitorul şi Doamna cu pomul răsădit de ei, figurează pe pecetie, ori transcrie el numai *titulatura* pecetiei?

Vom cercetà deci toate documentele referitoare la emblemele din scutul Ţărei şi cum cele mai vechi documente existente sunt *monetele*, vom începe cu acestea.

www.dacoromanica.ro

Vladislav Basarab (1364—1374) are [1]) următoarea monetă fig. 1 şi 10 (I tabl. A şi I tabla B. Magnum Etymologicum)

Av. † M. LADIZLAI WAIWODE în exergă. Apoi pe scut: despicat *(parti:* împărţit dealungul în două) în cartierul din dextra (dreapta) 4 *făscii* (grinzi transversale) iar în senestra (stânga) *plin* (câmp fără mobilă).

Rev. † TRANSALPINI în exergă; apoi un coif închis având ca vârf o aquilă (conturnată) aşezată spre dreapta dar cu capul întors spre stânga).

---

[1]) *Schiţă genealogică a Domnilor*

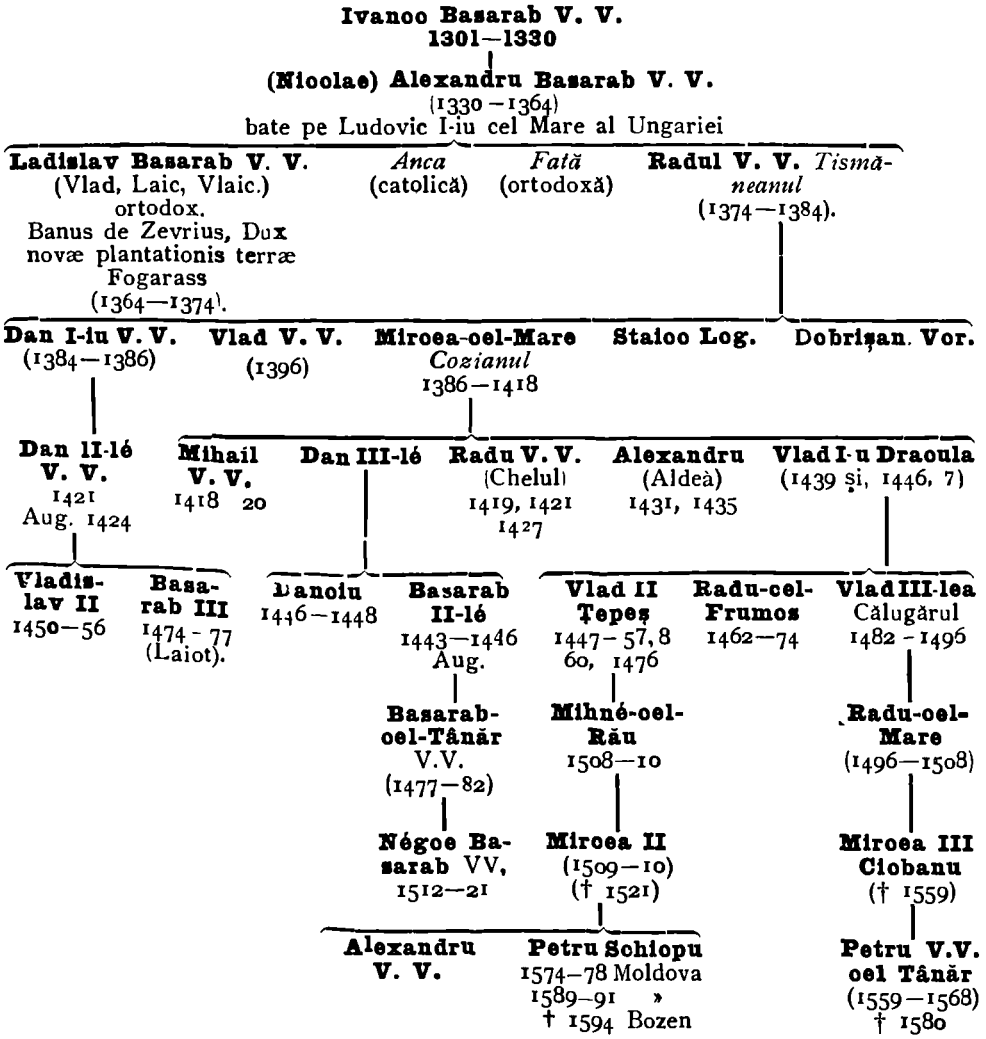

www.dacoromanica.ro

D-l profesor *Onciul* în lucrarea d-sale *„Din Istoria Românieі"*, vorbind despre acest Domn zice, la pag. 31, că „tot dela dânsul este şi cea *mai veche monetă românească*, cu *legendă latină*, având pe o parte *vulturul* (aquila) ca marca ţărei, pe alta scutul *casei Anjou din Ungaria.* Eată o ştiinţă foarte precisă şi care trebuie reţinută ca fiind soluţiunea uneia din „problemele istorice şi culturale nedeslegate încă, până aci" cum zice d-l D. A. Sturdza.

Mărturisesc însă că nu am cunoscut acest scut,—*aceste arme,*— ca fiind ale casei d'Anjou şi care s'ar blasonà: *„parti au premier fascé; au second plein"* pe când al caselor d'Anjou, oricare ar fi ramura, poartă *„de France"* adică *flori de crin.* Dar, în moneta lui *Vlaico Vodă*, nu se vede nici o urmă despre această *mobilă* (flori de crin).

Avem casa de Anjou, vechii comiţi, apoi casa de Anjou a regilor Siciliei, şi, în fine, casa de Anjou a marchizilor de Mezières (Tour) descendinţii naturali ai lui *Carol I-iu d'Anjou, Comte du Maine*, dela începutul secolului al XV-lea.

Nu cumvà d. profesor *Onciul* se va fi luat după afirmaţiunea lui D. A. Sturdza când acesta zice, în *Magnum Etymologicum*, „dar „afară de capul de bour se mai află, pe **banii moldoveneşti,** scutul „împărţit în două jumătăţi, pe una cu grinzi transversale (fascii), pe „alta cu *flori de crin*, asemănat cu scutul familiei Anjou care domneà „în Ungaria".

In adevăr, pe unii **bani moldoveneşti** al doilea cartier, este *„semé de France"*, adică scutul *casei d'Anjou* şi se explică faptul prin *căsătorie;* pe când, pe *banii munteneşti*, şi în special, pe monetele lui *Vladislav Voevod*, reproduse de Sturdza nu se văd *florile de crin* ale casei *de Anjou.* Erà şi atunci o regulă în alegerea *emblemelor* de către Cavalerii puternici care, plecând în luptă şi acoperindu-şi figura prin rabaterea vizierei coifului în timpul acţiunei, n'ar mai fi putut fi recunoscuţi de către ai lor decât prin *mobilele* sau *emblemele* ce purtau pe scut. Nu puteà dar un principe, *chiar din acelaşi neam* (fraţi) să ia armele altuia decât după anumite reguli şi făcându-le semne bine văzute (lambel, etc.) şi ştiute spre deosebire unii de alţii *(briser les armes).* Acestor regule trebue să se fi conformat şi *Vlaico Vodă* şi nu puteà să ia nişte embleme care aparţineau altora.

Dacă privim moneta lui *Radul Vodă Tismăneanul* (1374—1384) reprezintată prin fig. 2 (II tabl. A) şi pe aceea a fratelui său *Ladislav Basarab* reprezintată prin fig. 1 şi dacă comparăm scuturile

www.dacoromanica.ro

de pe ele, ţinând şi seamă de regulele artei eraldice, putem afirmà că scutul cu *mobilele* care se văd pe el, de pe monetele lui Vladislav V. V. este scutul casei părintelui lor *Nicolae Alexandru Basarab V. V.*, învingătorul regelui Ludovic I-iu cel Mare al Ungariei, scut

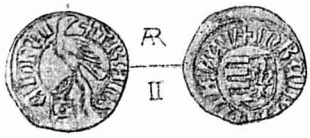

Fig. 2.

pe care l'a moştenit *primul-născut* şi, pe care, frate-său, mai mic, a trebuit, după regulele artei, să-l sfărâme *(briser)*, adăogându-i o floare de crin în cartierul al doilea care cartier era *plin*, adică gol, în scutul părintesc.

Descrierea monetelor lui *Dan I-iu* (1384—86), feciorul lui *Radul Tismăneanul*, reprezintate prin fig. 3 (III, tabl. A), nu se potriveşte cu acea figură. Şi mai este încă cevà. Nu pot pricepe după care semn *recunoaşte numismatica*, sau răpos. Sturdza, că această monetă este a lui *Dan I-iu?* Apoi, ceia ce se afirmă a fi litera D (la pieptul aquilei) noi nu credem fiindcă este prea mare în raport cu moneta şi cu singurătatea ei lângă aquilă şi fiindcă la fel aşa cevà se vede şi pe moneta (fig. 4) dela Mircea-cel-Mare. In sfârşit, *„în stânga o cruce"* se înţelege că este vorba despre crucea din spatele aquilei; dar, această cruce, dacă

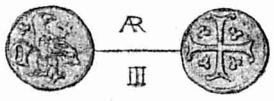

Fig. 3.

se observă toate monetele, ocupă acelaşi loc: adică se află la începutul legendei din exergă *(cruce ajută)* încât trebue să credem din două, una: ori că legenda s'a şters de pe monetă, sau că gravorul a pus-o acolo prin imitaţiune cu celelalte monete anterioare crezând că ar fi vre-o mobilă din scut rămasă pe dinafară.

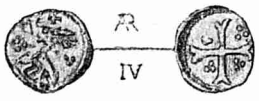

Fig. 4.

In orice caz moneta lui *Dan V. V.* seamănă foarte mult la *Av.* cu moneta lui Mircea I-iu şi seamănă ca două pictături de apă cu

www.dacoromanica.ro

Rev. fig. 4, deşi, ceeace i se zicea că este la fig. 3 *„frunză trilobată"* se transformă la fig. 4 în *„trei globule"*.

Să cercetăm monetele lui *Mircea I-iu Cozianul* (1386—1418) fratele lui *Dan I-iu V. V.* fig. 4, 5, 6 tabla A şi 7 tabla C.

Observăm că nici descrierea acestei monete nu se potriveşte cu fig. 4 (IV tabl. A Mag. Etym.).

Cum că crucea din *Rev.* are câte-şi *patru* braţele, nu se poate tăgădui căci se vede atât pe figura 3 cât şi pe figura 4. Aceste cruci, ambele, sunt identice: „cruci ancorate şi cantonate de *trefle* (sau de *tertre*, sau *rose* sau *flori de crin)* sau de oricare din mobilele numite. Nu cunoaştem însă vre-o mobilă sub numele de *„trei globule"*.

Mai este încă de observat *înclinarea scutului* pe monetele lui *Mircea Cozianul*. Această împrejurare este atât de importantă [1]) încât merită oarecare desluşiri: Vorbind despre *„Les pas d'armes" Eysenbach* zice [2]): .... „ajutons à cela que la position de l'écu suspendu „tantôt à un arbre, tantôt à un trophée, tantôt aux fenêtres des „grandes places où se tenaient quelque fois les pas d'armes, a donné „naissance à l'usage souvent observé de représenter *l'écu incliné*. „Cela indique nécessairement que le gentilhomme qui le porte ainsi „avait les ascendants *munis du droit de faire fenêtre*, c'est-à-dire „de figurer aux joutes, tournois et pas d'armes".

„Quand les écus étaient ainsi disposés avant la lutte chacun, „(et les dames ne manquaient pas d'en user), avait le droit de venir „*blasonner* c'est-à-dire décrire, lire et critiquer le blason de chaque „chevalier. Dieu sait les malices, les traits d'esprit, les demi-mots, „les observations graves ou plaisantes qu'entraînait cet examen".

Moneta fig. 8 (VII tabl. A Mag. Etym.) este pusă ca aparţinând lui Mircea al II-lea iar noi o socotim, din punct de vedere istoric şi eraldic, ca fiind tot a *Marelui Mircea* fiindcă *istoriceşte Mircea al II-lea*, fecioru lui *Mihnea-cel-Rău*, n'a domnit ci a fost mai mult asociat la Domnie; iar *eraldiceşte* mobila cartierului din senestra se află în scutul lui *Radul Praznaglava*, feciorul lui Mircea I iu, aproape cu un secul înaintea lui *Mircea al II-lea.*

Descrierea monetelor lui Mircea-cel-Mare priveşte, neapărat, *ştiinţa numismatică*, şi noi nu suntem în stare şi nici nu trebuie să

[1]) Pentru ţările noastre, cu privire la confirmarea existenţei scuturilor familiilor noastre boereşti.

[2]) *Histoire du blason*, page. 60.

www.dacoromanica.ro

„ne amestecăm unde nu ne fierbe oala", dacă citind descrierea şi privind figura respectivă le găsim în deplină simfonie sau acord, căci nu suntem competinţi în materie. Nu însă din punct de vedere *numismatic* considerăm noi aici cestiunea, ci din punct de vedere *eraldic* căci, ca şi numismatica, eraldica este şi ea o ştiinţă ajutătoare a *Istoriei*.

Moneta de sub fig. 4 (IV tabl. A) ne-a prezintat, am văzut, un *scut înclinat* despre al cărui sens am vorbit mai sus. Cu sicuranţă scutul este *despicat* (parti) având în primul cartier patru făşcii. iar în al doilea *plin* (gol). Acest scut este identic, pentru primul cartier, cu scutul lui *Vladislav* şi cu al lui *Radul Tismăneanul* şi se continuă tot aşà şi la urmaşii lor, întru cât suntem în drept să afirmăm că avem acì armele unei *Case*—armele *Basarabilor*,—lucru pe care îl infirmă d. profesor *Moisil* spre al confirmà imediat [1]): „nu este nici un motiv „să o considerăm ca stema Basarabilor, ci mai curând ca a *familiei* „lui Mircea". Dar Mircea nu este Basarab?

Despre *„Vulturul întors spre dreapta cu capul spre stânga"*, el în eraldică se chiamă: *„aquilă conturnată"* iar dacă capul îi erà întors spre dreapta, *i s'ar fi zis* numai *aquilă* şi apoi despre *postura pe coif* nu erà nevoe să se pomenească cevà de oarece *vârful* (cimier) trebue să aibă orientarea spre *vizieră* iar nu în vre-o altă direcţiune.

Fig. 5.

Capul ar fi putut fi întors spre aripa dextră sau senestră sau să fie drept *înainte*, dar corpul numai *înainte*. Ce taină va fi ascunzând *„crucea cea ancorată"* după *Rev.* monetelor lui *Dan* şi Mircea n'am putut-o încă pătrunde. Bănuim că frigurile pregătirilor cruciatelor de către creştinătate, nu puteau lăsà indemne Ţările noastre şi că, prin urmare, aceste friguri n'ar fi streine de avântul creştinesc ce a trebuit cu sicuranţă să însufleţească şi pe Românii creştini încât ei, după moda care domneà atunci, introduseră pe monete şi pe scuturi sfântul *semn* al patimelor Mântuitorului lumei şi chiar chipul Domnului Christos, din dorinţa şi interesul practic de-a arătà lumei, care soseà din Occident şi treceà spre Orient ca să libereze sfântul mormânt, că Ţara,

[1]) *Buletin Societ. numismatice* X, 1913. No. 20, pag. 53.

www.dacoromanica.ro

oştirea ca şi monetele pe care le întâlneau în calea lor, sunt creştine şi, cu chipul acesta, se înlăturau altercaţiunile care s'ar fi putut ivi până să se bage de seamă cu cine au aface, ne fiind chip mai expeditiv de-a se înţelege prin graiu decât prin semnul crucii pe care îl făceau, spre recunoaştere, cu degetele mâinilor lor:

„Et l'Occident ébranlé semble s'arracher de ses fondements pour „se ruer sur l'Asie; un mouvement sublime, un enthousiasme uni„versel et vraiment divin entraîne toute l'Europe.

Fig. 7. (tabla C.)

„J'atteste Dieu, dit l'abbé *Guibert*, que j'ignore le nom de tous „les peuples qui débarquèrent dans nos ports; leurs langues nous „étaient inconnues, et pour nous montrer qu'ils étaient chrétiens, ils „plaçaient un de leurs doigts sur l'autre en forme de croix.

„Au milieu de cet immense mélage de peuples, de cette foule „innombrable de chevaliers et d'écuyers, il était d'absolue nécessité „que tout chef de corp, tout guerrier d'élite qui n'avait pas encore „de blason propre adoptât un symbole, des armoires pour servir de „ralliement à des vassaux, se faire reconnaître dans la melée, et „attacher à ses côtés ses soldats et ses gens" [1]).

D-l profesor Moisil, numismatul Academiei Române, crede că [2]) „cât priveşte imaginea lui Crist de pe reversul monetelor din acest „timp, aceasta se datoreşte de sicur unei influenţe byzantino-sârbeşti". Lucrul este cu putinţă, dar tot aşà de posibil este ca Domnii noştri să fi luat pilde, mai de grabă, dela popoarele din Occident căci, dela începutul Cruciadelor; multe trecuseră si treceau mereu spre locurile sfinte, prin Ţările noastre, şi astfel cred că şi „obiceiul de a se re„prezintà pe monete chipul suveranului, obiceiu care erà destul de „răspândit în evul mediu", cum zice foarte bine d-l profesor Moisil, să fi fost introdus tot sub influenţa popoarelor occidentale mai înaintate cu foarte mult în cultură decât *Ungurii* care, pe acele vremuri, nu ne întreceau.

„On ne voit [3]) sur le sceau de nos anciens Rois **que leur por-**

[1]) Eysenbach. *Histoire du blason* page 66.
[2]) *Bulet.* cit. pag. 53.
[3]) Rev. P. Ménestrier „*Origines des Armoiries*".

www.dacoromanica.ro

„**trait**, ou celui de quelques Saints; quelquefois des portes d'Eglise, „très souvent des croix et autres symboles de piété.

„*Hugues Capet* est représenté tenant un globe de la main droite, „et de la gauche une main de justice. Sa couronne n'est réhaussée „que de fleurons.

„*Louis le Gros* est assis dans un fauteuil, vêtu d'une espèce „d'aube, portant un sceptre à trois pointes et ayant sur la tête une „couronne ornés de plusieurs croix. Le premier sceau où l'on voit „une fleur-de-lis est de *Louis VII*, surnommé *le Jeune* († 1180).

Moneta de sub fig. 6 (VI, tabl. A), judecată după conţinutul de pe *Rev.* (ca şi fig. 4) este mai recentă din *punct de vedere eraldic* decât moneta de sub fig. 8 (VII, tabl. A).

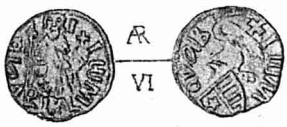

Fig. 6.

In adevăr, blasonul îşi ia naştere pe vremea Cruciadelor: atunci încep Domnii şi puternicii cavaleri feudali, să se gândească la stabilirea oarecăror regule în scopul de a înlătură confusiunile în orice împrejurări şi mai ales în lupte, etc.

„Comme les rois de France n'ont point eu d'armes avant le „XII-ème siècle, les *fleurs-de-lis* n'ont pu y être employées qu'après „ce temps-là. Philippe-Auguste († 1213) est le premièr qui se soit „servi d'une fleur seule [1]), etc., etc.".

Dacă dar la acea epocă nu se fixase încă, în Ţara de origine a blasonului,—în Franţa,—regulele artei şi ştiinţei eraldice cum erà să se conforme Domnii noştri acelor reguli, chiar şi două secule mai târziu? Şi doar ei nu despreţuieau această ştiinţă sublimă şi aceste reguli cavalereşti ca contimporanii noştri cari ţin cu orice preţ să întreacă şi pe revoluţionarii din 1793, cei cu „*les droits de l'homme*", care stabiliseră principii din care reeşeà că Franţa datà dela 1789 iar nu dela *Adam:* .... „si la France est notre Patrie la France n'est „pas seule le Monde, zice Eysenbach [2]), tout ce que nous avons dé„truit chez nous n'a pas disparu chez les autres nations. Il faut bien „nous persuader qu'en franchissant la Manche, le Rhin, les Alpes et

[1]) Grandmaison, *Dictionnaire heraldique.*

[2]) Op. cit. pag. 8.

www.dacoromanica.ro

„les mers même, nous retrouvons partout, fort et vivace, le poétique „et mistérieux langage du blason, et que nous paraissons au delà de „nos frontières n'avoir pas complété notre instruction en négligeant „de nous familiariser avec une étude utile et curieuse".

Până la Mircea-cel-Mare, şi chiar pe vremea lui, judecând după monete, putem afirmà că nu se ştià principiul sau regula că nu se poate despărţi *Casca* sau *Coiful* de *Scut*; căci, de s'ar fi ştiut, cu sicuranţă, nu s'ar fi călcat rânduiala stabilită şi că îndată ce a luat cunoştinţă de realitatea lucrurilor Domnii noştri s'au şi conformat celor prescrise de ştiinţa eraldică, citàm ca probă acele monete în care *Coiful* şi *Scutul* sunt împreunate pentru care pricină am şi zis că asemenea exemplare sunt mai recente decât cele în care coiful este pe o parte iar scutul pe cealaltă.

Casca este ornamentul *scutului* întocmai precum *vârful* este ornamentul (coifului) *cascei.* Casca zisă şi *timbru* [1]) (tympanum) servă a arătà calitatea persoanei care o poartă, şi numai armoariile sau scuturile principilor şi gentilomilor, puteau fi *timbrate*, nu şi ale inobilaţilor [2]). *Vârful* (în cazul nostru, *aquila*) fiind piesa cea mai ridicată care se află pe capul cavalerului şi pe blazonul armelor lui, de acì şi-a luat chiar şi numele. Acest vârf (*cimier*) este mobila cea mai importantă care se află de obiceiu pe scut.

Spre a apărà cavalerul de arşiţa soarelui se învăluià coiful cu făşii de stofă (capelines) tăiate în şuviţe şi colorate cu smalturile aflate în scut; aceste şuviţe acopereau şi înconjurau casca scoborându-se, fàlfăind, pe ambele părţi ale scutului şi deci ale cavalerului (*lambrequins*, *kleinod*).

Monetele ne arată, din nenorocire, că numai *Mihail* şi *Radu*, feciorii lui Mircea cel Mare, s'au conformat regulelor iar ceilalţi urmaşi, începând cu *Vlad Dracul*, s'au lăsat din nou la discreţia şi priceperea *tarapangiilor;* încât bine face d. Réthy când consideră scutul „şi coiful cu aquila ca fragmente dintr'o stemă, numită *stema* Basa„rabilor".

Pe *Rev.* fig. 6 (VI, tabl. A) se zice: *„în dreapta o stea cu 5 raze"*. In blason, dacă steaua are 5 raze, nu se spune acest lucru ci se zice numai *„cu o stea"* afară numai dacă una din raze ar fi drept cu vârful în jos şi atunci i se zice: *„cu o stea vărsată"*, ceeace nu este cazul care ne preocupă. Dar de unde vine *steaua?* Prin căsătorie? Atunci pentru ce s'au intervertit *cartierele*? Scutul este cu sicuranţă al nea-

[1]) De unde denumirea de *„scut timbrat"*.

[2]) Pentru că n'au fost la cruciade şi, deci, n'au purtat *coif* şi scut în luptă

www.dacoromanica.ro

mului Domnitorului şi acesta puteà să'şi facă, de aveà motiv binecuvântat, orice modificări conforme regulelor artei.

Să trecem la moneta de sub fig. 8 (VII Tabl. A). Se zice că aquila ar *stà pe un postament cub însemnat cu crucea.* Acest *postament cub* observat cu atenţiune şi comparat cu moneta lui *Vlad Ţepeş* fig. 12 (III, Tabl. B) nu este decât rest din coiful şters prin uz de pe monetă. Mai departe se zice: „în câmp la dreapta P". Ce să fie? Vre-o însemnare sau vre-o ciocnire din accident? Apoi pe *Rev*: „în dreapta, etc., în stânga Θ".

Fig. 8.

Acest Θ poate fi vre-o mobilă venită în scutul lui Mircea prin alianţă; ea se păstrează, de drept, şi pe scutul lui *Radul Vodă Chelul* şi a celorlalţi fraţi ai acestui Domn. Ce mobilă este? Este o *cataramă antică (Fermail);*

„*Fermail.* Ce vieux mot signifie les agrafes, crochets, boucles „garnies de leurs ardillons (*opritorul cataramei*) et autres fermoirs de „ce genre, dont on s'est servi anciennement pour fermer des livres „et dont l'usage a été transporté aux manteaux, aux chappes, aux „baudriers ou ceintures pour les attacher. On les a aussi nommés „*fermalets* ou *fermaillets* et ils faisaient alors une espèce de parure, „tant pour les hommes que pour les femmes.

„Les fermaux sont ordinairement représentés ronds, quelque fois „en losange, ce qu'alors il faut spécifier en blasonant.

„Le fermail dans l'écu est posé ordinairement *en fasce,* la pointe „de l'ardillon à dextre; s'il se trouve perpendiculairement on le dit „*en pal*".

„ On nomme *fermail antique* celui qui est *en losange* [1]).

Ţinând seamă de tocirea sau uzura banilor şi comparând figurile 8 şi 9 (VII şi VIII Tabl. A) şi fig. 11 (II tabl. B) se poate vedeà că suntem în faţa unei *catarame* care ocupă în scut poziţiunea ei obişnuită, adică *în fascie* şi, în blasonare nu e nevoe să spunem decât numai că, fiind în formă de losangiu, este o *cataramă antică.* Aşà dar în *Rev.* scutul se blasonează: *despicat, în primul fasciat şi în al doilea o cataramă antică.*

[1]) Grandmaison l. c.

www.dacoromanica.ro

Cu privire la moneta lui *Mihail V. V.* (1418), feciorul lui *Mircea-cel-Mare*, reprezintată prin fig. 9 (VIII, tabl. A), nu înţelegem în ce chip trebuesc luate cuvintele *„coif ornat"* căci rost eraldicesc n'au aceste cuvinte. Va fi oare vre-o aluziune la *lambrechinurile* care se văd şi par a scoborî în jos de pe cască? Cât despre *fascii* sau grinzi, se vede bine că sunt 4 iar nu 3. Despre celelalte deosebiri să se vadă cele ce am spus mai sus.

Moneta lui *Radul Chelul* (Praznaglava) (1419—27), feciorul lui *Mircea-cel-Mare*, este reprezintată prin fig. 9(IX tabl. A) şi fig. 11 (II tabl. B). Grinzile nu sunt 3, ci 4; iar *„globula de deasupra scutului"* eu nu o văd ca făcută *ad-hoc*. Despre *postamentul cub* şi despre Θ nu mai adăugăm nimic pe lângă cele ce am zis dejà.

Fig. 9.

Să trecem la *tabela B.*

Figura 10 (I. tabl. B) ni se spune că reprezintă moneta lui *Vlad Dracula*, feciorul lui Mircea-cel-Mare, şi aducându-mi aminte că toţi istoricii i-au zis *Vlad Dracul*, ba unii l-au luat şi drept *Ţepeş*, (din mo-

Fig. 10.

ment ce îi ziceà *dracul*, vezi bine) şi nimeni nu l'au chemat pe numele de *Vladislav* cu care se vede înscris în slavoneşte pe monetă: ІѠѦНЪ ВЛѦТІСЛѦѴ(Ѣ) ВОІЄОДѦ; de altă parte, văzând perfecta asemănare între această monetă şi moneta lui *Ladislav Basarab*, (fig. 1) mă întreb cum

www.dacoromanica.ro

Dumnezeu face *numismatica* de recunoaşte ea care ar fi moneta lui *Vlad Dracula* căruia nimeni nu i-a zis Vladislav şi care ar fi aceia a lui *Vladislav Basarab?*

Tot această întrebare mi-o pun şi pentru moneta lui *Vlad Ţepeş*, feciorul lui *Vlad Dracula?*

De unde rezultă că eu stau pe gânduri, nefiind în deajuns de

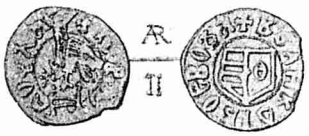

Fig. 11.

luminat: *Vlad Dracula* (1435—39 şi 1442—6) omu cult, căci umblase şi prin Ţări streine,—*prin năuntru*,— de unde venise decorat cu ordinul Dragonului (Drachen, de unde porecla Dracul), nu ar fi permis, tocmai în toiul înflorirei blasomului şi în patria clasicismului celui mai curat al artei, în Germania, să lase pe gravori tarapangii de capul lor şi să despartă *coiful* de *scut*.

Fig. 12.

Despre *Vlad Ţepeş* (1447—60 şi 1476), feciorul lui *Vlad Dracula*, ni se spune că ar fi avut moneta reprezintată prin fig. 12 (III tabl. B). Grinzile sunt 4 iar nu 2. Este adevărat că numai 2 sunt *haşiurate*, dar la acea epocă nu erà încă stabilită regula iesuitului *Petra Sancta* (1634) pentru reprezintarea prin semne convenţionale a colorilor blasoanelor (smalţurile, blănurile şi metalele).

„*Crucea de deasupra scutului*“ n'are nici o valoare eraldicească, căci scuturile se *timbrează* cu *altceva* (coroane, coifuri) decât cu *cruci*, după cum văzurăm. Iar *scara cu crucea 'n vârf* nu-i pricepem rostul eraldic acolo unde este. Semiluna în poziţiunea ce ocupă (cu coarnele spre senestra) este zisă *conturnată;* i s'ar fi zis *întoarsă* dacă coarnele erau spre dextra şi *vărsată* dacă coarnele căteu în jos. Coarnele *în sus* fiind poziţia obişnuită nu se blasonează şi s'ar părea că şi aquila şi-a schimbat postura dar în realitate gravorul a lucrat negativ, adică postura aquilei socotită în raport cu *viziera* coifului

www.dacoromanica.ro

este bine, însă această vizieră este spre senestra monetei, prin urmare, eroarea este a gravorului, nu este însă greşită şi inscripţiunea.

Moneta lui *Radul-cel-Mare (Radul-cel-Bun)*(1496—1508), feciorul lui *Vlad Vodă Călugărul* şi nepotul lui *Vlad Dracula*. fig. 13 (IV tabl. B).

Fig. 13.

„Crucea cu un braţ mai lung pe aripi" n'are nici o semnificare în eraldică ea rămâne tot *„cruce ajută"* a inscripţiunei din exergă. Semnalăm *„coiful ornat"* şi observăm că de astă dată *„craiul-nou"* sau semi-luna este *întoarsă* şi este aşezată *„en pal"* (Pfahl) în primul cartier cu o *"stea cu şase raze"*.

Aci *grinzile* sunt trei, dar lipsa celei de a 4-a se poate cu toată certitudinea să se pună în sarcina artiştilor dela tarapana.

Fig. 14.

Mai ne rămân monetele lui *Vlăduţă* (1510—1512), fratele lui *Radu-cel-Bun*. fig. 14 şi 15. Observând primul cartier din ambele monete se vede rodul mâinilor şi capetelor artiştilor dela tarapana care habar n'aveau de regulele artei eraldice. Stelele au raze nehotărâte ca număr: au plecat dela 5 şi au ajuns la 8. „Coiful ornat" şi *„postamentul cub"*

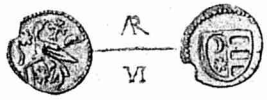

Fig. 15.

să se vadă şi figurile. Nu mai sunt călugării catolici pe la curtea domnească, *căci cu bună seamă ei* se ocupau de *armăriile domneşti*, şi lipsa lor se dovedeşte prin erorile constatate acum şi săvârşite de tarapangii lăsaţi de capul lor.

www.dacoromanica.ro

II.

Din studiul monetelor ne puturăm încredința că emblema Țărei este *aquila* și n'am întâlnit nicăeri vre-o monetă cu așa zisa *Nova plantatio* **tocmai ceeace ar fi fost de rigoare să se constate** mai ales sub domnia primilor Domni, căci erà toiul **Descălicătoarei!**

Să trecem la peceții.

Răpos. D. A. Sturdza ne spune [1]) că „sigilii dela Domnii din „Muntenia cu inscripțiuni latinești în litere monacale nu sunt cunoscute „decât șase: trei dela *Mircea-cel-bătrân* în arhiva Ossolinski din Leo„pol, două dela *Vlad Dracula* dintre care unul în arhivele Statului „din București și unul în arhiva Ossolinski deosebit de cel ce se va „reproduce mai la vale".

Fig. 16.

Inscripțiunile sigiliilor lui Mircea reproduse de harnicul academician român sunt desicur interesante și le vom reproduce și noi aici deși ar fi fost de cea mai mare necesitate să se alăture și figurile peceților domnești căci ele ne preocupă. Aceasta o vom face noi.

[1]) *Analele Ac. Rom.* Seria II, Tom. VIII, Secția II, București 1888.

www.dacoromanica.ro

Sigiliul (fig. 16) poartă inscripţiunea: DOMINVS MERGE: TRANSALPINVS: VAIVODA: AG: DOMINVS....

Titulatura întreagă a marelui Domn şi Samoderjetz este:

„Mircius Dei gracia Woyuoda Trasalpinus, Ffogoras et Omlas „Dux, Seuerini Comes, terrarum Dobrodicij Despotus et Tristri „Dominus.

Din *Biblioteca Academiei Române* utilisăm aci două copii fotografice ale peceţiilor lui Mircea Voevod şi anume:

La 20 Ianuarie 1390 Mircea Domnul Ţării Româneşti încheiă tractat de alianţă defensivă cu *Vladislav*, regele Poloniei, în contra

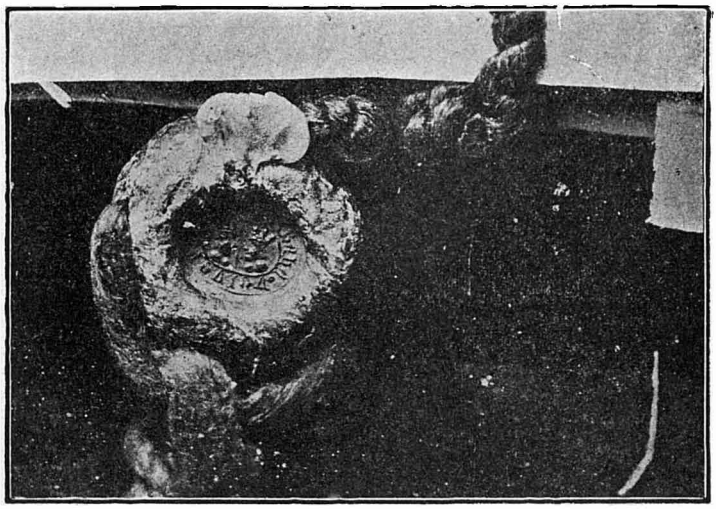

Fig. 17.

lui *Sigismund*, regele Ungariei Documentul scris în limba latină pe pergament are atârnată pecetia ce se vede aci cu o *aquilă antică* [1]) şi o cruce: (fig 16)

In exergă se află titulara lui Mircea: „Ducele Făgăraşului şi „al Amlaşului, comitele Severinului, Despotul Ţărilor Dobrogei (Do„brodici) şi Domn al Silistrei". In prejurul scutului se văd slovele M. I. P. Y. formând numele *Mirc(e).*

La 1403 fără lună şi zi. Mircea, Voevodul Ţării Româneşti, dă lui *Vladislav*, Regele Poloniei (părintelui Domniei Méle) hrisov [2]) în

[1]) După regulele primitive ale artei eraldice. Documentul se află la *Academia Română* pach. I, fotografia 2 (copie fotografică). Originalul în Arhivele generale din Moscova.

[2]) *Acad. Română* pach. III, fotografie 10 (copie fotografică). Originalul etc Moscova.

www.dacoromanica.ro

limba slavă etc. Pecetia atârnată reprodusă aci ne reprezintă (fig 17) pe *Mircea* cu fiul său *Mihail V. V.*

Vom mai cită şi sigiliul lui *Mihail V.V.* care este atârnat de hrisovul prin care acest Domn confirmă, la 1418, privilejul pe care îl dase părintele său comunei Cisnădia din Transilvania. „Pe pecetie se află o *aquilă* [1]) în profil cu o cruce „lungă în cioc, iar sub bra- „ţul transversal al crucei globul (Domniei), în partea dreaptă soa- „rele în stânga luna cu o stea. In exergă: S. MIGhAEL ĐĐI GRA- GIA VOIVODA TRANSALPINVS.

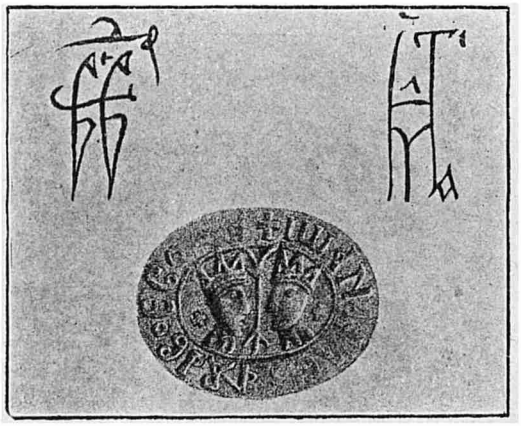

Fig. 18.

Sigiliu oval (fig 18) al lui *Alexandru Vodă* (Aldea), feciorul lui *Mircea-cel-Mare.* Acest sigiliu este aplicat, cu bulin roşu şi hârtie pe deasupra pe două scrisori reproduse de răposatul Sturdza pe stampa III, din *Analele Ac. Rom.* Extras. Una din aceste scrisori (ne datată, nici una) se crede a fi din anul 1431 căci Domnul vorbeşte Braşovenilor „despre un fapt istoric însemnat: adunarea armatei Sultanului „Murat II dincolo de Dunăre".

Sigiliul poartă în limba slavă: † ІѠАННЪ ЛАѲ(ѮИН)ДРЪ ВОѲВОДА iar în interior se văd busturile a două personagii încoronate antic, affrontate şi însoţite de câte o cruce la spate. Busturile sunt despărţite între ele *printr'o linie dreaptă* terminată la ambele capete cu câte o furcă.

Atragem de acum atenţiunea cititorului asupra acestui sigiliu

[1]) Engel îi zice *corb* fiindcă nu cunoaşte *Eraldica.* Vezi *Ac. Rom.*, Hurmuzake Vol. I, Partea 2-a pag. 502, Documentul CCCCXV.

www.dacoromanica.ro

şi a sigiliului din 1403, (fig. 17) în care nu se vede numai o persoană, ca pe *monetele* de până aici ci două persoane *despărţite printr'o linie.* Nu este nici o invenţiune a Domnilor noştri de a face să se graveze pe peceţii sau monete chipul lor şi al soţiilor lor; aşa erà obiceiul în toată Europa. Aşà văzurăm mai sus.

Sigiliul lui *Vlad Voevod Dracula* (fig 19). despre care răposatul V. A. Urechiă, zice că este „gravat de mână streină", se află de asemenea reprodus de regretatul Sturdza pe stampa II-a jos. După cum se vede, sigiliul este aplicat pe scrisoarea prin care Domnul dă de ştire, pârgarilor din Braşov, secrete mari pe care le va transmite verbal omul său de încredere *Radul:* „ce vă va spune aceia să credeţi, acele sunt adevăratele mele cuvinte" Această scrisoare, nedatată, se crede

Fig. 19.

a fi cu multă probabilitate, anterioară bătăliei dela Varna (1444).

Sigiliul este rotund şi bine păstrat. In mijloc un scut în care se află două busturi de profil, încoronate antic: *un Domn şi o Doamnă.* O ramură *terminată în vârf cu o floare de crin, desparte personagele.* Exerga în forma unei panglice, poartă inscripţiunea următoare:

S: IOAN: WLAD: WAIVODA:

După ce reproduce sigiliele acestea ale lui *Alexandru Vodă Aldé* şi *Vlad Dracula.* d. Sturdza ne spune că: sigiliele de pe aceste două documente *presintă o enigmă.*

Explicaţiunile ce dă autorul spre a deslegà enigma ne interesează, căzând tocmai în ordinea de idei a studiului de faţă, ceeace ne îndeamnă a atrage luarea aminte a cititorului, căci suntem nevoiţi a revenì asupra lor la locul cuviincios. Aci nu facem decât să con-

www.dacoromanica.ro

semnăm faptele, adică *sigiliele*, şi să le dăm descrierea cea mai amănunţită şi exactă păstrând, neapărat, ordinea cronologică.

D. A. Şturdza mai reproduce inscripţiunea după două sigilii, tot dela *Vlad Dracula*, atârnate la nişte documente dela Arhivele statului din Bucureşti [1]) şi din Leopol care se completează unul prin altul. Eată acea inscripţiune în exergă.

† S: WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA-ET: DOMINVS..... CE: FOGARAS.

Fig. 20.

In „*Analele Academiei*“ [2]) se reproduce pe stampa IV „două „sigilii mari aninate: cel dintâiu, la un chrisov pe pergament dela „*Vlad Ţepeş* din anul 1439 (6947) August 2 care se păstrează în

[1]) Arh. statului, M-rea *Tismana* Condica I, pag. 72 bis. Originalul slav. Sect. ist. din 2 Aug. 6947=1439.

[2]) Op. cit., şi „*Extras*“ pag. 10 nota.

www.dacoromanica.ro

„Arhivele statului din Bucureşti (fig. 20); cel d'al doilea dela acelaşi „Domn, se află în colecţiunea Academiei, dar documentul la care a „fost aninat este perdut" (fig. 21).

Dacă observăm cu luare aminte ambele sigilii ne asicurăm că între inscripţiunile din exergă nu este deosebire (în părţile unde nu sunt deteriorate literile) şi că în ambele se citeşte *Vlad, fiul lui Mircea.* De aci deducem că sigiliile nu sunt ale lui *Vlad Ţepeş,* căci acesta

Fig. 21.

este *Vlad,* fiul lui *Vlad,* pe când cel dintâiu este *Vlad Dracula,* adică tatăl lui Ţepeş. Se poate foarte bine ca, până una-alta. să se fi servit şi Ţepeş de sigiliul tătălui său, în lipsă de altul, cum aveau ei obiceiul pe acele vremi, dar sicur lucru este că inscripţiunea din exergă nu îngădue nici o bănuială.

www.dacoromanica.ro

Se face dar descrierea acestui sigiliu al lui WLAD FILIVS MERGE.

O calotă sferică de ceară, de un diametru exterior de vre-o 120 mm, spânzură prin 2 găitane de mătase roşie împletite în două viţe care se petrec prin patru găuri făcute de o parte în pergamentul (pielea, coaja) documentului şi de alta în calota sigiliului unde se leagă în ceară şi se lasă căpătâiele libere. In această calotă (în formă de ciupercă) şi pe partea ei plană se imprimă sigiliul apăsându-l în ceară astfel ca marginea calotei să rămâie în sus spre a protejà inscripţiunea scutul şi arabescurile ce s'ar află pe sigiliu. Diametrul sigiliului este cam de 100mm.

Scutul este aşezat în centrul sigiliului, exerga de jur împrejur, şi între ambele se află ornamentaţiunile sigiliului sau *arabescurile.*

Despre inscripţiune nu vom mai adăogâ nimic. Arabescurile se prezintă ochiului într'un chip cu deosebire plăcut şi desmierdător. Artistul a ascuns, printre ornamentaţiune şi în cruciş, patru litere slave **Б. Л. Д. Ь.** înscriind şi in slavoneşte numele Domnului pe sigiliu.

Scutul este de forma antică şi pe el stă: *o aquilă însoţită la dextra de o stea cu 7 raze şi de o lună nouă întoarsă ambele mişcânde din flancul dextru superior,* şi *de o cruce patriarhală la senestra.*

Baronul von Sacken zice[1]) că „aquila eraldică diferă destul de „simţitor de cea reală părând ca un ce ornamental. Este reprezentată „totdeauna în poziţiune de atac, *adică gata de sburat,* văzută din faţă, „întorcând capul într'o parte, cu ghiarele deschise şi cu aripele pe „jumătate întinse. Fulgii sunt ca nişte solzi ascuţiţi la vârf; *în tim-* „*purile primitive* ale *blazonului, la gât îi atârnau două pene de am-* „*bele părţi,* **iar mai târziu, se văzù adesea apărând la partea** „**aceasta un rând de pene zburlite.** *Aripele* sunt întinse de o po- „trivă de ambele părţi, etc. *Coada* este lucrată absolut ornamental, „etc. *Capul* este întors într'o parte, iar *în timpurile antice ale bla-* „*sonului* **privirea erá înapoi;** *cu ochiul sălbatic şi plin de foc,* cu „*ciocul întors sau curbat foarte mult, cu gura mai totdeauna des-* „*chisă* (având limba scoasă afară). *Picioarele exagerat de mari în* „*raport cu corpul, au copanele fără pene pe jumătatea lor inferioară* „*lăsând goale ghiarele, iar degetele răschirate ies din planta bom-* „*bată foarte mult,* astfel că *ghiarele să apară* întoarse ca şi *cum* „*pasărea s'ar pregătì a le înfige în pradă.*

„Aquila eraldică se reprezintă totdeauna după această descriere. „**Orice pasăre zugrăvită precum s'a zis, este considerată ca** „**aquilă** (Jeder so vorgestellte Vogel ist als Adler zu betrachten").

Sigiliul lui **Vlad V. V. Ţepeş** aplicat pe documentul din 18

[1]) *Catechismus der Heraldik,* pag. 61.

www.dacoromanica.ro

Iulie, fără an, pe care Ţepeş îl trimete pârgarilor şi judeţului din Braşov prin credinciosul său boer anume *Tudor logofătul* cu reco-

Fig. 22.

mandaţiunea ca şi „*vare* câte cuvinte va spune amicei voastre, iar „voi să credeţi, căci sunt ale noastre adevărate cuvinte, şi Dumnezeu „să vă înmulţească anii".

Sigiliul (fig. 22) este rotund şi în exergă poartă următoarea inscripţiune slavonă:

† ІѠ ВЛЇД ВОИВОДЇ МЛС(Т) Ю БЖІЮ И ГОСПОДИНЬ [1])

adică † „Iѡ *Vlad Voivod cu mila lui Dumnezeu, Domn*".

In centru sigiliului [2]) „*doua figuri cu mantii, între dânsele un* **arbore.**

Este foarte regretabil că nu s'a *datat* acest document. De un lucru suntem sicuri şi anume: nu ne îndoim că un Vlad este cel ce scrie judeţului şi pârgarilor Braşovului, fiindcă ne-o spune chiar el în scrisoare: „Iѡ *Vlad Voivod Domn Ţării Ungro-Vlahii, feciorul marelui Vlad Voevod.* Dar, şi *Vlad Călugărul* este feciorul lui *Vlad Dracu* şi *Vlad-cel-Tânăr* este fiul lui *Vlad Călugărul* şi *Vlăduţa* este al lui *Vlad-cel-Tânăr,* încât nu putem afirma nimic.

Numai *Tudor logofătul* ne-ar puteà ajuta la descoperirea adevărului. Fost-a el pe timpul lui Ţepeş şi Călugărului sau pe al lui Vladuţă Vv.? [3]) Căci se vede figurând în Divanul din 1530.

---

[1]) Acest sigiliu este identic cu cel reprodus de d. St. Nicolaescu în „*Documente Slavo-Rom.*" şi atribuit lui *Vlad-cel-Tânăr.*

[2]) Ce am reprodus după Sturdza, mărindu-l.

[3]) Un *Tudor Logof.* este feciorul popei *Frăncului* care la 15 Iunie 1505 era *Tudor Grămăticu, „din Curtea Domniei mele"*; la 12 Aprilie 1506 era *Tudor Diiacul* tot la Radul-cel-Mare şi care este frate cu *Stanciul Logof., „mai vârtos din Casa D. Mêle"* cum îi zice la 1517 Basarab Voevod; în fine, *Tudor Logof.* din 28 Aprilie 1518 (Episc. Râmnic. pach. 52 doc 8). Astfel că Vlad sin Vlad care a putut scrie scrisoarea este cu toată siguranţa *Vladuţă* sin *Vlad-cel-Ţânăr* (Ep. Râm. pach. 60 ter, doc. 1 din 1530).

www.dacoromanica.ro

La 1 August 6959=1451. Vladislav Voevod şi Domn dă boiarului Domnii méle jupânalui *Mihail* ca să-i fie scutite de vamă satele Ruşii şi Vodnovul şi Racoviţa, etc., etc.

Sigiliul de ceară, fig 23, atârnat de pergamentul documentului prin două viţe de mătase roşu-albastru împletite, are un diametru nterior de 90 mm. şi în exergă inscripţiunea:

Fig. 23.

„Іѡ Владислав Великии Воевода и гнь вьс(о)и земли Угровлахіскои.= Io Vladislav Voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei". Mobila este deteriorată (a fost de sicur o aquilă antică). In arabescuri se deosebesc slovele Вл. іс. (лл). в. scrise în cruciş împrejurul scutului.

Documentul se află la Arhivele statului. Secţiunea istorică, Mitropolia, pachet 3.

* * *

Este aici locul să revenim la *enigma* pe care ar prezinta-o, după Sturdza, sigiliele dejà descrise ale lui *Alexandru V. V. Aldé* şi *Vlad V. V. Dracul.*

Iată cum explică D. A. Sturdza această *enigmă:*

„Armele Ţărei Munteneşti, sunt cunoscute pe monete şi pe „sigilii.

„Cele mai vechi arme sunt acele de pe monetele lui *Vlad I-iu*

www.dacoromanica.ro

„(Vladislav), *Radu Negru, Dan I-iu, Mircea I-iu,* menţinute pe mo-
„netele tuturor Domnilor care le-au urmat. *Aquila* cu sau fără cruce
„se vede pe toate acestea ca şi pe singurele două sigilii cunoscute
„dela *Mircea I-iu* şi dela *Vlad II Dracul.*

„Mai târziu numai, pe sigiliile lui *Vlad Ţepeş,* vedem sigilii (sic)
„cu tipuri diferite: **în mijloc două figuri cu mantii, între dân-**
„**sele un arbore** (brad sau chiparos).

„**Tipurile descrise în sigiliile de mai sus ale lui Vlad şi**
„**Alexandru sunt unice pentru acele timpuri, ele sunt sin-**
„**gurele azi cunoscute.**

„Insă ce reprezintă aceste tipuri?

„Unii pot să fie conduşi a crede că de pe aceste sigilii s'au
„inspirat Levinus Hulsius şi alţi cartografi când puneau în armele
„Ţărilor române capete de Arapi.

„Insă prin examinarea de aproape a sigiliilor menţionate se
„constată că nu avem aface aici cu capete de Arapi. Dacă privim, de
„pe altă parte cu atenţiune sigiliile unui rând întreg de Domni ob-
„servăm că capetele de pe sigiliile lui *Vlad* şi *Alexandru* capătă
„trup, însă nu pe deplin, ci numai pe 3 pătrare, la sigiliele lui *Vlad*
„*Ţepeş,* şi se desvoltă pe urmă în trupurile întregi ale sfinţilor Im-
„păraţi *Constantin si Elena* pe sigiliile posterioare. *Constantin şi*
„*Elena* sunt patronii Ţărei Muntenești".

„Care explicare a armelor ţării de pe aceste trei sigilii poate
„fi mai naturală decât cea următoarea?: Două insemne purtau aceste
„arme: una *aquila,* cealaltă *patronii* ţărei. Aceştia mai întâiu erau
„făcuţi numai cu capetele lor, pe urmă cu trupul întreg. **Arborele**
„dintre amândoi împăraţii **îşi trage origina din crinul** care a fost de
„timpuriu luat ca un ornament eraldic usitat în ţările vecine ca şi
„în alte ţări.

„E de presupus că sigiliul Statului erà (purtà) *aquila* şi că
„sigiliul particular al Domnilor erà o imitaţiune a efigiilor s-ţilor
„Impăraţi de pe monetele bizantine".

Tot de părerea neuitatului Sturdza erà şi răposatul Gr. G. Tocilescu, deşi nu citează pe nimeni în lucrarea [1]) sa, lăsând astfel să se creadă că părerea îi este proprie, precum socoteşte şi cu fig. 32 publicată tot acolo şi copiată din a noastră *Stema României* din 1892, pagina 104.

Răposatul profesor universitar tipăreşte că: „Armele Ţării-Ro-
„mâneşti aşà cum se vede pe peceţiile Statului, pe monete, pe **tunuri,**
„vase, etc., este *aquila* cu crucea **dublă** (?) în cioc, cu steluţe si se-

[1]) *Manualul de Istoria Românilor,* p. 73—4, 1909.

www.dacoromanica.ro

„mi-lună. Cu timpul, din cauza desenului rău, *aquila* a fost luată „drept corb. Pe peceţiile particulare ale Domnilor se reprezintă două „capete încoronate având la mijloc între ele o tulpină de crin cu o „floare *cu trei frunze* în vârf. Mai târziu cele 2 capete devin busturi, „cari cresc din ce în ce, până ce ajung trupuri întregi şi reprezintă „pe sfinţii Imparaţi Constantin şi Elena, iar tulpina dê crin se pre- „face într'un pom asemuit bradului sau chiparosului. Incepând de „prin secolul al XVI-lea, ambele feluri de **arme,** (!? arme şi em- „bleme), aquila şi figurile omeneşti, se combină, aquila înfăţişându-se „deasupra pomului şi figurilor".

Până acì s'au emis două pareri, cu privire la sigiliile Munteniei: *Prima* este **Nova plantatio** a raposaţilor Urechiă şi Hasdeu la care a aderat şi d-l profesor A. D. Xenopol. *Secunda* este **Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena cu arborele care se trage din crin** a raposatului Sturdza admisă de răposatul Tocilescu şi de d-l profesor *Onciul* [1]).

Am răspuns în 1892 [2]) că nu împărtăşesc aceste păreri nici în ce priveşte *Nova plantatio* = *Descălicătoarea*, nici în ce priveşte pe *sfinţii împăraţi* cu arborele care se **trage din crin!!**

Răposatul Urechiă, spuseiu mai sus, mi-a scris şi mi-a dat dreptate dar Hasdeu cu care am discutat mi-a zis: Un argument al d-tale este peremptoriu şi el mă face să nu mai stăruiesc în ideia ce am avut.

In adevăr, eu întrebam, pentru ce simbolisarea *descălicătoarei* numai în Muntenia şi nu şi în Moldova, când ştim că şi Ţara lui Dragoş Vodă a fost *descălicată ?*

Pomul reprezintă, adevărat, *plantatio,* —o *colonisare,* — dar nu ştiam în 1892, la cine se referea rebusul. Astăzi însă vom arătà că se referă la *Roma-nouâ* = *Constantinopolul.*

Personagiile nu pot reprezintà pe sfinţii întocmai cu apostolii *Constantin* şi maică-sa *Elena,* de oarece în calitatea lor de *sfinţi,* ar fi trebuit să poarte *aureole* împrejurul capetelor cum se văd pe monetele byzantine la Mântuitorul, iar împăraţii sunt cu coroane închise având ca vârf cruce şi ca linie despărţitoare *o cruce patriarhală* iar nu pom.

Argumentul că busturile personagiilor „se desvoltă pe urmă în „trupurile întregi ale sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena pe sigilele

[1]) *Analele Academiei Române,* 1904—5. Vol. XXVII, pag. 170.

[2]) *Stema României,* studiu critic din punct de vedere eraldic, pag. 92.

www.dacoromanica.ro

„posterioare", acest argument nu poate rezistà unei critice ştiinţifice. Cine, în adevăr, ne-ar face să credem că busturile ori trupurile întregi ar aparţine unor sfinţi dacă *aureolele* lipsesc? Şi, apoi, pentru ce un *pom* între sfinţii împăraţi când ştiut este că sfânta Elena a aflat *crucea?*.

Mai adaog că n'am citit nicăeri şi nici n'am auzit până acum că sfinţii împăraţi ar fi fost patronii Ţării Munteneşti. Ştim din contra că Mitropolia Ţărei după ce a umblat, în Bucureşti, pe la biserica Sfântul Gheorghe vechiu, la Sfânta Troiţă den jos de Bucureşti (Radu-Vodă), a ajuns să se statornicească în dealul Mitropoliei lângă mănăstirea lui Pană Vistierul (a *Prăşcovenilor*), hramul sfânta Ecaterina. Dar această statornicire datează, în cazul cel mai favorabil, dela 1654—58 când a ridicat-o *Constantin Vodă Şerban*, dându-i hramul Sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena. Până la 1654 Muntenia sa nu fi avut oare patroni? Ştiu iarăşi că judeţul Ilfov are patroni pe numiţi sfinţi pe care îi poartă şi în sigiliu de la 1654 cel mult.

Inainte de a trage concluziunea mai am de spus câtevà cuvinte cu privire la *aquila Munteniei.*

Sunt în adevăr contrariat că trebue să'mi exprim mâhnirea aici, dar ce să fac când văd că munca mea n'a fost de nici un folos? Şi doar nu mă gândeam să îndreptez pe cei mulţi ci să atrag măcar atenţiunea celor culţi că nu se cuvine a amestecà *vulturul* cu *aquila* care nu sunt tot una şi că nu numai speţa ci chiar exteriorul deosibesc aceste răpitoare: *Vulturul* este chel iar *Aquila* nu. [1]).

Ne dându-se cuvenita atenţiune am revenit asupra chestiunei „*Aquila*" în studiul nostru „*Eraldica în faţa Episcopului Ghenadie* [2]) din 1895 cu credinţa că nu am fost înţeleşi cu trei ani înainte dar, din nenorocire, am semănat tot în spini şi scaeţi căci mulţi dintre oamenii noştrii culţi nu se sfiesc a răspunde, fără ezitare că este *mai greu* un kilogram de plumb decât unul de puf, fiindcă ei se gândesc la *densitatea* materiei pe care o confunda cu *greutatea* întocmai precum confundă *aquila* cu *gaia* adică cu *vulturul* fiindcă despre acesta au auzit în viaţă vorbindu-li-se şi cu acest nume s'au obişnuit: N'auzim oare zilnic, bărbaţi culţi vorbind erezii întocmai ca inculţii *Nu va plouà*, fiindcă, bate vântul şi goneşte norii? Pe când, ştiinţificeşte: nu va plouà fiindcă din pricina diferinţei de temperatură, au *plecat norii* şi când pleacă, ei produc *vânt.* Deci nu *vântul* goneşte *norii* ci nori plecând produc vânt.

Şi acum concluziunea este:

---

[1]) *Stema României* 1892, pag. 122—139.

[2]) *Aquila* 107—110.

www.dacoromanica.ro

Are dreptate D. A. Sturdza când zice: că „sigilii ca ale lui „*Vlad* şi *Alexandru* sunt unice, ele sunt singur ele până azi", numai cu explicarea că acele *sigilii sunt unice* ca având *linie despărţitoare* iar **nu pom** căci s'au mai găsit încă alte sigilii la fel dela epoca expunerei lui Sturdza din 1888. Acele sigilii, şi toate câte se vor mai găsi şi care vor aparţine Domnilor ce au domnit înainte de 1453, nu vor purtà *pom* (brad sau chiparos): fiindcă acest *arbore* nu intră în sigiliele Domnilor noştri decât dela *Radul-cel-Frumos* încoace, formând noi ca un fel de deosebire în întrebuinţarea sigiliilor astfel:

Marele sigiliu al Ţărei (cu aquila) se puneà atârnat de hrisoave.

Sigiliu mijlociu al Domnului cu **linie despărţitoare** şi cele 2 personagii se aplicà pe cărţi domneşti.

Sigiliul cel mic sau *inelul* cu aquila se aplicà pe răvaşe de mai mică importanţă. Şi este de observat că hrisoavele cărora li se atârnà marele sigiliu purtau titulatura întreagă a Domnului etc., *Herţeg*, etc. Iar pe cărţile domneşti titulatura Domnului se reduceà numai la arătarea că este *fiu* sau *neam* de Domn.

III.

Sigiliul lui Radul-cel-Frumos (1462—1474).

Primul sigiliu în care personagiile sunt **despărţite printr'un arbore** este dela „Iŵ *Radul Voevod* şi *Domn al ţărei Ugrovlahiei*", reprodus de d. St. Nicolaescu în „*Documentele Slavo-Române*" pag. 334. Documentul se află în arhivele oraşiului Sibiu. Inscripţiunea în exergă este (fig. 24).: Iŵ Радꙋлъ Воєводꙗ гнъ земли ѫгровлахїи.

Fig. 24.

Fig. 25.

Tot acest sigiliu este aplicat pe documentele dela Braşov.

Sigiliul lui Vlad Ţepeş în a 2-a Domnie (1476).

D. St. Nicolaescu reproduce sigiliul acì alăturat (fig. 25) cu personagiile domneşti şi cu *arborele* despărţitor.:

www.dacoromanica.ro

In exergă sigiliul poartă inscripţiunea :

„Іѡ Влад Воєвод Млостію Божію и господин земли Угро".

Dacă se compară această inscripţiune cu aceia ce am dat mai sus, după lucrarea d-lui D. A. Sturdza, se vede că acì avem mai mult două cuvinte: *„zemli Uggro"* şi acestea constituesc, zice d. Nicolaescu, deosebirea cu sigiliul lui *Vlad cel-Tănăr* (fig. 35 şi 36).

In acest sigiliu, spre deosebire de precedentul (al lui *Radu-cel-Frumos)*, se vede că arborele are *şi pământ* la rădăcină, iar busturile personagelor se măresc.

Acest sigiliu figurează şi pe documentele liberate de *Mihnea-cel-Rău*, feciorul lui Vlad Ţepeş. D. Nicolaescu afirmă că *Mihnea-cel-Rău* n'ar fi avut pecetie şi că s'ar fi servit de aceia a tatălui său.

Basarab-cel-Tânăr. (1477—82)

La 16 August 6989=1481 Іѡ *Mladi Basarab,* feciorul lui *Basarab* Voevod, dă slugii Domnii mele *Roman* etc. ca să-i fie ocină Uliteşti etc.

Pe document (fig. 26) se aplică un sigiliu cu personagele domneşti despărţite de un *arbore.* Acest sigiliu se păstrează foarte bine. Documentul scris pe hârtie este slav şi se află în pachetul XL sub No. 6 la *Academia Română.*

Vlad Călugărul. (1482—96)

La 5 Oct. 7001=1492, Vlad V. V. snă *Vlad* V. V. etc dă jupânului *Staico logof.* i jup. *Pârvul log.* i jup. *Jitiian* i jup. *Barbul* etc. etc.

Sigiliul mare de ceară cu aquila antică (f. degradată) conturnată şi cruciată însoţită la dextra de o stea şi de o lună nouă întoarsă, ambele mişcânde din flancul dextru superior. In exergă : ✝Іѡ Влад Воєвод и Гнь высоє земли Угровлахиски снь Влада великаго воєвода.

După cum se vede acest sigiliu nu diferă de cel al lui *Vlad Dracula* de cât că: aquila este conturnată în ce priveşte trupul (să nu se uite că avem aici o aquilă antică); şi că steaua are numai 5 raze şi este aşezată normal adică cum îi este poziţiunea hotărîtă în blazon.

Acest sigiliu (fig. 27) este atârnat de documentul *„Pecetia 206"* dela *Academia Română.* (vezi şi fig. 28).

www.dacoromanica.ro

La 3 Iunie 7001=1493. Vlad Voevod dă mânăstirii Tismana

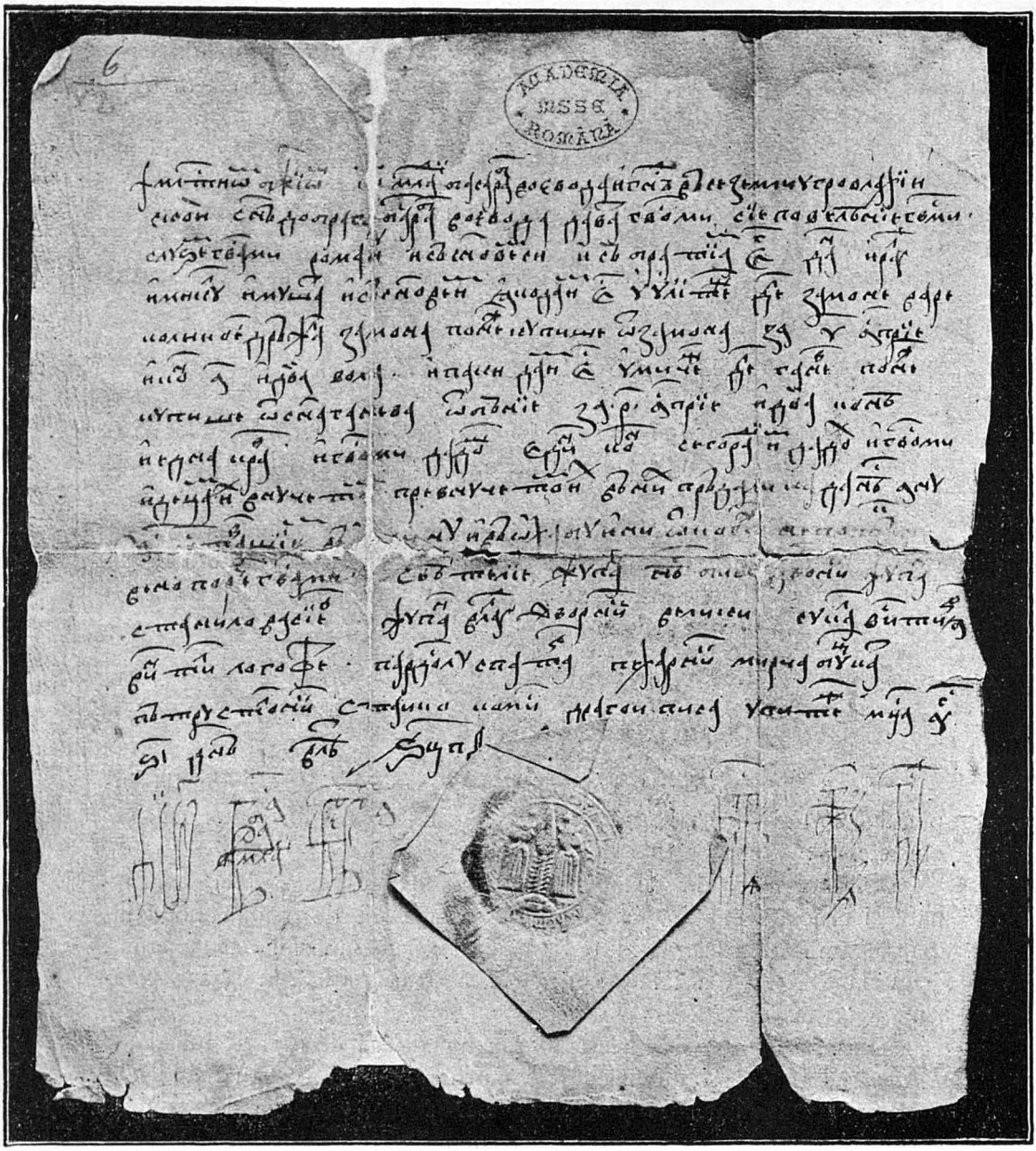

Fig. 26.

moșie în Vodița etc. In exergă: „Іѡ Влад Воевод Мластію Божію и Господинь". Arh. stat. Sec. istorică, mânăstirea Tismana, pach. 4, doc. 152.)

www.dacoromanica.ro

Radul-cel-Mare. (1496—1508)

De la Radul-cel-Mare, fiu lui Vlad Călugărul citãm, sigiliul atârnat la hrisovul pe care îl dă mănăstirei Govora, la *23 Martie 7005=1497.* pentru mertic de sare etc. etc.

Sigiliul identic cu precedentul poartă o aquilă antică cruciată, lună nouă cu sté în dextra, arabescuri şi flori; este atârnat cu găitan de

Fig. 27.

mătase roşu-albastru. In exergă „Іѡ Радꙋл Воєвода и Гнь Вьсое земли Ꙋггровлахиски снь Влада Великаго Воєвода". Diametru interior al sigiliului 100 mm. Documentul se află la *Arhivele statului.* Secţiunea istorică, mănăstirea Govora. Original slav pe pergament.

Tot dela acest Domn mai citãm documentul liberat m rii Govora prin care îi întăreşte stăpânirea peste satul Glodul etc. etc. Pecete identică cu precedenta. In exergă: Іѡ Радꙋль Воєвода и гнь васои земли Ꙋггровлахіискоі снь Влада Великаго Воєвода. Pré frumoasă pecetie, se află la Arhivele statului în secţiunea istorică la data de *25 Ianuarie 7007=1499* (fig. 29) şi la data de 13 Iulie 1499. (fig. 30). M-rea Glavacioc şi Govora, secţ. istorică pach. 8 doc. 2:

„† Іѡ Радꙋль Воєвода милостнію Кжіею и господинь".

La 13 Decembrie 7009=1500 Iѡ Radul V. V., feciorul lui Vlad Voevod, dă sfintei mănăstiri Govora să-i fie ocină Bărseştii toţi etc. etc.

Sigiliul este atărnat de pergamentul documentului cu un găitan de mătase din 2 şuviţe împletite roşu-albastru; diametrul interior al

www.dacoromanica.ro

sigiliului este de 110 mm., scutul şi mobilele de pe el identice cu cele descrise mai sus. Intre scut şi exergă se află arabescuri.

Documentul se află la Arhivele statului în Secţiunea istorică „*Pecetie*“ Govora.

Lo 26 Martie 7013=1505. Pecetia aplicată, Arhivele statului m-rea Tismana Secţia, istorică pach. 2 doc. 3. (fig. 31).

La 21 Iunie 7013=1505. Tot dela acest Domn, se află o carte prin care întăreşte înfrăţirea făcută între *Muşat* cu *Radul Comisul*

Fig. 28.

şi cu *Petre Spătarul* peste moşia Corbii. Această carte pe piele (coajnică) are aplicat un sigiliu cu un domn şi o doamnă cu *arbore* între ei. In exergă însă se citeşte numele lui Iŵ *Mihné Vodă* ceiace ne arată că sigiliul acesta nu a fost al cărţei ci s'a aplicat în urmă în locul altuia, cu sicuranţă identic. Documentul fost în colecţiunea noastră l'am dăruit Academiei Române.

D. St. Nicolaescu reproduce în lucrarea d-sale, dejà citată, sigiliul acestui Domn cu personagiile domneşti şi cu *arborele* despărţitor purtând în exergă inscripţiunea:

„† Iŵ Радъль Воєвод млст. Божію и Господинъ“,

www.dacoromanica.ro

Mihné-cel-Rău (1508—10).

La 16 Iunie 7016=1508. Iŏ Mihné V. V. dă slugii Domniei méle lui Mané etc. jumătate de ocină din Blagodeşti etc. Pe docu-

Fig. 29.

ment se află aplicat un sigiliu identic cu cel de pe documentul precedent din 21 Iunie 1505.

Documentul se află în Secţiunea istorică din Arhivele statului

www.dacoromanica.ro

(fig. 32 şi 34) mănăstirea sfântului *Ion din Bucureşti*, pachet 20, doc. 1
„† Печат Іѡ Михнѣ Воєвод Гнѣ Влашкоє".
La 7 Septembrie 7017=1508. Dela acelaş Domn avem sigiliul

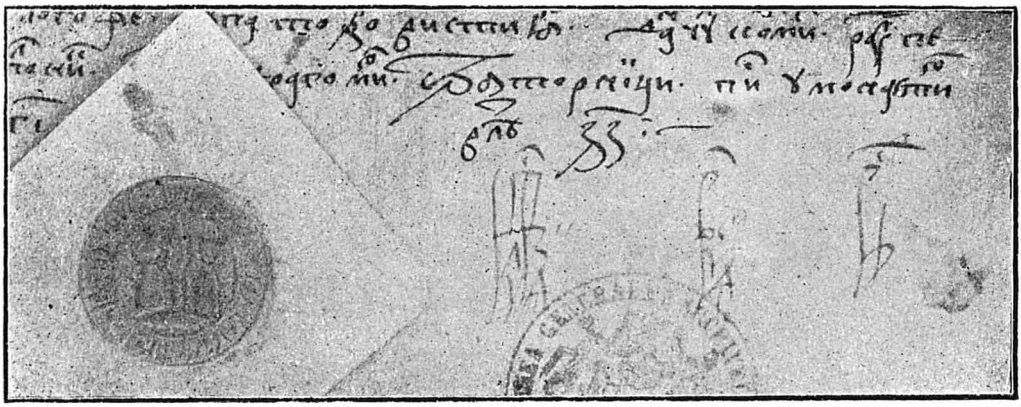

Fig. 30.

de ceară atărnat de hrisovul prin care întăreşte fraţilor Craioveşti etc. etc. In exergă:
„Іѡ Михнѣ Воєводѣ милстію Божію Гнѣ Оугровлахінски снѣ Влада

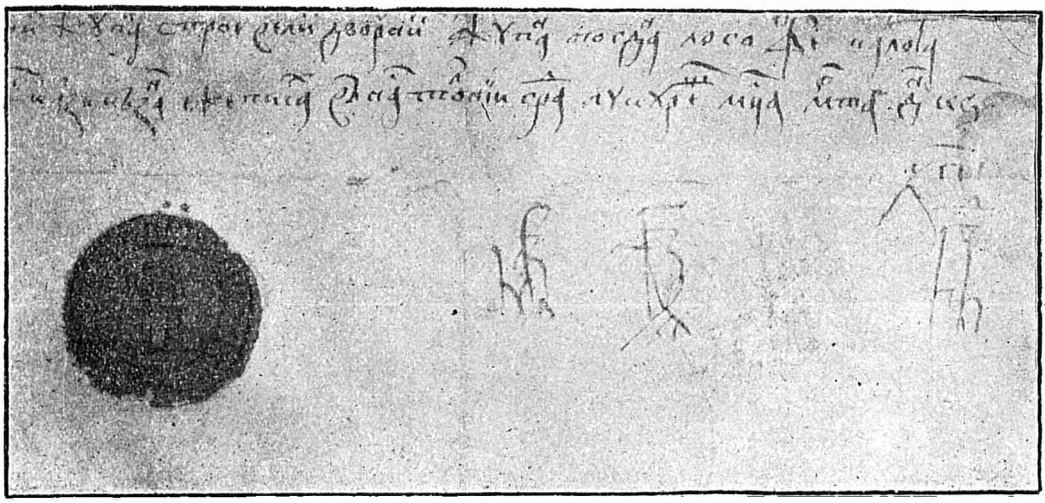

Fig. 31.

великаго воєвода . Diametru interior 100 mm., (fig. 33) în centru o aquilă antică la fel cu cea dela *23 Martie 1497*. Documentul se află la Arhivele statului în secţiunea istorică „Pecete". Vezi şi mănăstirea *Bistriţa*, pach. 1, doc. 1, original slav pe piele.

www.dacoromanica.ro

Vlad-cel-Tânăr (1510—12).

La 19 Aprilie 7019=1511. Iŵ Vlad Voevod feciorul lui Vlad Voevod dă sfintei mănăstiri Govorei să-i fie trei ţigani etc. Documentul are aplicat pe el un sigiliu (Domn şi o Doamnă) şi se află la Arhivele statului în Secţiunea istorică mănăstirea Govora pach. 32

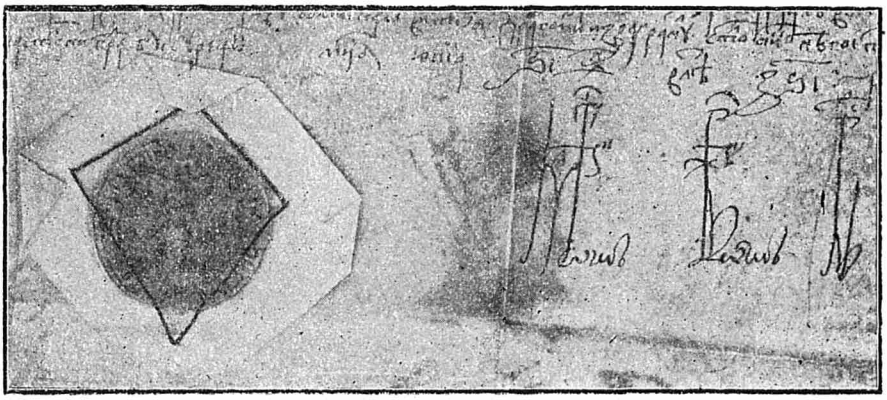

Fig. 32.

netreb. Inscripţiunea din exergă este: † Iŵ Влад8 Воєвод милостію Божію Господинь. (fig. 35 şi 36).

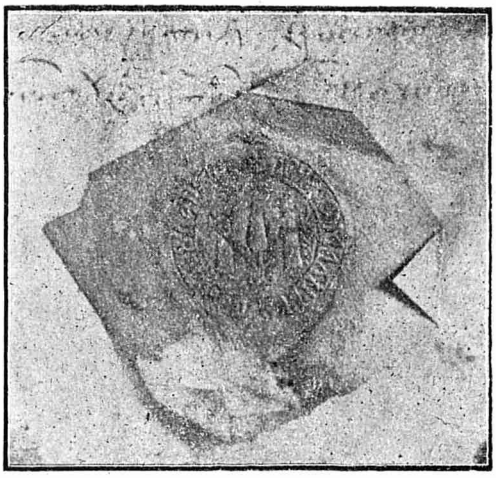

Fig. 34.

A se vedea şi *doc. 112 din Mai 1510* tot la Secţia istorică, mănăstirea Tismana pach..., doc. 112.

www.dacoromanica.ro

Neagoe Basarab (1512—1521 Septembre 21).

Din timpul Domniei lui Neagoe Basarab (1512--1521) domnul Sturdza reproduce, în opera citată, facsimilul din Stampa I-a reprezintând o scrisoare a Domnului către Părgarii din Braşov. Răvaşul

Fig. 33.

nu este datat; el poartă aplicat un sigiliu cu inscripţiunea următoare în exergă:

„† Іωнъ Вас...въ воєводь мас... їю Бжіню".

Personagiile sunt despărţite prin arborele care trebue şi el observat la suprafacia pământului spre a-i desluşi rădăcinile.

www.dacoromanica.ro

D. St. Nicolaescu ne prezintă încă două sigilii cu inscripţiunile
„† Милостнію божею Іѡ Басарабь воєводъ и господинь şi
† Іѡ Басарабъ Воєводъ милост Божію госпіо и господинъ".
Documentul din 30 Iulie 7020=1512. (fig. 37) m-rea Bistriţa, pach. 46,

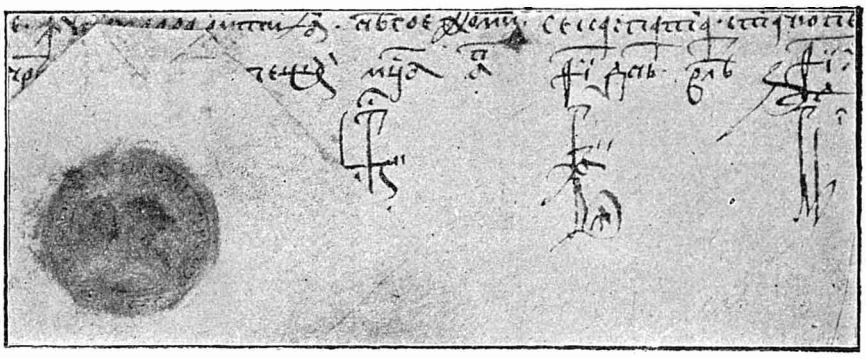

Fig. 35.

doc. 1, secţia istorică şi doc. din 23 Ianuarie 7024=1516 m-rea Nucet, pach. 17, doc. I.

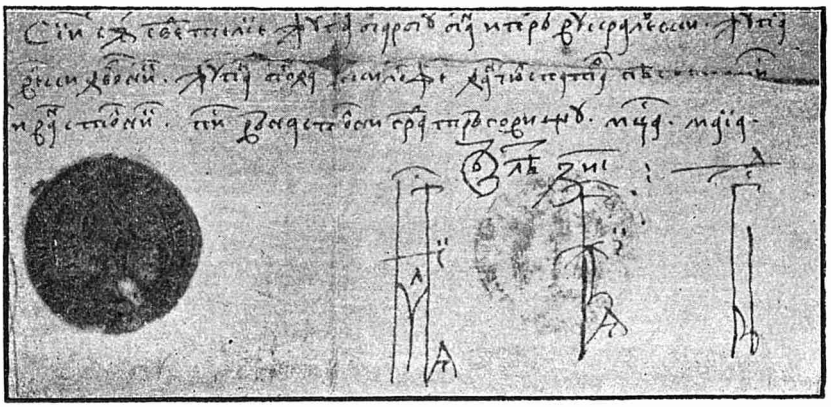

Fig. 36.

Vladislav Voevod (1523—25).

Dela acest pretendent d-l Stoica Nicolaescu reproduce un sigiliu cu cele două personagii şi cu arborele despărţitor, care poartă în exergă inscripţiunea:

„† Іѡ Владислав Воєвод Божію милостію и Господнь.

Documentul se află la Arhivele statului, mănăstirea *Bistriţa*, pachet 4 netrebnice.

www.dacoromanica.ro

Radul Vodă-cel-Viteaz (Afumaţi) (1521—1529).

Dela acest Domn d-l Nicolaescu ne prezintă un sigiliu cu per-

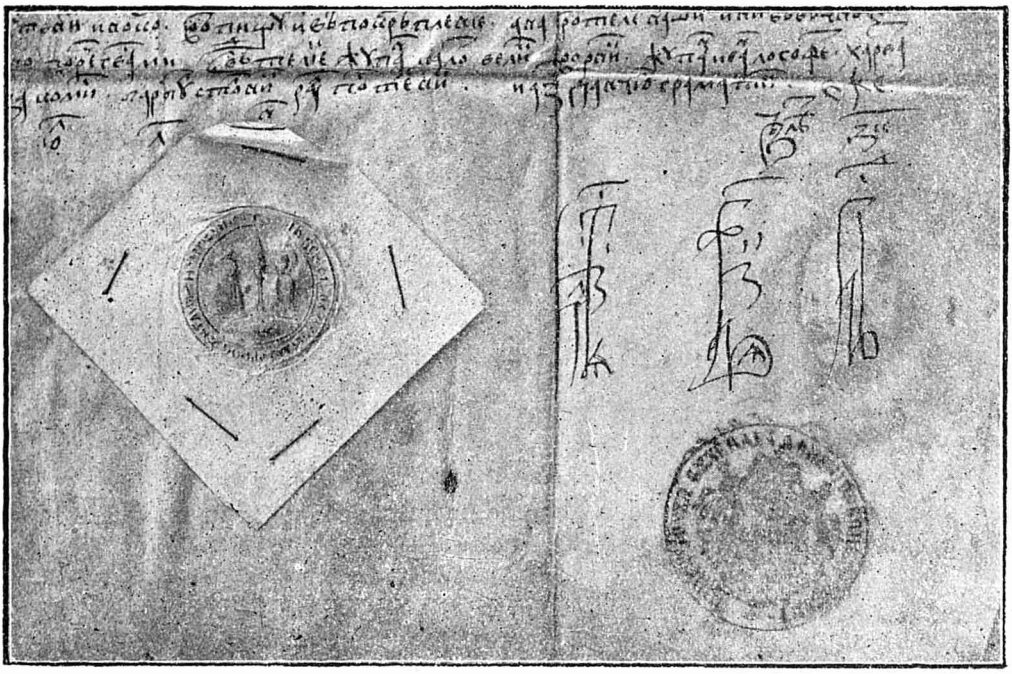

Fig. 37.

sonagii şi cu arborele despărţitor purtând în exergă inscripţiunea:

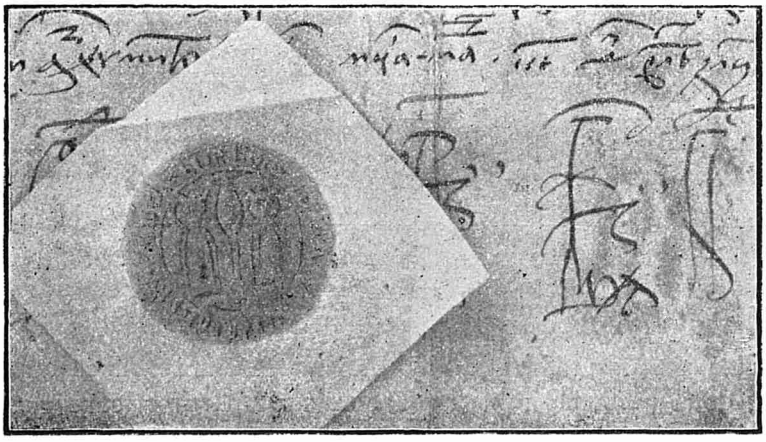

Fig. 38.

„† Iŵ Радꙋлъ воєводъ новаго господинъ Блашкꙋі".

www.dacoromanica.ro

La tulpina arborelui se văd desluşit *rădăcinile* insă gravorul le-a făcut sub formă de trei arcuri de cerc.

Documentul din 25 Mai 1528 se află la Arhivele statului, Secţiunea istorică. (fig. 38). *Biblioteca Acad. Române* posedă şi ea sigilii dela acest Domn.

Vlad (Vlăduţă) *Inecatul* (1530—32).

D-l Stoica Nicolaescu reproduce sigiliul aplicat pe documentul din 9 Ianuarie 1531 aflător în Arhivele statului, mânăstirea Bistriţa, pach. 42 (fig. 39).

In exergă se citeşte: „† Сіі печат Іѡ Влада Воєвода младн и гнь".

Rădăcinele arborelui dintre personagii sporesc numărul lor la

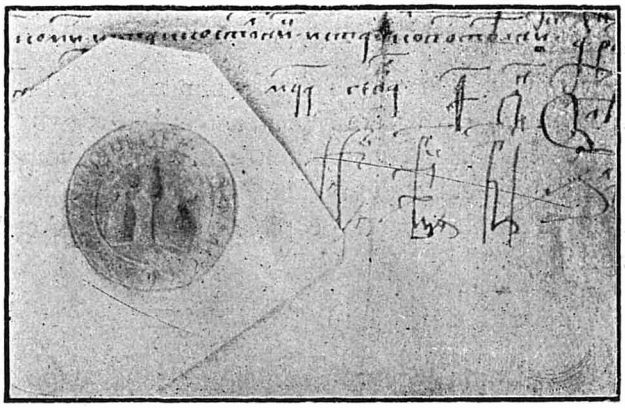

Fig. 39.

5 în raport cu sigiliele precedente din lipsă de cunoştinţă a semnificărei lor. Şi n'au ştiut ce face: nici gravorul nici cel ce i-a comandat sigiliul. Se vede bine că la curtea Domnului nu erà nimeni care să se ocupe cu Heraldica. (Preoţii catolici erau pe atunci făuritorii şi păstrătorii regulelor artei blasonului).

Vlad Voevod Vintilă *(Spânzuratul)*. (1532—35).

Sigiliul cu personagiile domneşti şi cu arborele despărţitor poartă în exergă inscripţiunea (St Nicolaescu): (fig. 40).

„† Іѡ Влдъ воєводъ снъ Рддвлъ воєводъ и господинь".

Şi acì se atrage atenţiunea asupra *rădăcinilor* care sunt figurate, ca în sigiliul precedent al lui Radu-cel-Viteaz, prin arcuri de cercuri,

A se vedeà: doc. No. 3 din pach. 16 mânăstirea Radu-Vodă la Arhivele statului cum şi documentul din 2 Februarie 7041=1533

www.dacoromanica.ro

Episcopia Argeşului pach. 69 doc. 2 şi m·rea Bistriţa, pach. 56, doc. 3, la data de 16 Aprilie 7041=1533.

La 13 Octombrie 7042=1533. Iŵ Vlad Voevod snă velicago i prédobrago Radul Voevoda etc. dă jupânului *Opré Slugériul* şi fratelui său *Dragomir* şi *Radu* etc. etc. şi nepoţii lor să fie lor *Sălătrucul* şi cu muntele *Clăbucetul* şi Letniţa dela Nedeia şi Pietriceaua

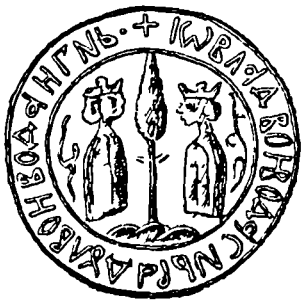

Fig. 40.

şi 1/2 din Periiani etc. şi din Prislopul şi muntele Cureluşea, etc., etc. Sigiliu atârnat cu un găitan verde şi albastru. Diam. exterior 120 m.m interior 95 mm. In exergă inscripţiunea este în slavoneşte celelalte mobile şi arabescuri foarte degradate.

Documentul în slavoneşte pe piele se află la Acad. Română sub *„No. 101 Pecete"*.

Radul Călugărul *(Paisie)* (1534—46).

Dela acest Domn reproducem sigiliul aplicat pe documentul dat lui *Tatul log* şi lui *Ţalapie log* în ziua de 4 Ianuarie 7044= 1536. In exergă se citeşte:

«† Печат Iw Радвл Воивода и Гднь Влашкои земли.

Personagiile sunt despărţite printr'un arbore ale cărui rădăcini sunt reprezintate prin 3 cercuri. Doc. la Arh. statului m·rea Govora. Secţ. istorică pach. 10, doc 2. Şi documentul din 9 Decembrie 7049= 1540 Secţ. istorică. (fig. 41).

Mircea *Ciobanul* (1546—52, 1558—59).

Dela acest Domn avem documentul din 1 Iulie 7055=1547 în care se intitulează: „Iŵ Мирчѣ воєводъ и гсднь вьсои земли Оугровлахискоі снъ великаго и прѣдобраго Радвлъ воєвода" etc.

Sigiliul aplicat reprezintă personagiile cu arborele iar rădăcinile sunt iarăşi reduse la 3 cercuri. In exergă se citeşte:

„† Печатъ Iŵ Мирчѣ воєвода и гнь Влашкои д".

Documentul se află la Acad. Română pach. CXXXIV, doc. 35. (fig. 42).

www.dacoromanica.ro

Petraşco Voevod (1553—57).

La 3 Aprilie, 7064=1556. Petraşco liberează un document pe

Fig. 41.

care aplică sigiliul cu cele 2 personagii şi cu pomul cu rădăcinile figurate prin 3 arcuri de cerc. In exergă se citeşte:

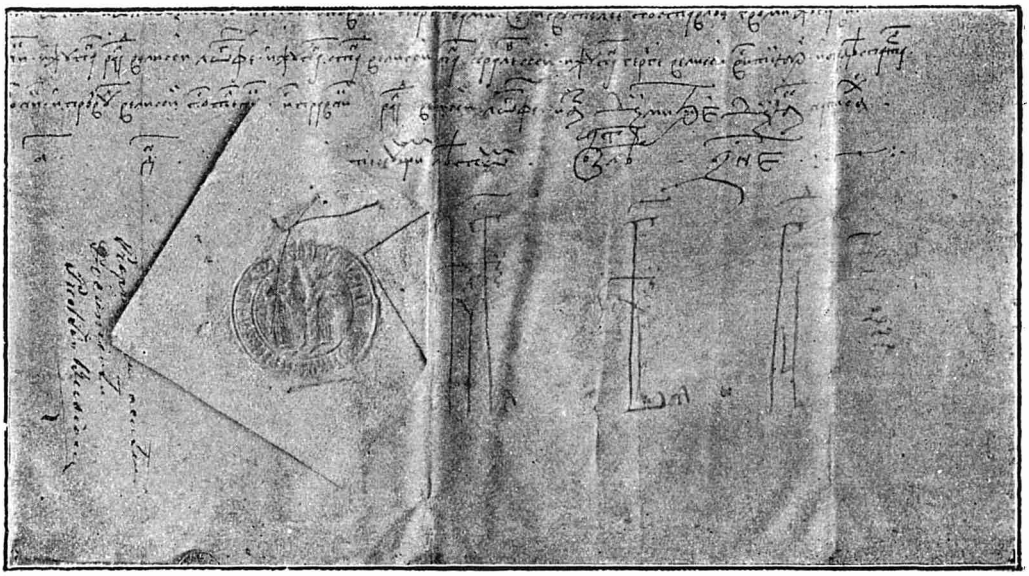

Fig. 42.

«† Сіі печат Іѡ Петрашко Воєводa и гнь Влашкьи.

Documentul se află la Arhivele statului Secţiunea istorică.

www.dacoromanica.ro

Vezi şi documentul din ziua de 22 Maiu 7065=1557 aflător între cele istorice la No. 1 pe lista 17. (fig. 43).

„† Сїі печат Іѡ Петрашко воиводѧ и гнь Влашки" adică cu un

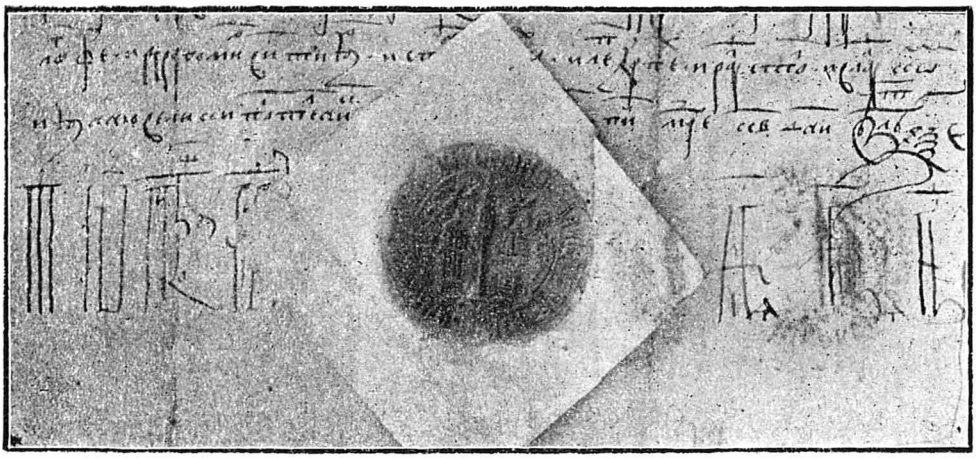

Fig. 43.

a mai puţin la „Voivod" şi cu un *ă* mai puţin la „Vlaşki", ceia ce arătà cât de puţină atenţiune se da, pe acele vremuri, la Curţile Domnilor noştri, acestor chestiuni.

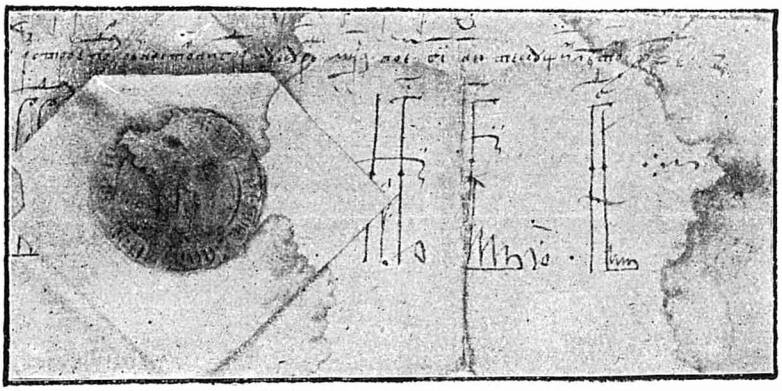

Fig. 44.

Petru-cel-Tânăr (1559—68).

La 13 Noembrie 7075=1566 Іѡ Petru Voevod cel-Tânăr, feciorul Mircii Vodă (Ciobanul), dă lui *Mihné Postelnicu* şi soţiei sale, etc., etc.

Sigilul aplicat pe document este la fel cu cele deja văzute până aici atrăgând atenţiunea asupra observărei de aproape a spaţiului

www.dacoromanica.ro

dintre cele două personagii şi trunchiul arborelui unde se văd conturele a *doi lei* ce par a se urcà pe trunchiu. (fig. 44).

Documentul se află la *Arhivele statului*. Episcopia *Buzău* pach· 16, doc. 7.

Alexandru V. V. (1569—77).

La 30 Iunie 7080=1572 Alexandru V. V. fec. Mircii V. V. dă lui jupăn *Coresi log* etc. ca să-i fie ocină la Vlăduleşti parte lui *Corlat cel Bătrân* etc. etc. Sigiliul este de ceară şi se află atârnat de hrisov printr'un găitan de mătase împletit din două fire care trec prin patru găuri făcute în pielea documentului formând ca o cruce, iar după aceia căpătâiele de mătase se petrec prin calota de ceară unde se bifurcă şi iese afară în josul sigiliului.

Sigiliul are un diametru exterior de 150 mm. şi unul interior de 100 mm.

Documentut se află la Academia Română sub numele „*Pecetia 37*".

Mihnè Turcitul (1577—83 şi 1585—91).

La 12 Ianuarie 7095=1587. Iω Mihnea V. V. dă lui Vladica Mihail ca să ţie moşia Olteni din partea lui *Dumitru Vataful din Bujoreni* şi a feciorilor lui *Stroe* şi *Bujor*. Diam. interior (mărimea naturală) In exergă:

† милостиѥ бжїѥ їѡ Михнѣ воєводъ гд[арь земли]вгро влахїскоѡ снь вел..... єзандрѫ воєвод „зчз· ктєбѣ ги надєжде мои. (fig. 45).

Scutul poartă o aquilă cu sborul luat cruciată şi stând cu ghiara dextră pe un glob înaripat iar în ghiara senestră ţinând trei drapele, aquila este însoţită la dextra de un soare iar la senestra de un craiu nou conturnat. Scutul este timbrat cu o coroană închisă. Suporţi doi lei limbaţi cel din dextra ţinând în ghiara dextră o spadă iar cel din senestra în senestra.

Documentul se află la Arh. statului în Secţiunea istorică. Episcopia Râmnic.

La 8 Februarie 7097=1589 Iω Mihnè V. V. dărueşte mânăstirii Hilandar din Sfântul Munte Athos, numit *Grădina Maicii Domnului*, un ajutor anual de 15.000 aspri etc. etc. De acest hrisov slavonesc, scris pe pergament împodobit cu bogate ornamentaţiuni, atârnă cu un găitan, împletit din fire de argint şi aur, sigiliul cu inscripţiunea în exergă:

„† Сьѥ єголпїѳ и хрсовѳл сътвори Іѡ Михнѣ Воєвод Гднь Блашки". adică, „acest e(n)golpiu şi hrisov le-au făcut Iω Mihnè Voivod Domn Valahiei." In interior se văd personagiile domneşti şi arborele dintre ele, arborele are *două coroane* de ramuri şi pe cea mai de sus stă

www.dacoromanica.ro

o aquilă antică cruciată şi conturnată însoţită la dextra de un soare şi la senestra de o lună nouă conturnată. D'asupra crucii se vede o coroană antică. Arcurile dela rădăcina arborelui nu pot figurà decât *rădăcinile* şi în loc de lei gravorul a făcut ramuri cu flori şi coroana de jos a arborelui care, fără această închipuire a leilor, nu-şi găseşte nici un fel de explicare ca ornamentaţiune.

Documentul original (fig. 46) se află în Arhiva mânăstirei *Hilandar*, unde a fost fotografiat de d-l. Stoica Nicolaescu profesor şi transator al Arhivelor statului.

Vrednic de luat în seamă este faptul ce ni se prezintă pentru

Fig. 45.

prima oară ca într'un sigiliu al Domnului (cu personagiile) să se introducă şi emblemele Ţărei adică aquila. soarele şi luna. Până aci Domnii, am văzut, se serveau de trei sigilii pe care le-am numit:

Marele sigiliu al Statului (Sigiliu atârnat cu aquila).
Sigiliul mijlociu al Domnului (Sigiliul aplicat cu personagiile).
Sigiliul cel mic. (inelul).

Tot dela *Mihnea Turcul*, din a doua domnie, avem documentul

www.dacoromanica.ro

din 24 Aprilie 7098=1590 prin care întăreşte stăpânirea fraţilor *Drăghici* şi *Giurgiu* Postelnici peste satul Coteana etc. etc.

Sigiliul aplicat pe document are o formă (fig. 47) cu totul nouă în ce

Fig. 46.

priveşte separarea aquilei de personagiile cu pomul: la partea su-

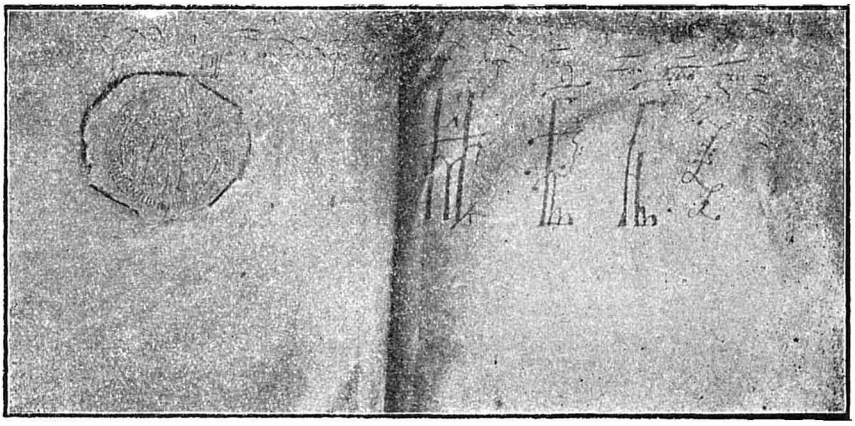

Fig. 47.

perioară exerga este întreruptă prin două arcuri de cercuri care întorc concavitatea în sus; în această concavitate se află aquila cruciată şi însoţită la dextra de un soare şi la senestra de o lună nouă conturnată. In centrul sigiliului sunt personagiile cu arborele ale cărui rădăcini sunt făcute de un meşter cunoscător sau de un *Domn*

www.dacoromanica.ro

care ştia ce comandă să i să facă şi ce însemnătate aveà acel pom (*arbre arraché*).

Documentul se află la Acad. Română pach. CXXXIV, doc. 22.

Mihail Bravul (1593—1600).

A se vedeà fig. 48 şi 48 bis reprezentând sigiliul lui Mihail V. V. Doc. din 1 Sept 7107=1598. Acad. Rom. proch. XC doc. 20 cu cei doi lei la rădăcina arborelui (fig. 48 bis).

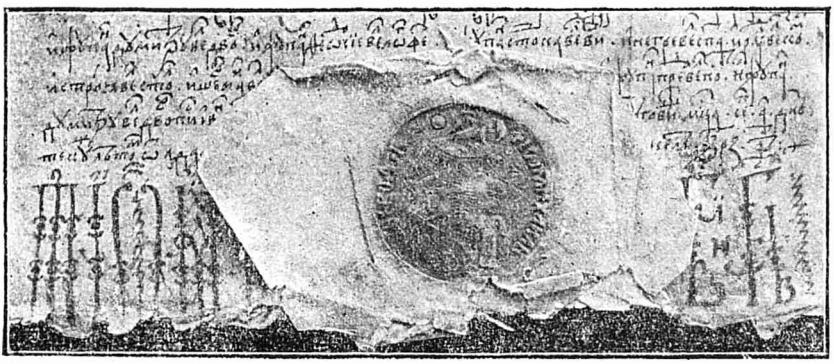

Fig. 48.

La 21 Martie 7108=1600. Mihail Voevod nu cucerise încă Moldova şi de aceea în titularea ce o pune pe cartea dată din Belgrad slugei Domniei Séle *Pârvului logof.* ca să-i fie lui satul Morăşti, nu coprinde decât *Ardélul* [1]), fig. 49.

Iat-o:

† Милостїю Божїю Іѡ Михаилъ Воевода и господинъ всеа земле Прдѣлскоѣ снъ великаго и прѣдобраго Іѡ Петрашко Воекода от земле Влашкоѣ".

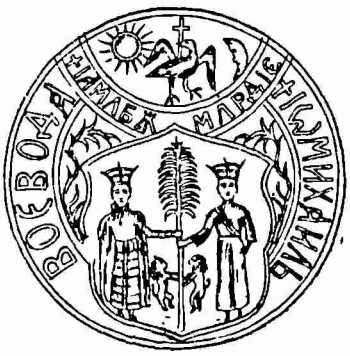

Fig. 48 bis.

Tot această titulatură ce află, firește, şi pe cartea din 25 Martie

[1] Acad. Română, pach. LXXXVII doc. 57.

www.dacoromanica.ro

7108=1600, ce o dă peste 4 zile, jupânesei *Marii* a *Chircăi Comisul* prin care îi întăreşte stăpânirea peste satul Dobriceni. [1])

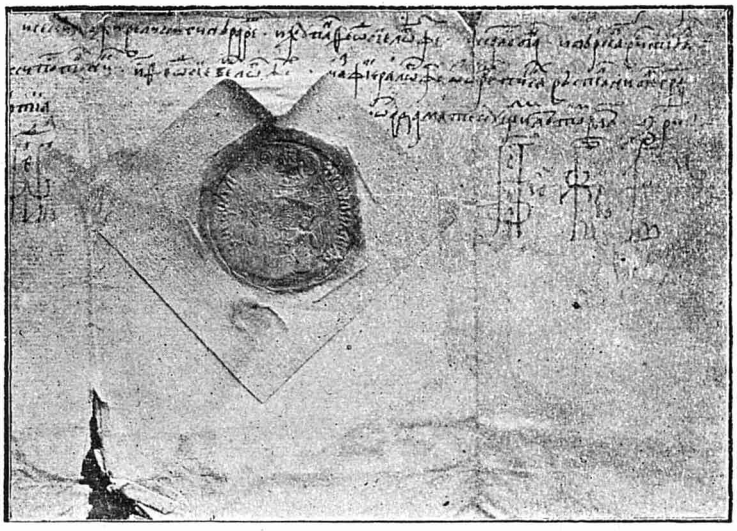

Fig. 49.

Sigiliile însă aplicate pe ambele aceste documente sunt aceleaşi Ca titulatură în exergă se citeşte:

† Iῶ Мιχαиλъ Воєводд

şi sub aquilă: Мλвжїє Мλрдїє = rugă şi milostenie.

Personagiile domneştii sunt despărţite de un arbore care, pe un sigiliu, se vede a fi acostat *de 2 lei afruntaţi care se urcă pe trunchiu.* Sus, în semi-cercul superior se află *aquila cruciată însoţită de soare şi de lună.*

In titulatura de mai sus Mihail se intitulează *Voevod ot Vlaşcoe.* Ştim, în adevăr, că el lăsase guvernul Valahiei în mâinile fiului său *Nicolae-Petraşco-Voevod.*

La 17 Iunie 7108=1600 (fig .50) Iῶ *Necola Voevoda* snă velicago Iῶ Мιχαиλ Воєводд, dă slugei Domnii mele *Dimei Postel* şi jupâniţei lui *Dragnei* sora lui *Drăghici i Giurgiu Postelnici ot Toméni* ca să le fie satele şi ţiganii etc.

Sigiliul aplicat este la fel cu precedentul. Personagiile cu arborele, aquila cu soarele şi luna în semicercul superior şi în exergă se citeşte:

„Iῶ Нико — лає Воєводд".

Documentul original slav scris pe piele se află la Academia Română în pach. CXXXIV, doc. 21.

[1]) Arh. Statului *M-rea Arnota*, pach. 1, doc. 1, orig. slav.

www.dacoromanica.ro

La 27 Julie 7018=1600. Ію Михаил Воєвода Божїею Милостїю господарь Оугровлахискоі, Ирдѣласкои, и гсдинь земли Молдавскои, acordă m-rei Bistriţa (Moldova) dijma de albinărit etc.

Se vede aquila, capul de bour, doi lei şi se citeşte chiar şi titulatura cum văzurăm.

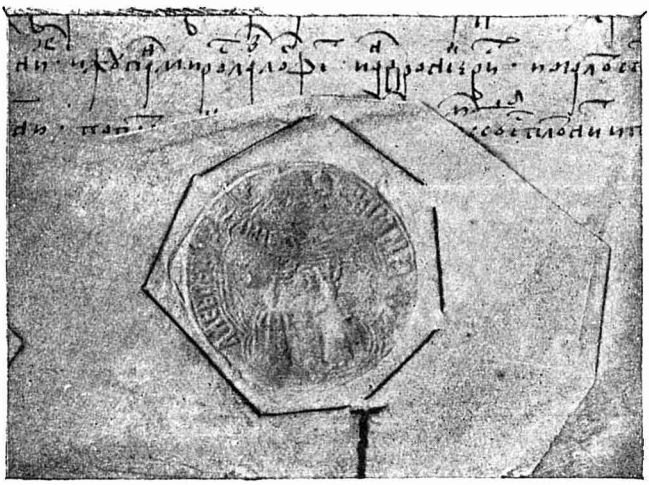

Fig. 50.

Documentul se află în Arh. statului mânăstirea Bistriţa din Moldova, pach. 10, doc. 1.

Aşa dar, după cucerirea Moldovei, Mihail Voevod îşi schimbă atât titulatura cât şi sigiliul. In titulatură se citeşte numele celor trei ţări puse sub acelaşi sceptru: *„Pohta ce au pohtit Domnia mè"* (după cum scrie însuşi *Eroul Domn*), dar în sigiliu nu figurează decât Mol-

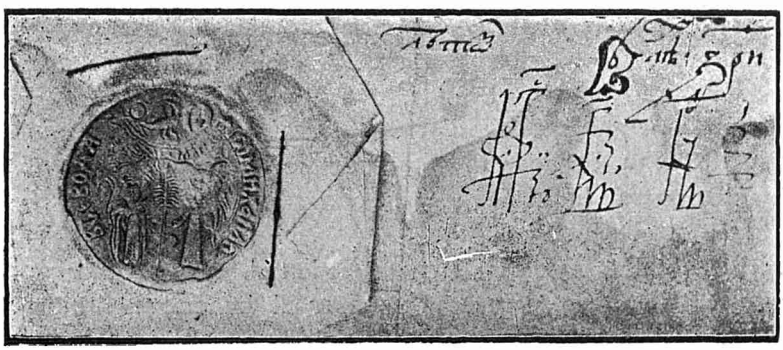

Fig. 51.

dova şi Valahia cu stemele lor. Din nenorocire pecetia este aplicată cu *chinovar roşu*, nu cu ceară şi desemnul a eşit foarte spălăcit.

Acelaşi lucru se constată pe documentul (fig. 51) ce-l dă Viteazul

www.dacoromanica.ro

în ziua de 17 August 7108=1600 din Belgrad mânăstirii Neamţului din Moldova [1]), în exergă se citeşte: „Іѡ Михаиль Воєвода Божію Милстію господарь земли Влашкои и Прдѣлскои и Молдавскои.

Fiindcă sunt unii care cred că văd sau *că ar fi vazând* în sigiliul lui Mihail din 27 Iulie şi din 17 August 7108, şi *stemele* iar nu numai *numele* celor trei ţări stăpânite, scurt timp, de marele Domnitor, mă văd nevoit, spre a îndrepta eroarea, să provoc aici o cercetare cu atât mai mult cu cât cei *doi lei* constataţi *de toată lumea,* cum zice francezul, la trunchiul arborelui, intră în probele care demonstrează teza noastră ce susţinem prin studiul de faţă, şi cu cât argumentele aduse, că s'ar vedea şi stema Ardealului, nu pot resista unei analise chiar superficiale.

La Arhivele statului există un registru în care cercetătorii semnează ziua când cercetează cum şi actele sau documentele ce cercetează. Această condică sau *registru* poartă, mi se pare, titlul „*Cercetarea documentelor din Arhive.*"

Documentul care ne ocupă, (din partida *Mânăstirii Bistriţa* din Moldova în pachet 10, No. 1), ni s'a arătat şi nouă de către d-l Stoica Nicolaescu în ziua de 16 Februarie 1905. D-sa pretindea că vede, în cei doi lei, stema Ardealului. I-am răspuns că eu nu văd nimic decât scutul Moldovei, iar cei doi lei i-am întâlnit şi în alte sigilii dar nu ştiu (nu ştiam atunci) ce este cu dânşii, ce rost au. De altfel eu nu prea văd, fără o lupă, iar cu lupa nu vedeam nici *o sabie* şi nici *un deal.*

D-l Nicolaescu a atras atenţiunea d-lui d-r. Severeanu junior, numismat diletant. Decedatul academician *Gr. G. Tocilescu* încă se vede şi el iscălit în registru la acel timp, iar în ziua de 21 Februarie soseşte la Arhivele statului un domn *Sabo,* desemnator trimes de *societatea numismatică,* ca să scoată o copie de pe sigiliul documentului în chestiune.

La 1906 d. C. V. Obedeanu publică „*Portretele lui Mihai Vitézul* şi acolo, d-sa avù grija, cum şi erà drept, să arate că nu este descoperitorul pecetiei ci că o luase din *Documentele Slavo-Române* (Buc. 1905 pag. 337). Dar, greşise cu reproducerea căci dintr'un *sigiliu* **aplicat** *cu chinovar* a dat la lumină un *sigiliu* **atârnat** adică de ceară pe care l-a reprodus în Iulie 1913 şi *Nerva Hodoş* care a publicat „*Vitejiile lui Mihai-Vodă*".

La 1909 răposatul Gr. G. Tocilescu publică şi el acest sigiliu în „*Manualul de Istoria Românilor*", la pagina 123, fără vre-o desluşire în privinţa proprietăţei, ca de obiceiu.

Se pretinde, aşà dar, de către cei ce văd bine, că în cei doi

[1]) Arh. Statului *Mânăstirea Neamţul* Secţ. istorîcă pach. 30, doc. original.

www.dacoromanica.ro

lei este *stema Ardealului*[1]) şi anume: se pretinde că acei lei ar fi ţinând în ghiarele lor *o sabie*, (care nu este decât trunchiul arborelui dintre personagiile domneşti) şi că ei stau pe *şapte*, — zic şapte, nu mai mult nici mai puţin, — *movile* [care *movile* nu sunt altceva decât rădăcinile arborelui *(arraché)* în număr de 2—3]. (fig. 52).

Fig. 52.

— Pentru ce *şapte*?

— Fiindcă în nemţeşte *Sieben* este *şapte*.

— Şi pentru ce *movile*?

— Fiindcă în nemţeşte se zice *bregen*.

— Apoi *Siebenbergen* se potriveşte cu *Siebenbürgen* care este numele german al Ardealului?

Se potriveşte dar nu se loveşte. Căci: *Siebenbergen* este *şapte munţi* şi aşà se potriveşte iar marca Ardealului este *şeapte turnuri*= Siebenbürgen şi aşà nu se loveşte. De sicur, cei trei munţi ai nouei Ungariei: *Tatra*, *Matra* şi *Fatra* au sugestionat *movilele* Transilvaniei.

Dar leii cu sabia, ei ce însemnează în stema Ardealului? Despre

---

[1]) Extras din *Kaiserthum Oesterreich*. Majestäts-Wappen (Siebmachers): . . .

Der erste Plaz im Hauptschild ist geviertet mit einem Herzschilde, auf dem die ungarische Königs oder St. Stephanskrone ruht. Das vordere Feld des gespaltenen Herzschildes ist siebenmal r. und s. getheilt (*Alt-Ungaren*), das hintere r. Feld hat auf einem gr. *Dreiberge* eine g. Krone, aus der ein s. Patriarchen. Kreuz hervorbricht *(Neu-Ungaren)*.

«Das Hauptfeld hat in I,: drei, 2, 1, gekrönte g. Leopardenköpfe in b. Felde (Königreich *Dalmatien*); II. ist von s. und r. geschacht (Königreich *Kroatien* III. hat in b etc. (Königreich *Slavonien*; IV, ist durch einen r. Streifen getheilt, oben in b. ein wachsender Adler von einer g. Sonne und einem s. Monde begleitet, unten in g. *sieben* 4, 3. *r. Thürme (Burgen)* wegen des Grossfürstenthums *Siebenbürgen*.

Der Adler soll mit Beziehnung auf die *Szekler*, die Gestirne, Sonne und Mond wegen der Sachsen in Siebenbürgen sein.

Adică, Imperiul Austriac poartă etc. etc. In primul cartier scartelat cu un *peste tot* timbrat cu coroana Regelui Ungariei sau Coroana sfântului Ştefan. Scutul este despicat, în primul: tăiat, de 7 ori fasciat roşiu şi argint ceeace este *Ungaria veche*, în al doilea pe roşu cu trei munţi verzi înceronaţi cu o coroană de de aur şi cruciaţi de argint cu o cruce Patriarhală ceeace este *Ungaria nouă*

In câmpul principal se află în I-iul cartier pe albastru trei capete încoronate de Leoparzi aşezate 2, 1, (*Dalmaţia)* în al II-lea etc. *(Croaţia)*, în al III-lea etc. *(Slavonia)*. în al IV-lea tăiait printr'o fascie roşie în primul pe albastru o aquilă neagră cu sborul luat însoţită la dextra de un soare de aur (Secui) şi la senestra cu o lună nouă de argint (Saxoni); în al doilea pe aur şapte turnuri (cetăţi) roşii aşezate, 4 şi 3 care este *Marele Principat al Ardealului* (Transilvania).

www.dacoromanica.ro

ei domneşte o tăcere mormântală, căci nu se poate spune nimic şi, din *nimic*, numai Dumnezeu a făcut cerul şi pământul!

Radul Şerban Basarab (1601 - 1611).

La 16 Ianuarie 7115=1607 Іѡ Радѹлъ В. В. божїю милостїю самодрѣжавныї вьсеи земле Ѹггровлахиское etc. etc.

Sigiliul atârnat cu un găitan tricolor alb-roşu-verde are diam. exterior de 75 m.m. şi interior de 45 m m. Sigiliu este ca al lui Mihail Voevod: are 2 personage separate cu un arbore Іѡ Радѹлъ воєвода şи млсрдіє etc. Aquila cruciată soarele în dextra şi luna nouă mişcândă în senestra.

Fig. 53.

Fig. 54.

Documentul pe piele se află la Acad. Română sub *„No. 156 Pecetie"*.(fig. 53).

La 19 Mai 7116=1608 Іѡ Radul V. V. nepot lui Basarab V. V. dă jupanului *Predii Veliki Ban Cralevski* ca să-i fie satul Făureşti, etc.

Documentul are *atârnat* de el un sigiliu de ceară albă de un diametru exterior de 85 m. m. şi exterior de 45 m.m. Sigiliul la fel cu precedentul se află la *Academia Română* sub numele *„Pecetia 75"*. (fig. 54).

Radul Mihné (1611—1616 şi 1620—23).

La 27 Ianuarie 7122=1614 Іѡ *Radul* V. V. feciorul *Mihnei* V. V. nepot lui *Alexandru* Vodă dă etc.

Documentul are *atârnat* un sigiliu de ceară al cărui diametru exterior este de 160 m.m. iar cel interior de 110 m.m. In exergă se citeşte:

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

O aquilă antică cruciată. Suporți 2 lei. Coroană deschisă. Documentul se află la *Acad. Română „Pecetia 28"*. (fig. 55).

Fig. 55.

La 11 Martie 7124=1616 Radul Mihné dă jupânului *Bratul Vel. Comis* să-i fie o vie a lui *Leca Spătarul* din délul Piteștilor la satul Cătun, etc. etc.

Sigiliu *aplicat* are cele 2 personagii despărțite prin *arbore* în vârful căruia se află aquila cruciată cu sborul luat, însoțită de un soare și o lună nouă iar la rădăcina *pomului* se zăresc conturele a 2 lei afruntați ca pe sigiliul lui Mihail V. V.

Documentul se află la *Acad. Română* în pach. CXXXIV doc. 36.

La Martie 7130=1622 avem, dela *Radu Mihné*, documentul 71 din pach. CXXXIV dela Acad. Română (fig. 56).

La 8 Iunie 7130=1622 Tot dela *Radul Mihné* avem documentul prin care întărește lui *Ianii Pah.* un țigan pe care l-a cumpărăt dela jupanița *Voica*, etc.

Sigiliul *aplicat*, are personagiile cu *arborele* între dânsele, cu. aquila cruciată în vârf și cu 2 lei afruntați la rădăcina arborelui.

Documentul se află în Arh. statului. Mitropolia netreb. pach. 165, doc. 4.

www.dacoromanica.ro

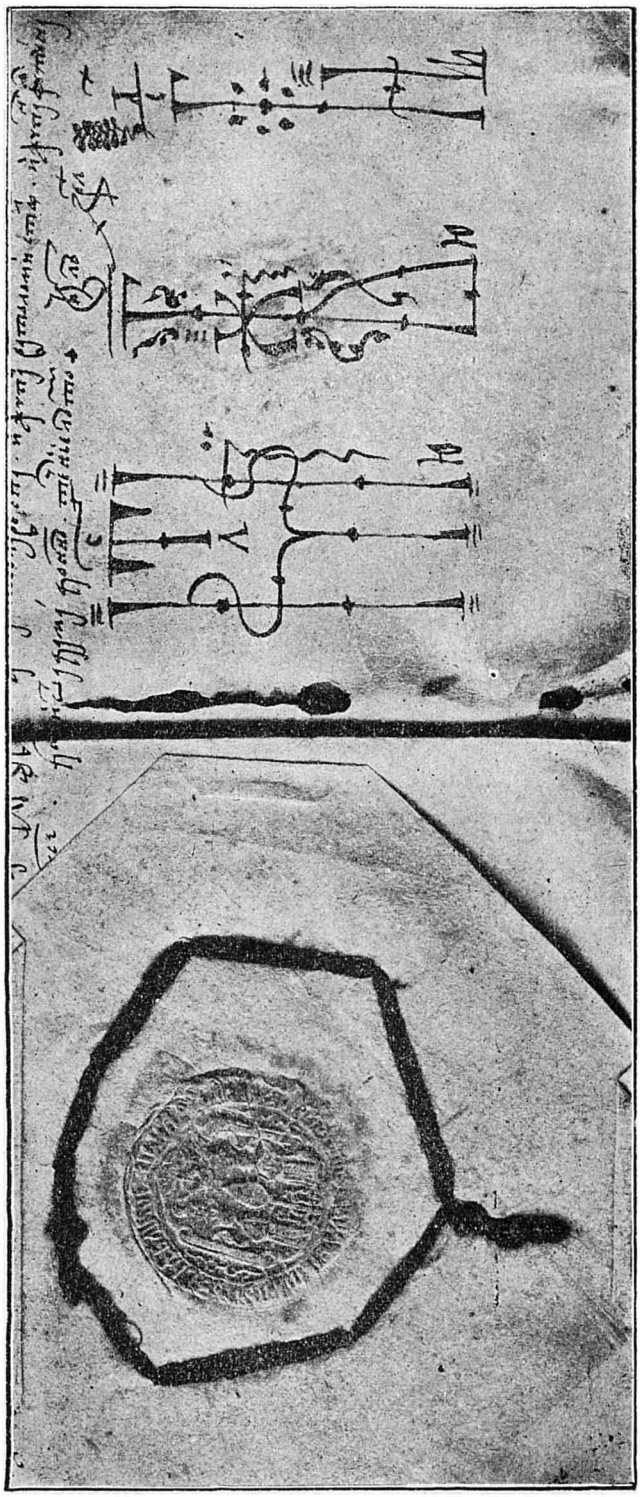

Fig. 56.

www.dacoromanica.ro

Reproducem aici, (fig. 57) tot dela *Radul Mihnea*, documentul coajnic din 18 Noembrie 7130=1621 din colecţiunea General Năsturel dăruită

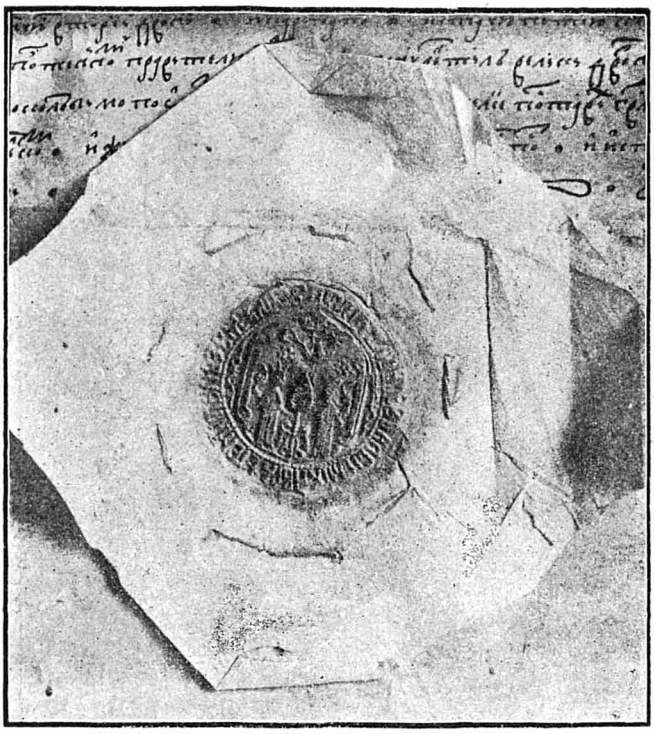

Fig. 57.

Academiei Române. In exergă se citeşte: „† Ιῶ Радꙋлъ воєвода снъ Міхнъ вод бжїє матїє гнъ земле Блашкоє".

A se vedeà şi documentul din *10 Maiu 7131=1623* dela Arhi-

Fig. 58.

vele statului, Secţiunea istorică. (fig. 58) Se observă că *luna nouă* a schimbat locul mutându-se în locul soarelui (la dextra) iar soarele o înlocueşte la senestra.

www.dacoromanica.ro

Alexandru *Coconul* (1623—27).

La 28 Iunie 7133=1625. Iῶ *Alexandru*V. V. fec. *Radului* V. V. dă lui *Iane Pah* să-i fie un sălaș de țigani, etc., etc.

Documentul (fig. 59) *are aplicat* un sigiliu la fel cu acela al lui

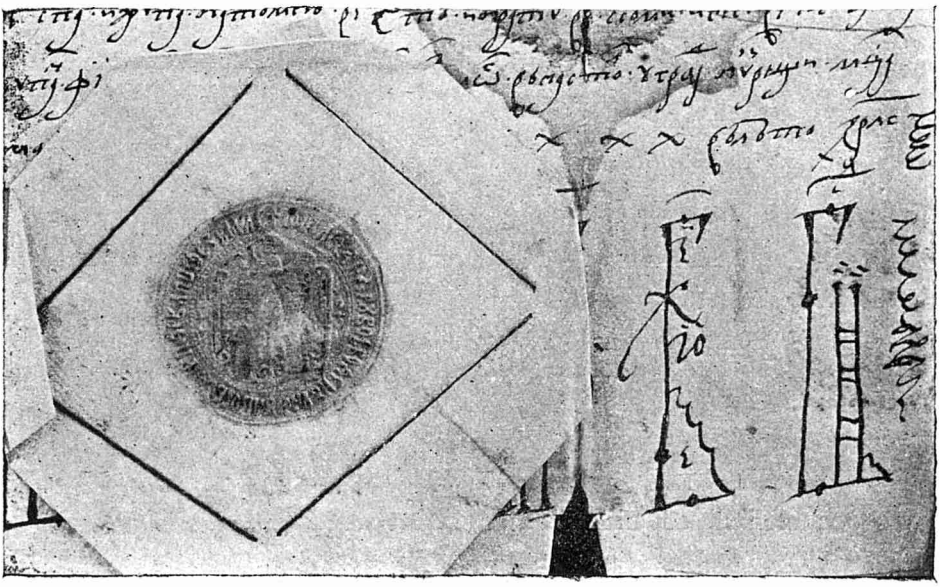

Fig. 59.

Radu Mihné și se află la Arhivele statului, *Mitropolia* netreb. pach. 165, doc. 6.

La 5 Iulie 7134=1626. Tot dela *Alexandru Coconul* avem documentul prin care întărește mânăstirii sfânta Troiță din Buc urești (Radu-Vodă) etc. etc. (fig. 60).

Sigiliul *atârnat* are 430 grame de greutate; diametrul exterior 140 m.m.. ¦interior 100 m.m. In exergă se citește: † Iῶ Alexandru V. (etc. este degradată). Personagiile sunt despărțite de un *arbore* în vârful căruia se află o aquilă cruciată cu sborul luat însoțită la dextra de un soare, la senestra de o lună nouă. Scutul timbrat cu o coroană antică susținută de 2 îngeri. Suporți 2 lei având câte o sabie cel din dextra în laba stângă.

Se află la Acad. Română *„Pecetia 239"*,

Alexandru Iliași (1616—18 și 1627—29).

La 6 Martie 7136=1628. Iῶ Alexandu V. V. feciorul lui Iliaș Vod dă un hrisov pentru neînchinarea Snégovului la mânăstirea numită Pandocrator dela sfânt'Agora, spre a-i fi metoh etc. etc. (fig. 61).

Sigiliu *atârnat*. Diametru exterior 95 m.m. diametrul interior

www.dacoromanica.ro

50 m.m. (degradat se vede numai soarele în dextra şi în exergă parte din inscripţiunea în slavoneşte.

Fig 60

Fig. 61.

Documentul coajnic se află la *Acad. Română* sub „*Pecetie No. 76*".

La 13 Iunie 7136=1628. Tot dela Alexandru Iliaş avem hrisovul prin care întăreşte lui *Stroe Postel.* şi lui *Dumitru Postel.* feciorii *Badei Pah. ot Grădişte,* etc., ca să le fie ocină la Grădişte şi Vărăţi în sud Olt. etc. etc.

Sigiliul *aplicat,* (fig. 62) personagiile cu arborele şi în vârful

Fig. 62

pomului aquila cruciată; a se observà rădăcinile pomului.

Se află la Acad. Română pach. CXXXIV, doc. 29.

www.dacoromanica.ro

Leon-Vodă (1629—32.)

La 15 . . . . 7139=1631. Iŵ Leon V. V. dă acest hrisov ca să fie de mare credinţă la mâna boerilor ţării D. Mél(e) mari şi mic(i) şi boiarilor mazili şi Roşiilor şi Logofeţilor domneşti den toată ţara D. Mèl(e) pentru nişte lucruri şi obicéiuri rêle ce au fost adaos de oameni străini în Ţéra D. Méle, care obicéiuri nimelé nu léu mai putut obicni, căc(i) văzând că săntu de mare pagubă ţărei. Pentru aceia D. mé am socotit etc. etc.

Pecetiă atârnată. Diam. exterior 140 m.m., diam interior 100 m.m. Degradată, din exergă se mai citeşte: „снъ покоиныг Щефань Воєводд. въ лѣт 71.„.

Documentul pe pergament este în româneşte şi se află la Academia Română sub *„No. 185 Pecetie"*.

Matei Basarab (1632 Sept. — 1654 Aprilie)

La . . . . . 7149=1641 Iŵ Matei Basarab V. V. dă boarinului D. Méle lui *Necula Cupariul* şi fratelui său *Chisar ot Sărăcineşti* ot sud Vâlcea ca să-i fie ocină la sat la Sărăcineşti etc. etc.

Sigiliul *atârnat.* Personagiile sunt despărţite printr'un pom în vârful căruia se află o aquilă conturnată şi cruciată însoţită la dextra de un soare şi la senestra de o lună întoarsă. Suporţi doi lei. Scutul timbrat cu coraonă antică.

Fig 63.

Documentul (fig. 63) se află la *Acad. Română* sub: *„Pecetia No. 186"*.

La 10 Martie 7149=1640 (sic) Matei Basarab Voevod dă lui *Hrizé Vornicúl* hrisov (fig. 64 şi 65). prin care îi întăreşte stăpânirea peste nişte moşii din judeţul Săcuiani. Pe acel hrisov [1]) se află la partea inferioară centrală o armărie absolut identică cu cea purtată de Cantacuzini după 1453. Această armărie este, după Rietstap [2]) (fig. 66).

„D'or à un arbre arraché de sinople, accosté de deux lions „affrontés de gueules, armés et lampassés de sable, rampant contre „le fût", adică:

„Pe câmp de aur, un arbore desrădăcinat verde, având în lături

[1]) Arh. Statului, M-rea *Radu Vodă*, pach. 48, doc. 5 orig s'av. piele.

[2]) *Armorial général*

www.dacoromanica.ro

„doi leii roşii, faţă'n faţă, unghiaţi şi limbaţi negru, urcându-se pe „trunchiu".

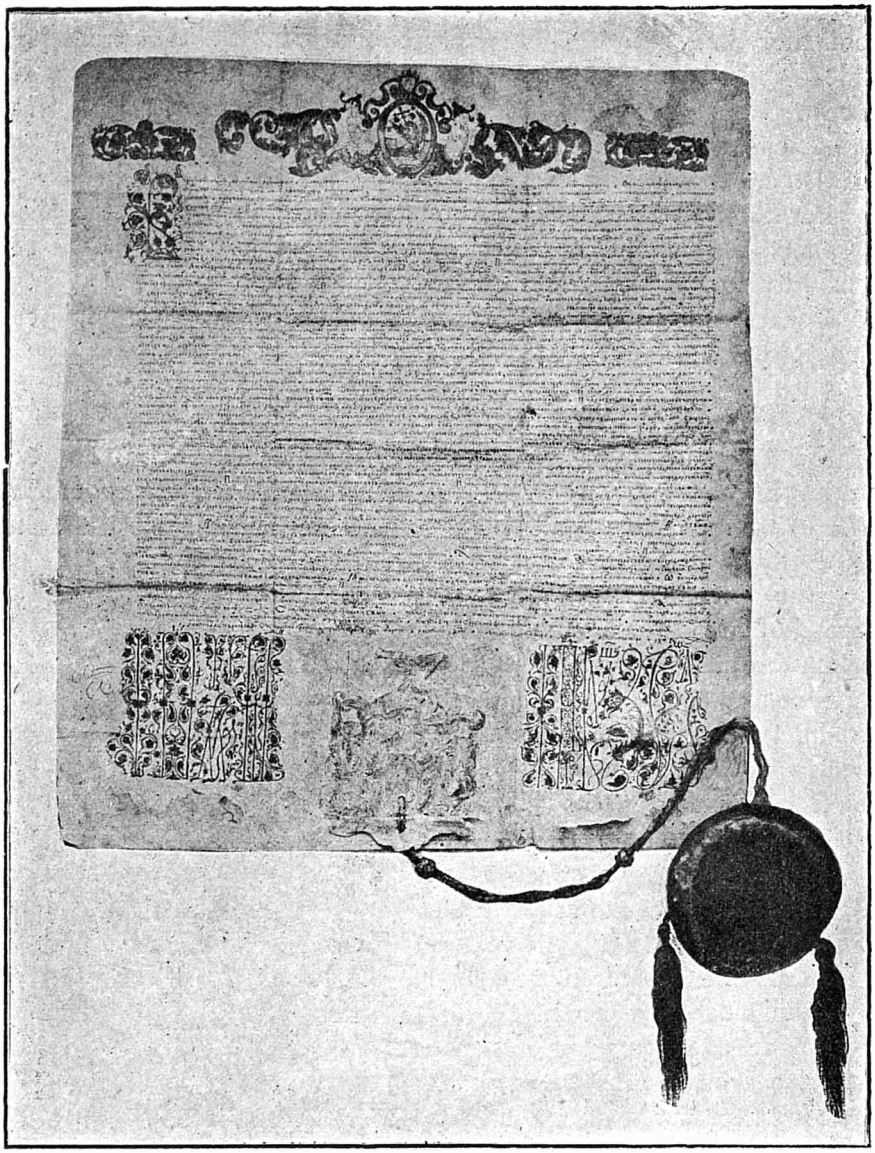

Fig. 64.

Fără să putem preciză, ca Rietstap, felul şi natura smalţurilor de oarece figura din hrisov este aurită peste tot, şi considerând numai *mobilele* adică pomul şi leii, noi găsim o asemănare perfectă între armele împăraţilor bizantini după 1453 cu izvodul din hrisovul lui Matei Basarab şi cu sigiliele ce analizarăm mai sus.

www.dacoromanica.ro

De hrisov (flg. 64) este atârnat un sigiliu mare de ceară pe care se distinge *„o aquilă cu sborul luat"*, armele Ţărei Româneşti. La partea superioară a hrisovului, în mijloc, se află zugrăvită iarăşi *„Aquila Ţărei"* identică cu cea din sigiliul de ceară, iar în dreapta şi în stânga aquilei, zugravul a împodobit hrisovul cu nişte *motive* mai mult sau mai puţin înfoiate.

Toate figurile, florile şi înfrumuseţările hrisovului sunt poleite cu aur, ceeace probează că proprietarul erà un om cu dare de mână un boer puternic, care puteà să-şi plătească asemenea lucruri.

Hrisovul este desăvârşit când are pe el semnătura Domnului şi sigiliul ţărei. Astfel fiind, ne întrebăm:

Ce caută pe hrisovul (acesta) dat *Vornicului Hrizé* şi lângă semnătura Domnului, stema împăraţilor Cantacuzini despre care vorbirăm mai sus şi care se poate descrie în chipul următor:

Scutul (fig. 65) are forma ovală a unui medalion sau cartuş d'asupra căruia repauză *casca* care-l timbrează De pe cască, pe la spate şi în lături, fâlfâie *lambrechinurile* (şiuviţe de mătase ale căror colori nu le putem decât bănui), care se scoboară împrejurul scutului, iar ca *vârf* casca are un înger care, cu câte un bucium în fiecare mână, vrea să vestească necontenit şi *alternativ* faima şi isprăvile cavalerului cantacuzinist.

Fig. 65

In franţuzeşte această din urmă parte se blasonează astfel:

»L'écu timbré d'un heaume (ou casque) d'or bordé, damasquiné taré de front et fermé à quatre grilles,[1]*) aux lambrequins* (d'or, *de gueules et de sinople?*) *surmonté d'un ange à deux huchets* (*ou cors*), *soufflant alternativement qui est le cimier»*.

— Şi acum, iarăşi, ce caută aceste arme lângă semnătura Domnului?

Nu găsim altă explicare plausibilă, decât următoarea:

„Faima lui Mateiu Basarab ajunsese la toate Curţile europene care, mai târziu, aveau să-l proclame, pe la 1650, *Generalissimo di tutto l'Oriente* [2]) ca să gonească pe Turci din Europa". Această

[1]) Numărul zăbrelelor *(grilles)* nu este cel hotărât de regulele artei heraldice.

[2]) G. I. Ionnescu Gion. *Istoria Bucureştilor*, pag. 410 şi Hurmuzake, docum. Vol. VIII, pag. 524.

www.dacoromanica.ro

faimă erà efectul faptelor Marelui Domn pe toate terenurile activităţei sale: erà bogat, puternic, înţelept şi totdeauna se arătase în lupte ca mare căpitan. El *nu uità că este fiul întâiu născut al sfinte¡ biserici creştine de Răsărit, protectorul ei şi moştenitorul direct al imparaţilor bizantini* dela care moştenise aceste titluri, precum moştenise dreptul de a *iscăli*, în sfânta zi a învierei, Evanghelia dela Ioan, drept care nu-l aveà şi nu-l are nici un principe ortodox, afară de *Domnii Valahiei* deveniţi apoi *Regii României*. (Vezi mai departe).

Mateiu, spre a-şi arătà pretensiunile, pe care erà poate dispus să şi le apere cu arma, începù a se servì de sigiliu împărătesc îndată ce îi căzù în mâini chiar acel sigiliu. Şi el aveà ca confident, pe sfătosul şi învăţatul descendinte autentic al Cantacuzinilor, pe marele Postelnic *Constantin Cantacuzino*, care, desicur, îi adusese izvodul sau chiar sigiliul împărătesc care ne preocupă.

Constantin Şerban Basarab *Cârnu* (1654–1658).

La 21 Iunie 7162=1654. Iω Constandin Şerban V. V. dă lui *Tudoran Pah.* fecioru lui *Iane Pah. din Aninoasa* ot sud Muşcel să ţie un ţigan, etc.

Sigiliu cu chinovar roşiu, un inel, (fig. 66.) în exergă: Iω Costan_ din Voevod ; Aquila cruciată cu sborul jos

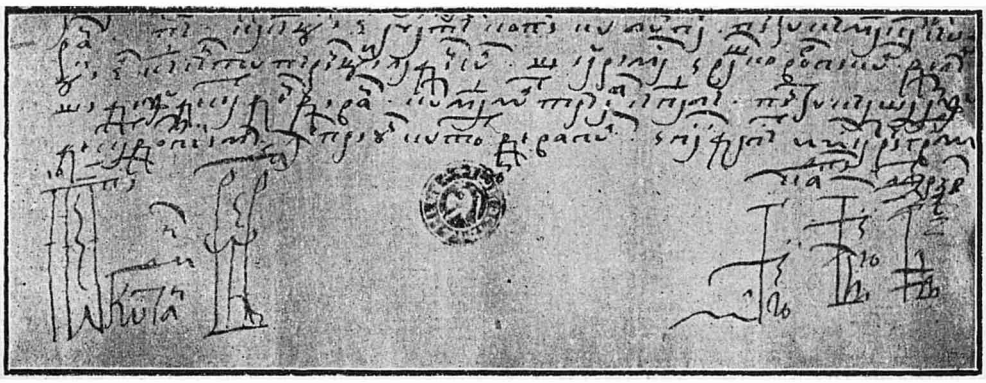

Fig. 66.

Documentul la Arhivele statului Mitropolia netreb. pach. 165 doc. 26.

La 26 Martie 7163=1655. Iω Costandin Şerban V. V, dă lui Stan şi lui Pătru fraţii lui Dumitraşco ca să fie slobozi de vecinicie de către m-rea Snégovu, etc., etc.

Sigiliul *aplicat*, personagiile sunt separate printr'un arbore cu rădăcini având aquila cruciată în vârf iar scutul timbrat cu o coroană antică.

www.dacoromanica.ro

Documentul (fig. 67) se află la Arhivele statului, *Mitropolia netreb.* pach. 162 doc. 1 slav.

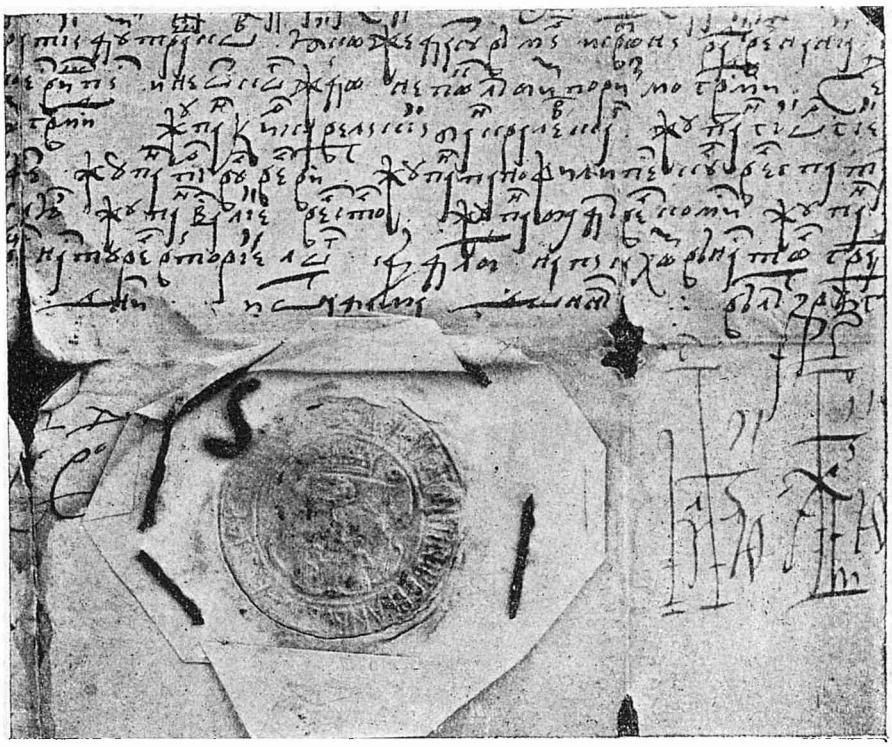

Fig. 67.

Mihail Radul *zis şi* Mihnea Grecul (1658—59).

La 3 Iulie 7166=1658 Ioan Mihail Radul Voevod dă sfintei mănăstiri Govora [1]), să-i fie satul Strâmba ot sud Dolj etc. etc.

Sigiliul (fig. 68 şi 69.) aplicat pe acest hrisov poartă în exergă în latineşte:

† *Ioannes Michael Radulius D(ei) G(ratia) Princeps et Archidux Valachia Transalpina.*

Un scut (mai mult cartuş) *tăiat* (coupé) *în întîiul* o aquilă biceptă coronată este însoţită la dextra de un soare şi la senestra de o lună nouă mişcătoare din unghiul senestru superior iar pe piept poartă un *peste-tot*: o aquila cu sborul jos cruciată, care este Valahia; *în al doilea* cele două personagii domneşti despărţite de arborele Byzanţiului.

[1]) Arh. Statului. Govora, pach. 10, doc. 8.

www.dacoromanica.ro

Cartuşul este timbrat cu o coroană princiară susţinută de doi

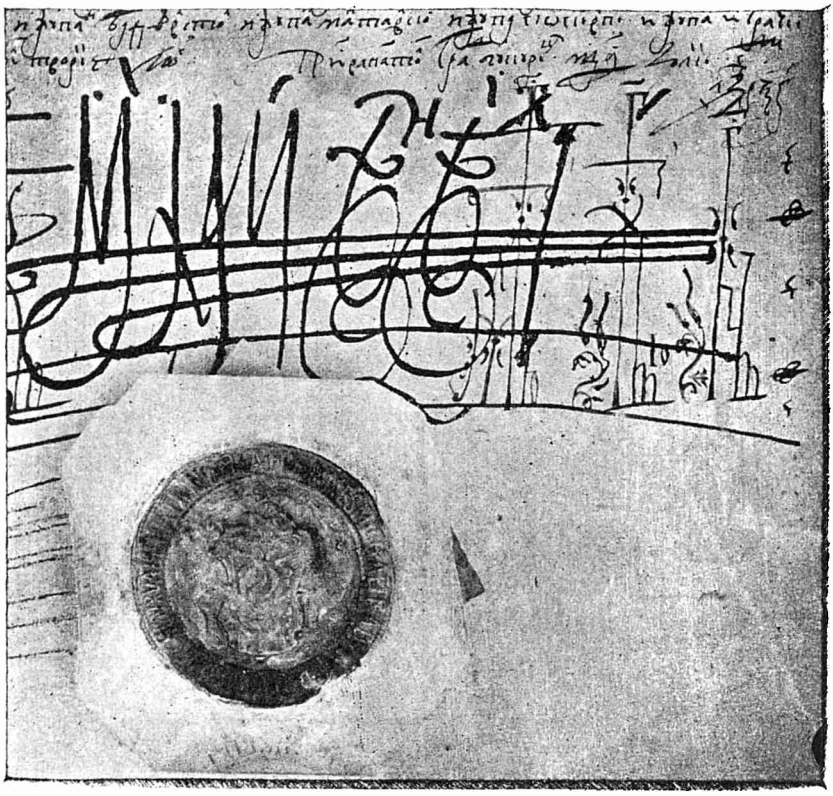

Fig. 68.

îngeri, suporţi sunt doi lei cu câte o sabie în labe, leul din senestra este conturnat.

Fig. 69.

Un alt document datat din 5 Iulie 7166=1658 se află tot la Arhivele statului la partida Mitropolii între documentele *„netrebnice"* din pach. 258/78 doc. 3, liberat de acelaşi Domn.

In fine, dăm după *Magazin Istoric* [1]) Descrierea pecetei acestui. Domn:

„Pecetia e de formă circulară de un diametru de 2 şi $^1/_2$ degete, „Scutul din mijloc e ţinut de 2 lei de amândouă părţile dea-

[1]) Tom. II, pag. 187.

www.dacoromanica.ro

supra „încoronat de 2 îngeri. In mijlocul scutului stă *Acera* (în notă: „vorbă veche românească dela *aquilă, pajeră, vultur*) cu două capete, pe „peptul acerei se vede într'un cerc mai mic, *corbul* cu crucea în „gură. Deasupra acerei, luceşte de o parte soarele, de alta luna „Dedesubtul ei două persoane încoronate ţin un arbore. Imprejurul „peceţiei se citesc aceste cuvinte foarte frumos sapate: † *Ioannes* etc. „etc. (ca sus)".

Atât pentru armele acestui Domn cât şi pentru titularea ce-şi ia suntem datori să lămurim puţin chestiunea căci Domnul a fost pe nedrept ridiculizat.

In sigiliu adică în *armă* Domnul a poruncit să i să pună o *aquilă bicepită* pe care el o ştia că este a *Imperiului* adică a *Imperiului de Orient*, căci zice Grandmaison [1]) că: *„l'aigle à deux têtes dite éployée est l'aigle de l'Empire*, iar Eysenbach [2]) precizează zicând: *„Constantin-le-Grand fut le premier qui prit un aigle à deux „têtes. pour montrer que l'Empire quoique divisé, ne formait néanmoins qu'un seul corps"*.

De aci iese o primă consecinţă: aceea a dreptului *moştenirei dela Bizantini* de care, cu sicuranţă, Domnul aveà perfectă cunoştinţă, ca şi Domnii predecesori, şi mai ales ca Matei Basarab. Apoi, cuvântul de „Archidux" nu are altă noutate decât poate pe aceia că este scris în *latineşte* căci altfel equivalentul nemţesc *Herzog* şi pe românaşte *Herţeg* se vede în toate hrisoavele vechilor noştri Domni.

Dacă dar ambasadorul Veneţian pare vexat ori ofuscat şi are aerul de a se minunà de titulatura Domnului, apoi se explică lucrul: diplomatul este străin şi n'a mai văzut hrisoave nici nu cunoştea titlul de moştenire al Domnilor în faţa imperiului de Orient.

In *Documentele Hurmuzache* publicate de *Academia Română* [3]) se citeşte că la Mai 1659 călugărul *Ibignacourt* scrie din Constantinopol către Doge despre principele de Valachia „che di proprio „capriccio si scrive et usurpe il *nome d'arciduca*, havendo ei „piu messo nelle sue arme *l'aquila bicepite* con la corona Imperiale „et *flattosi ongere et coronare publicamente* in chiesa da *un calonico „greco*, non gia con la corona ma con *toskiul* (?) come portano li

---

[1]) *Dictionnaire heraldique*, observăm că cuvântul *aigle* este de genul feminin fiind considerată pasărea ca *figură heraldică*.

[2]) Eysenbach *Hist. du blason* p. 143 cuvântul aici este de genul masculin fiind luat ca *pasăre*.

[3]) Vol. I-iu, pag. 245. Tocilescu, Odobescu. Supliment I. I.

www.dacoromanica.ro

„ciorbargi, cosa veramente assai ridicola; non so quanto durara il „suo imperio".

Iar mai departe scrie, la 26 Iunie acelaş an.

„Mando a Vossignoria una monetta (fig. 70) battuta dal moderno „Principe di Valachia che si qualifica *arciduca* et usurpa *l'aquila „imperiale con la corona.*

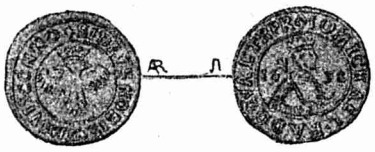

Fig. 70.

„Ogn'uno si ride del suo bell'humore. Ma dubito non durara „tropo, essendo il paeze pessimamente satisfatto del suo cattivissimo „procedere".

Călugărul fiind ambasador străin la Constantinopol n'a avut de unde să afle despre *moştenirea* care urmă după 1453 nici despre *titulatură,* (iar nu *numele*) de *arciduca* care cum ziserăm, în vechile noastre hrisove se vede redat prin *Herţeg.* In ce priveşte *aquila bicepite* ea este *l'aigle eployée* pe care o poartă încă în armele lor toţi principii scoborâtori din neamul împărătesc din Bizanţiu ca de pildă *Cantacuzinii* români, ruşi şi greci.

Cât despre faptul că Domnul se laudă că are să se *ungă şi să se încoroneze* în biserică de către un trimes al Patriarhului œcumenic nimic mai natural din partea unui Domn Valah, *diadoch, al Imperiului de Orient:* asemenea *încoronare şi ungere* s'a făcut *chiar de către Patriarhi,* în persoanele altor Domni dela sfârşitul secolului al XV şi începutul secolului al XVI a după cum vom vedeà. Iar acestea cum şi altele, constituiau *prerogativele imperiale* trecute numai asupra *Diadochilor* din Valahia.

Călugărului i se pare *ridicule* aceste pretensiuni ale Domnului fiindcă nu cunoaşte istoria Valahiei pe când *Mihne* (grecul), stat multă vreme la Constantinopol, *a avut de unde să înveţe trecutul* pentrucă el se pregătià acolo pentru viitor, adică pentru Domnia Valahiei.

In fine, se trimete Dogelui o monetă care este la fel cu aceia pe care o reproducem noi aici (fig. 70) după tabla C, II din *Magnum Etymologicum":*

„*Av* † Iω MICHAEL RAD. D. G. VAL. TR. PR. între două „cercuri lineare; în mijloc bustul principelui încoronat şi *loricat* spre

www.dacoromanica.ro

„st., în mâna dreaptă sceptrul, în mâna stângă sabia. In câmp în „dreapta 16 în stânga 58.

„*Rev.* † SI DEUS NOBISCUM QUIS CONNO între două cer- „curi întoarse, în mijloc *vulturul* cu două capete şi aripele *întinse*, „d'asupra o coroană".

Grigore Ghica (1660—64 şi 1672—74).

La 20 Maiu 7172=1664. Pe o pecetie metalică se citeşte: Iω Gligorie V. V. snă velicago Iω Ghica Voevoda. „Acest hrisovul (fig. 71) „făcutu-la Iω Gligorie Ghica *Voevod a toată Sfetagora* a 20 de sfinte „mănăstiri ce sânt împrejurul stântului munte Antonului Vălet 7172". Sus aquila conturnată şi cruciată cu sborul luàt; pe faţa cealaltă a acestui sigiliu metalic se află în exergă: (fig. 71 bis).

Fig. 71.

Fig. 71. bis.

„† Iω Гнгорiє Гика Воєвнд вьсiю зємлє Угровлахiискоє, вѣ лѣт 7173. Io. Gligorie Ghica Voevod a toată Ţara Ungrovlahiei, în anul 7173". Un cartuş cu cele 2 personagii şi cu arborele în vârful căruia şeade aquila cruciată şi conturnată cu sborul luat. Soarele în dextra şi luna nouă întoarsă şi mişcândă în senestra însoţesc aquila. La spatele şi în dreptul capului şi umerilor câte 2 stele la fiecare personagiu. Scutul este timbrat cu o coroană deschisă.

Documentul de piele este scris slavoneşte şi se află la Acad. Română sub *No. 171 Pecetie* metalică aurită.

Se atrage luarea aminte asupra titulaturei spre a se puteà trage concluziunea şi explicà pentru ce azi stăpânirea României se reduce la abià un schit,—*Prodromul*,—şi acela ţinut cu chirie şi sub ascultarea grecilor ?

„*Domn a toată Sfetogora a 20 de sfinte mânăstiri*" la 1664 când Serbia, Bulgaria şi Grecia nu existau, iar azi!? Desicur că titulatura de mai sus au luat-o Domnii Români în urma rescumpă-

www.dacoromanica.ro

rărei întreg Sfântului Munte cu banii Domnilor şi boierilor ţărilor române sub domnia sultanului Selim II-lea *(beţivul)* după cum asicură d-l profesor d-r Dragomir Dumitrescu într'un studiu inedit care se ocupă cu istoricul drepturilor Românilor în sf. Munte.

Radul Leon (1664—67 şi 1667—69).

La 29 Martie 7173=1665. Iŵ Radul V. V. feciorul lui Ştefan Leon dă slobozia Sfintei Episcopii Râmnic ce să chiamă Muerésca etc. etc.

Sigiliu *atârnat*, personagiile despărţite printr'un pom (fig 72) care are în vârf o aquilă cruciată iar la rădăcină doi lei afruntaţi urcându-se pe trunchiu. Sigiliul are diametrul exterior de 90 m.m. iar cel interior 55 mm. Se află la Acad. Română sub: *„Pecetia No. 187"*.

Tot acest Domn la 20 Maiu *7179* (!?) = 1671, dă lui *Mûşat Capit.* ocină în Cortoşasca ot sud Elhov etc. etc. Domnul se intitulează:

„† Iŵ Радѣль Леон Воєвод Божїю Благодатєю ωбладатєл и Гспд земли Ѫгровлахїйскоє=Io. Radul Voevod, cu harul lui D-zeu oblăduitor şi domn al Ţerii-Ungrovlahiei".

Sigiliul atârnat are diametrul exterior de 80 m.m. iar cel interior de 55 m.m. Personagiile domneşti sunt despărţite printr'un arbore care are în vârf o aquilă cruciată, etc. (fig. 73).

Fig. 72.

Fig. 73.

Documentul lipit pe pânză se află la *Academia Română* sub: *„Pecetia No. 189"* iar la data de 7179 cineva a şters unităţile şi a făcut apoi un Θ=9. Dar la data falşificată 7179 nu domneà *Radul Leon.*

* * *

In curtea *Arsenalului de Construcţiuni* din Bucureşti, la poarta din vale (nord) se află două tunuri de tuciu având pe trunchiul lor o stemă care ne reaminteşte armele împăraţilor bizantini după 1453,

www.dacoromanica.ro

adică după căderea Constantinopolului, cu oarecare modificări despre care vom vorbì acum :

La 1687, la palatul domnesc din Bucureşti al lui *Şerban Vodă*, azi proprietatea Legaţiunei imperiale a Rusiei, fierbeau, zice Gion, negociaţiunile pentru „gonirea Turcilor din Europa şi pentru numirea „lui Şerban Vodă de *Impărat al Orientului*, de vreme ce erà un „Cantacuzin, o idee care nu erà nouă în Ţara Românească, etc,. etc. „planurile şi visurile sunt mari ; Cantemir domnul Moldovei ne afirmă „în *Istoria imperiului Otoman* că artileria lui Şerban Cantacuzino, „erà compusă din *38 tunuri*, iar armata ce avea pentru îndeplinirea „marilor sale scopuri se ridicà la cifra de 28.000 oameni, alţi autori spun că erà de 40.000 [1]).

Dintre acele 38 de tunuri, credem, vremile atât de vitrege pentru Istoria Oştirei române, ne-a păstrat şi nouă, cestor de azi, două exemplare, despre care, până acum, nici nu există motiv de a bănuì aşa ceva fiindcă rebusul ce-l prezintă armăria de pe tunetul tunului nu fusesese deslegat.

După obiceiul ce aveà curs pe acele vremuri în toate artileriile europeneşti, tot asemenea şi tunurile comandate de Şerban Vodă în străinătate, trebuiau să poarte, şì purtau chiar, după cum vedem azi, pe tunetul lor, *marca* sau *stema* capului Statului, — a lui *Şerban Vodă Cantacuzino*. El cerù ca pe tunurile ce comandase să se aplice stema imperială a Cantacuzinilor, stemă pe care o aflarăm pe hrisovul lui Matei Vodă Basarab. Stema Ţărei Româneşti nu o mai puse pe tunuri căci ea nu ar mai fi avut rost în cazul când Şerban Vodă ar fi devenit, la Ţarigrad, *împărat bizantin*.

Spre a face însă să reiasă faptul că el este *reîntemeietorul* sau *continuatorul* fostei împărăţii, precum erà şi *moştenitorul* autentic Şerban Vodă *frânse* (briser) [2]) armele strămoşeşti, arătând astfel că o nouă ramură a neamului domneşte în Constantinopol şi anume ramura *Cantacuzino-Basarab* ale cărei iniţiale C. B. se văd sub stemă.

Pe tunetul tunului se văd desluşit armele descrise mai sus (după Rietstap), din care nu lipseşte decât un leu, — cel din dextra, ceiace ne arată că *armele au fost frânte*.

Colorile sau smalţurile *câmpului* şi *mobilelor* nu sunt reprezintate pe tun prin semnele convenţionale ale părintelui *Petra Sancta*, împrejurare uşoară de explicat: acest *Petra Sancta* nu avuse

[1]) Gion. op. cit., pag. 588—9. Vezi şi a noastră *Istoria artileriei române*. 1907, pag. 30.

[2]) *Briser*, se dit des armoiries des puînés et cadets d'une famille où il y a quelque changement par addition, *diminution*, ou alteration de quelque pièce, pour distinction des branches, (Père Menestrier).

www.dacoromanica.ro

timp, am mai văzut, să-şi răspândească şi să facă să se admită propunerea sa decât cam pe la sfârşitul secolului al XVII-lea. S'ar puteà blazonà astfel:

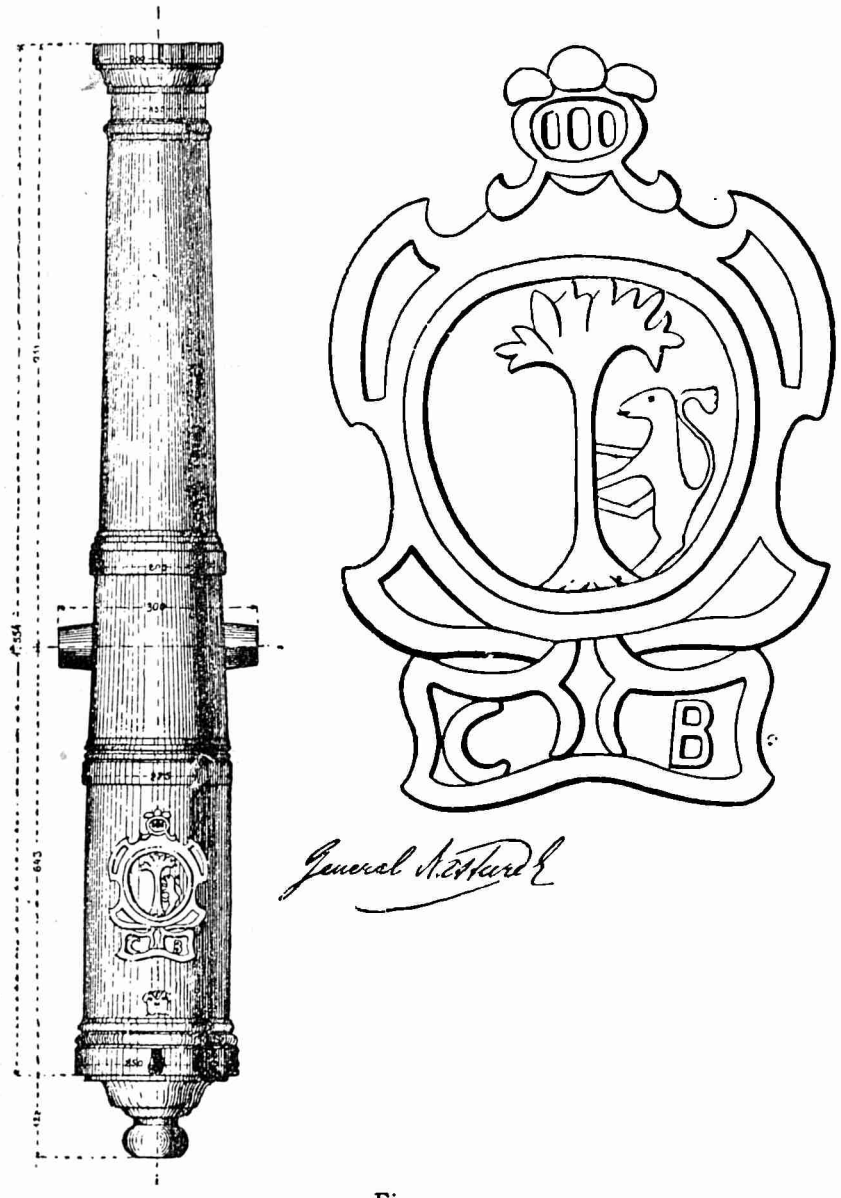

Fig. 74.

„D'or à un arbre arraché de sinople, senestré d'un lion de gu-
„eules, armé et lampassé de sable, rampant contre le fût. L'écu timbré
„d'un heaume ou casque d'or, bordé, damasquiné, taré de front, fermé

www.dacoromanica.ro

à deux grilles, avec lambrequins (tricolore: d'or, de gueules et de sinople?)

Socotim că este de ajuns cu reproducerea sigiliilor de oarece nu mai aflăm nimic nou la Domnii care urmează până la epoca fanarioţilor când *pomul* dispare din peceţiile domneşti.

Nu vom vorbi nici despre peceţiile care se referă la scârboasa legendă a lui Feltai sau la legenda inelului Ghiculeştilor.

IV.

REZUMAT ISTORIC.

Spre a reîmprospătà cititorului argumente sicure şi absolut trebuincioase întru susţinerea tezei noastre preçum şi spre a fixà ideile vom rezumà aici, după *Jouannin* şi *Van Gaver* [1]), evenimentele care se petrecură în Europa dela apariţia Turcilor şi până la luarea sau cucerirea Constantinopolului în 1453 de către Muhammed Cuceritorul.

„Profitând de slăbiciunea imperiului de Orient devastat şi ruinat de războaele civile, sultanul *Orkhan*, al doilea sultan otoman, ginerile (1345) împăratului *Ioan Cantacuzino*, concepù îndrăsneţul plan de a unì Europa cu Asia supunând ţărmul grecesc al Propontidei sub stăpânirea otomană, generalii săi puseră mâna pe Gallipoli, pe Konour, pe fortul Bulaïr şi pe Rodosto.

Sultanul Orkhan murì în 1360 urmându-i pe tron, ca al treilea sultan otoman, fiul său sultan *Ghazi Murad-Khan* zis *Khoudawendghiar* (trimesul lui D-zeu) şi popular *Amurat* I-iu. Acesta puse mâna, fără să piardă multă vreme, pe *Adrianopol* (Ederné) şi făcù din acest oraş Scaunul imperiului său în Europa (1365).

La Constantinopol domneà pe acel timp împăratul *Ioan al V-lea-Paleologul* (1341—1391).

Locotenenţii sultanului *Murad* luară apoi *Philippopolis* (Filibé) şi înaintară până dincolo de muntele *Hémus* (Balkan). Sultanul Murad, el însuşi, supuneà sub sceptrul său mai multe oraşe între care *Kyrk-Kilisa* (Héraclia) şi *Binar-Hyssarî* (castelul isvoarelor), *Monastir*, *Pirlipa*, *Istip* şi *Sofia* (Sardica).

Aceste strălucite expediţiuni se făcură în timp de 5 ani, după care Murad, căruia i se dase numele de *Ghazi*, se întoarse în Asia.

„Oraşul *Custendil*, celebru prin băile sale de apă sulfuroasă, „fusese dat lui Murad de către Domnul bulgar *Constantin* cu con„diţiune ca să nu plătească nici un fel de tribut. Acest oraş zidit de „*Traian* sub numele de *Ulpiana*, distrus şi rezidit de *Justinian*, „păruse Sultanului de o aşà mare importanţă încât se hotărì să se „reîntoarcă în Europa ca să primească chiar el cheile.

[1]) *L'Univers. Turquie* — Paris, 1840, page 76 et suiv.

www.dacoromanica.ro

Abiă încheiase Murad pacea cu Grecii, că se şi repezì să atace pe Domnitorii slavi, *Lazăr* şi *Şişman* ai Serbiei şi Bulgariei şi lupta se termină în favoarea Sultanului.

«După reintrarea triumfală a lui Murad în capitala sa dela Brusa „focul revoltei se încinse în Serbia; *Lazăr*, suveranul, ţarul sau *Kralul* „acestei ţări se unì în secret cu perfidul *Şişman*, socrul lui Murad „şi Ţarul Bulgarilor; Bosniacii se unirĕ cu ei, şi douăzeci de mii de „Otomani sunt aproape cu desăvârşire macelăriţi de forţele combi- „nate ale ambelor acestor popoare. Sultanul Murad surprins de „această înfrângere neaşteptată, etc., etc., ia cu asalt *Parawadi* (vechia „Probaton), *Târnova*, şi *Choumna* (Schoumla), pune asediul împre- „jurul *Nicopolei* şi sileşte pe Şişman, care se refugiase aici, să cearĕ „ertare dela Sultan, care i-o admise cu condiţiunea de a părăsì Silistra „şi de a plătì tributul (haraciul) ce datorà, etc., etc".

„Şişman nici nu se gândeà însă să se ţină de condiţiunile tra- „tatului cu Murad căci fortificà Silistra şi Nicopoli; din parte-i, Ali- „Paşa, locotenentul Sultanului Murad, nu-şi prea făceà scrupule nici „el de a-şi călcà cuvântul dat, şi această îndoită violare a credinţei „mărturisite, reaprinse răsboiul.

„Şi de astădată Domnul bulgar fu bătut şi se predă în mâna „învingătorului la discreţiune. Sultanul după ce luă sub stăpânirea „sa statele principelui învins, îi lăsă numai viaţa, etc. Această fericită „expediţiune făcù să treacă în anul 791 (1389) douăzeci de oraşe „principale sub dominaţiunea Otomană".

„Distrugerea aliatului său nu poate să înfricoşeze pe ţarul sâr- „besc; fortul Şèhirkeuï este luat de generalul său Démétrius şi re- „luat de Yakkchi-Bei. *Lazăr* caută un sprijin în alianţa cu Domni- „torii Bosniei şi Albaniei. După mai multe zile de marş forţat, Murad „ajunge pe inamic în câmpia dela *Cossova* (câmpul Merlei) în Serbia,

„Armata sa erà mai puţin numeroasă decât aceea a aliaţilor „care numărau în rândurile lor trupele Domnitorilor: Serbiei, Bos- „niei, Albaniei, Herzegovinei, Valahiei şi chiar un corp auxiliar de „Unguri. Murad profitând de entusiasmul aprins care se află printre „trupele sale, dete ordinul de atac; acesta fu îngrozitor, etc, etc.

„In urma acestei teribile lupte, Murad străbătând câmpul de „bătae, vede deodată că unul dintre cadavrele peste care păşià, se „scoală galben la faţă şi plin de sânge, şi vâră junghiul în inima „Sultanului. Acest mare patriot erà *Miloş Kobilovici*, un nobil sârb.

„Rănit de moarte, Murad ordonă să se pună la casnă *Lazăr* „şi îşi dădu sufletul, pe teatrul gloriei sale, în anul hegirei 791 la „4 Ramazan (1389 August 27) după Seadeddin scriitor turc; tradi-

www.dacoromanica.ro

„ţiunile şi istoriile Serbiei o fixează la 15 Iunie iar ceilalţi croni-„cari în cursul primăverei anului 1389".

Deşi sultanul Murad stabilise Scaunul împărăţiei sale, în anul hegirei 767 (1365), la Adrianopol, totuşi corpul său, îmbalsamat pe câmpul de bătae, fù dus la Brusa unde fu depus în mormântul *(turbè)* dela Cekirghé (Tchékirgué).

Fiul său, Sultanul *Baïezid-Khan* zis *Ilderim* (fulgerul) şi popular *Baiazet I-iu*, dela 1389—1403, al patrulea sultan otoman, se urcă pe tron şi urmări războiul început de Murad I-iu în contra Serbiei.

„Locotenenţii săi pătrunseră în Bosnia şi înaintară până aproape „de Vidin. Ştefan despotul Serbiei, feciorul lui Lazăr, se supune să „plătească un tribut anual.

„In 797 (1394) Sultanul Baïazid dădeà ordinul să se grăbească „pregătirile pentru asedierea Constantinopolului şi îşi întorcea privi-„rile spre nordul statelor sale în Europa. Şişman Ţarul Bulgariei şi „fiul său cedând groazei care inspirà armele lui Baiazid se duc „în tabăra lui Ali-Paşa având împrejurul gâtului lor giulgiuri sau „linţoliuri (zăbranice albe cu care se învelesc morţii) în semn de „umilinţă Tatăl condus la Filipopoli fu ucis iar fiul nu scăpă aceloraşi „pedepse decât turcindu-se şi căpătând pentru apostasia sa, guver-„nământul dela Samsun":

„Finis Bulgariæ în 1398!

Cucerirea Constantinopolului în 1453.

Când pe la 325—328 Constantin-cel-Mare fondă la Bizanţiu *Roma Nouă* el îi dete ca emblemă un *arbore* şi o *lună nouă*. Arborele simbolizà *„plantaţia"* iar *luna* prin fazele-i lunare trebuia să reamintească *noutatea oraşului de reşedinţă* sau *noua descălicatoare*: *Roma noua*. Deci *luna nouă şi arborele* formau *rebusul* care vreà să simbolizeze *Nova Plantatio* în opoziţie cu Roma cea veche după ţărmurile Tibrului: *cetatea eternă!*

Mai târziu, cu ocaziunea cruciadelor, *emblemele simbolice* deveniră *armării* stabilite după nişte reguli fixe. Astfel se face că din vechime şi până la luarea Constantinopolului, la 29 Mai 1453, imperiul roman de răsărit purtà [1]):

„D'or à un arbre arraché de sinople".

„Trecuseră peste 11 secule dela reconstituirea sau fundarea oraşului de către Constantin-cel-Mare şi până la începutul lui Aprilie 1453 când Sultanul *Muhamed-Khan El Fatyh*, apărù în faţa lui. Cucerirea Constantinopolului de către osmanlâi fu unul dintre evenimen-

[1]) Rietstap. *Armorial général.*

www.dacoromanica.ro

tele cele mai memorabile ale secolului al XV-lea căci nu reprezintă numai căderea unei cetăți ci și prăbușirea imperiului romano-grec care după o durată de 11 secole se sfărâma. Și pierderea eră prea răsunătoare pentru ca să nu lase printre popoarele creștine reamintiri nestерse. De aceia Cuceritorul (domnește dela 1440—45 și 1451—81, cunoscut sub numele popular de *Mohamed II* al șeaptelea sultan otoman) a păstrat la popoarele Europei un fel de celebritate populară pe care nu o împarte în acelaș grad ceilalți principi mari din dinastia sa.

Sultânul cuceritor se prezintă înaintea cetății cu o armată care se pretinde a se fi urcat la 250.000 de oameni.

„Situat, în poziținea cea mai măreață și strălucită a frumu-„seței, la extremitatea țărmului european al Bosforului, anticul *Bizan-„țiu* este zidit, ca și Roma, pe șeapte coline. Când Constantin îl alese „și îl luă drept *Scaun*, în anul 330, orașul schimbă primul său nume „pentru acela de *Constantinopolis* (orașul lui Constantin). Grecii îl „numeau în limba ordinară prin πολις (orașul) după cum Romanii „nu numeau Roma altfel decât VRBS: și pare că printr'o ușoară „alterațiune a cuvintelor grecești Ις τὴν πολις musulmanii au făcut „*Istambol*, și chiar printr'un joc de cuvinte luate într'un sens religios „*Islambol*, orașul islamului. Ei îi mai dau și supranumele de *Oum-„muddunïa* (mama lumei). (fig. 75).

„Forma orașului este triunghiulară, baza triunghiului ține de „continentul european dinspre apus; această bază este apărată printr'un „șanț dublu și o dublă linie de fortificațiuni. Celelalte două laturi „sunt limitate la sud de Propontida și la Nord-Est printr'un port de „6 kilometri de lungime pe un kilometru de lărgime, altă dată se „numeà cu drept cuvânt, χρυσόχερας adică *Cornul de aur*; este unul „dintre porturile cele mai frumoase și cele mai sicure care există pe „lume. Un simplu zid apără acest dublu țărm. La epoca asediului „Constantinopolului de către Mohamet al II-lea, câte un fort se ridică „la fiecare vârf al triunghiului; *Acropolis* pus pe promontoriul numit „azi *Serai-bournou* (vârful Seraiului), se numeà *St. Dumitru*; al doilea „fort construit la extremitatea parapetului occidental care se întinde „până la țărmul Propontidei, se numeà *Cyclobion* sau *Pentapyrgion* „(cinci turnuri); este fortul devenit de atunci încoace atât de faimos „sub numele de castelul dela *Șeapte turnuri* (Yedi-Coulé). (fig. 76) In sfâr-„șit în fundul portului eră așezat *Cynegion*, astăzi *Haïwan-sérai*, incinta „circulară destinată luptelor fiarelor sălbatice și, ceva mai departe, „palatul *Blachernes*, locuința favorită a ultimilor împărați greci.

„Intre *Acropolis* și *Pentapyrgion* se săpase două basine: portul „lui Theodosie și portul lui Julien astupat astăzi de bancuri de nisip;

www.dacoromanica.ro

„aci existau palatele acestor doi împăraţi. Intre portul Julian şi vârful „St. Dumitru se ridica încă palatul *Bucolion* (bou şi leu). Pe piaţa „chiar pe care o ocupă în parte seraiul actual (1840), erà construit

Fig. 76.

„marele palat imperial şi, în sfârşit, între *Cyclobion* şi portul lui „Theodosie, palatul *Psamatia* aproape de poarta cu acelaş nume".

„La 15 Aprilie 1453, o flotă otomană de 420 de bastimente de diferite mărimi apărù spre gura meridională (intrarea de miază-zi) a Bosforului: după câteva zile, o escadră mică compusă din 5 vase din care numai unul din marina greacă şi patru genoveze, se prezintă înaintea portului şi isbutì a pătrunde în el după ce bătù o diviziune inamică puternică de 150 de corăbii *(voiles)*. In urma acestei înfrângeri se întrunì un divan şi Sultanul avù ideea îndrăsneaţă de a transportà vasele pe uscat, operaţiune care fù executată cu bine şi cu îndemânare, căci 70 bastimente de diferite mărimi transportate într'o singură noapte, se găsiră a doua zi dis-de-dimineaţă ancorate în mijlocul portului Constantinopolului.

„Asediul dură 50 de zile, Sultanul învită pe Impăratul *Con-*„*stantin* să se predee şi la răspunsul negativ al acestuia, el ordonă, „la 29 Maiu, bateriilor să deschidă focul . . . . . Cadavrul lui *Con-*„*stantin* recunoscut după încălţămintea (brodequins) de purpură pre-„sărată cu aquile de aur, fu aflat printre morţi: capul său fu pus

www.dacoromanica.ro

„mai întâiu în vârful unei coloane de porfir care se ridică pe piaţa „*Augusteon* şi apoi fu dus prin oraşele din Asia spre a fi arătat „tuturora".

„După cele trei zile de jaf [1]), ce le făgăduise armatei sale înainte de asalt, sultanul Muhammed simţi trebuinţa de a face să înceteze aceste scene de prădăciune. El chemă pe Greci în oraş, făcù să se construească clădiri noi şi repară monumentele dărăpănate, ba acordă învinşilor chiar liberul exerciţiu al religiunei lor şi le lăsă *toate* bisericile".

* * *

Astfel fù asediul memorabil care dădù Constantinopolul în mâinile musulmanilor, în ziua de 29 Mai 1453 (20 djumadi I, 857 al hegirei) după 1125 de ani dela reconstituirea lui de către *Constantin-cel-Mare*.

Asediat de douăzeci şi nouă de ori [2]) dela fondarea sa, n'a căzut decât de 7 ori, din care ultima fu sub Sultanul *Mahomet-El Fatyh* care îl încorporă la imperiul său distrugând şi naţionalitatea unui popor care adesea s'a încercat să lepede jugul cuceritorilor lor şi care n'au reuşit să se reconstituiască decât după 4 secule, graţie protecţiunei şi sprijinului *celor trei puteri mari europene* care dirijate de vederi politice foarte diferite deşi păreau animate, în limbajul lor filantropic, de aceleaşi sentimente de generositate, de desinteresare şi de civilizaţiune.

Momentele critice care bântue Europa în zilele de azi rezervă un viitor despre care numai Dumnezeu ştie ce va aduce popoarelor creştine apăsate atâta vreme de Turci.

„Indată ce Sultanul Muhammed se văzù stăpân absolut al Constantinopolului, se gândì, ca un adevărat om de stat, să-şi asicure cucerirea sa prin instituţiuni politice în armonie cu obiceiurile şi tre-

---

[1]) „Le massacre des habitants désarmés, la ville livrée au pillage, les lieux „saints profanés, les vierges et les matrones accablées d'outrage, une population „entiére chargée de chaînes: tels sont les recits lamentables qu'on retrouve à la „fois dans les annales des Tures, dans celles des Grecs et des Latins. Voilà quel „fut le sort de cette ville impériale, que des frequentes révolutions avaient cou-„verte de ruines, et qui fut enfin le jouet et la proie d'un peuple qu'elle avait „longtemps méprisé. *Histoire des Croisades* par Michaud et Poujoulat page 342

[2]) „On sait que la chute de Constantinople a marqué un tournant de „l'histoire de l'Europe et on mesure justement l'importance de cet evénement à „la portée considerable de ses répercussions qui pèsent encore lourdement sur „la politique de toute l'Europe. Mais les défenseurs de place devraient tous „savoir que la capitale de l'Empire d'Orient a subi 23 sièges sur lesquels 19 se „sont terminés à l'avantage du défenseur».

Cohésion et Liaison dans la guerre de place par le Général I. Rouquerol 1913.

www.dacoromanica.ro

buinţele noilor săi supuşi. Spre a-şi *atrage afecţiunea creştinilor*, el respectă cultul lor şi obiceiurile şi dorì ca în locul patriarhului care tocmai murise, să fie ales un nou şef spritual întocmai după ceremonialul observat până atunci.

După ce *George Scholarios* numit şi *Ghennadios* fu învestit cu demnitatea de Patriarch, Sultanul îi dete o masă splendidă [1]) în timpul căreia el vorbì prieteneşte cu Ghenadie îi dăruì apoi un toiag (cârje) preţios, emblemă a autorităţei religioase şi civile pe care i-o conferì şi îi zise:

— *Fii patriarch şi cerul să te păzească! In orice împrejurare bizui-te pe prietenia mea, şi bucură-te de toate privilegiile care le aveau predecesorii tăi*, dar bani să nu-mi ceri nici pentru tine nici pentru cultul religios creştin căci eu însu-mi n'am pentru ai mei şi de aceia am şi trimes vorbă pe la principii creştini să vadă să-mi trimeată cevà bani şi să nu aştepte să mă duc eu să-i iau cu sabia.

„După masă Sultanul reconduse chiar el pe înaltul prelat până în curtea palatului şi ordonă vezirilor şi paşalelor care-l înconjurau, ca să escorteze pe *Ghenadie*".

* * *

Contimporani cu Sultanul *Mohamet Cuceritorul* sunt:

In *Germania*, împăratul Frederik al III-lea.
„ *Imperiul de Orient* Constantin Paleolog ucis în asaltul din 1453.
„ *Francia* regele Carol al VII-lea.
„ *Englitera* „ Henric al VI-lea şi
„ *Spania-Castilia* „ Joan al II-lea.

Am reamintit aceşti contimporani şi ţările lor spre a face constatarea că, printre puterile mari, nu se află şi Rusia [2]) la 1453 şi că această mare putere va înlocuì, pe la începutul secolului al XVII-lea, Spania.

De altă parte am văzut că, înainte de căderea Constantinopolului, Turcii cuceriseră, *Adrianopolul* (Ederné) acest bulevard al imperiului grec, din care Sultanul Murad Khan făcuse Scaunul împărăţiei sale în Europa (1365). Am văzut că din Adrianopol plecă Sultanul Murad în răsboiu în potriva Sârbilor pe care îi zdrobì în

[1]) A se vedeà „Cronica lui *George Phrantzes*", ed. Bonn. p. 304—8. care dă amănunte interesante' după cum asicură distinsul meu amic d. dr. Dragomir Dumitrescu profesor universitar.

[2]) Parmi les Etats et les princes qui signèrent le traité de Carlovitz « 1699), on vit paraître les czars de la Moscovie, puissance nouvelle qu'on n'avait «point aperçue jusque-là dans la lutte des chrétiens contre les infidèles «etc. etc».

(*Histoire de Croisades*, page 368.

www.dacoromanica.ro

bătălia dela Kossovo sau *câmpul Merlei* şi unde îşi află şi el moartea (1389).

Am mai văzut încă, cum Bulgaria fu transformată în paşalâc şi pierdù, în 1398, nu numai independenţa dar chiar şi fiinţa, dispărând din numărul naţiunilor până în 1877—78.

Nu rămâneà în Europa, ca naţiune *creştină ortodoxă*, decât neamul românesc din *Valahia şi Moldova*. Şi acum se va înţelege, credem, cu uşurinţă, pentru ce Principatele danubiene şi în special Valahia, ca mai mare şi mai aproape de Constantinopol, rămaseră singurele apărătoare şi sprijinitoare ale creştinităţei ortodoxe şi pentru ce privirile tuturor Patriarchilor din Orient se îndreptară cu rugăciuni calde şi foarte stăruitoare către aceste *Fiice prea iubite ale bisericei drept măritoare de răsărit*, pentru milă şi ajutor!

* * *

Avem să mai stabilim chestiunea următoare a armăriilor:

„După douăzeci de zile dela luarea Constantinopolului, Mohamet al II-lea se reîntoarse la Adrianopol de unde scrise Sultanului din Egypet, Şahului Persiei şi Şerifului dela Meca, dându-le în ştire că a cucerit Constantinopolul. Sultanul impuse tributuri statelor creştine de prin prejurul împărăţiei sale şi trimese pe locotenentul său Turakhan în Peloponez spre a protejà (vorbă să fie) pe *Demetrius* şi pe *Toma Paleologul*, fraţii ultimului împărat grec, etc.

„Plănuind supunerea imperiului dela *Therabèzoun* (Trébisonde, Trapezus) unde domneà *David Comnène*, Sultanul Muhammed se puse în mişcare (1461) în fruntea oştirei sale şi, sosit în faţa oraşului, cerù împăratului *David* să se predeà, făgăduindu-i pe lângă viaţă şi libertatea de a-şi luà tesaurul şi lucrurile preţioase, etc., etc.

„Ori amăgit de făgădueli, sau speriat de ameninţări, împăratul trimese Sultanului cheile oraşului Trapezundei şi se îmbarcă pentru Constantinopol.

Dar Sultanul care doreà exterminarea *Comnenilor* se servì, spre a-şi ajunge scopul, de pretextul unei scrisori scrise de soţia lui *Ouzoun-Haçan* către fratele ei împăratul *David*; băgă în fiare pe David cu toţi ai săi şi le ordonă să se turcească. Ulimul dintre cei 8 copii ai lui David se supuse singur acestei ruşinoase abjuraţiuni, toţi ceilalţi membri ai acestei nefericite familii fură ucişi fără milă. Împărăteasa *Elena* dete, în această împrejurare, o probă izbitoare de devotament către datoriile ei de soţie şi de mamă: sentinţa pronunţată în contra Comnenilor ordona ca corpurile să rămână neîngropate. Se povesteşte că principesa, înfrângând mănia Sultanului, se duse

www.dacoromanica.ro

la locul de execuţiune, săpă chiar ea o groapă în care puse în timpul nopţei tristele rămăşiţe ale soţului şi fiilor săi.

Cu chipul acesta Sultanul Muhammed făcù să dispară din Europa şi din Asia ceeace mai rămăsese din rasa împărătească din Bizanţiu.

Am văzut mai sus că împăraţii romani de răsărit purtau în armele lor înainte de căderea Constantinopolului (1453):

„D'or à un arbre arraché de sinople".

După căderea Constantinopolului rămăşiţele din imperiul Bizantin care se oploşiseră, în Asia mică la Ismid, Trapezunda, etc., sub umbra aripelor imperiului otoman, purtau în arme [1]).

„D'or à un arbre arraché de sinople, accosté de deux lions „affrontés de gueules, armés et lampassés de sable, rampant contre „le fût".

* * *

In primii ani care urmară căderei Imperiului de Orient, lumea greacă, dedată la tot soiul de lupte intestine şi de desbinări, căzuse în mare slăbiciune; spectacului acestei decăderi, carè nu aveà ca egală decât mizeria, dăduse creştinilor câtevà momente de desmeticire şi de reculegere şi când Patriarhul Ghenadie, prin mijlocirea trimişilor săi călugări către ţările Române, zugrăveşte starea nenorocită a Bisericei din Constantinopol, arătând că săracii şi călugării sunt ameninţaţi să moară de foame şi că până şi untul-de-lemn, chiar el, a secat din candelele sanctuarului, atunci un sentiment de adâncă compătimire, uşor de înţeles, se apucă de Domnii şi boierii Valahiei şi Moldovei, a căror milă erà implorată prin chemări verbale şi scrise printr'un geamăt lung şi isbitor, astfel că toţi fără a stà pe gânduri, se grăbiră a uşurà sarcina, a îndulcì amărăciunea fraţilor creştini ortodocşi şi a cercetà şi împlinì nevoile sfintei marei şi drept măritoarei biserici ecumenice.

Drept vorbind legăturele principatelor române cu imperiul Bizantin datau de mult „fie de-a dreptul, fie prin mijlocirea imperiului „Bulgar, zice Tocilescu [2]), ele însă se înmulţiră pe cale religioasă „odată cu recunoaşterea Patriarchiei din Constantinopol, *mai ales „după căderea Constantinopolului sub Turci* (1453) şi emigrarea „multor familii greceşti în Ţara Românească şi Moldova. Influenţa „grecească devenì încă şi mai simţitoare sub domniile religioase ale „lui Radul-cel-Mare şi Neagoe Basarab *când începù răul obiceiu de „a se închinà mănăstirile* ţărei ca metoaşe la mănăstirile greceşti din „*Muntele Athos*, din *Sinai* şi din *Ierusalim*. Asemenea închinări care

[1]) Rietstap. *Armorial général.*

[2]) *Manual de Ist. Românilor*, 1909, pag. 100.

www.dacoromanica.ro

„se înmulţesc pe la începutul secolului al XVI fac ca, în mai puţin „de 20 de ani, cele mai vechi şi mai însemnate mănăstiri să cadă „în mâna călugărilor greci, etc., etc.

Reproduseiu cele ce preced spre a atrage atenţiunea cititorilor asupra *dărnicii* care apucase pe Domni şi pe boieri într'un timp relativ scurt, vre-o 30—40 de ani, dela căderea Constantinopolului. Şi lucrurile trebue să se fi petrecut cam astfel:

După câţivà ani dela luarea Constantinopolului bieţii Greci începură a se încredinţà că Sultanul se ţine de cuvânt şi nici nu vreà să le poarte grija: doar pentru asta încărcase el pe patriarchul Ghenadie cu toate onorurile şi puterile civile şi bisericeşti. Fără de bani însă nu este nimic cu putinţă pe faţa pământului. Nici chiar ertarea păcatelor dela Dumnezeu nu se capătă uneori fără bani. De câţivà ani îşi ziseră ei nimeni nu mai dă nimic bisericilor şi nu se mai poate cumpărà nici lumânări şi unt-de-lemn pentru trebuinţele cultului divin. Insu-şi călugării n'au ce mai mâncà deşi mâncarea lor este foarte frugală şi, am zice noi, vorba poetului (Depărăţeanu):

Gură de om, gură de câine,
cere pâine!

Poporul, continua ei, este sărac lipit pământului, familiile bogate au căutat adăpost în ţări străine ori spre a scăpà de neplăceri sau ca să nu mai vadă trista stare în care a căzut sărmana noastră Patrie.

— Ce ne facem? Au trebuit să-şi mai zică căpeteniile spirituale şi în special prea fericitul patriarch Ghenadie? Incotro s'o apucăm? De aceiaşi lege cu noi nu mai este, în apropiere, decât Românii din Ungro-Vlahia şi Moldova. Să încercăm să trimetem ceva fraţi în spre partea locului, ducând din parte-ne plângeri şi suspinări şi arătând halul trist în care a ajuns sfânta biserică drept măritoare a Răsăritului.

Se hotărî deci, în urma unei prealabile chibzuiri, să se trimeată fraţi călugări în Valahia. Aceştia sosiră, fireşte, cu sicuranţă, în postul Paştelui pentrucă acest post este în primăvară (*Martie din post nu lipseşte* zice românul) şi apoi pentrucă drumul fiind lung, călătorii vor sosì încet tocmai în apropiere de cea mai mare sărbătoare creştinească: *sfânta zi a Invierei*, prilegiu de veselie şi de *milostenie* din partea ortodoxilor către *aproapele* lor lipsit, după porunca Evangheliei.

— Când să fi sosit în Ungro-Vlahia primii cercetaşi?

— Judecând după sigiliul lui *Radul-cel-Frumos*, Domnul Munteniei, bănuim că vor fi sosit pe la 1462 adică vre-o zece ani după căderea Constantinopolului, căci sigiliul acestui *Domn* ne prezintă sigiliul împăraţilor byzanţiului dinainte de 1453 adică:

www.dacoromanica.ro

„d'or à un arbre arraché de sinople."

Mai exact, călugării trimeşi în recunoaştere au sosit cu câţivà ani mai înainte, dar ei dela început călcau în neştiinţă şi, cu vremea numai, s'au desmeticit şi s'au priceput cum să procedeze mai cu folos căci:

„Chiria învaţă pe chirigiu şi păţania cumineşte omul".

Aşà dar primele recolte (milostenii) au arătat celor dela Patriarchie în ce chip au să procedeze în vederea unui *viitor de aur*, şi nu este exclusă bănuiala ca printre viitorii trimişi să figureze şi feţe mai înalte, iar mai târziu însă-şi *Patriarchii*. Aceştia din urmă soseau pentru sfânta zi a Invierei, în săptămâna patimilor, nu spre a cerşì milă dela Domn şi dela popor, ci numai spre a „cercetà turma cea „cuvântătoare a sfintei mari biserici" căci, neapărat le erà îngăduit, *ba poate era o datorie a lor*—să se îngrijească (vorba vine) de mântuirea sufletelor româneşti „din aceste de Dumnezeu păzite ţări" care ajutaseră şi continuau a ajutà sfânta biserică din Orient.

— La atâta dărnicie, îşi vor fi zis sfinţii prelaţi dela Constinopol, se cuvine să răspundem şi noi cu filotimie cu atât mai mult cu cât este frumos să arătăm recunoştinţa noastră şi a bisericei œcumenice Domnilor şi drept credincioşilor Români. Să-i proclamăm drept *protectori şi fii iubiţi ai sfintei biserici în locul Impăratului şi poporului distruşi la 29 Maiu 1453, numind pe Domnul Valahiei ca Diadoh* (διάδοχος) *al Impăratului ucis*, şi de drept, precum este de fapt căci el îngrijeşte şi împlineşte lipsurile bisericei noastre.

In această ordine de idei este de presupus că chiar prea fericitul Ghenadie să fi trimes către Domn vre-un prelat al sinodului Constantinopolitan, de nu va fi mers însuşi el la Târgovişte, ca să dea Domnului odată cu binecuvântarea Patriarchului şi *Pecetia împărăţiei* cu ocaziunea transmiterei *prerogativei împăratului bizantin de a semnà şi pecetluì în ziua de Paşti sfânta Evangelie a Invierei:* „La început erà cuvântul..... (Ev. Ioan)". Acestă prerogativă de care uzează, ca de un obiceiu străvechiu, ce s'a păstrat prin scurgerea veacurilor până la noi numai, Domnii şi azi Regii României, această prerogativă zic este o dovadă puternică, cu privire *la moştenire,* împreună cu presenţa, în pecetiile Domnilor, a *arborelui* şi mai apoi cu afirmarea unor Domni care în cunoştinţă de cauză, unii din ei, precum am văzut, n'au uitat nici *cei doi lei de pe lângă arbore,* iar Matei Basarab se serveşte, am văzut, de chiar desemnul heraldicesc al pecetiei de după 1453, tot asemenea Şerban-Vodă Cantacuzino şi *Radul-Vodă-Mihnea* (Grecul) care cu bună seamă din ştiintă şi cu precugetare bate monete şi se intitulează cu adevăratele titulaturi ale vechilor Domni.

www.dacoromanica.ro

Dar nu este numai acest prerogativ (semnarea Evangeliei) ce s'a dat Domnilor Valahiei şi pe care, repetăm, nu-l mai are nici un alt Domnitor ortodox, mai amintim că Radul-cel-Mare, numit astfel de cronicarii religioşi, „ pentru grija, interesul şi dărnicia lui faţă de biserică" cum zice d. Stoica Nicolaescu, [1]) precum şi părintele său Vlad Vodă Călugărul au, fost *unşi* şi *încoronaţi* chiar de Patriarchi în acelaş fel cum se încorona un împărat bizantin; că Domnii drept credincioşi se împărtăşeau ei înşişi ca împăraţii bizantini nu prin imitaţiune, ci din îndemnul prelaţilor şi Patriarhilor din Orient ale căror visite se înmulţeau din ce în ce „în de Dumnezeu păzitele ţărişoare" cum le ziceau ei înşi-şi.

Cine nu ştie că în Bucureşti, Domnii se *ungeau şi se încoronau* la Curtea Veche; iar mai târziu biserica sf. Dumitru din strada Carol se numeà *biserica de ungere* la care Domnul mergeà întâiu şi apoi treceà la Curtea Veche spre a se *încoronà*.

Mai sunt încă în Bucureşti cetăţeni cari au văzut fastul *Ungerei* şi *Incoronărei* Domnului *George D. Bibescu.*

Acest prerogativ nu-l au alţi suverani ortodoxi după ceremonialul Curţei Bizantine.

Printre prerogativele împărăteşti mai erà şi acela al *Investirei Episcopilor şi Mitropoliţilor*, prerogativă pe care, de asemenea, nu o are decât Domnii şi azi Regii României.

Incheiem:

Pour honorer et recompenser les services rendus à l'Eglise œcuménique les Patriarches accordèrent aux princes de Valachie les armoiries entières des Souverains de l'Empire d'Orient.

Ces armes *de concession* pourraient elles devenir actuellement des armes *de prétention*?

GENERAL P. V. NĂSTUREL.

---

[1]) *Radul Vodă dela Afumaţi* sau *Radul Vodă-cel-Viteaz.*

www.dacoromanica.ro

GENEALOGIA NASTURELILOR

VII. Graf Şerban al III-lea, Banul

După filiaţiunea dela biserica sfânta Vineri din Bucureşti *Şerban*, al treilea de nume în neam, s'ar fi născut la 1659; el ar fi avut deci etatea de 29 de ani când *Şerban Vodă Cantacuzino* solicită dela împăratul *Leopold I-iu* al Austriei titlul de Graf, favoare care i se şi acordă de către împărat prin scrisoarea 3-a din anul 1688 ca răspuns la cererile lui *Şerban Vodă* cu privire la privilegiile făgăduite Domnului:

La *punctul 6*, zice: «Titlul de *Graf*, fraţilor, nepoţilor, gineri-«lor ai pomenitului Domn, şi lui *Şerban Năsturel*, feciorul Banului «(Radul), cu obiceiurile şi cu cinstile acestui tituluş se acordă, ş. a. ş. a.»[1].

Armele lui Udrişte Năsturel în 1647 după cartea: *Imitaţiunea lui Christos.*

La 17 Aprilie 7192=1684, *Şerban Năsturel*, am văzut, iscăleşte zapisul de vânzare a moşiei Furdueşti împreună cu tată-său *Radu Banu*; el nu ocupă nici o funcţiune domnească.

La 29 Mai 7199 (1691) Şerban Năsturel Postelnicul, snă Radului Banul Ferăscul, dă zapisul lui, [2]) «*lui Mateiu «Ciorogârleanul Vel Vist.*, «cum să se ştie că fiind satul său «*Frumoasa* alăturea cu satul «dumnea-lui *Păuleşti* şi având «dumnea-lui în satul Păuleşti «un vad de moară în apa Vezii «şi fiind morile dumnea-lui Vis-«tierul pe lângă hotarul Fru-«moasei, l-au poftit dumné-lui Vistierul de i-au dăruit 15 stânjeni

[1]) *Genealogia Cantacuzinilor*, pag. 219.

[2]) Arhivele Stat. *M-rea Radu-Vodă*, pach. 42, doc. 68.

www.dacoromanica.ro

«de pământ în lat şi tot atâţea stânjeni în lung de şi-au lărgit pre «lângă moara dumné-lui pre din jos de hotarul Frumoasei».

Mărturii sunt: *Radul Golescul* Vel Agă, *Cernica* Vel Armaş, *Barbul Fărcăşanul*, *Costandin Corbeanul* Vel Căminar, *Barbul Brătaşanul* Vătaf, *Luca* Vtori Vistier, *Preda Prăşcoveanul.*

La 4 Mai 7206 (1698) *Şerban Postelnicul Herăscul* dă zapis [1]) prin care vinde m-rii Radu-Vodă «moşia în *Dealul Măicăneştilor* ce «au fost cumpărat tatăl-meu dela Stan Căpitan ot Căzăneşti, însă «stânjeni 40 pe preţ de 25 taleri, bani gata».

Semnează: *Şerban Năsturel* Postelnicul vânzător şi *Matei Paharnicul Popescu* mărturie.

La 3 Ianuarie 7207 = 1699. Iω Costandin V.V. dă *Radului Post. Dudescul* ca să-i fie ocină [2]) ce să chiamă *Calofireştii* şi *Trudeştii* ce sunt pre apa Vezii, jud. Teleorman toată partea cât au fost a lui *Gligorie Postel. Băleanul* şi a jupânesii lui *Maricăi*, fata *Radului biv Vel Ban Năsturel*, ce au avut de zestre stînjeni 600, etc., etc., pentru că o au cumpărat Radul Post. Dudescul dela văru-său *Gligorie Post. Băleanu* şi dela jupăneasa lui *Marica*, fata *Radului biv Vel Ban Năsturel*, stj. po (câte) bani 44 cin (fac) tal. 200 Şi cu boiari marturie anume: Radu Golescu Vel Comis, Ianake Văcarescu Vel Ag., Bunea Grădişteanul Vel Armaş, Cernica Ştirbei biv Vel Armaş, Ştefan Cantacuzino Vt. Log. i *Şerban Post. Năsturel*, i Barbul Vătaf Brătăşeanul, şi Şărban Ştirbei Sluj. i Paan Post. Grădişteanul, care moşie şi lui Gligorie Post. i-a fost de zestre despre jupăneasa lui *Marica* dată de socru-său Radul Banul Năsturel, etc. Deci când au fost acum, etc., au întrebat *Gligorie Post. Băleanul* pe cumnatu-său *Şerban Post. Năsturel* şi pre alte rudenii ale lor, şi nevrând ei să cumpere, au cumpărat Radul Post. Dudescul, fiind văr primar cu Gligorie Postel. Băleanul, etc., etc.

Şi iar să-i fie lui Radul Post. Dudescul moşia în hotarul Grădinesc sud Saac toată partea lui Negoiţ, etc., etc., etc.

La 14 Ianuarie 7207 (1669) «adecă eu *Şerban Postelnicul*, fe«ciorul *Radului biv. Vel Ban Herescu*, dă zapis sfintei mănăstiri «*Arnota (Condica nouă No. 1*, pag. 38) [3]), prin care-i vinde moşia «lui *Cacova de sus* ot sud Vâlcea şi cu partea de muntele ce să «chiamă *Builă*, etc. Semnează *Şerban Năsturel Post.*»

La 18 Martie 7207 (1699) « † Adecă eu *Radul snă Negoiţă*

[1]) Arh. Stat. *M-rea Radu-Vodă* «Condica No. 1, pag. 164 şi *Cartoane* pach. 1, doc. 29.

[2]) Arh. Stat. *Condica Marei Logofeţii* fila 193/385.

[3]) Arh. Stat. *Cartoane Arnota*, pach., 13, doc. 8.

www.dacoromanica.ro

«*Vistierul Cuşturénul*», dă zapis [1]) dumné-lui *Barbul Urd(ă)rénul* «*biv Vel Paharnic* pentru vânzarea unei fete de ţigan, etc.

Semnează *Radul Cuşterénul*; vânzătorul, iar ca martori: † *Socol* biv. Vel Medelnicer, *Negoiţă Logof. Dediulescul* şi †*Şerban Năsturel* Postelnicul.

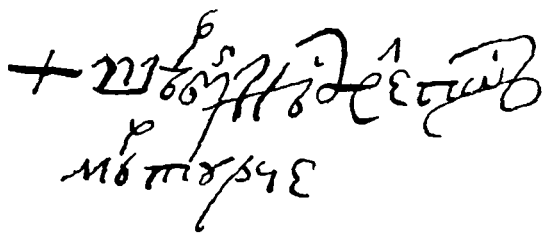

La 25 Mai 7207 (1699) Şerban Hierăscul, împreună cu cumnatu-său *Gligorie Postelnicul Băleanul*, erau sub domnia Brâncoveanului «*Boieri mazîli*» *şi inscrişi*[2]) ca trebuind să dea amândoi un *cal* (pag. 488).

La pag. 491 (Semile) scrie: „s'au iertat lui *Gligorie Postelnicul „Băleanul* i lui *Şerban Postelnicul Fierescu* din banii lor ce au fost „să dea pentru cal".

Un *cal*, pe acele vremuri, erà clasat şi preţuit astfel:

Un *cal de frunte*, maximum 100 talere sau lei.
» » *de mijloc* dela 15 la 30 » » »
» » de rând dela 6 la 20 » » »

Eată şi cursul monetei: galben unguresc=ughi=taler=un leu şi jumătate=60 parale; 1 leu=40 parale, 1 para *3 bani* sau *aspri*.

La pag. 487. (Semile) scrie Rangurile boieriilor:

Veliţii boiari erau acei ce ocupau una din dregătoriile următoare, înscrise în ordinea lor de precădere:

Vel Ban, Vel Vornic, Vel Logof., Vel Spătar, Vel Vistier, Vel Clucer, Vel Post., Vel Paharnic, Vel Stolnic, Vel Comis, Vel Sluger, Vel Pitar, Vel Agă, Vel Armaş, Vel Şătrar, Vel Clucer za Arie, Vtori Vistier, Treti Vist., Vel Căpit. za Margine, Vel Căpit. za Dărăbanţi, Vel Căpit. za Lefegii, Vel Căpit. za Cerneţi.

La 1 Mai 7208 (1700) semile, la pag. 554, inscriu iarăş pe *Gligorie Postelnicul Băleanul* i *Şerban Fierescu* să dea un cal amândoi.

In anul 1700 se alcătuise în Ţara-Românească, *o legătură*, zice [3]) d-l Iorga, între mai mulţi boieri, printre care se află şi «*Pos-*«*telnicul Şerban Herăscul*, care, în vara acestui an, voiau să scoată «din scaun pe Brâncoveanul, cu ajutorul unor Greci şi să pună în

[1]) Arh. Stat. *Mitrop. Bucureşti*, pach. netreb., doc. 98. Secţ. istorică.

[2]) Arhivele Statului, *Semile Brâncoveneşti* — Condica veniturilor şi cheltuelilor publicată de C. D. Aricescu în 1873.

[3]) *Ist. lit. rom.* în sec. XVIII, I, p. 343.

www.dacoromanica.ro

«locul lui pe *Matei Ghica*, ginerele lui *Alesandru Mavrocordat* şi «fiul lui Grigorie Ghica».

La 28 Ianuarie 7209 (1701) Semile Brăncoveneşti ne arată, la pag. 604, că s'au chieltuit 188 de talere la nunta lui *Şerban Postelnicul Fierăscul*, când s'au *dat darurile* şi anume: «bani gata la masă, talere «66½; două. post, 2 *atlase* tal. 60; şi uă *hataie* cu flori de fir; la des-«govit tal. 30 şi la *sovon* tal. 7, şi la *spălat* tal. 6½, şi la cheltuelile *nunului* «tal. 6, şi la *poleitul făcliilor* tal. 2, şi la un *covor* ce s'aşterne în «biserică tal. 6, şi *bani mărunţi la aruncat* în biserică tal. 3, şi la popi «tal. 1».

Este de observat: întâiu, modicitatea sumei chieltuită cu ocaziunea nunţei. Domnul, pe acele vremuri, se amestecà la nuntele şi botezurile boierilor din neamul lui şi vrând nevrând a trebuit să se amestece şi la căsătoria lui *Şerban* cu nepoata lui *Şerban Vodă Cantacuzino*. Dar fiindcă la alţi boieri din neam, în asemenea împrejurări, Brăncoveanul cheltueşte cu sutele şi miile de talere (a se vedeà *semile*), el nu puteà să aibă aceiaşi atenţiune şi pentru un opozant ca *Şerban Năsturel, boier mazîl*. Al doilea, nunta însă-şi nu s'a întâmplat la 1701, şi vom vedeà pentru ce.

La 13 Ianuarie 7210=1702:

† Scrisoarea noastră [1]) ca să fie de bună credinţă la mâna sfinţii sale părintelui Mitrofan ipiscup dila Buzeu, cum să ştie că pentru o ţigancă a noastră anume Stanca, care o fost luat Stan ţiganul domnesc, şi noi am luat pentru dânsa altă ţigancă anume Anca şi, având Stanca ţiganca o fată anume Stana, care socotiiam că iaste a noastră şi neplătit. Iar când au fost acum, au venit Stan ţiganul şi cu ţiganca lui Stanca di au jurat amândoi, cum că deaca am luat noi schimbul, apoi în urmă o făcut pe acia fata. Direpţ aceia am dat scrisoarea noastră la mâna sfinţii sale să-ş ţie pe Stanca ţiganca cu pace de cătră noi.

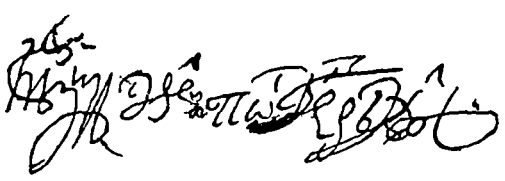

Şi pentru credinţă am iscălit. Ghen. a 13 dni, 7210.

(ss) *Şărban Năsturel Post. Fierăscul.*

La 28 Octombrie 7212 (1703), Constantin Brâncoveanul dă hrisov [2]). „credincios boiarului Domniei Méle *Istratie Florescul* sin *Stoian biv*)

[1]) Acad. Rom. doc. 96 pach. CXXIV. Orig. hârtie.

[2]) Arhivele Statului. *Cartoanele M-rii Glavacioc*, I, pach. 2, doc. 6.

www.dacoromanica.ro

„*Vel Comis* şi cu feciorii lui câţi Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie „lui ocină la satul *Ulmuleţul* ot sud Teleorman, toată partea lui „*Mateiu Pitar* şi a fraţilor lui *Stroie* i *Pavlache*, fec[i]orii lui *Muşat* „*Clucerul Bălotescul*, şi toată partea vără-său *Fierii* sin *Fierii* Post. „nepoţii *Căndii Post. Balotescul* de preste tot satul *Ulmuleţul*, partea „lor a treia parte, din câmp, din pădure, etc. Pentru că această a „treia parte de moşie, ce scrie mai sus, etc., cumpăratu-o-au răposatul „*Stoian biv. Vel Comis*, tatăl boiarinului Domnii méle *Istratie Florescul*, „de la jupăneasa *Marula* ce au fost jupănească lui *Muşat Clucerul* „*Balotescul* şi de la feciorii ei *Matei* Pit. i *Stroe*, i *Pavlachi*, i de la „jupăneasa *Grăjdana* ce a fost a *Fierii* Post. şi de la fii-său *Fiera*, „nepoţii *Căndii Post. Balotescul* drept bani gata, tal. 300, etc.

„Şi iar să fie boiariului Domnii méle Istratie Florescul ocină iar „acolo la satul Ulmuleţul toată partea Radului Cuştureanul, ce au „avut de danie de la jupăneasa lui Aviiana, *nepoata* Lucăi şi a Fotii „şi a Părvului, feciorii ce i se-au venit la împărţeala ce au avut „cu *unchii* ei, cari-i scriu mai sus, dintr'un moş a patra parte, care „moşie şi Radul Cuştureanul o au fost dat de pomană la sf. mă- „năstire Cotroceni; iar după aceia, Partenie egumenul de la mă- „năstirea Cotroceni au fost făcut tocmeală şi schimb cu boiarul „Domnii méle Istratie Florescul de au dat Partenie această moşie „din Ulmuleţ boiarinului Domnii méle Istrate Florescul, iar boiarinul „Domnii méle au dat mănăstirii Cotroceni altă moşie ce să chiamă „*Măteşti* sud Ialomiţa, moşie pentru moşie, etc.

„Şi iar să fie boiarinului Domnii méle Istrate Florescul ocină iar „acolo în Ulmuleţ, toată partea Lucăi şi a fraţilor lui Fota i Părvul „trei părţi dintru moş, care li se-au venit la împărţeală, pentru „că Luca cu fraţii lui şi cu *nepoată-sa*, Aviiana, jupăneasa Radului „Cuştureanul, ei au fost ţinut toţi un moş deplin în satul Ulmuleţul. „Dec[i] se-au [în]voit de şi-au împărţit acest moş în 4 părţi: o parte „o au ţinut Luca, a 2-a parte frate-său Fota, a 3-a parte Părvul, „a 4-a parte nepoată-sa Aviiana. Din partea Aviianii se-au fost da „de pomană la mănăstirea Cotroceni şi o au luat boiarinul Domni „méle Istrate Florescul schimb (vezi mai sus); iar partea Lucăi o „au fost zălogit el la răpăsatul Stoian Comisul, tatăl boiarinului Domnii „méle Istrate Florescul, şi neputând-o răscumpăra au rămas stătă- „toare; lar cele 2 părţi ale fraţilor lui Fota i Părvul, după împăr- „ţeală le-au fost cumpărat el de la ai lui fraţi ce sunt mai sus zişi „şi neputând el ţinea nici aceste 2 părţi, se-au tocmit cu boiarinul „Domnii méle Istrate Florescul de i-au vândut şi aceste 2 părţi de „moşie, cu toţi rumânii anume, etc.

„Şi iar să fie boiarinului Domnii méle Istrate Florescul ocină iar

www.dacoromanica.ro

„acolo la satul Ulmuleţi, toată partea lui *Şerban*, fec[i]orul Fierii „Căpit. Bălotescul, însă din tot satul a treia parte, din câmp, din pă- „dure, etc., pentru că au cumpărat boierinul Domnii mele Istrate „Florescul şi această a treia parte cu viile şi cu toţi rumânii de la „*Şerban*, fec[i]orul Fierii Căpit. Balotescul, etc., etc.

„Iar după ce au cumpărat *boiarinul Domnii méle Istrate Florescu* „aceste părţi de moşie cu viile şi cu toţi rumânii etc., de la Şerban, „cum scrie mai sus i de la aceşti boiari cu zapisele lor; iar *Şerban*, „*sin Radul Banul Fierăscul* şi cu boiarii din Baloteşti ce se-au zis „mai sus n'au îngăduit pre boiarinul Domnii méle Istrate Florescul „ca să ţie pre hotarele cele bătrâne precum au cumpărat, ci se-au „sculat cu pâră *Şerban Fierăscul* cu boiarii din Băloteşti şi au „venit de se-au întrebat de faţă înaintea Domnii méle în Divan în „multe rânduri cu boiarul Domnii mele Istrate Florescu. Şi aşa „pârîia *Şerban Fierăscul* cu boiarii din Băloteşti, zicând: cum că „hotarul satului *Ulmuleţul* merge până în cărările Grecilor. Iar „boiarinul Domnii méle Istrate Florescul el aşa zicea cum că „hotarul cel bătrân al acestui sat Ulmuleţul merge până în calea „Crângului

„De care, fiind multă gălceavă între dănşii şi făcând Domnii méle „într'atâtea rânduri supărare, judecat-am Domnia mé pre dreptate „dinpreună cu boiarii Divanului Domnii méle ca să-şi ia la mijlocul „lor 12 boiari adeveritori şi hotarnici pre răvaşul Domnii méle şi, „pentru ca să nu să mai rădice vre o dinioară nici o parte nici „alta cu pâră şi cu gălceavă, se-au [în]voit din bună voia lor de- „naintea Domnii méle de au luat *Şerban Postelnicul Fierăscul* cu „boiari din Băloteşti 6 boiari care au vrut, după pohta lor şi boiarul „Domnii méle *Istrate Florescu* iar 6 boiari anume: Drăguşin Vist. „Merişan, Barbul Pitar Bârsescul, i Velisar Căpit., i Preda Postel- „nicul ot Izvoară, Marco Căpit. Găvănescul, Barbul Clucer Bălăceanul, „Duca Vameşul sin Pană, Iane Vameş în locul lui Şerban Tufeanul, „Fota Căpit, Radul Căp. Creţescu, Nica ot Ţigăneşti, Martin ot „Japa, ca să caute aceşti 12 boieri şi să adevereze pre unde sunt „hotarăle satului Ulmuleţul cele bătrâne? Pre unde zice *Şerban* „*Postelnicul Fierăscul* cu boierii din Băloteşti [1]), au pre unde zice „Istrate Florescul?

„Dec[i] aceşti 12 boiari, când au fost la zi şi la soroc, după po- „runca Domnii méle, s'au stràns toţi acolo la satul Ulmuleţul" şi au procedat la hotărnicia moşii (satul Ulmuleţul este în hotar cu Scăeşti).

[1]) Printre boierii din Băloteşti aflăm şi pe *Curuia*, snă Badii ot Băloteşti, care dă zapis vărului său Gheorghie Paharnic, că-i a vândut un ţigan la 18 Februarie 7219 (1711). *[Acad. Română* doc 160/CX].

www.dacoromanica.ro

Divanul: pan *Cornea Brăiloiu* Vel Ban, pan *Stroe* Vel Vornic, pan *Diicul Rudeanul* Vel Logofăt, pan *Mihai Cantacuzino* Vel Spăt., pan *Şerban* Vel Vistier, pan *Costandin* Vel Clucer, pan *Dumitrache* Vel Postelnic, pan *Ştefan Cantacuzino* Vel Paharnic, pan *Şerban* Vel Stolnic, pan *Bunea* Vel Comis, pan *Toma Cantacuzino* Vel Slujer, pan *Costandin Corbeanul* Vel Pitar, ispravnic *Diicul* Vel Logofăt.

„S'au scris în anul al 15-lea din Domnia Mării Sale în Târgo-„vişte de Mihai, sin Stan Logofătul".

La 20 Mai 7218 (1710) † „Adecă eu *Şerban Postelnicul*, sin *Radul biv. Vel Ban Năsturel Fierăscul*, dat-am scrisoarea mé de mare „credinţă sfintei mănăstiri *Cotrocenilor* [1]) şi părintelui egumenului „Iosif şi tuturor călugărilor ce sânt lăcuitori acolo, unde iaste hra-„mul *Uspeniia* Născătoarii de Dumnezeu, ca să ţie şi să stăpânească „partea mé de moşie din sat din *Cervenia* sud Teleorman. Pentru „că am dăruit sf. mănăstirii ca să fie de pomenire pentru sufletul ju-„pânésii méle *Ilinii*, fiica *Barbului* biv. Vel Paharnic *Urdarénul* şi „a jupânésii lui *Ilinii*, fata lui *Şerban Voevod Cantacuzino*, fiind şi „ele îngropate aci la mănăstirea părintelui său. O am dat şi eu această „moşioară, ca să se pomenească numele ei şi al nostru. Şi să aibă „a o stăpâniré mănăstirea de acum înainte cu bună pace de către „noi şi de către tot neamul nostru, să le fie stătătoare şi temeinică „pentru că de bună voia noastră o am dăruit sf. mănăstiri. Drept „aceste am dat zapisul nostru de bună credinţă, iscălind mai jos.

La 10 Iunie 7218 (1710) adică eu Necula i Sandul, snă Costandin Clucerul Lămotescul, dă zapis [2]) d-lui Barbului Paharnicul Urdăreanul, că având noi o moşie de cumpărătoare de la tatăl nostru în Gurbă-neşti sud Elh. împreună cu d-lui, apoi noi vrând ca să o vindem şi ne încăpând altul să o cumpere, am mers la d-lui etc., de i-am vândut stj. 150 stj. po bani 66, care face păste tot tal. 85, etc.

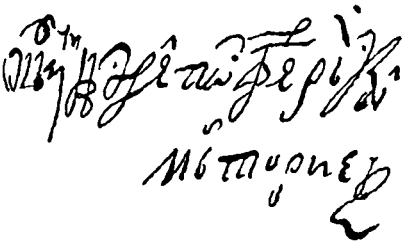

Necula, sin Costandin Clucerul Lămotescul, Sandul, sin Costandin Clucer Lămotescul, Ianake Văcărescul Vel Paharnic martor, Ion Damian Căpit., *Şerban Năsturel Postelnicul Fierăscul*, Iordache Cocorăscul.

La 19 Martie 7220 (1712) Costandin Basarab Voevod dă [3]) boiariului Domniei méle *Şărban Post. Năsturel Fierăscul*, sin *Radului Banul*

[1]) Arh. Stat. *Condica No. 4, Cotroceni,* pag. 168 bis.

[2]) Aşez. Brâncoveneşti. *Gurbăneşti.* doc. 39, Orig. rom.

[3]) Condica domeniului *Fierăşti,* doc. 37 şi *Condica Brâncovenească* de hrisoave, pag. 510.

www.dacoromanica.ro

Năsturel şi feciorilor lui câţi Dumnezeu îi va dărui, ca să aibă a ţiné şi a stăpâni toate părţile de moşie ale lui *Cazan* Logofătul, sin *Cazan Post. Fierăscul*, însă de la Fierăşti stj. 1431 şi din Budeşti stj. 473 1/2 şi iar din Budeşti stj. 100, carii i-au fost răscumpărat Cazan Log. de la nepoţii lui: Şerban i Pană i Manta, feciorii frăţine-său Udrii, etc., etc. (urmează cele din documentul No. 36. din *Condica domeniului Fierăşti*, reprodus la pag. 40. *Rev. p. ist. etc*).

Şi după tocméla ce şi-au fost făcut între dânşii au aşteptat boiariul Domniei Méle *Şerban Post Fierăscul* pe *Cazan Logof.* peste zi, un an şi jumătate şi tot nu i-au mai dat banii să'şi ia moşiile ce le-au zălogit la dânsul, ci umbla Cazan Log. făcând meşteşuguri, mai scumpind preţul moşii să ia bani dintr'altă parte să dé lui Şărban Post., să'şi scoaţă moşiile.

Dec(i) *Şărban Post. Fierăscul* ştiindu-ş(i) tocméla şi legătura ce au făcut cu *Cazan Logof.*, n'au îngăduit să cază aceste moşii pre seama altora, mai căzându-i-se lui să le stăpânească, trăgându-să de la moşii lor, ci au venit de s'au întrebat de faţă cu Cazan Logof. înainté Domnii Méle în divan. Şi au scos Şărban Post. zapisul lui Cazan Logof. de se-au cetit nainté Domnii Méle în divan. Şi văzând Domnia mé tocméla cè au avut între dânşii, Domnia mé am poruncit: de va avé Cazan Logof. banii din truda lui, să nu ia de la alţii să mai scumpească moşiile, să dé banii înapoi lui Şărban Post. şi să'ş(i) ţie moşiile.

Şi nici cum n'au avut din puteré lui să dé banii, ci au rămas de judecată.

Drept acéia, şi Domnia mé încă am dat acésta Carte a Domnii méle boiarului Domnii méle Şărban Post. Năsturel Fierăscul, ca să ţie şi să stăpânească aceste părţi de moşie, ce s'au zis mai sus, cu bună pace de către Cazan Logofătul şi de către feciorii lui. Să'i fie de moştenire lui şi feciorilor şi nepoţilor în vec(i), iar mai mult val sau bântuială să n'aibă, că au rămas Cazan Logofătul de judecată denainté Domnii méle din Divan. Şi au întărit Domnia mé carté acésta cu toţi credincioşii boierii Divanului Domnii méle.

Pan *Costandin Ştirbéiu* Vel Ban, i pan *Radul Golescul* Vel Vorn., pan *Şerban* Vel Logof., i *Ştefan Cantacuzino* Vel Spăt., i *Şărban Bojorénul* Vel Vist., i *Ianache Văcărescu* Vel Cluc., i *Iordache Kreţulescul* Vel Post., i *Radul Dudescul* Vel Păh., i *Gligorie Bălénul* Vel Slujer, i *Radul Cantacuzino* Vel Comis, i *Pană Negoescul* Vel Stolnic, i *Négoe Toplicénul* Vel Pit. Şi ispravnic *Constandin Conţescul* Vt. Logof. Şi s'au scris carté acésta la al 24-lé de ani din domnia Domnii Méle în oraşul Scaunului Domnii méle în Bucureşti de *Ionaşco* Logofeţelul, sin *Matei* Logofătul *Amăranul.*

www.dacoromanica.ro

La 13 Martie 7221 = 1713. Eu *Albul Căldărariul* şi cu fratemeu Vălcul, feciorii *Vălcului Căldărariul* din Bucureşti dă zapis [1]) d-lui jup. *Radul Dudescul* Vel. Pah., că i-am vândut locul nostru de aci den Bucureşti, care este lângă casele d-lui céle den târgu, însă locul magaziei şi al pimniţii cu casele, lungul locului den faţa den colţul magaziei la vale spre bărbier până în locul Vel Cămăraş stj. $10^1/_2$; şi iar lungul locului pă din dosul casilor pă ulicioara cea mică den uliţa Lăptăreselor până în bolovanii dăspre vale stj. 9. Şi latul locului den colţul Magazii pă uliţa Lăptăréselor până în ulicioara cea mică iaste pă după cas(e) stj. 7 şi iar latul locului pă dăspre locul lui Vel Cămăraş pe lângă bolovani stj. 7. Şi am tocmit drept tal. 155, etc.

Pătraşco Brăzoianul Vel Sărdar martor, *Şerban Năsturel* Vel Slujer martor, Ventil Log. Bucşanul martor, Drăghici Bălăcénul.

La 14 Mai 7221 (1713) Costantin Brâncoveanul Vodă acordă mânăstirii *Colţea* [2]) să aibă a luà în toţi anii de la Ocna Slănicul, ot Sud. Saac, toată dijma de sare, din 10 bolovani, un bolovan, după cum au luat şi până acum.

„Şi am întărit hrisovul acesta cu tot sfatul şi credincioşiï boia-„riï Domniei méle: pan Costandin Ştirbéiu Vel Ban, i pan Grigorie „Băleanul Vel Vorn., i pan Şerban Greceanul Vel Log., i pan Ştefan „Cantacuzino Vel Spăt., i pan Şerban Bujoreanul Vel Vist., i pan Ia-„nache Văcărescul Vel Cluc., i pan Iordache Kreţulescul Vel Postel., „i pan Radul Dudescul Vel Pah., i pan Pană Negoescul Vel Stoln., „i pan Radul Cantacuzino Vel Comis, i pan *Şerban Herescul Năsturel* „*Vel Sluger*, i pan Neagoe Topliceanul Vel Pitar, i ispravnic Cos-„tandin Conţescul *Vel* Logof. Şi am scris cartea aceasta într'al două „zecilea şi cinci de ani din Domnia Domniei méle aici în oraşul „Scaunului Domniei méle în Bucureşti, de Gheorghe logofătul de „Divan, nepotul lui Gheorghe Şufărul ot Târgovişte, leatul de la „zidirea lumii 7221, ĭar de la naşterea Domnului şi Mântuitorului „nostru Ĭc̃.Xc̃. 1713 Mai 14.

La 27 Iunie 7221 = 1713. Iŵ Çostandin V. V. dă sf-tei biserici a *Ghiormii Banul*, etc., care este metoh închinat la Arhiepiscopia Pogonénii din Ţara Grecéscă, ca să-i fie toate prăvăliile sfei biserici căte sunt aici în Bucureşti în pace şi ertate de sémă şi de fum. etc. *Divan* jup. Cost, Ştirbéiu Vel Ban, Gligorie Bălénul Vel Vorn., Şerban Grecénul Vel Log., Ştefan Cantacuzino Vel Spăt., Şerban Bujorénul Vel Vist., Ianake Văcărescul Vel Cluc., Iordache Kreţulescu

[1]) Acad. Rom. pach. XII, doc. 200.

[2]) Al. G. Gălăşescul. *Eforia Spitalelor civile din Bucureşti* pag., 52.

www.dacoromanica.ro

Vel Postel., Radul Dudescu Vel Pah., Pană Negoescul Vel Stoln., Radul Cantacuzino Vel Comis,. *Şerban Hierăscul Năsturel* Vel Sluj., Négoe Toplicénu Vel Pit., şi ispravnic *Costandin Conţescul* Vt. Log. Şi s'au scris carté aceasta întru al 25-lé an den Domnia Domnii méle în Bucureşti de Anghelakie, sin Mihai log. ot. Târgovişte.

Peceté aplicată se păstrează [1]).

La 20 Septembrie 7222 (1713) Şerban Fierăscul Năsturel este tot *Vel Sluger* în divanul lui Brâncoveanul. Hrisovul este relativ la scutirea de rumânie a mai multora [2]).

La 19 Octombrie 7222 = 1713. Gheorghie Castriotul biv Vel Comis i *Şărban Năsturel Vel Sluj. ispravnicii Scaunului Bucureştilor.* Dat-am carté noastră [3]) de judecată jupânului *Mihaiu Postăvariul* pentru că au avut judecată înainté noastră dă faţă cu *Vlădilă*, feciorul lui *Iacov* ot Uleşti, pentru nişte moşie stj. 60 ot sud Elh, care iaste la Fântâna Réce, unde se chiamă hotarul Gostilii-den-jos. Care moşie, o au fost, etc., etc., etc.

Gheorghie Castriolul biv Vel Comis, *Şerban Năsturel Vel Slujer.*

La 30 Martie 7222 (1714((Condica No. 2 *Tismana*, fila 71) şi la *18 Aprilie 7222 Şerban Herescul* este Vel Sluger în divanul lui *Ştefan Cantacuzino Voevod.* Ştefan Vodă restitue [4]) lui Manta Vel Căpit. za Lefegii şi frăţine-său Pătru, sin Matei Vistierul, şi nepotusău etc. etc., ceia-ce aveau mai nainte.

La 20 Aprilie 7222 = 1714. Iw̃ Ştefan Cantacuzino V.V. dă sf. m-ri din oraş din Câmpulung, ca să-i fie tot satul *Bădeştii* după rîul Doamnei ot sud. Muşcel, etc. Pentru că acest sat şi cu toţi rumânii au fost dat şi închinat la sf. m-re încă mai denainte vréme de răposatul *Neculae Ales. V.V.*, feciorul răposatului *Basarab V.V.*, nepotul *Negrului Radului Vodă*, ce le sânt *trupurile lor îngropate la acéstă sf. m-re.* Care acest sat Bădeşti etc. au fost domnesc iar după acéia Neculae Ales. V.V., Domnia lui au cugetat întru inima sa pentru sufletul lui şi al părinţilor lui de au dat şi au închinat la acéstă sf. biséricâ den Câmpulung satul Bădeştii şi cu toţi rumânii, fiind atunci biséricâ domnéscă de mir, etc., etc. Şi tot au stăpânit sf. biserică Câmpulung până la 180 de ani. Déc(i) atunci fostus'au sculat un boiar anume *Badé Boloşin Stolnicul* de au luat satul Bădeştii şi cu rumâniĭ de la sf. biserică făr'de judecată numai în silă şi puteré lui ca un om rău şi netemător de D-zeu şi au fost răbdătoare m-rea Câmpulung până în zilele Radului Vodă, feciorul Mih-

[1]) Arh. Stat. *M-rea Bradul* etc. pach. 1 doc. 23.
[2]) Arh. Stat. *M-rea Hurez.* pach. 1, doc. 20.
[3]) Arh. Stat. *Mitropolia*, pach. 17, doc. 56.
[4]) Iorga. *Studii şi doc.* V, p. 313., No. 76.

www.dacoromanica.ro

nii Vodă. Deci când au fost atunci preoţii n'au îngăduit ci au fost mers la Divan înainté Radului Vodă, feciorul Mihnii Vod de s'au jăluit de acestă silă, etc., a *Badei Boloşin Stolnicul*, care au fost luat satul şi l'au fost vândut la boierii ce s'au chiemat *Dolofan*. Intr'acéia preoţii având multă pără şi gâlcévă cu *Badé Stol. Boloşin* şi cu *Dolofanii* înainté Radului Vodă, plângându-se de nedreptate şi scoţând o carte bătrână a răpos. Nicolae Alesandru Vod de dania aceştii moşi şi o sfântă icoană chipul pré sf. de D-zeu Născătoare, ce iaste şi acum în sf. m-re la Câmpulung, în care sânt scrise toate milele acei sf. biserici şi arătându-să în Divan înainté Radului Vodă s'au găsit şi satul Bădeşti scris şi dat la sf. m-re Câmpulung de Neculae Ales. Voevod. Intr'acéia Radul Vodă au căutat şi au judecat cu Divanul şi cu Mitropolitul, kir Luca etc. şi au dovedit că *Badé Boloşin Stolnicul* au luat satul Bădeştii, etc., în silă. Radul Vodă au dat satul iarăşi sf-ei biserici etc. Şi au rămas Badé şi cu Dolofanii de lége.

Numai întâmplându-se Radului Vod de au lipsit den domnia Ţării Româneşti mergând Domn la Moldova n'au apucat preoţii, fiind un lucru foarte grabnic, ca să facă carté Radului Vod de judecată şi de rămas, etc. Deci *Badé Stol.* şi cu *Dolofanii*, ei ca nişte oameni răi iar s'au sculat în silă şi au luat satul al doilé rând pre seama lor. Viind Alesandru V.V. Domn ţării, părinţii iar au fost mers la Divan cu jalbă şi iar au rămas Badé şi Dolofanii de judecată şi au căpătat şi hrisov. Plecând şi Alecşandru V.V. din scaun şi viind Gavriil Moghilă V.V. Domn ţării iar *Dolofanii* s'au ridicat cu pără peste toate judecăţile şi Divanurile dar iarăşi au pierdut. Iar după aceea surpându-se biserica Câmpulung şi stricându-se şi trăgându-se de némul răpos. Matei Vod. den Băsărăbeşti şi văzând D-sa surpată şi stricată au făcut-o de isnoavă precum au fost şi mai denainte, vréme făcută de Neculae Ales. Vod, feciorul lui Băsărab V.V., nepotul Radului Negrului Vod, etc. etc. Şi tot au stăpânit cu pace până acum la lét 7222. Când au fost acum iar un *Stanciul* din némul *Dolofanilor* având nişte cărţi mincinoase de la părinţii lui de când au fost părele ce scriu mai sus, s'au sculat de le-au vândut acestor rumâni din satul Bădeştii şi scoţând părintele Teofan egum. hrisovul răpos. Gavriilă Moghilă V.V. şi alte hrisoave ale altor Domni, etc., etc.

Divan. jup. Cost. Ştirbeiu Vel Ban, Buné Vorn., Radul Dudescu Log., Radul Cantacuzino Spat., Şerban Bujorénul Vist., Şerban Prisicénul Cluc., Patraşco Brezoianu Postel., Stătie Vel Pah., Négoe Toplicenul Stol., Mihai Cantacuzino Comis., Drăghici Strâmbénul Medel., *Şerban Năsturel Slujer*, Şerban Grecénul Pit. Şi ispravnic Costandin Conţescu Vt.

www.dacoromanica.ro

Log. Şi au scris hrisovul acesta în anul dintâiu al Domnii mele în Bucureşti. A scris Anghelake, sin Mihai Log ot Târgovişte.

Pecete aplicată stricată [1]).

La 28 Mai (Condica No. 1, *Tisména*, pag. 166); *la 3 Iunie* (Condica No. 2 *Tisména*, pag. 190); *la 12 Iunie* (Condica No. 1, Bistriţa, pag. 153): *la 14 Iunie* (Condica No. 1, *Tisména*, fila 623 bis) *Şerban Năsturel* este *Vel Sluger* în Divanele lui Ştefan Cantacuzino.

La 26 Mai 7222 = 1714. Iω Ştefan Cantacuzino V.V. dă sf. m-rii Stăneşti, să-i fie Balta Bistreţului $^1/_2$ ce va fi partea domnéscă cât au dat şi închinat răpos. *Gavriil Moghilă* V.V. şi care din causă că se pustiise m-rea rămăsese iar parte domnéscă, etc. [2])

Divan jup. Cost. Ştirbeiu Vel Ban, Buné Grădişteanul Vel Vorn. Radul Dudescul Vel Log., Radul Cantacuzino Vel Spăt., Şerban Bujorénul Vel Vist., Şerban Prisăceanul Vel Cluc., Pătraşco Brezoianul. Vel Postel., Stătie Leurdénul Vel Pah., Négoe Toplicénul Vel Stoln., Mihai Cantacuzino Vel Comis. *Şerban Fierăscul Vel Sluj.*, Şerban Grecénul Vel Pit., Ispravnic Cost. Conţescul Vt. Log. Şi s'au scris în anul dintâiu al Domnie Domniei mele aici în scaunul Domniei mele în Bucureşti de Tănasie sin Mihai log. Târnovénul.

La 27 Mai 7222 = 1714. Iω Ştefan Cantacuzino V.V. dă [3]) sf. m-rii Ostrovul milă de la Cluciarii de jicniţă, etc., etc.

Divan . . . . . pan Buné Grădişténul Vel Vorn., ... Şerban Bujorénul Vel . . . . . Şerban Prisăcénul Vel Cluc., Radul Cantacuzino Vel Pah., Statie Leordénul Vel Comis, Pătraşco Brézoianul Vel Postel., Négoe Toplicénul Vel Stoln., Mihai Cantacuzino Vel Comis., *Şerban Năsturel Vel Sluj.* Şerban Grecénul Vel Pit. şi ispravnic Costandin Conţescul Vel Log. Şi s'au scris carté acésta de Negoiţă Log. ot Târgovişte în oraşul Domnii mele în Bucureşti.

Pecetea aplicată căzută.

La 4 Mai 7224 (1716) Şerban Vel Medelnicer Năsturel figurează ca martor pe zapisul lui *Ştefan Post. Părşcoveanul* cu care acesta vinde moşia sa *Datcoiul* sfintei mănăstiri *Cotroceni*. (Condica No. 5, pag. 22).

La 15 Martie 7225 (*1717*) Caimacamul Ion Mavrocordat prin două hrisoave [4]) din 15 Martie şi din 20 Mai întăreşte privilegiile şi dijma acordate mănăstirii Colţea mai dinnainte.

---

[1]) Arh. Stat. M-rea *Câmpulung* pach. 7, doc. 3 piele.
[2]) Arh. Stat. Cond. 268., pag. 47.
[3]) Arh. Stat. Epis. Argeş, pach. 70 bis, doc. 13.
[4]) Al. G. Gălăşescul, op. cit., pag. 64 şi 68.

www.dacoromanica.ro

„Şi am întărit această carte cu tot sfatul şi cu credincioşii bo-„ieri cei mari ai Divanului Domniei méle: pan Pană Negoescul Vel „Ban Cralevschi, i pan Costandin Greceanul Vel Vorn., i pan Iordache „Kreţulescul Vel Logof., i pan Şerban Greceanul Vel Spăt., i pan „Matei Fălcoianul Vel Vist., i pan *Şerban Herăscul Vel Clucer*, i „pan Dumitrache Vel Post., i pan Neculae Ruset Vel Pah., i pan „Şerban Greceanul Vel Stoln., i pan Costandin Băleanul Vel Comis, „i pan Asan Vel Sluger, i pan Barbul Vel Pitar şi ispravnic Ştefan „Vel Logof. Şi se-au scris cartea aceasta în anul cel dintâiu din „Domnia Domnii Méle, aici în oraşul Scaunului Domniei Méle în Bu-„cureşti la Lefterul. Sf. . . . Martie 15, leat de la zidirea lumii 7225".

La 13 Aprilie 7225 (1717) (Condica *M-rii Nucetul*, pag. 94); *la 16 Aprilie* (Condica No. 1, *M-rea Mislea*, pag. 35); *la 25 Mai* (Condica *M-rii Sfinţii Apostoli*, pag. 24). In divanul lui Ioan Vodă, *Şerban Herescul Năsturel* este *Vel Clucer.*

La 20 Mai 7225 (1717) Şerban Năsturel este *biv. Vel Sluger*, el figurează printre martorii semnaţi pe zapisul lui *Ştefan Postelnicul Părşcoveanul* (Condica No. 2, *Bistriţa*, p. 280).

La 25 Mai 7225=1717. Iŵ Ioan V.V. dă [1]) sf. mănăstiri Arhimandritul şi părintelui Gherasim egumenul să-i fie vinăriciul domnesc den délul Şchéilor ot sud Saac, etc.

Divan jap. Pană Negoescul Vel Ban Cralevski, Costandin Grecénul Vel Vorn., Iordache Kreţulescul Vel Log., Şerban Grecénul Vel Spăt., Matei Falcoianu Vel Vist., *Şerban Hierăscul Vel Cluc.*, Dumitrache Vlasto Vel Postel., Niculae Ruset Vel Pah., Şerban Grecénul Vel Stoln., Costandin Bălénul Vel Comis, Asan Vel Sluger, Barbul Merişanul Vel Pit., şi ispravnic Costandin Văcărescul Vt. Logof. Şi s'au scris hrisovul acest în anul dintâiu den Domnia Domnii mele aici în oraşul Scaunului Domnii mele în Bucureşti de Gheorghe Logofeţelul, nepotul lui Gheorghe Şufariul ot Targovişte.

Pecetea aplicată pré bine păstrată.

La 7225=1717. Iŵ Ioan V.V. dă [2]) sf. m-rii Délul şi păr. Ioasaf egumen carte de milă şi scutiri, etc., etc.

Divan pan Pană Negoescul Vel Ban Craiovei, Costandin Grecénul Vel Vorn; Iordake Kretzulescul Vel Log., Şărban Grecénu Vel Spat., Matei Fălcoianu Vel Vist., *Şărban Herăscul Vel Cluc.*, Dumitrake Vlasto Vel Postel., Neculae Rusetu Vel. Pah., Şărban Grecénul Vel Stoln., Costandin Băleanul Vel Comis, Asan Vel Sluj., Barbul Merişanul Vel Pit., şi ispravnic Costandin Văcărescu Vt. Log.

[1]) Arh. Stat. m-rea *Sf. Apostoli*, pach. 11, doc. 10 orig. hărtie.
[2]) Arh. Stat. m-rea *Délul*, pach. 4 do. 31.

www.dacoromanica.ro

Şi s'au scris hrisovul acesta în anul cel dentîiu al Domnii méle aici în oraşul Scaunului D. méle în Bucureşti de Lefter, snă Isaru Logof. în anii de la facerea lumii lét 7225 şi de la al Domnului nostru Iisus Xc. 1717.

Pecetie aplicată, căzută.

La .... 7225 şi de la naşterea D-lui nostru Iĉ. Xc̃. *1717.* Iω Ioan V.V. dă [1]) sf. m-ri Bradul să-i fie ajutor şi milă de la Domnia mé să aibă a luare în toţi anii de la Ocna Telega i Ghitioara sare pre an bolovani 200, etc., etc.

Divan jup Pană Negoescu Vel Ban Craiovei, Cost. Grecénu Vel Vorn., Iordake Kretzulescu Vel Log., Şerban Grecénul Vel. Spăt., Matei Fălcoianu Vist., *Şerban Hterăscu Vel Cluc.*, Dumitrache Vlasto Vel Postel., Neculae Ruset Vel Pah., Şerban Grecénul Vel Stoln., Cost. Bălénul Comis, Asan Vel Sluj., Barbul Mereşanul Vel Pit. şi ispravnic Cost. Văcărescul Vt. Log. şi s'au scris hrisovul în anul cel dentîiu, etc., în Bucureşti de Lefter, snă Isar Log.

Pecete aplicată să păstrează.

La 18 August 7225=1717. Iω Ioan V.V. dă jupănesii *Maricăi*, care o au ţinut *Costandin Log. Popescul*, fratele lui *Ianakie Cap.*, pentru că au avut întrebăciune înainté sf. sale kir *Mitrofan* Mitropolitul Ţării cu *Maria* jupănésa lui *Ianakie Cap.* şi cu *Marica*, sora lui *Ianakie Cap.*, că însurându-se *Costandin Log.* şi luând pe acéstă jupănésă, o au ţinut câţiva ani şi au făcut feţi şi féte. Şi întâmplându-i-să lu *Costandin Logof.* moarte, ea au şăzut tot în casă cu copiii. După acéia s'au întâmplat de au murit şi copiii şi ea rămâind numai cu o fată au eşit din casă şi s'au măritat de şi-au luat altă soţie pe *Paană*, dascălul de la bisărica domnéscă, şi mai trecând 2—3 ani au măritat şi fata cheltuind la nuntă ei tal. 50 *dascălul Paană*, afară de zestré ei. Şi fiind însurat şi *Ianake Cap.*, fratele lui *Costandin Log.*, i s'au întâmplat şi lui moarte şi făcând el diiată precum o au adus dă o am văzut şi D. mé, lăsând pă jupănésa lui ca să stăpănéscă ea tot, şi să plătéscă şi datoriile, ce pă unde vor fi, scotindu-i-să zéstrile toate deplin. Deci mergând şi jupăneasa Marica ce scrie mai sus cu foaia ei de zéstre ce au adus în casa bărbatului ei fiind şi bani gata tal. 300 care bani i-au fost cheltuit bărbatu ei *Costandin Log.* în trebile casii, etc., etc., etc., i'au judecat vecinii lor. *Statie Pah.* i *Cărsté*, snă *Cărstii Vist. Popescul.*

Divan jup. Pană Negoescu Vel Ban Craiovei, Costandin Grecénu Vel Vorn., Iordake Kretzulescu Vel Log., Şărban Grecénu Vel Spat., Gligoraşco Vel Vist., *Şărban Herăscul Vel Cluc.*, Dumitrake

[1]) Arh. Stat. m-rea *Bradul*, pach. 1, doc. 30.

www.dacoromanica.ro

Vlasto Vel Postel., Neculae Rûset Pah., Şărban Grecénu Vel Stoln., Cost. Bălénul Vel Comis, Hasan Vel Sluj., Barbul Mereşanul Vel Pit., şi ispravnic Cost. Văcărescul Vt. Log. Şi s'au scris carté acésta în cursul anilor, etc., de Lefter, snă Isar Log.

Pecetie aplicată, căzută [1]).

La 26 Noembrie 7226 (1717) Şerban este *Vel Ban* şi ispravnic al Bucureştiului cu alţi 3 boieri. Ei dau cărte pentru ghinda după moşia Mănesti a m-rii Radu-Vodă (Condica No. 1, pag. 207) (172).

La 16 Martie 7226 (1718). In divanul lui Ion Voevod *Şerban Năsturel* este *Vel Ban.* (Condica *M-rii de un lemn*, p. 186).

La 30 Martie 7226=1718. Şărban Năsturel Vel Ban, Pann Negoescul Vel Vorn, Gligorie Vel Vist., Nicolae Ruset Vel Pah., Ianakie Stama biv. Vel Ag. Ispravnicii Scaunului Bucureştilor. Dat-am carté [2]) noastră de judecată Oprii Floroiul Braşovénul pentru că înainté noastră au avut întrebăciune şi judecat(ă) de faţ(ă) cu Ianake Cântăreţul pentru o vie a lui Nicodim Călugărul din délul Négovanilor, etc., etc.

La 3 Aprilie 7226 (*1718*) *Şerban Năsturel Vel Ban* împreună cu alţi 4 boieri dau următoarea carte de judecată:

Şerban Năsturel Vel Ban, Pană Negoescul Vel Vornic, i Grigorie Vel Vistier, i Neculae Ruset Vel Pah., Ianache Stamate biv. Vel Agă *ispravnicii Scaunului Bucureştilor:*

„Dat-am [3]) cartea noastră de judecată lui Dumitraşco Căpit. lui „Andrei Căpit i Savăi „biv. Vel Portar, nepoţii „Ghionii Logofătului, „pentru că înainté noas- „tră au avut întrebăciuni „şi judecată de faţă cu ju- „pănésa Despa, sora Stan- „căi, fămeia Ghionii lo- „gof., fata Mihalcii Slujér, „şi cu nepotu-său Gheor- „ghie, feciorul lui Matei „Diacon, feciorul Mihalcii „Slujér, pentru zestrea ce

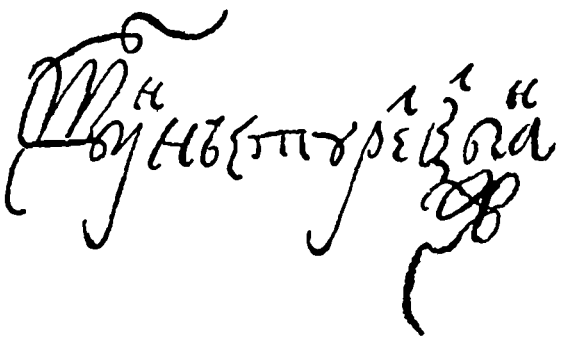

„au dat surori-sa Stancăi Matei Diacon când o au măritat. Pentru „că luând Ghionea Logof. pre Stanca, fata Mihalcii Slujériul, o au

[1]) Ac. Rom. pach. LIX doc., 50.
[2]) Ac. Rom. pach. XCIV, doc. 65.
[3]) Academia Română, pach. LIX, doc. orig. 51.

www.dacoromanica.ro

„înzestrat frate-său Matei Diaconul cu de toate céle ce i se-au că-„zut. Şi a trăit cu dânsa ani 18 „şi a făcut 6 copii; şi întâplân-„du-se ei moarte şi celora lanţi copii ai ei, i-au fost rămas 2 copii „Radul şi Scarlat, şi au trăit multă vreme după moartea măne-sa. „După acéia, se-au întâmplat moarte şi Ghionii Logofătul şi copiilor „lui amândurora trăind ei încă câtă-va vréme în urma tătăne-său; şi „i-au pomenit pe toţi şi i-au grijit la toate poménele după obicéiu fă-„cându-le sărindare nepoţii Ghionii Logofătul cu cheltuială din casa lor.

„Iar când au fost acum, jupănésa Despa şi cu nepotu-său Gheor-„ghie se-au sculat de au apucat pe nepoţii Ghionii Logof, ca să-i dea „toată zestrea surori-sa Stancăi cât au avut data de la frate-său „Matei Diacon, ne vrând să'i ţie în seamă nimica pentru cheltuiala „ce au cheltuit ei la toate morţile celor-ce au murit ai casei Ghionă „Logof".

„Dec(i), noi întâiu i-am rânduit pe séma neguţitorilor a jupă-„nului Manasie Starost, i jup. Maxim mărgerariu, i jup. Mihalacheei „i jup. Stavrul, de au preţuit toate zestrile şi au făcut foaie puind „suma zestrilor tal(eri) 800. Şi se-au mai preţuit în urmă *aşternutul* „cu tal. 15. Iscălindu-se într'acea foae aceşti neguţitori toţi, care foae „văzând-o şi noi, am trimés de au adus *sfânta Pravilă* şi am . . . „cap. 272 la. Şi aşa porunceaşte *sf. Pravilă*:"

„*De va muri au bărbatul au fămeia şi să le rămâie copii şi „şă să moară şi copiii, atunci să-i facă 3 părţi: O parte să pome-„néscă mortul, o parte să rămâie a bărbatului sau a fămeii, care „vor rămânea vii, iar o parte să o ia rudele.* Iar aic(i) întâmplân-„du-se de au murit şi Ghionea Logof. şi fămeia lui Stanca şi copiii „lor, şi rămâind în urmă clironomi nepoţii Ghionii Logof. de i-a po-„menit pă toţi şi i-a grijit. După porunca sfintei Pravile am judecat:

„Să facă zestrea trei părţi, ci 2 părţi să se dea jupănesii Despii „şi nepotului Gheorghe, iar a treia parte să o ţie nepoţii Ghionii „Logof. însă celor ce ar fi de faţă: ori haine, ori scule să i le dea, „iar cele ce ar fi lipsă să le plătească cu preţul lor; şi, pentru do-„bitoace, să le dea alte dobitoace cap la cap. Iar pentru ţiganii ce „au fost de zestre, fiind fugiţi să aibă a-i căuta jupăneasa Despa cu „nepotu-său Gheorghe să-i ia cu copiii lor ce ar fi având. Iar de ar „fi ac[i] vre un *siclet* nepoţilor Ghionii Logof. să-i dea alţi ţigani „de ai lor pentru ţiganii cei fugiţi să aibă a le daré numai capetele „ce au fost avut Stanca întâiu de zestre iar nu cu prăsila lor. Aşij-„diré şi nepoţii Ghionii Logof. să ţie a treia parte din zestrile mă-„tuşe-sa, şi care ţigani s'ar veni în partea lor să-i ţie şi ei cu pră-„silele lor, după cum se-au făcut judecata să ţie jupăneasa Despa cu „nepotă-său Gheorghe aşa să ţie şi ei.

www.dacoromanica.ro

„Derept acéia, am dat cartea noastră dă judecată lui Dumitrașcu „Căpit, i lui Andrei Căpit. i Savei biv. Vt. Portar ca să aibă a „stăpâni și ei a treia parte din zestrile mătușe-sa Stancăi, iar 2 părți „să aibă a le da jupânesii Despii și nepotu-său lui Gheorghe, după „porunca și hotărârea sfintei Pravile. Și ei să aibă pac[e] și odihnă „dă către jupăneasa Despa și de către nepotă-său Gheorghe, căci așa „li se-au aflat judecata. *Aceasta scriem.* Aprilie 3 zile 7226."

La 18 Mai 7226=1718. Noi 4 boiari dat-am carté noastră [1]) d-lui *Lefter Vorn.* pentru că având întrebăciune de față cu egume nul Dorotei de la sf. Sava și cu Daniil eg. de la Plătărești înainte d-lor boiarilor *Caimacami Șărban Năsturel Vel Ban, Pană Negoescul Vel Dv., Grigorie Vel Vist., Neculae Ruset Vel Pah., Enakie Stama biv. Vel Ag.* zicând egumenul de la sf. Sava că iazul heleșteului al lui *Lefter Vorn.* ce are la Orești-de-sus iaste pe moșia m-rei Păroi, etc. etc., etc.

Udré Cușterenul Vel Pit., Necula Căpit. Lămotescul.

La 12 Iulie 7226=1718. † *Șărban Năsturel Vel Ban,* Paană Negoescul Vel Vorn., i *Grigoric Vel Vist; Necolae Roset Vel Pah.; Ianake Stama* biv Vel Ag. ispravnicii Scaunului Bucureștilor Dat-am [2]) acéstă carte a noastră de judecată lui *Iane Părcălabul de la Boldești.* Pentru că aicé înainté noastră au avut judecată și întrebăciune de față cu d-lui *Șărban Postelnicul Căndescul* zicând Iane Părc. cum că în veniré Catanilor aflându-se *Mănailă biv Vel Cluc., și cu Șărban Post.* la m-re la Bracunești i-au fost poruncit d-lui *Iane Părc.* de s'au fost dus cu *Mihalcé Părc.* sluga lui *Șărban Postel.* la Rîmnec de au luat boi i vaci 30 și acéste vite toate le-au fost dus Iane Parc. și cu Mihalcé în curte la casa lui *Șărban Post.* Pentru care lucru nici *Șărban Post.* n'a tăgăduit, ci au spus adevărul că cu porunca d-lor s'au dus dă au luat aceste vite și adevărat le-au dus la casa lui. Numai atâta bănuia Șărban Post. pe Iane Părc. zicând cum că Iane Părc. n'ar fi dus toate vitele dăplin câte scriu mai sus, ci ar fi oprit dintr'însele. Deci noi n'am crezut nici pă unul nici pă altul, și așa am judecat cu dreptatea lui D-zeu dă i-am dat lége lui Iane Părc. să jure cu 3 oameni lăngă dânsul pă care îi va da Șărban Post. însă într'acestaș chip cum că dintr'acéste vite n'au luat nimic nici iaste vinovat făr cât cum le-au luat toate lé-au dus în curte la

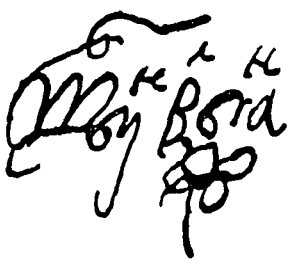

[1]) *Academia Română*, pach. LXXV, doc. 212.

[2]) Ac. Rom. pach. CXXVII, doc. 105.

www.dacoromanica.ro

Şărban Postel. Şi după judecata noastră i-au dat Şărban Post. 3 oameni jurători anume: Mihai Log. i Pascu Părc. i Stoian snă Marc, Capit. şi au mers de au jurat la biserica cu mâna pe sf. Evanghelie, etc., etc.

La 27 Noembrie 7227 (1718) Şerban Nasturel Vel Ban, Iordache Kreţulescul Vel Logof., i Grigorie Vel Vist., i Ianache Vel Agă, *ispravnicii Scaunului Bucureştilor*, dau carte de volnicie, etc., etc. (Arh. Stat. Condica No. 1 *Radu-Vodă*, pag. 207),

La 29 Ianuarie 7227 (1719). Intr'un act mai mulţi boieri dau adeverire pentru nişte bani şi altele ce ar fi bănuind Măria Sa Doamna a lui *Şerban Vodă* că ar fi rămas, în urma morţii Mării Sale *Şerban Vodă* etc. şi s'ar fi luat de *Const. Brâncoveanul* în silă şi fără dreptate. Boerii afirmă că n'a luat nimic Brâncoveanul. In capul listei figurează *Şerban Năsterul Vel Ban.*

La 16 Martie 7228 (1720). Ancuţa, nepoata lui *Mihaiu* Logof., sin *Radul Vornicul* înpreună cu soţul mieu *Barbu*, dă zapis [1]) dumné-lui unchi-mieu Şărban i a celorlalţi unchi că având noi multe gălcevi şi multă judecată înnainté Divanului pentru 300 stj. de moşie din Tămăşeşti i Ciocoveni ot sud Ilfov zăcând unchii noştri că această moşie au fost a dumné-lor de înpărţeală frăţéscă, când s'au înpărţit moşul mieu Radul Vornicul cu fraţii dumné-lui. Dec[i], noi având un hrisov al lui Costandin Vodă Brâncovénul care-l făcuse unchiul nostru Mihaiu şi fiind şi diiata moşiului mieu Radului Vornicul; dec[i] şi dumné-lor având o foae de inpărţeala frăţească, etc., s'au învoit să stăpânească dumné-lor stj. 200 şi noi să stăpânim stj. 100, etc. Az *Ancuţa*, nepoata lui Mihaiu sin Radu Vornicul, *Barbul Răfoveanul*. Az Gheorghe Logof. martor.

* * *

Filiaţiunea dela biserica S-ta Vineri ne spune, am văzut, că *Şerban* s'a născut la 1659 şi a murit la 1731. Că el a avut fiu pe *Constantin* născut la 1682 şi mort la 1752. Nu ni se indică însă actele doveditoare întru susţinerea datelor acestora ; şi ceeace este mai mult, unele date sunt în contrazicere flagrantă cu documentele. Este dar necesar a analiza aceste date şi a le pune în concordanţă atât cu faptele petrecute cât şi cu documentele existente.

Intâia cestiune este: *Când s'a căsătorit Şerban?* De erà căsătorit la 1688, încă trăind *Şerban Vodă Cantacuzino*, atunci el intrà de drept în categoria *nepoţilor* pentru care Vodă solicitase titlul de *Graf* dela împăratul *Leopold.* S'ar puteà obiectà însă, că Şerban Vodă solicità titluri pentru nepoţii *de sânge*, iar nu pentru cei *prin*

[1]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 41,

www.dacoromanica.ro

alianță. In acest caz, cum s'ar puteà explicà preferința Domnului pentru „*Șerban Năsturel, feciorul Banului*", pentru care solicitase nominal titlul de *Grof*. Trebue dar să admitem că *Șerban erà logodit* cu *Ilina*, fata *Barbului Urdăreanul*, ginerile Domnului [1]).

La logodnă, în 1688, ce etate puteà să aibă *Șerban?* Daca se născuse, cum se pretinde, la 1659, apoi *Șerban Năsturel* aveà 29 de ani!

La această vârstă, un fecior de boier, și încă *de boier mare*, cult relativ, nu îndeplinește nici o funcțiune, nu are nici un rang de boierie decât acel de *Postelnic* pe care-l aveà orice fecior de boier chiar de la *nașterea* lui; un asemenea tânăr care aspirà să intre în familia Domnului țerii, nu putea să aibă 29 de ani, afară numai daca n'ar fi fost oropsit sau clasat printre *boierii mazâli*. Fapt este că până la 1713, Șerban este și rămâne simplu *Postelnic* pentru cestiuni de familie care privesc pe Brâncoveanul și pentru care acesta îl *așezase* printre *boierii mazâli*.

Deci, fără a lungì acì discusiunea, nu vom puteà admite pentru Șerban o etate mai mare de 20—22 de ani la logodnă. El se va fi născut dar cam pe la 1665.

La 29 Octomvrie 1688, *Șerban Vodă Cantacuzino*, moare subit (otrăvit, zice-se). In locu-i se alege Domn, nepotu-său de soră, *Constantin Brâncoveanul*.

După spusele lui Dimitrie Cantemir, noul Domn uitând binefacerile primite de la unchiu-său, „răpì averea și încarceră „pe văduvă, împreună cu fiul și cele trei fete ale ei, spre a le stoarce „o sumă de 250 000 lei. Intr'această ticăloasă stare [2])" cine se mai gândea la nunte?! Este drept să spunem că familia marelui Paharnic *Barbul Urdăreanul*, socrul lui *Șerban Năsturel*, nu a suferit aceste persecuțiuni, fiind *Barbul* un om mai liniștit și mai puțin amestecat în trebile domnești ale socrului său *Șerban Vodă*, decât cumnatul său, „*ambițiosul*" Mare Agă, *Costandin Bălăceanul*. Totuși mariagiul nu se puteà face în anul de doliu 1689; el nu s'a făcut nici în anul următor 1690 fiind iar un an de doliu și de pribegie în familia lui *Șerban Vodă*.

In *Semile Brâncovenești* pe anii 1694 — 1704, am văzut că *Brâncoveanul* chieltuește 188 talere la nunta lui *Șerban Postelnicul Fierăscul*. Aceste daruri de nuntă nu s'au efectuat la data de 28 Ianuarie 7209 (1791), când au fost trecute la cheltueli, ci mai nainte.

---

[1]) Vezi neamul boierilor Cantacuzini din *ramura Șerban-Vodă* în *Artă și Literatură Română*, anul XII.

[2]) *Genealogia Cantacuzinilor, p. 254.*

www.dacoromanica.ro

In adevăr, *Şerban Năsturel* are un fecior, *Constantin*, care, înainte de 1714, se află însurat şi, deci, data de 1701, a căsătorii lui *Şerban* cu *Ilina*, este inadmisibilă.

Credem a nu ne depărtà de adevăr dacă vom admite anul 1688 ca dată a căsătoriei, Radul Banul, tatăl lui Şărban, fiind încă în vieaţă ; după anul de doliu, ea nu se puteà face fiindcă, după cum ziserăm, fiul lui Şărban, *Constantin*, nu arfi avut etatea de căstorie înainte de 1714 [1]). In acest cas, arătările din „*Semi*" relative la darurile de nuntă trebuesc considerate ori ca greşit datate ori . . . . . se prea poate, să fie şi ele adevărate, însă pentru o a *doua căsătorie* a lui *Şerban Năsturel*, căsătorie despre care nu avem nici o cunoştinţă până azi ; ori, înfine, că acele cheltueli se vor fi referind la nunta lui *Costandin*, feciorul lui Şerban.

Presupunem dar că prima soţie a lui Şărban, *Ilina*, după ce născù pe *Constantin* pe la 1689, şi pe *Bălaşa*, după câţivà ani de căsnicie, se va fi stins pe la 1700, iar *Şerban* se va fi căsătorit la Ianuarie 1701 cum arată *Semile*.

La 1710, am văzut, *Şerban Năsturel* face danie moşioara „*Şer-venia*, ca să fie de pomenire pentru sufletul jupânesei lui *Ilinei*". Ori, până la 3 ani, după unii, până la 7 ani, după alţii, pomenirile se făceau atunci, ca şi azi, din *an* în *an* pentru anii următori primului an al decesului. *Şerban* va fi ţinut *soroacele* cu sfinţenie şi suntem încredinţaţi despre aceasta prin însă-şi *dania* ce o face, ca răposata să fie pomenită în veci, deşi el nu va mai face parastase dela *soroc* înainte. Prin urmare, aceste împrejurări, posibile, ne permit a presupune cum-că dania vine după vre-o 10 ani şi corespunde cu data de 1701 al celui de al doilea presupus mariagiu.

Deşi prin alianţă, *Şerban Năsturel* erà nepot de văr *Brâncoveanului* totuşi el continuă a fi *Postelnic mazâl* din cauză că luase partea Doamnei *Maria* a lui *Şerban Vodă*, împotriva lui Brâncoveanul şi din cauza *legăturei* din 1700 făcută în vederea detronării persecutorului său. Impăcarea între ei nu se face decât pe la 1713 după ce Brâncoveanul aplicase sistemul său de deposedare, asupra lui *Costandin*, feciorul lui *Şerban*, luându-i 2 moşii pe care i le va restitui *Ştefan Vodă*. La 1713, în Divanul din 14 Mai, aflăm pe *Şerban Năsturel* ca *Vel Sluger*. Boieria era mică dar ea ne indică numai împăcarea Domnului cu boierul mazâl.

Ca Mare Sluger îl apucă şi domnia lui *Ştefan Vodă Cantacuzino*, succesorul Brâncoveanului, şi tocmai în 1716 il aflăm ca *Vel Medelnicer*.

---

[1]) A se vedeà mai departe. Vezi şi „*Neamul boierilor Cantacusini*" în „Artă şi Literatură" XII, pag. 233.

www.dacoromanica.ro

Sub *Ion Mavrocordat* devine, la 1717, *Mare Clucer* şi, nici după un an împlinit, el ajunge (la 1718) în capul Divanului domnesc ca *Mare Ban.*

Zăbovise el la început, dar acum recâştigă, cu paşi repezi, timpul pierdut.

Prin documente îl aflăm în această înaltă dregătorie până la 3 Aprilie 1719 când, ca *Ispravnic al Scaunului Bucureştilor*, el dă, împreună cu alţi 4 boieri, o carte de judecată.

La 7225=1717, Şerban mărită pe fiesa *Bălaşa* după *Matei Comăneanu*, după cum se constată din o veche foaie de zestre iscălită de el ca Vel Ban şi prin care dă de zestre moşia dela *Vasilaţi.* Despre această foaie de zestre ne vorbeşte şi sentinţa Tribunalului Ilfov, Secţia I din 18 Iunie 1851, relativă la hotărnicia moşiilor Budeşti a dumnélui Logofătului *Iancu Manu* şi Vasilaţii-de-jos a dumnélor fraţilor *Comăneni*; reprezintaţi prin dumnélui [1]) d-l *Iancu Comănénu.* Foaia de zestre poartă data : lét. 7225.

Şerban se va fi născut probabil pe la 1665 şi va fi încetat din vieaţă pe la 1720, căci nu-l mai aflăm prin acte mai târziu.

Dacă a mai avut şi alţi copii afară de *Constantin şi de Bălaşa* nu putem afirmà şi nici chiar bănuì, de oarece nimic nu ne îndeamnă spre a ne pornì către aşà cevà.

La 16 Octomvrie 1844 se dă d-lor *Iancu şi Gligore Comăneni* fraţi, copie despre vecinătatea cu moşia Vasilaţii-de-jos anume sineturile [2]):

7223 Febr. 24, zapisul *Ghiokai Logof. Stanescul*, cu feciorii lui *Radu şi Scărlat*, având de martor pe *Şarban Nasturel biv Vel Sluger*, ce-l dau *Ilinca Brezoianca* şi fiului ei *Costandin Capit.* cu coprindere că, în zilele răpos. Costandin Vodă, cumpărând ei o moşie din Vasilaţi-de-jos şi cu vad de moară în apa Dâmboviţii de la *Négu* cu feciorii lui *Patraşco ot Stăneşti* şi făcând moară de îneca moara cea din sus a *Ilincăi Brézoianca*, acésta trăgându-i în judecată la Divanul domnesc, au scos zapisul *Mitrei Pit. Stanescu* prin care dându-se moşia din Vasilaţii-de-sus zestre fiisi *Ancuţi*, muma *Brezoencii* dinpreună cu vadul de moară în apa Dâmboviţii. Cartea a 12 boeri hotarnici şi hrisovul răpos. Şărban Vodă pentru această moşie şi moară de unde fiind orânduiţi pe seama lui *Şărban Herescu* biv Vel Slujer acest boer, zic ei, că i-au aşăzat de au dat *Ilincai Brezoencei* şi fiului ei *Constandin* alt vad să'şi facă moară din jos

[1]) Aşezămintele Brâncoveneşti, *Moşia Belciugul*, doc. 48.

[2]) Arh. Stat- m-rea *Plătareşti*, pach. 4, doc. 1.

www.dacoromanica.ro

în hotarul lor într'un zăgaz cu al *Urdărénului* însă vadul înfundat, ca să lipséscă cel de sus după moşia Brezoencei şi cu chipul acesta i-au împăcat.

7227 Fevr. 5 de sănt ani 127. Zapisul *Savei Postelnicul* împreună cu cumnaţii săi *Dumitraşco Căpit. şi Andrei Căpit.*, nepoţi din surorile *Ghionii Logof.* şi ale lui *Nan Căpit. ot Stăneşti*, ce-l dă lui *Şărban Năsturel Vel Ban Herăscu*, în coprindere că, murind unchii lor *Nan Capit, şi Ghioca Logof.* şi copii Ghiocăi rămâindu-le diată starea şi datoriile numiţilor, etc., etc., care Vasilaţi-de-jos zic se începe de la hotarul moşii lui *Costandin Căpit. Brezoianu* (în posesiunea Sf. Mitrop.) în jos până în moşia lui *Costandin Logof.*, ce este cumpărată de *Radul Năsturel* Vel Ban, părintele lui *Şărban Vel Ban*, dar acest boer nu au îngăduit ci au cumparat de la numiţii fiind mai volnic, etc., etc., încă din zilele Ducăi Vodă.

7227 Febr. 5. Insemnare supt iscălitura lui Şerban Năsturel Vel Ban cu coprindere de catastişele a toate sculele ce sănt ale *Bălaşii* copilii pe care anume le arată şi tocmai la sfîrşit zice că este şi moşia de la Vasilaţi, jud. Ilfov, care au cumpărat-o de la *Sava Postel.* şi de la cumnaţii lui Dumitraşco şi Andrei, nepoţii Ghiocăi şi ai lui Nan Căpit. ot. Stăneşti stj. 1973.

7227 Decembr 20. Zapisul lui *Costandin Căpit. Brezoianul* cu soţia lui *Voikiţa*, prin care vând lui *Gligoraşco Vel Vist.* vadul de moară după moşia Vasilaţii-de-jos, ce era într'un zăgaz cu al lui *Istrate Postel. Urdăreanul*, ce-l avea de la *Ghioca Logof.*, arătând şi felul cum i s'a coborât acel vad în stăpânire, precum în cel de sus cu anul 7223 Febr. 24 să coprinde.

7240 Mart. 25. Hrisovul răposatului *Cost. Nicolae Vodă* ce-l dă jupânesei *Maricai*, soţia lui *Grigore Filipescul biv Vel Log.*, ca să stăpânéscă vadul de moară de la Vasilaţi înfundat fără moşie pe apa Dâmboviţei, jud. Ilf. după cum l'au cumpărat de la *Cost. Căpit. Brezoianu* cu bună pace de către *Matei Comănénu* ne având nici un drept *Comănénul* cu cuvântul că de vreme ce morile sănt pe moşia lui de zestre de la socră-său *Şărban Năsturel biv Vel Ban* i să cade a le lua în stăpânire, căci *Banul Şărban* au fost cumpărat moşia fără acel vad şi altele.

1757 Iunie 7. Zapisul lui *Nicolae Argentar (?) biv Ceauş za Aprozi* cu soţia sa *Păuna* prin care vând *Dinului Comănénul* vadul de moară pe apa Dâmboviţei înfundat, căci i s'au mai căzut fiind pe moşia sa Vasilaţii şi altele. Din coprinderea acestor sineturi neputându-să lua nici o deslusire temeinică de câţi stînjeni se alcătueşte moşia Vasilaţii-de-jos a d-lor *Comănenii* nici a să întemeia cineva pe însemnarea cu nume de catastişel al lui *Şărban Năsturel Vel Ban*

www.dacoromanica.ro

cu anul *7228* Fevr. căci deşi coprinde suma de stănjeni cu împrejorarea descrisă la litera *a* fără coadă înaintea numărului cumpărătoare de la *Sava Polcov.* şi de la cumnaţii lui *Dumitrake şi Andrei*, nepoţii *Ghiocăi* şi ai lui *Nan Căpit. ot Stăneşti*, dar în zapisul acestora ce să vede iarăşi mai sus tot cu acel leat şi lună la suma stănjinelor are loc lăsat din care se dă înţălegere că suma din acel catastişel este neadevărată, de vreme ce seneturi cu sumă de stănjeni s'o alcătuiască nu sânt şi osebit se mai dovedeşte atăt din zapisul acestora căt şi din hrisovul moşii Vasilaţii-de-sus, ce se afla la sf. Mitropolie, că *Şărban Năsturel Vel Ban* mai avea moşie în Vasilaţii-de-jos cumpărată de tată-sau *Radul Banul Herăscul*, încă din zilele Ducăi Vodă ce nu să vede trecută în acel catastişal pe seama *Bălaşii* copilei, şi a căria sumă de stănjeni iarăşi nu se poate dovedi nici într'un chip ne fiind de faţă zapisele vechi sau niscaiva hotărnicii de va fi având şi această moşie. Numai atăta poate neştine lua în băgare de seamă din zapisul cu lét 7223 că, la orice supărări întîmpina stăpânitorii de atunci ai moşiei Vasilaţii-de-sus de la stăpânitorii Vasilaţilor-de-jos, cu hrisovul şi hotărnicia a 12 boeri ce să vede trecută întrînsu îşi apără drepturile etc., etc., etc., etc.

Şi pentru că moşia Vasilaţii-de-sus a s-tei Mitropolii, după hrisovul şi hotătnicia a 12 boieri coprinsă într'însu, figurează a să învecini pe din jos în toată întinderea numai cu moşia Vasilaţii-de-jos ce acum să găseşte parté cea mai multă parte dintrînsa stăpânindu-să de d-lui Marele Agă *Ion Manu* subt nume de Budeşti purtând astăzi nume de Vasilaţi numai parté despre apus ce se stăpâneşte de d-lor fraţii Comăneni; am tras mai întâiu, etc., etc.

Pentru vecinătatea cu moşia Budeşti a d-lui Marelui Agă Iancu Manu arătându-se din partea dumnélui vechil dumnélui *Pitarul Vanghelie Zapa* mi-au înfăţişat cele următoare sineturi :

7215 Iunie 25. Carte de hotărnicie a 12 boeri coprinzatoare că au fost luaţi cu porunca răpos. *Costandin Brăncovénul Basarab V.V.* de *Cazan sin Cazan Vornicul* şi de nepoţii lui *Şărban, Pannă şi Manta*, feciorii frăţini-său *Udrii Pahar.*, ca să le hotărască şi să le alégă părţile lor din moşiile Herăşti şi Budeşti de către *Şarban Postel. Herăscu. Etc., etc., etc.*

7217 Iunie 21, altă carte de hotărnicie a 12 boieri ce au fost luaţi din porunca răpos. Costandin Vodă de *Şărban Postel. Herăscu* pentru moşia sa Budeşti şi de Iegumenul Ioanikie de la m-rea Negoeşti pentru moşia Negoeşti ca să descopere hotarele, etc., etc.

www.dacoromanica.ro

VIII. **Constantin al II-lea Vel Banul**

Constantin, fiul Marelui Ban *Graf Şerban Năsturel Fierăscul* s'ar fi născut, după inscripţiunea din biserica Sfânta Vineri, „la anul 1682 „şi ar fi încetat din vieaţă la anul 1752, având fiu pe Paharnicul, „*Radul sau Răducanul*".

Am văzut mai sus (la *Graful Şerban*) că data naşterii lui *Constantin* nu este posibilă a fi la 1682; vom vedeà, mai la vale că ea nu este nici probabilă. In cât priveşte data încetării din vieaţă, — 1752, — ea este greşită cu siguranţă.

In fine, inscripţiunea spune că *Marele Ban Constantin* a avut fiu pe *Paharnicul Radu*, ceia-ce este adevărat; dar este iarăşi adevărat că numitul *Constantin* a mai avut şi alţi fii mai mari decât *Radul*, fraţi *vitregi* cu el, despre care probabil că nu s'a ştiut nimic prin lumea cercetătorilor de documente vechi, care au făcut inscripţiunea dela sfânta Vineri, ne având această ramură sărăcită averi şi moşii cu care să facă transacţiuni sau *dănii* publice ca astfel actele să poată vorbì şi despre ei, măcar prin Arhivele Statului.

Se văd însă ca ctitori la biserica Sf. Nicolae nou din Focşani şi la biserica din satul Pârşcoveni (Romanaţi).

Nu ne putem esplicà motivul pentru care Marele Ban şi General *Constantin Năsturel Herescu* a lăsat să se graveze pe piatră nişte date greşite relative la *bunicul său*. Aci nu mai este nici scuza timpului! Atâta lucru îl ştie ori şi cine. Care părinte nu a avut ocasiune, cel puţin odată în vieaţa lui, şi măcar unuia din fii săi, să nu-i spună cine a fost tată-său şi maică-sa, cine a fost bunică-său şi bunică-sa? Apoi, bătrânilor noştri le plăceà, erà obiceiul, sau socoteau de datoria lor, de a lăsà însemnări prin cărţi măcar despre evenimentele mai importante din familie şi din vieaţă: înmormântări, nunţi, botezuri, naşteri, cutremure, lăcuste, vârcolaci (eclipse) etc. Generalul *Constantin Năsturel*, bărbat cu deosebire cult şi pios ignorează tradiţiunea de familie, ignorează documentele scrise!? Este de necrezut, şi cu toate acestea *inscripţiunea mormântului* dela sfânta Vineri confirmă faptul. Motiv nu a avut, dar ignoranţă da. In adevăr: Tradiţiunile de familie n'avea de unde să le ştie, căci *Constantin* moare lăsând pe *„iubitul său fiu Răducanul"*, copil mic sub epitropia maică-si *Smarăgdiţa* cu care-l făcuse. *Răducanul* se stinge la rândul său la 1804, lăsând pe *Costache* (Generalul) cocon mic de 6 ani. Dar testamentul Marelui Ban *Constantin* esista şi în original şi în

www.dacoromanica.ro

copie! Se poate bănui altcevà: decât că nu a avut cunoştinţă de el generalul *Constantin Năsturel ?*

* * *

La 8 Iulie 7222 (1714). Intr'un document din *colecţiunea* regretatului meu fost camarad şi amic Colonelul *Mihail Ghica* din ale mănăstirii Pantelimon, [1]) Ştefan Vodă întăreşte *Dediuleştii şi Stanceştii lui Costandin Postelnicul Fierăscul, sin Şarban Ficrăscul biv. Vel. Sluger*, care moşii le are de zestre *de la soacra-sa* **Stanca Părşcoveanca** şi de la *cumnatul său* **Ştefan Postelnicul**. „Care moşii „Măria Sa *Costandin-Vodă Brâncoveanul* măritând o fată a *Barbului* „*Bălăceanul* care era făcută dintr'o soră a *Predii Praşcoveanul*, bo„iarul jupânesei *Stancăi*, şi au fost crescut-o fii-sa, *Doamna Stanca* „de au dat'o după *Ion(i)ţă Dedules(cul)* Logofăt za Vistierie, şi fiind „aceste moşii date zéstre lui *Costandin Postelnicul Fierascul* după „cum s'au zis mai sus; iar *Costandin Vod* s'au pus în silă şi făr de „nici o dreptate de au luat acele moşii, ne având nici o trébă, şi le-au „dat zestre lui *Ioniţă Logofătul Dedulescu*, care au luat pe aceia „fată; şi aşa tot le-au ţinut *Ioniţă Logofătul* aceste moşii până când „au venit mazăliia lui *Costandin Vod(ă)*".

Barbul Bălăceanul Postelnicul erà vărul lui Constantin Bălăceanul, ginerele lui *Şerban Vodă Cantacuzino* [2]).

Purtarea samavolnică a Brâncovénului înpotriva boierilor pe care îi socoteà el de vrăjmaşi se esplică pâna la un oarecare punct dacă vom ţine în seamă timpurile şi obiceiurile de atunci. Fireşte acest fin diplomat nu puteà privì cu braţele încrucişate uneltirile, intrigile sau zavistiile boierilor înpotrivă-i: el trebuià să lovească fără milă pe adversari; numai atâta însă i se poate imputâ şi anume că urgia lui se deslănţuia şi asupra fiilor adversarilor lui. De aceia, abia urcat pe tron, *Ştefan Vodă Cantacuzino* caută a reparà pagubele făcute boierilor de predecesor astfel îl vedem pe noul Domn dând la 28 Aprilie 1714 Doamnei *Maria*, văduva lui *Şerban Voda* o *carte* [3]) sau hrisov în care se oglindeşte purtarea Brâncoveanului cu adversarii lui: „ca să aibă a ţiné şi a stăpânii tot satul *Betajanii* ot „sud Romanaţi etc., pentru că a fost al Mării Sele de la părinţii Ei, „iar *Costandin Vodă Brâncovénul, precum multe temeinice moşii „şi scaune boiereşti ale multor boiari şi pământénii de ţara „au lăcomit a le rădica şi a le lua*, ca să-ş (i) înmulţéscă şi sa-ş (i) „adaogă veniturile casei, fost-au luat şi acest sat Betejanii al Mării

[1]) Publicate şi de d. N. Iorga. în *Studii şi Documente* Vol. V, p. 490.

[2]) *Ist. lit. române* I p. p. 201–203. Iorga. şi *„Neamul boerilor Parşcoveni"*, p. 28 şi 56.

[3]) *Academia Rom.* doc. original 177, pach. XII.

www.dacoromanica.ro

„Sale Doamnii *Marii*, de l-au stăpânit în silă şi făr'de nici o drep-„tate. Dec(i) etc., etc".

La 20 Mai 7223 (1715) Costandin semnează ca *Postelnic* împreună cu cumnatul său *Vornicul Ştefan Parşcoveanul* şi cu tatăl său *Şerban Nasturel biv. Vel. Sluger*, zapisul lui *Ştefan Postelnicul*, dat la mâna egumenului *Dosotei* al Bistriţei [1]).

La 28 Aprilie 7225=1717. Eu *Istratie*, snă *Barbului Pah. Urdarénul*, dă zapis d-lui *Manolakie* biv Vel Ag. ginerele răpos. M. Sale *Costandin V.V. Brancovénul*, că i-am vândut d-sale o moşie ce să chiamă Gurbăneşti alături cu moşia ce o are d-lui de zestre, etc., etc. Am fost avut eu moşia de la mumămé *Ilinca* fata răpos. *Şerban Vod.* într'acel hotar al Gurbăneştilor de sus stăj. 375 alésă fiind de d-lui *Matei Falcoianul Vél Vist.*, etc., etc.. Se împrumutase de la *Manolake* cu taleri 210 de acum $3^1/_2$ ani când i-a zălogit moşia, tocméla stj. po (câte) bani 100 care fac taleri 290, etc. [2])

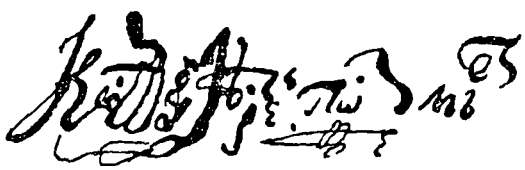

Istratie Postelnicul

Martori : Pană Negoescul Vel Ban, Costandin Grecénul Vel Vorn., Şerban Vel Spăt., Matei Fălcoianul Vel Vist., Şerban Grecénul Vel Stoln., Costandin Văcarescul Vt. Log., *Costandin Năsturel Postel.*

La 4 Aprilie 7228 (1720) Dat-am zapisul meu [3]) la mâna dumné-lui jupăn *Costandin Ilerascul Vel Căpitan za Dorobanţi* că s'a împrumutat de la dumné-lui cu tal. 18 de acum până în toamnă până la sfeti. Dimitrie să aib a daré banii dumisale la zi cu mulţumită etc., etc.

Şărban Logofătul platnic.

La 28 Aprilie 7228 (1720) „Adică eu *Radul Capitanul*, sin „*State Logofatul*, dat-am zapisul meu [4]) la mâna dumnealui naşului „*Costandin Nasturel Vel Căpitan za Dorăbanţi*, precum să se ştie „că având eu moşie în hotarul Sătinéscăi dinpreună cu dumnea-lui „şi cu părintele igumenul ot sfânta Ecaterina, care moşie iaste în „judeţul Vlaşca pă lângă moşia Cacaleţilor şi pă lângă moşia Puti-„neiului, având şi eu într'acest hotar stânjeni 600; am tocmit cu „d-lui stânjenul po bani 33 şi i-am vândut lui stânjeni 400 în taleri

[1] Arhiv. Statului. *M-rea Bistriţa Condica No. 2* pag. 280.

[2]) Aşez. Brîncovenești. Gurbăneşti, doc. 43. Orig. rom.

[3] Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 42.

[4]) Arhivele, Statului. *Cartoanele S-ta Ecaterina*, pach. 1, doc. 24.

www.dacoromanica.ro

„100 iar stânjeni 200 mi-au mai rămas până să va *trage* (măsura) „moşia şi trăgându-să moşia, de'mi va trebui şi aceia să dé pă „acéia bani.

„Şi am vândut-o dumnea-lui această moşie pentru că s'au căzut „mai mult dumnea-lui de cât altora, fiind tot într'un hotar, şi dân- „du-m(i) aceşti bani, taleri 100 ce mai în sus scrie, toţi deplin, eu „încă i-am dat dumné-lui acest zapis al mieu să stăpânéscă de acum „înainte aceşti 400 de stânjeni cu bună pace, dumné-lui şi coconilor „dumné-lui câţi Dumnezeu îi va dărui. Şi pentru mai adevărată „credinţă am iscălit mai jos ca să se créză".

La 1 Decembrie 7229 (*1720*) Şerban Logof. ot Tămăşeşti, împreună cu frate-mieu Ion şi cu vărul nostru Mihaiu, sin Negoiţă Cluc. i dă zapis [1]) jupânului *Costandin Herascul* Vel Capitan za Dorobanţi că trebuindu-le bani, pun zălog moşia lor de lângă Fierăşti alături cu a dumné-lui, fiind dumné-lui moşnén vechiu, cazându-i-să dumné-lui a cumpăra. Am mers de ne-am rugat dumné-lui şi ne-au făcut bine cu tal. 200 de acum până în 12 luni şi am pus dumné-lui, moşia zălog, etc., etc.

Semnează: *Şărban* Logof. ot Tămăşeşti, Ion brat Şarban Logof. Mihaiu sin Negoiţă Cluc.

La 1 Maiu 7230 (*1722*) Anca Clucerésa lui *Negoiţa Cluceriul ot „Izvoară* înpreună cu feciorii miei anume Mihai i Costandin dă zapis [2]) „dumné-lui *Costandin Năsturel Vel Căpit. de Focşani* că a luat de „la dumné-lui *tal.* 100 bani noi, pe moşia noastră ce aveam la Tă- „măşeşti".

Mai înainte luase nepotu-său *Şerban* cu zapis, încă *tal.* 58 şi 40 de bani noi, care s'au făcut peste tot *tal.* 158 bani 40, etc. «şi „tocméla moşii stînjenul. po bani 120, etc., etc.

Eu Anca Clucerésa a Cluc. *Negoiţă.*, Eu *Mihaiu* sin Cluc. Negoiţă, Eu Costandin sin Cluc. Negoiţă, *Şărban* sin Manii Logofătul.

La 5 Septembrie 7232 (*1723*). Scrisoare [3]) noastră la mâna dumné-lui *Costandin Năsturel* biv. Vel Capitan za Margine, că m'am rugat dumné-lui de mi-au mai dat *tal.* 20 bani vechi pă parté mé dă moşie de la Tămăşeşti ce au mai rămas, etc., etc.

Eu *Anca* Clucerésa vânzătoare, Eu *Mihaiu,* sin Clucerului Negoiţă, vânzător.

---

[1]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 43.
[2]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc 44.
[3]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 45.

www.dacoromanica.ro

Notă. „*La Aprilie 26 lét 7232* (*1724*) iar am mai venit la dum-„né-lui de m'am mai rugat de dumné-lui de mai mi-au dat *tal.* 10 „bani noi, etc.

Eu *Anca* Clucerésa.

La 6 Octombrie 7232 (*1723*). Scrisoaré [1]) mé la mâna dumné-lui *Costandin Năsturel* biv. Vel Capitan că iar mai mi-au dat dumné-lui *tal.* 75 vechi, care bani sînt să-i dau dumné-lui Sărdarului Grigoraşco şi să'm(i) iau zapisele moşii din Tămăşeşti să le dau dumné-lui *Constandin Năsturel biv. Vel Căpit.* şi să-i fac dumné-lui zapis de stăpânire de toată moşia ce este parté noastră, etc., etc.

(s) Şărban Logofătul.

La 4 Mai 7233 (*1725*). Scrisoaré [2]) mé la mâna dumné-lui *fratelui Constandin Nasturel biv. Medelnicer*, că având multe pricini între noi pentru moşia Tămăşeşti, ne-am aşezat cu dumné-lui ca să ţiu eu parté lui Mihaiu Logof. ce am cumpărat şi dumné-lui să'ş(i) stăpânéscă parté ce au cumpărat de la Şărban i de la verii lui anume Mihaiu i Ion. Aşijderé şi pentru apa Sabarului având iar pricină între noi ne-am aşezat, etc., etc. s) *Grigorie* biv Vel Serdar.

La 15 Iunie 7238=1730. † Adec eu [3]) *Părvul Postel. Magurénul* dă zapis la mâna d-lui *Iordaki Vt. Portar* că am vândut dumnealui o ţigancă, etc., etc.

Părvul Cant(acuzino) Postel., Matei Cant.(acuzino) Vel Armaş, mart., *Costandin Năsturel biv. Vel Medel.* mart., Grigorie Filip(esc) Vel Pit. mart., Matei Fărcăşanul biv Vel Arm., Barbul Văcărescu Vel Şătr. mart., A.... Vel Cluc. za Arie mart. Mihai Bărbătescu biv. Vel Şătrar.

La 21 Iunie 7237 (1729). Costandin iscăleşte ca *biv. Vel. Medelnicer* Cartea de hotărnicie a moşii Teişani a sf. mănăstiri Cotroceni Schitul Văléni ot sud Saac [4]).

La 4 Iulie acelaşi an el este trecut, din eroarea copiatorului, ca *Vel Ban.* Documentul este un zapis [5]) al lui Fiera Logofătul Brezoianul dat la mâna Clucerului Udrican, pentru vânzarea moşiei sale Netezeştii ot sud Ilhov.

La 22 Octombrie 7239 (*1730*) aflăm pe *Costandin Nasturel* în Divan înpreună cu Daniil Mitropolitul, i Iordache Kreţulescu Vel

---

[1]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc 46.

[2]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 47.

[3]) Arh. Stat. *Mitropolia*, netreb, pach. 167, doc 31.

[4]) Arh. Stat. *Condica No. 2. Cotroceni*, pag. 272 şi pach. 46, doc. 10.

[5]) Arh. Stat. *Condica No. 2. M-rea Sf. Ion din Facşani* pag. 139.

www.dacoromanica.ro

Dvornic, etc., etc., i pan *Costandin Fierăscul biv. Vel Medelnicer.* Prin acel hrisov Domnul acordă milă de vinăriciu *sf. mănăstiri Arhimandritul* [1]).

In anul 1730. Costandin Năsturel şi cu soţia sa *Ancuţa Pârşcoveanca* zidesc din temelie biserica *Dobroteasa* din Calea Văcăreşti. Pisania ni-l arată în dregătoria de *Vel Vistier* ceeace nu este de loc exact şi eroarea provine de acolo că prefăcându-se biserica în anul 1847 (vezi mai departe) i s'a pus greşit titulatura de *Vel Vistier* fiind cunoscut, prin tradiţia din mahalaua Dobrotesei, în această funcţiune pe care a ocupat-o piosul boier multa vreme (dela 1738—1750) şi cu care se obicinuiseră şi'l apucaseră încă unii co-mahalagii.

Tot ca *Vel Vistier Costandin Năsturel* şi soţia sa *Vistiereasa Ancuţa*, clădiră mai târziu, la 1743, biserica *Slobozia*.

Eroarea comisă de răposatul *Ciupagea* la 1847 se dovedeşte şi prin actele ce urmează :

La 16 Februarie 7239 (1731) Costandin Năsturel figurează ca *Vel Paharnic* în hrisovul lui *Mihai Racovitză* Voevod dat mănăstirii *Glavaciocul* [2]).

La 3 Martie. Costandin Hierăscul este *Velichi Paharnic* în hrisovul lui *Mihai Racoviţă* Vod prin care întăreşte *Episcopii Buzăului* vinăriciul domnesc din délul *Bonţeştilor* ot sud. Slam-Râmnic [3]).

La 1 Maiu semnează un alt hrisov în divanul aceluia şi Domn pentru vinăriciul din *délul Găgenilor* acordat mănăstirii *Mislea* (condica No. 1, pag. 36 şi cond. No. 2, pag. 71); *la 9 Maiu* (Condica veche No. 2 *m-rea Banu*, pag. 10); *la 26 Iunie* (Condica *m-rii sf. Apostoli*, pag. 27) ; *la 8 Iulie* pentru mila de vinăriciu din *Dealul Săcuenilor* sfintei *mănăstiri Plumbuita* (condica, pag. 180) ; *la 9 August* pentru mila de sare sfintei *mănăstiri Nucetu* (condica, pag. 50) şi pentru vinăriciu ot Topolovéni (pag. 54). *Costadin Năsturel* este tot *Vel Paharnic.*

La 2 Septembrie 7240 (1731) din ordinul lui Mihail Racoviţă Voevod se hotărniceşte partea de moşie a dumné-lui *Costandin Năsturel Vel Paharnic* de către partea de moşie a *manăstirii Cotroceni* [4]). „*Barbul Merişanul*, împreună cu alţi şase boieri, hotărăsc partea „mănăstirii *Cotroceni*, din moşiile : *V*el Zimnicele, i din Zimnicelele, „i din Scăeşti, i din Crăceşti, i din Futeşti, i Voivodeşti ot sud Te„leorman, de către partea dumnea-lui *Costandin Năsturel Vel Pa-*

[1]) Arh. Stat. *Condica No. 2. M-rea Sf. Ion din Focşani* pag. 198.
[2]) Arh. Statului. *M-rea Glavacioc. Condica*, pag. 86.
[3]) Arh. Stat. *Condica No. 1. Episc. Buzeu*, pag. 89—90.
[4]) Arhivele Statului. *Cotroceni, Condica No. 4*, pag. 210 şi pach. 20, doc. 4.

www.dacoromanica.ro

„*harnic*, de către toţi boierii *Cărpenişani*". După ce s'au citit toate hrisoavele, cărţile şi zapisele, „cine ce au avut", s'au hotărnicit moşiile după obiceiul de atunci „pentru că au fost bună şi dreaptă „de moştenire a jupănesii *Aviianii*, fata lui *Ivaşco Postelnicul Căr-„penişanul*, dată danie sfintei mănăstiri de jupăneasa *Aviiana*".

* * *

Cu privire la aceste proprietăţi am văzut cum au început certurile şi judecăţile în secului al XVI-leaşi al XVII-lea, şi cum ele au ajuns la solutiunea din 2 Septembrie 1731.

Intre boierii *Carpeneşeni şi Năstureli* mai vedem cu drepturi de proprietate şi mănastirea Cotroceni, afară de Istrate Florescul în împrejurările urmatoare:

La 4 Iunie 7192 (1684). Mihai Logofătul cu frate-său Mihnea, feciorii *Savei Şufariul din Furdueşti*, dau *mănăstirii Cotroceni* [1]) moşiile ce au fost lăsat *Aviiana* «**ca să se dea la o mănăstire**» ce lăsa să fie hotărîtă de bărbatul ei după moartea dumnealui. Afară de moşiile numite mai sus, Aviiana mai adăuga şi pe următoarele: Baloteştii, Dobroeştii, Glămbocaţii, Crângurenii şi vii i ţigani.

Zapisul lui *Mihai* şi al lui *Mihnea* zice între altele: „ca să se „ştie că împreunând Dumnezeu pre vărul nostru Radul, feciorul lui „*Mihaiu Cuştureanul*, cu jupăneasa lui *Aviiana*, fata lui Ivaşco Pos-„telnicul Balotescul şi a jupănesii lui *Slaumii* (Salumii) şi ne ră-„mâindu-le în urma lor feciori sau féte fără numai această fată Avi-„iana, toată partea acesteia, întâmplându-i-se să cadă la gré boală, a „lăsat-o cu zapis bărbatului ei, *Radul* cât va trăi el, iar după moar-„tea lui să se lase *unei mănastiri*, pentru pomenirea lor în véci".

Murind şi *Radul Cuştureanul*, acum vin verii lui sus numiţi de închină toată averea, «după cum scrie zapisul Avianii», la sfânta mănăstire Cotroceni.

La 1 Iunie 7240 (1732). „Adecă eu *Dragomir* snă popii Cos-„tandin înpreună cu tot némul popii Arsenie dat-am zapisul [2]) la „mâna sfinţii sale părintelui kir *Misail* Episcopul Buzăului, precum să s(ă) ştie că având noi o sfânt(ă) biserică aicé în Focşani, unde să cinsteşte hramul sfântului şi marelui Arhiereu Nicolae de la Mir(a) Liikiia făcător de minuni şi fiind făcută de lemnu, au ars până acum de trei ori. Iar acum îndemnându Dumnezeu pe sfinţiia sa părintele episcopul kir Misail i pe dumn(ê)lui jupăn *Costandin Fierăscul*

[1]) Arh. Stat. *Condica No. 4*, pag. 211.
[2]) Arh. Stat. *Episcopia*.

www.dacoromanica.ro

biv. Vel Păh. i pe dumnélui Ion Capit. Hangulescul i cu alţi creş-tini care vor arăta milostenie mai jos care să vor pune la pomel-nică, o am închinat sfintei Episcopii şi sfinţii sale părintelui kir Misail Episcopul Buzăul(ui) metoh cu locul cât ţine înprejur, după ce să va isprăvi sfânta biseric(ă) să aibă voe a face chilii şi altele ce va trebui înprejur. Şi la ac(e)astă sfântă casă când o am închinat s'au răspunsu să nu lipsască preot de mir ales din tot némul nostru ce scrie mai sus; când am făcut acest adevarat zapisu s'a tamplat şi alţi boiar(i) care să vor iscăli pe anume şi noi pentru adevărat(ă) credinţă ne-am pus iscăliturile mai jos să s(e) créz.

Eu Dragomir sin popii lui Costandin, am dat cu voe mé părintelui ipiscopului kir Misail. Eu Radul, cum(nat) popii Costandin, eu Stoian, snă Niculai Beldii. Dan Brăş(o)vén mart. Pis Toader Logof. sănt mart.

La 9 Iunie 7240 (1732). „*Misail* Mil. Boj. Episcop Buzevschi „ † Dat-am carté Smereniei noastre [1]) acestui copil anume Dragomir, fec(i)orul răposatului popei Costandin ot Focşani, ca să-i fie de bună adeverinţă pentru că având el un loc în târgul Focşanilor care loc fiind şi bisérică de lemn hramul sfântului Ierarh şi făcătorul de minuni Nicolae. De multe ori s'au primejduit de foc şi au ars de tot. Care văzând iubit fiul nostru sufletesc întru Duhul sfânt dumné-lui jupân *Costandin Năsturel biv. Vel Pah.* s'au îndemnat din râvnă dumnezăiască de au dat o sumă de bani ca să facă bisérica de piatră şi văzând şi alţi iubitor(i) de D(umne)zeu creştini s'au îndemnat ca să ajute fieşte-carele dup(ă) putinţa lui ca să-s(ă) facă şi la mai bună stare să s(e) aducă.

„Dec(i) acest copil anume Dragomir fiind acel loc de bisérică „al lui dela moşi dela strămoşi s'au îndemnat din dumn(e)zăiască „râvnă cu hierbinte inimă de au dat şi au închinat acest loc sfintei „Episcopii cu totul cât ţine înprejur după cum arată zapisul cel de „danie ce au dat la mâna noastră ca să s(ă) facă bisérica şi case şi „să fie metoh sfintei Episcopii iar lui şi părinţilor lui vécinca pomenire. Aşijderé şi smerenia noastră am dat acestui copil şi sfintei biserici ac(e)asta vrând cu ajutorul lui D(umne)zeu să-s(e) însoare şi preoţindu-să să fie la ac(e)astă biserică în toată viaţa lui cât va trăi şi după moarté lui or câţ(i) să vor trage din némul lui şi se vor sluji aceştii sfintei biséric(i), hotărâm cu ac(e)asta carte a noastră să fie ertat unul dup(ă) altul de dajdé preoţéscă şi de poclonul cel obic(i)nuit nesupărat.

---

[1]) Arh. Stat *Episcopia Buzău* pach. 60, doc. 13.

www.dacoromanica.ro

„Drept acéia rugăm şi poftim şi pe alţi întru Duhul sfânt fraţi iubitori de D(umne)zeu Episcopi cărei în urma noastră va alége Domnul Du(m)n(e)zeu şi după vremi veţ(i) fi păstor(i) şi ocărmuitor(i) acestui sfant Scaun ca să ţineţ(i) şi să paziţi ac(e)astă hotărire şi aşezământ ce am facut întărind cu scrisor(i) ca şi noi. Şi pentru mai bună adeverinţă am întărit cu pecété sfintei Episcopii şi cu iscălitura noastră." Iunie 9. 7240."

s). Misail Episcopul Buzăului.

La 17 Ianuarie 7241=1733. Visarion egumen sf. m-rii Délul dă zapis [1]) d-lui Costandin Văcărescul Vel Logof. că având d-lui nişte moşie din josul oraşului Târgovişteі de cumpărătoare dela d-lui Matei Cantacuzino biv Vel Ag(ă) şi dela fratele d-lui Pârvul Cantacuzino Vel Şătrar, ce se chiamă Crivina stj. 360 cu vad de moară în apa Ialomiţii care şi d-lor le-au fost rămas de la unchiul d-lor Şarban Cantacuzino Vel Vorn. etc. şi mai având şi altă moşie tot de cumpărătoare dela Costandin, feciorul lui Asan Slug., iar cu vad de moară etc., aceste moşii le cumpără sf. mănăstire prin schimb dând sf. m-re în loc moşie de la Dridov ot jud. Ialom. stj. 200 în lat iar în lung din apa Ialomiţa până la coastă supt slémne, moşie înfundata, etc., etc.

Visarion ermonah eg. ot Dél.

Ştefan Mitr. Ugrovlahii adeveréză.
Misail Epis. Buz. adeveréză.
Barbu Merişan Vel Dvorn. mart.
Costandin Năsturel biv. Vel Pah. mart.
Costandin Vorn. Conţescul mart.
Grigorie Grecénu biv Vel Vist. mart.
Costandin B. Vel Stolnic mart.
Sofronie Arhim. eg. ot Argeş.
Manolake Lambrino biv Vel Log. mart,
Costandin Dudescu biv. Vel. Spat. mart.
Matei Mogoşăscul biv Vel Serdar mart.
Ion Vel Medelnicer mart.
Pârvul Cantacuzino Vel Şătrar mart.

La 16 Iulie 7241=1733. Iŵ Grigorie Ghica V.V. scrie [2]) D-mé credincioşilor boerilor D. Mele. *Constantin Năsturel biv Vel Pah.* şi *Vasilakie biv Vel Postel.* Sănătate. Pricina cărţii alta nu iaste fără cât aici la D-mé ne-au spus sf. sa pré cinst. părintele nostru kir Ştefan Mitropolitul zicând cum că m-ré după Çolentina, ce să chiamă *Mărcuţa* ot sud Ilf., iaste metoh sf. Mitropolii şi vrând sf-sa ca să alégă şi să hotărască moşia m-rii însă pe din jos de către călug. de la m-rea Radului Vod iar pe din sus de către moşia ce au fost a răpos. *Mihai Cantacuzino biv Vel Spăt.* la care, după obiceiu, iată v'am orânduit D-mé adeveritori şi îndreptători. Văzând acéstă carte a D-mele, etc., etc., etc. (Pecétie Gospod.)

Constantin Năsturel biv Vel Pah. şi *Vasilakie biv Vel Postel.*

[1]) Arh. Stat. *m-ré Délul* pach 4, doc 41.
[2]) Arh. Stat. *Mărcuţa*, pach. 2 doc 2, copie veche.

www.dacoromanica.ro

dat-am carté noastră sf. sale pré cinstit, părintelui nostru kir Ştefan Mitropolitul Ţărei şi sf. m-ri Mărcuţa după apa Colentinii sud Ilfov, etc., etc. Şi având călugării gâlcevi şi pricină cu ispravnicii dela Radu Vodă şi cu ispravnicii ai d-lor jupânéselor *Ilinca Hătmănésa* şi *Ancuţa Slugerésa*, fetele Spăt. Mihai ; pentru care sf. sa părintele Vlădica nesuferind să mai auză gâlcevi şi pricini ca acélé, au făcut sf. sa socoteală ca să alégă şi să hotărască moşia m-rii Mărcuţii de către moşia Spătarului Mihaiu, etc., etc. Urmează hotărnicia, etc.

La 11 Ianuarie 7242=1734. Constandin Năsturel biv. Vel. Paharnic dă carte de hotărnicie, din porunca Mării Sale Grigore Ghica V.V., prin care alege moşia pe care este zidită mănăstirea *Mărcuţa* [1]).

La 20 Mai 7242 (1734) Constandin Năsturel este *biv. Vel. Paharn.* căci astfel semnează împreună şi cu alţi 12 boieri „rânduiţi „din porunca pré luminatului Domnului nostru Iŵ Grigorie Ghica „Voevod pentru alegerea moşii *Făcăenii* ot jud. Ialomiţa" care aparţine mănăstirii *Slobozia lui Ianache* (condica, p. 201).

La 14 Noembrie 7243 (1734), aflăm pe *Constandin Năsturel* ca *velichi Clucer* în hrisovul lui Gr. Ghica Vodă pentru mila de vinăriciu acordată sfintei mănăstiri *Mislea* (Condica No. 1, pag. 38, şi Condica No. 2, pag. 72).

La 2 Octombrie 7244 (1735) să se ştie boerii adeveritori şi hotarnici care i-am dat Domnia Mé sfinţii sale părintelui kir *Ştefan* Mitropolitul i cinstitului şi credinciosului boiarului Domnii Méle *Costandin Năsturel Clucerul,* însă boierii anume [2]) (vezi actul No. 49) în condica Domeniului Fierăşti.

s) Iŵ *Grigorie* Voevod, etc.

La 5 Octombrie 7244 (1735) Ion Logof. sin Manii logof. de Izvoară dinpreună cu vărul mieu Costandin sin Negoiţă Cluc., dă zapis [3]) dumné-lui *Costandin Nasturel* Vel Clucer, că având şi ei dela părinţi parte de moşie în hotarul ce se chiamă *Tămăşeasca* i *Ciocovénca* după Sabar ot sud Ilhov. Dec(i) fiind alături pé lângă moşia dumné-lui ce să chiamă Herăşti şi merge lungul tot o potrivă şi trece peste Argeş până în matca veche a Argeşului de către Izvoară, etc., etc. Am căzut la slăbiciune şi la datorie şi căzându-i-se ca să cumpere dumné-lui această moşie. Dec(i trăind şi frate-mieu Şărban Logof. şi cu vărul nostru Mihaiu, sin Negoiţă Clucerul, căzut-au de se-au rugat dumnélui de le-au dat *tal.* 200 noi, etc.

La 10 Octombrie 7244 (1735). Noi 12 boiari hotarnici [4]) luaţi

[1]) Actele moşii Dudeşti la d-nii fraţi *Eftimiu* bancheri.
[2]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc 50.
[3]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc 48.
[4]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc 49.

www.dacoromanica.ro

pe răvaşele pré luminatului şi înnălţatului Domnul nostru Iŏ Grigorie Ghica Doevod şi de pré sfinţitul sf. sa kir Ştefan Mitropolitul Ţării şi de dumné-lui *Costandin Năsturel* vel Clucer, ca să hotărâm şi să adeverim câtă parte de moşie ar fi având sf. Mitropolie în hotarul Ciocovenii în Tămăşasca după Sabar ot sud Elhov şi câtă parte de moşie va fi având şi dumné-lui vel Clucerul tot într'aceste zise moşii. Dec(i) văzând carté Mării Sale şi cu sluga mării Sale Vladul Logof., sin Tănase Portariul, ne-am strâns, etc., etc. *Costandin Popescul* biv. vt Armaş, *Ştefan Obedénul*, *Apostol Vornicul Criténul*, *Tanasie* Căpit. ot Podul Pitar, *Ilie Căpit. Orăscul*, *Dina* Părcălabul ot Dobréni, *Todor* Osoanu Sameş, *Lupaşco Sărăţénu* ot Prosanichiul, *Tanase* Slujerul ot Tămăşeşti, *Tudor* Aprodul ot Heleşteul după Prosanichiu, *Dragomir* Visternicelul ot Prosanichiu, Dumitraşco Vătaf ot *Prosanichiu.*

La 11 Octombrie 7244=1735. Noi 12 boeri hotarnicî [1]) care am fost luaţi pre răvaşele M. Sale pré luminatului şi pré Inălţatului Domnului nostru Gr. Ghica .VV. de cinst. şi pré sfinţitul părintele kir *Ştefan* Mitropolitul Ţării şi de d-lui *Costandin Năsturel Vel Clucer* ca să hotărâm şi să adeverim câtă parte de moşie ar fi având sf. Mitropolie în hotarul *Ciocovénii* i *Tămăşasca* după Sabar ot Sud Ilh. şi câtă parte de moşie va fi având şi d-lui Vel Cluceru tot într'aceste zise moşii.

Deci văzând carté M.-Sale şi cu sluga M. Sale *Vladul Log.*, sin *Tănasie Port.* ne-am strâns toţi la aceste moşii fiind de faţ(ă) dinaintę noastră d-lui Vel Cluc. şi de cătră parté Mitropolitului trimişi de sf. sa părintele Vlădica, Nifon ieromanahul clisiériul sf. Mitrop. i *Voiné Log.* Şi din vânzători încă au fost Ion Log., sin Mihaiu Log. şi alţi oameni bătrâni împrejuréni etc. S'a scos carte de blestăm a Mtropolitului Ştefan etc., etc., etc. Am tras la capul d. către Argeşul cel vechin şi din potriva pietrii ce am pus hotar despre moşia d-lui *Ştefan Post. Obedénul* drept în jos pe luncă şi pe la capul izvoarălor sf-ei Mitropolii până la fântâna lui *Caloian* de subt coastă, care acé fântână şi cu un plop mare iaste hotar moşiei Hierăştilor ai d-lui Vel Clucer, s'au găsit stj. 1976 dintr'aceşti stj. am dat Mitropolii 1307 stj. etc., etc., etc., etc.

Cost. Popescu biv Vt. Arm., Ştefan Obedénu, Ilie Căp. Orescu, Apostol Vorn. Criténul, Tănase Cap. ot Pod-Pitarului, Dina Părc. ot Dobreni, Theodori proin Vaş, Lupaşco Sărăţénu ot Prosanikiu, Dumitraşco Vat ot Prosanikiu, Tănasie Sluj. ot tam. Tudor Aprod ot Heleşteu după Prosanikiu, Dragomir Visternicul ot Prosanikiu.

Copie de Grigorie Arhim. Delén.

[1]) Arh. Stat. *Mitropolia* pach. 10 doc. 14.

www.dacoromanica.ro

La 11 Octombrie 7244 (1735). Foiţă [1]) pentru semnile şi pietrile care pe unde s'au pus de s'au osebit moşia sf. Mitropolii de o parte, de către parté de moşie a dumnélui *Costandin Năsturel Vel Clucer*, însă osebindu-să şi parté de moşie a dumné-lui Vel Clucerul pă din jos de pietrele moşii sf. Mitropolii după cum în jos arată: etc., etc.

La 16 Octombrie 7244 (1735). Grigorie Ghica Voevod dă drept mănăstirei Colţea ca să iea vinăriciul dela viele ce sunt pe moşia Bucovului cât coprinde délul Bucovului.

«Şi am întărit hrisovul [2]) acesta cu tot sfatul şi credincioşii «boerii cei mari ai Divanului Domniei méle: pan Iordache Kreţu-«lescul, vel Vornic, pan Manolache . . . . . vel Ban, pan «Costandin Dudescul vel Logofăt, pan Costandin . . . . . vel «Spătar, pan Grigorie Greceanul vel Vistier, pan Ienache vel Pos-«telnic, pan *Costandin Năsturel vel Clucer*, pan . . . . . vel Pa-«harnic, pan Costandin Brâncoveanul vel Stolnic, pan Costandin Cio-«ranul vel Comis. Intr'alt chip nu va fi, că aşà iaste porunca Dom-«niei méle.»

Tot ca vel Clucer semnéză Costandin Năsturel şi hrisovul aceluiaşi Domn din 12 Octombrie 1735 relativ la spitalul Pantelimon.

La 6 August 7244=1736. Iŵ Cost. Nicolae Ales. V.V. dă [3]) sf. m-ri, ce este zidită de împăratul *Pogonat*, ce să chiamă Brodeţ din târgul Policianii ce iaste între Arghirocastro şi între Primitiia, milele şi ajutoarele, ca şi cei de mai înainte Domnii etc.

Divan pan Iordake Kreţulescu Vorn., Gr. Grecénul Vel Ban, Cost. Dudescul Vel Log., Mihalake Roset Vel Spat., Cost. Ramadan Vist., Antonake Caliarho Vel Cluc., Manolaki Vel Postel. *Cost. Năsturel Vel Pah.*, Ioniţă Roset Vel Stoln., Mihai Bărbătescul Vel Comis, *Matei Cantacuzino Vel Sărdar.*, Gligorie Toplicénu Vel Medel., Barbul Vel Sluj., Andronaki Vel Pit., Cost. Brézoianu Vel Şătr., Raḑul Comănénul Vel Cluc za Arie şi ispravnic Cost. Dudescul Vel log. Şi s'au scris în anul dintâiu dintre a 2-a domnie în Bucureşti.

Pecete aplicată se păstréză.

La 2 Aprilie 7245 (1737) Costandin Năsturel, împreună cu alţi boieri dau carte de judecată lui Nica Cupeţul ot Buzău în procesul moşiei Prăscovul cu Stoia, feciorul lui Nan diaconul dela Trestia. In condica Episcopiei Buzăului, unde se află «Cartea de judecată» din eroarea copiatorului s'a scris Costandin *Năsturel* ca *Vel Paharnic* [4]).

---

[1]) Condica domeniului *Fierăşti*, doc. 51.

[2]) Gălesescu. op. cit. pag. 78.

[3]) Arh. Stat. *m-rea Bradul* pach. 1, doc. 43.

[4]) A se vedea monografia *Părşcovenilor* în *Artă şi Literatură română*.

www.dacoromanica.ro

La 29 Iunie 7246(1738) jupăneasa *Maria Bărcăneasca*, fiica «dumnélui *Duţu* (*Duca*) *Cupariul* ce a fost soţie Postelnicului *Va-«silie Mogoşescul*, dă zapisul ei împreună cu feciorii ei *Costandin*, «*Mihai şi Radul* [1]) prin care vinde lui *Gligorie Topliceanul* biv. Vel «Medelnicer un loc în Bucureşti în *mahalaua Oltenilor*, alăturea cu «locul dumnealui *Costandin Năsturel Vel Vistier* şi cu locul *Savei* «Portariul şi care loc este dinaintea porţii dumnealui unchiului lor «*Matei Mogoşescul* biv. Vel Sărdar, care loc au fost cumpărat de «părinţii soţului ei dela jupăneasa *Moisica*, care loc l-au tocmit drept «bani gata, taleri 155 noi».

Maria Bărcăneasca, Costandin Mogoşăscul Postel., Mihai Mogoşăscul, Matei biv. Vel Sărdar Mogoşescul vânzători. Martori: *Costandin Năsturel Vel Vistier*, Ştefan Dudescul Vel Medelnicer, D. Greceanul treti Vistier.

La 23 Ianuarie 7249 (1741). Se liberează o «*Carte de judecată*» «la mâna stariţei *Manasia* [2]) ot schitul Turbaţii şi la toate călugă-«riţele de acolo», în contra lui Radul dela Băteşti ot. sud. Prahova. Judecătorii sunt: *Costandin Năsturel biv. Vel Vistier*, Radul Comăneanul Vel. Serdar, Grigorie Topliceanul biv. Vel *Medelnicer*.

La 3 Februarie 7250 (1742). Copia zapisului [3]) Radului Băleanul «Vtori Spătar sin Costandin Băleanul biv Vel Comis, dat la mâna «unchiului său, *ca tată-său, Costandin Năsturel biv Vel Vistier*, cum «să se ştie că având nişte case în Bucureşti în mahalaua *Aga-Niţii*, «care case sunt dela răposat tată-său, care şi dumnealui i-au fost «date dar de Măria Sa Doamna *Marica* a răposatului Costandin «Vodă Brâncoveanul, şi aceste case fiind făcute pe locul de al nea-«mului dumnealui unchiului său *Costandin biv. Vel Vistier* şi mai «căzându-se dumnealui de cât altora, fiind rudă, văr mare, cu răpo-«satul tată-său şi fiind şi locul caselor iar dela dumnealor, au mers «împreună cu maică-sa la *Costandin Vistierul* şi se-au aşezat şi se-«au tocmit cu dumnélui de au făcut schimb loc pentru loc şi i le-a «dat dumnealui Vistierului, iar dumnélui Vistierul i-au dat o parte «din locul dumnealui cel părintesc din Bucureşti, însă lung. stânjeni «49 şi lat stânjeni $43^1/_2$ cu o pereche de case pe acel loc».

Iscălesc: Bălaşa Greceanca, Radul Baleanul Vtori Spătar, Iordache Kreţulescul Vel Dvornic, Costandin Dudescul Vel Logof., Grigorie Greceanul Vel Vistier, Barbu Văcărescu Vel Clucer, Costandin Brâncoveanul bil Vel Stolnic, Şerban Cândescul biv. Vel Paharnic, Drăghici Grecianul Vel Pitar, Toma Guliano biv. Vel Medelnicer,

[1]) Arh. Stat. *Cartoanele m-rii Radu-Vodă*, pach. 78, doc 1.
[2]) Arh. Stat. *Condica No. 1 m-rea Ţigăneşti*, pag. 120.
[3]) Arh. Stat. *Cartoanele m-rii Radu-Vodă*, pach. 78, doc. 2.

www.dacoromanica.ro

Ştefan Văcărescul Vel Vornic de Târgovişte, Costandin Brezoianul Vel Armaş, Matei Băleanul Vtori Comis».

La 8 Septembrie 7252 (1743). Constantin Vel Vistieul Năsturel ridică din temelie, cu soţia lui *Ancuţa* sfânta biserică dela *Slobozia* din

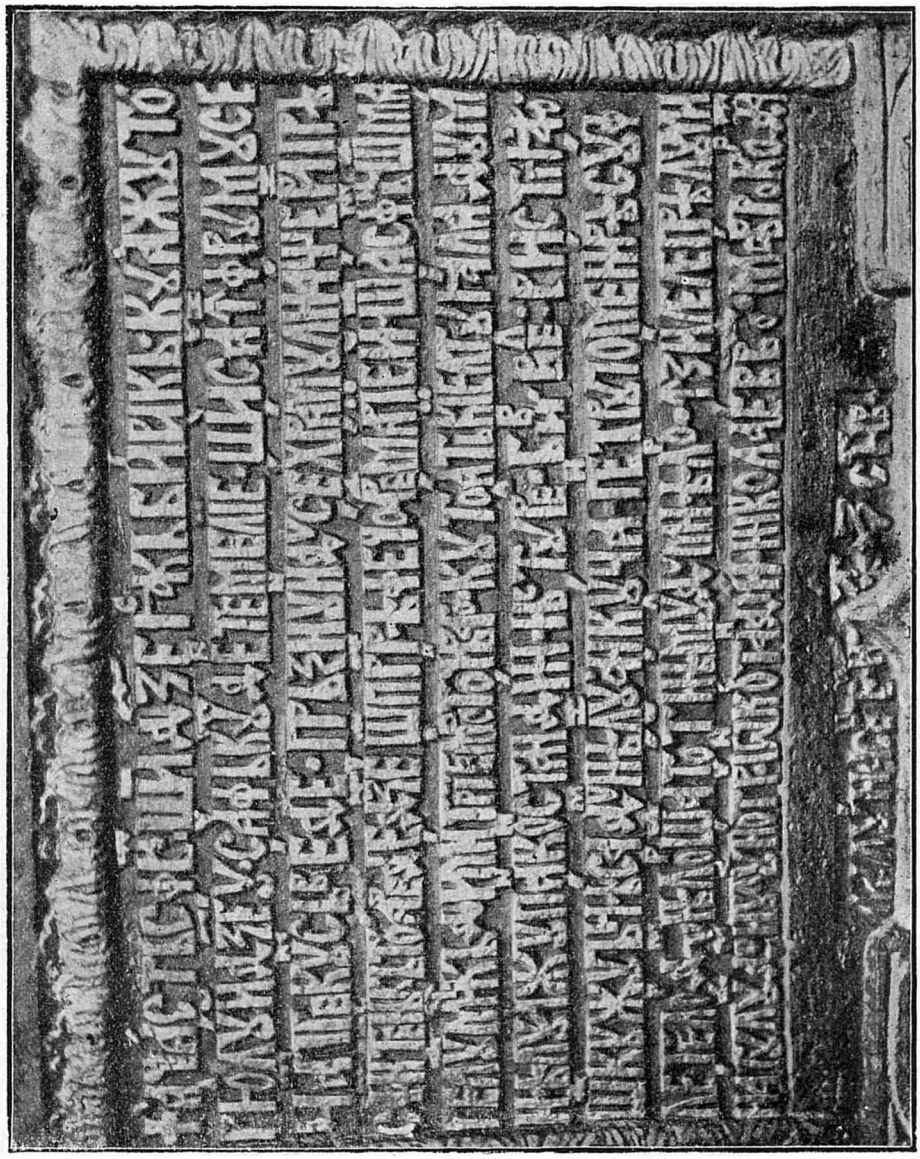

Pisania bisericei „*Slobozia*".

Bucuresci, pe Calea Şerban-Vodă, aproape de biserica sft. Spiridon a Ghiculeştilor.

Pe locul acestei biserici se află mai înainte o altă biserică de

www.dacoromanica.ro

lemn, ridicată în împrejurările următoare transcrise aci după inscripţiunea aflată pe o cruce de piatră ce stă şi până azi în picioare [1]) lângă biserică:

Pe faţa despre apus scrie întâiu Leon-Vodă: «In numele Ta-«tălui şi al Fiiului şi Sfintului Duh. Adecă eu robul lu *Dumnezeu* «Iŵ Leon Voevod, fec(i)orul lu Ştefan Voevod, rădicat-am acéstă cins-«tită cruce în numele lu Sfeti Gheorghie, pentru să se pomenéscă de «războiul ce am avut într'acest loc cu pribegii, când au venit de «priste munte asupra Domniei méle în an 7139 în luna lu Avgust «23 Marţi. Şi milostivul Dumnezeu, cu rugăciunea lu Sfeti Gheor-«ghie, supusu-i-am suptu sabià Domniei méle, şi i-am biruit. Şi câţi «au căzut în războiu zac suptu acéstă movilă. Iar crucea se-au ri-«dicat în lu(na) lu Fev(ruarie) 20, vălét. 7140 dela Hristos 1632».

Pribegii despre care se pomeneşte aci sunt boerii din Oltenia în frunte cu Matei Aga din Brâncoveni (Matei Basarab devenit Voevod în toamna anului 1632). Pentru odihna sufletelor celor căzuţi în luptă biserica face în fiecare an parastas a doua zi de hramul dela 8 Septembrie, adică în ziua numită «*pomerirea ctitorilor*».

Să trecem acum la muchia despre miază-zi a crucii, unde fiul lui Leon Vodă scrie:

«Putérnecul Dumnezeu învrednicind pre noi Iŵ Radul Voevod «cu Domniia Ţărei Rumâneşti, în an dela Adam 7173 văzuiu acéstă «cinstită cruce făcută de părintel(e) meu Iŵ Leon Voevod şi aflân-«du-se stricată Domnia mé o înnoiiu şi *făcuiu şi sfînta besérică* în «numele sfântului mucenic sf. Dimitre».

După cum vedem Leon Vodă invoaca, la 1632, pe sfântul Gheorghe *purtătorul de biruinţe* şi, după 33 de ani, la 1665, fiul său Radu face biséricà în numele *isvorâtorului de mir* marele mucenic Dimitrie.

După o scurgere de timp de 78 de ani, la 1743, vine *Costandin Năsturel* şi desfăcând *biserica de lemn* a lui Radu-Vodă, rădică din temelie actuala biserică de zid păstrând hramul vechiului ctitor şi făcându-l şi pe acesta ctitor la noua biserică.

Iată pisania sf. biserici Slobozia:

«† Ac(e)astă sfînt(ă) şi D(umne)zeiască bis(e)rică cu ajutoriul lui «D(umne)zeu s'au făcut den temelie şi s-au înfrumuseţat precum să «vede, prăznuindu-se hramul Naşterei pré sfinte(i) Născătoarei de «D(umne)zeu şi p(u)r(u)ré Fec(i)oare Mariei şi a sfânt(ului) şi Marelui «m(u)c(e)n(i)cŭ Dimitrie *m(i)rotocivago* [2]). Cu toată chieltuiala dum-«nélui jupan *Costandin Năsturel biv. Vel Vistiiariu* şi cu jupânésa

[1]) A se vedea în „*Noua Revista Română*". Vol. I. Anul I. p p. 418-428, un studiu al nostru „*Contribuţiuni la Istoria Bucureştilor*".

[2]) Isvorâtorul de mir.

www.dacoromanica.ro

«dumnélui Ancuţa pentru pomeniré sufletelor dumnélor şi atot némul «dumnélor. In zilele pré luminatului Domnului nostru Ion Costandin «Nicolae V(oe)vod Mavrocordat, la luna Sept(em)v(rie) 8, lét 7252».

Crucea de piatră a rămas tot pe movilă, în partea despre stânga şi înaintea intrării bisericii; însă movila a dispărut prin nivelarea terenului. Mormântul pribegilor este zidit şi pare a fi fost violat prin secului al XIX-lé de către căutătorii de lucruri vechi. Una dintre epitropiile bisericei a îngrădit crucea şi movila cu o împrejmuire metalică şi a făcut înăuntru o mică grădiniţă.

Intre 1744 şi 1745. Constantin Năsturel a transportat vechia biserică de lemn a lui Radu-Vodă şi a încheiat-o în mahalaoa *Cărămidarilor-din-vale* sau «*din jos*», pe locul coprins între calea *Piscului*, şoseaua *Văcăreştilor* şi strada *Cărămidarilor*. Acéstă *biserică de lemn* a stat în picióre până la 1854 când s'a dărămat şi s'a ridicat, de mahalagii, actuala biserică, zidită alături de cea vechie (a cărei *sfântă masă* a rămas afară, în partea despre miază nópte a bisericii actuale), care biserică de şi a fost sfinţită (târnosită) înainte de 1859, ea nu a putut fi terminată din lipsă de fonduri decât între anii 1860 şi 1863, contribuind cu 3—4000 lei (vechi) şi tatăl meu, Vasile, pentru sufletul unui om, care ţiné de casă dumnealui, anume Kânciu.

GENERAL P. V. NĂSTUREL.

www.dacoromanica.ro

URMAȘII

LUI

MIRCEA CEL BĂTRÂN PÂNĂ LA VLAD ȚEPEȘ

1418—1456

LUCRARE PREMIATĂ DE UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI CU PREMIUL „HILLEL"

CAP. I.

MIHAIL I

31 IANUARIE 1418—1420.

MOARTEA LUI MIRCEA I.—MIHAIL I CA ASOCIAT LA DOMNIE ȘI CA COREGENT.—MIHAIL I CA DOMN.—LUPTA LUI MIHAIL I CU TURCII.—LUPTELE LUI MIHAIL I CU DAN; MOARTEA LUI MIHAIL I.

«În ziua de 31 Ianuarie 1418», spun analele sârbești[1]) «murì Mircea, marele voievod al Țerii-Românești», și fu îmmormântat, probabil în

[1]) *Archiv für slavische philologie*, II, p. 94 și XIII, p. 521; *Glasnik*, LIII, p. 80; *Spomenik*, III, p. p. 140 și 155; I. Bogdan: *Letopisețul lui Azarie* în Analele Academiei Române, Tom. XXXI, p. 130. Unele variante ale analelor sârbești (*Glasnik*, LIII, p. 80; *Spomenik*, III, p. p. 133, 140 și 151) dau anul 6927 (= 1419). Anul morții lui Mircea I nu poate fi 6927 (=1419), de oarece atât din privilegiul din 5 Iunie, cât și din hrisovul din 22 Iunie 1418, date de Mihail I, se vede că, la aceste date, Mircea I erà mort. In privilegiul din 5 Iunie 1418, Mihail I scrie: „priuilegiales, quas de speciali gratia domini patris nostri Mirche voivodae *piae memoriae* habuerunt" (E. Hurmuzaki: *Documente privitoare la istoria Românilor*, Vol. I, Part. II, p. 502); iar în hrisovul din 22 Iunie acelaș an: по прѣставленїи родителѣ гѣа мн (Arhivele Statului, Secția istorică, *Original slovenesc*; Miletič și Agura: *Dako-Românite i tehnata slaviansca pismenost*, în Sbornik, Vol. IX, p. 331; Cf. D. Onciul: *Originile principatelor române*, București 1899, p. p. 213—214, nota 110).

www.dacoromanica.ro

ziua de 4 Fevruarie[1]) în m-rea Cozia [2]), zidită de el [3]). Acì, se văd încă şi azi, pictate după cele vechi, «chipurile» lui şi al fiului său, Mihail, copil, îmbrăcaţi în haine bizantine.

În viaţa sa, Mircea I avusese mai mulţi fii [4]), cei mai mulţi nelegitimi [5]). Dar numai pe unul singur, pe Mihail, îl găsim citat în documentele sale, ca asociat la domnie, pentru prima oară în 27 Decemvrie 1391, când dărueşte egumenului Stanciu şi fratelui lui, Călin, moşia Scoreni din Ţara Făgăraşului. La această dată, Mihail este numit: «meus dilectissimus filius Michaila Vajvoda» [6]). Peste câţiva ani, în 11 Maiu 1409, întărind mănăstirii din Strugalea stăpânirea peste satul Pulcouţi, Mircea I zice că «acela, care va face strâmbătate zisului sat măcar pentru un fir de păr în zilele domniei mele şi a fiului domniei mele, Mihail Voievod», va cădeà în urgie [7]). Asocierea lui Mihail la domnie se vede şi mai lămurit în inscripţia depe clopotul m-rii Cotmeana. «In numele sântei şi de vieaţă începătoarei Treimi», glăsueşte inscripţia, «în zilele marelui Io Mircea Voievod şi Mihail Voievod, s'a făcut acest clopot în anul 6921 (=1413), indiction 6, luna lui Maiu, sub egumenul Sofronie . . . » [8]). După această dată, numele lui «Mihail Voievod» îl mai găsim în două hrisoave ale părintelui său din anul 1415. In 28 Martie acest an, Mircea I dărueşte m-rii Cozia vama dela Genune, ca să-i fie «moşie

---

[1]) Data „4 Fevruarie" este dată de analele sârbeşti *(Glasnik*, LIII, p. 80; *Spomenik*, III, p. 133) ca zi a morţii lui Mircea I. Mai probabil că, în „4 Fevruarie", a fost înmormântat.

[2]) Documentul din 1 Iunie 1421 al lui Radul II Praznaglava (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, Nr. 226, f. 349 verso şi *condica m-rii Cozia*, Nr. 18, f. 250); *Istoria Ţerei-Româneşti de când 'au descălecat Românii*, în Magazinul istoric pentru Dacia, Tom. IV, p. 233, şi ed. Gh. Ioanid, p. 3.

[3]) In „actul de prima fundaţiune" (B. P. Hasdeu: *Istoria critică a Românilor*, Bucureşti 1875, p. 129), din 20 Maiu 1388, al m-rii Cozia, Mircea scrie: „Bine am voit domnia mea de am ridicat din temelie mănăstirea" Arh. Stat., Secţ. ist., *Traducere*).

[4]) In unele hrisoave, Mircea face menţiune de mai mulţi fii (Arh. Stat., Secţ. ist., *Două doc. fără dată).*

[5]) Ducas: *Historia byzantina*, Bonnae 1834, Cap. XXIX, p. 201; L. Chalcocondylas: *Historiae de origine ac rebus gestis Turcorum*, Bonnae 1844, Lib. II, p. 78.

[6]) Hurmuzaki: *Doc.* I, 2, p. 342.

[7]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Ac. Rom., Msse., Doc. 242 XI, *Copie slovenească;* Venelin: *Vlaho-bolgarskija ili Dako-slavjanskija gramati*, p. 18; Hasdeu: *Archiva istorică a României*, I, 1, p. 97; Miletic şi Agura, în Sbornik, IX, p. 329. In copie, Venelin şi Hasdeu se afla greşit data: ѧѫѯ în loc de ѳѫѯ.

[8]) Hasdeu: *Istoria critică*, p. 132.

www.dacoromanica.ro

ohavnică» atât «în vieaţa» sa, cât «şi în vieaţa fiului domniei» sale, «Mihail Voievod»[1]; iar în 10 Iunie, dăruind «lui Vlad cu toţi nepoţii săi: Buia, Şişa şi lui Stănilă cu fraţii săi satul numit Beala, ce se află în judeţul Motrului», îi scuteşte şi de dăjdii, «câtă vreme», adaoge Mircea I, «voiu fi în viaţă domnia mea şi fiul domniei mele, Mihail Voievod»[2].

Prin asocierea la domnie, Mircea I voise să-l designeze «ca viitor urmaş al său»[3]. Şi cu cât îmbătrâneşte, cu atât mai mult lasă conducerea ţerii pe seama lui. In 1416 sau cel puţin în 1417[4], Mihail conducea de fapt ţara, sub supravegherea şi ca coregent al părintelui său, întitulându-se «Io Mihail, voievod şi domn» şi având chiar şi pecetea sa proprie. Astfel, ca «Voievod şi Domn», scrie «slugilor» dela cetatea Dâmboviţei «şi vameşilor dela Rucăr şi dela Bran» să nu mai facă neajunsuri Braşovenilor, «căci», adaoge el, «de voiu mai auzì niscaiva vorbe dela *părintele* domniei mele, din pricina vorbelor voastre, domnia mea are să facă mare rău celui ce îi va fi supărat pe nedrept»[5]. Tot ca «Voievod şi Domn» scrie «Braşovenilor şi Râjnovenilor» ca «orice om din ţara *părintelui* domniei mele şi a domniei mele, care are datorie la Braşoveni, să se ducă acolo şi să-şi scotă datoria dela datornic». «Şi nimenea să nu îndrăznească să ia acì zălog», căci «oricine ar încercà să-i supere, măcar cât un fir de păr, va pierì de mâna *părintelui* domniei mele şi a domniei mele»[6]. Dar nu numai «cărţi» scrià Mihail, ca coregent, ci dà chiar şi

---

[1]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*

[2]) Ac. Rom., Msse., Doc. 132 C., *Orig. slov.*; I. Bogdan: *Un chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân din 10 Iunie 1415*, în Analele Ac. Rom., Seria II, Tom. XXVI, p. 112.

[3]) D. Onciul: *Curs*, p. 122.

[4]) I. Puşcariu a publicat, în traducere românească şi nemţească, în *Fragmente istorice despre boerii din Ţara Făgăraşului*, IV, p. 45 49, un hrisov al lui Mircea I, sub data 1417. Dacă comparăm însă sfatul domnesc din acest document cu cele din alte documente ale lui Mircea I, vedem că data 6925 (1417) nu poate fi, ci una cuprinsă între anii 1391 şi 1400. In adevăr, în acest hrisov, aflăm pe Drăgan Ban, care se află în sfatul domnesc din 27 Decemvrie 1391 (Hurmuzaki: *Documente*, I, 2, p. 342), şi pe Luca, care se află în sfatul domnesc din 20 Iulie 1400 (I. Puşcariu: *Fragmente istorice*, IV, p. 43—44). Pe lângă acestea, titlul: „Io Mircea Voievod... oblăduind şi domnind toată Ţara Muntenească, încă şi laturea Tătariului şi hotarul de supt munte *şi pe toată Dunărea...*", ce se află în acest hrisov, îl gasim numai în documentele din primii ani de domnie ai lui Mircea I (D. Onciul: *Titlul lui Mircea-cel-Bătrân şi posesiunile lui*, în Convorbiri Literare, XXXV, p. p. 1010—1013).

[5]) Dr. L. Miletič: *Novi vlaho-bălgarski gramoti ot Braşov*, în Sbornik, XIII, p. 48; I. Bogdan: *Documente privitoare la relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească în sec. XV şi XVI*, p. 6.

[6]) Miletic, în Sbornik, XIII, p. 48; I. Bogdan: *Documente*, p. 7.

www.dacoromanica.ro

hrisoave. Astfel, în timpul când Mircea I trăià, «Io Mihail, voievod şi domn,.. cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu **şi cu voia părintelui**» *său*, dărueşte m-rilor «dela Cozia şi dela Cotmeana» 10 case de oameni. Şi adaoge: «Să nu îndrăznească nici a gândì ca să supere oamenii mănăstirilor, măcar să fie boier cât de mare..... pentrucă unul ca acela va luà mare răutate şi mânie şi caznă *dela părintele domniei mele* şi dela domnie mea»; şi nimeni să nu aibă treabă cu ei, chiar şi «după moartea *părintelui* domniei mele şi a domniei mele»[1]).

În 5 Iunie 1418, Mihail, «voievodul Ţerii-Romîneşti», confirmă, din Argeş, privilegiul pe care îl dăduse părintele său comunei Cisnădia, din Transilvania, de a paşte turmele în munţi[2]). La această dată, bătrânul Domn erà mort, căci este numit «cu pioasă amintire» (piae memoriae).

După cum se vede, la moartea lui Mircea, întâmplată în 31 Ianuarie 1418[3]), a fost ales Domn, «prin harul lui Dumnezeu» (Dei gratia), de către boieri, fiul său, Mihail, întâiul cu acest nume[4]). În jurul lui găsim pe Radul Ban[5]), Aga Ban[6]), Şerban[7]) şi Cârstea[8]), sfetnici ai răposatului Domn.

---

[1]) Arh. Stat., *Condica m-rii Cotmeana*, Nr. 25, f. 8 verso. In condică hrisovul este datat: ѡ ѯ҃в ѧа ѧ҃к ѧ҃цкѕ. Din cuprins se vede însă că hrisovul a fost dat în timpul, când Mircea trăia, iar nu în 22 Iunie 1418 când erà mort (Vezi mai sus, p. 120). „Copistul a pus dela sine" această dată, „fără legătură cu corpul documentului", „mulţumindu-se a transcri cifrele, ce le scrisese deją cu o pagină mai sus" (Hasdeu: *Istoria critică*, p. 132, nota 2) la un alt document, care cu adevărat, după cum se constată din originalul slovenesc, are această dată (Arh. Stat., Secţ. ist.). Greşeala a provenit din fapul că ambele documente au fost date aceloraşi mănăstiri de către acelaş Domn. In condica Brâncovenească Nr. 266, în care se află o copie slovenească şi o traducere a acestui document, se menţionează că: ачѣ хрисѡ нѕ дрı вжа҃кıи нѣı ѧѕнѫ (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 253).

[2]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 502; Gh. Engel: *Geschichte der Moldau und Walachei*, Halle 1804, I, p. 164, nota 1; Hasdeu, în *Archiva istorică*, I, 1, p. 118, a socotit greşit 15 în loc de 5 Iunie. „Dominica octavarum corporis Christi" cade, în 1418, Duminică 5 Iunie, iar nu Miercuri 15 a aceeaş luni.

[3]) Vezi mai sus, p. 120.

[4]) D. Onciul: *Din istoria României*, în Biblioteca pentru toţi, Nr. 361—362, Bucureşti 1908, p. 264.

[5]) Îl aflăm în sfaturile domneşti ale lui Mircea I din 11 Maiu 1409 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov;* Ac. Rom., Msse., Doc. 242/XI, *Copie;* Venelin, p. 18; Hasdeu: *Archiva istorică*, I, 1, p. 97; Miletiċ şi Agura, în Sbornik, IX, p. 329) 6 (Miletic, în Sbornik, XIII, p. 47—48; I. Bogdan: *Doc.*, p. 4) şi 25 August 1413, când este numit „Radol Kalaca, pridem banus noster, nunc antem judex et palatinus curiae nostrae" (Ac. Rom., Msse., *Copie lat.;* I. Bogdan: *Doc.*, p. 36; Hurmuzaki: *Documente*, XV, 1, p. 8), în 28 Martie (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)* şi 10 Iunie 1415 (Ac. Rom., Msse., Doc. 132/C., *Orig. slov.;*

www.dacoromanica.ro

Mihail I este menţionat şi în cronicile Ţerii-Româneşti, dar nu la timpul în care a domnit. I s'au dat 19 ani de domnie [1]) şi, după cronici, ar fi domnit între anii 1314—1333 [2]). Din izvoarele şi documentele înşirate mai sus [3]) se vede că a început să domnească singur după 31 Ianuarie, data morţii părintelui său [4]), adică cu 104 ani mai târziu de cum l-au aşezat cronicarii. Vom vedeà, în cele ce urmează, că şi anii de domnie sunt greşiţi.

Pe lângă privilegiul din 5 Iunie, în 22 a aceeaş luni, Mihail I întăreşte, din Târgovişte, «după răposarea părintelui» său, m-rilor Cozia şi Cotmeana, «cari sunt zidite de moşul» şi «părintele domniei» sale, stăpânirea peste toate daniile, ce li se vor mai face [5]). În ambele documente se întitulează: «Io Mihail, voievod şi domn a toată Ţara-Românească». Într'un alt hrisov, dat moşnenilor din Star Chiojdul, în 10 Iulie acelaş an, aflăm mai desvoltat următorul titlu: «Mihail Voievod, domnul Ţării-Româneşti şi munţilor şi către Ţara Tătărească şi amândoao părţile de dincoace şi peste Dunăre şi până la Poarta de Hier şi până la Marea Neagră» [6]). Titulatura completă, asemenea aceleia a lui Mircea I, a purtat-o şi Mihail I, după cum se poate vedeà într'un document fără dată, în care, în urmă, nu se ştie din ce cauză, s'a ras numele «Mihail», atât din cuprinsul documentului cât şi din monogramă, şi s'a înlocuit cu numele «Radul». Totuş, se mai cunosc încă şi azi urmele numelui «Mihail», în originalul, ce se află în Arhivele Statului [7]). Dacă, în locul numelui «Radul» punem numele «Mihail», cum a fost mai înainte de a fi ras, atunci titlul este astfel: «Io Mihail, marele voievod şi domn, stăpânind şi domnind toata ţara Ungrovlahiei şi peste munţi şi către părţile tătăreşti şi herţeg Am-

I. Bogdan: *Un chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân*, în An. Ac. Rom., Scria II, Tom. XXVI, p. 114).

[6]) Idem, în 27 Decemvrie 1391 (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 342), 28 Martie (Vezi nota 5) şi 10 Iunie 1415 (idem).

[7]) Idem, în 11 Maiu 1409 şi 25 August 1413.

[8]) Idem, în 4 Septemvrie 1389 (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 218—249 şi *Condica m-rii Cozia*, 18 f. 145) şi 28 Martie 1415.

[1]) *Istoria Ţerei-Româneşti*, în Mag. ist., IV, p. 233 şi ed. Ioanid, p. 3.

[2]) *Istoriile Domnilor Ţării-Româneşti*, în Magazinul istoric pentru Dacia, Tom. I, p. p. 87—91 şi ed. Iorga, p. p. 5—8.

[3]) Vezi mai sus, p. 120—123.

[4]) Idem, p. 120.

[5]) Arh. Stat., Secţ., ist., *Orig. slov.*; Miletič şi Agura, în Sbornik, IX, p. 331.

[6]) N. Iorga: *Operele lui Constantin Cantacuzino*, Bucureşti 1901, p. 22.

[7]) Arhiv. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Hasdeu: *Negru-Vodă*, în *Etymologicum magnum Romaniae*, Tom. IV, Bucureşti 1898, Facsimil fotografic. Hasdeu, neobservând că numele „Mihail" a fost ras, a atribuit acest document lui Radul I (Hasdeu: *Negru-Vodă*, p. CCLXI). In urma studiului amănunţit făcut, D-l D. Onciul a restabilit adevărul (D. Onciul: *Originile principatelor române*, p.p. 203—295).

www.dacoromanica.ro

laşului şi Făgăraşului şi stăpânitorul banatului dela Severin şi de amândouă părţile peste toată Dunarea până la Marea cea mare şi cetaţii Dârstorului stăpânitor» [1]). Titulatura aceasta ne arată că Mihail I moştenise, dimpreună cu domnia, toate posesiunile, pe cari le avusese părintele său [2]). Ca «herţeg» al Amlaşului şi al Făgăraşului, date Domnilor credincioşi [3]), erà socotit de Unguri ca vasal, în timp ce şi Turcii, în urma capitulaţiunei încheiată cu ei de Mircea, în Octomvrie 1402 [4]), îl socoteau tributar al lor. *În* 14 Iulie, *Sigismund, regele Ungariei, dă m-rii Vodiţa* o carte de danie şi de milostenie, prin care face cunoscut «tuturor oamenilor din ţara» sa «cea ungurească» că, atunci când vin călugării dela acea mănăstire «şi pe apă şi pe uscat întru a lor deasă călătorie şi cari vor călătorì cu dobitoace, întru nimic şi pentru nici un fel de dobitoc să nu-i» bântue «şi încă, de vor poftì pe» ei, «să-i petreacă şi să le ajute» [5]).

Stând în bune relaţii cu Ungurii, şi Turcii fiind ocupaţi în alte părţi, Mihail I domneşte în linişte în acest an 1418, păstrând neatinse ţara şi posesiunile moştenite. Între altele stăpâneà «un punct strategic», cetatea Bran, a cărei «siluetă pe culmea unui pisc, nu departe de Braşov, la unul din cele trei pasuri carpatine din Ardeal spre Ţara-Românească, deşteaptă» chiar şi «astăzi admiraţiunea călătorilor» [6]). Încă din timpul lui Mircea existà acì o vamă. Aşà, prin privilegiul dat Braşovenilor, în 6 August 1413, se hotărăşte ca «călăreţul, care trece pela Bran», să plătească «trei bani» (конникъ, кои минет мимо Тѣрчъ, ѣ бани) [7]). Vameşii» însă luau o taxă mai mare. Deaceea Mihail, ca coregent, în urma plângerii primită, le porunceşte să ia «vamă dreaptă» [8]). Se pare că ordinul n'a fost respectat, căci, peste câtva timp, Braşovenii dimpreună cu locuitorii din Crâstian şi din Codlea se plâng Regelui lor *că „vameşii cetăţii Bran", «puşi acolo de distinsul răposat Mircea, fostul voievod al Ţerii-Româneşti, şi de Mihail, fiul aceluia, voievodul de acum"* îi supun la taxe, în contra privilegiilor ce au dela Regii de mai înainte [9]). Sigismund se hotărăşte să ia în stăpânirea sa această cetate. Apoi, în 7 Iunie 1419, porunceşte lui Mihail, comitele Secuilor, ca «din momentul în care» va luà sub conducerea lui «numita cetate», Bran, să desfiinţeze

---

[1]) Ibidem.

[2]) Cf. Dr. Aug. Bunea: *Stăpânii Ţării Oltului*, în Analele Academiei Române, XXXIV, p. 24.

[3]) Hurmuzaki: *Documente*, II, 2, p. 179.

[4]) D. Onciul: *Din istoria României*, p. 56.

[5]) Arhiv. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Venelin, p. 56.

[6]) Hasdeu: *Castelul Törzburg în posesiunea Basarabilor*, notă istorică, în Columna lui Traian, VI, p. 153.

[7]) Miletic, în Sbornik, XIII, p. 47–48; I. Bogdan: *Documente*, p. 3.

[8]) Vezi mai sus, p. 22.

[9]) „... Fideles nostri dilecti, circumspecti et providi Valentinus iudex

www.dacoromanica.ro

vama [1]). Hotărîrea şi porunca n'au avut nici o urmare. Cetatea Bran rămâne tot în posesiunea Ţerii-Româneşti [2]) până în 1427 [3]).

Dacă Mihail I ar fi căutat să steà în bune relaţii şi cu Turcii, după cum stà cu Ungurii, desigur că ar fi putut domnì nesupărat din partea lor. Ultimile evenimente însă, cari se petrecuseră în Imperiul Turcesc, după moartea lui Baiazit, prin luptele de succesiune, au făcut să se pară că ei nu mai sunt aşà de periculoşi. Ţara-Românenască nu le mai plăteà tributul de trei ani [4]).

Slăbiciunea aparentă a Turcilor face pe Unguri mai îndrăzneţi. În adevăr, în vara anului 1419, prin August [5]), Pipo de Ozora—un vestit

et Iohannes notarius et civis civitatis nostre brassoviensis ac Iohannes de Kerezthyenfalwa et Thomas de Cydino, villarum nostrarum regalium villici... nostre plurimum conquerendo detegere curarunt Serenitati quomodo castellani castri nostri Teurch vocati, per condam magnificum Merche, parcium Transalpinarum olym et Mych(aelem), filium eiusdem, nunc Vayvodam, pro tempore constituti, ipsos diversimode in antiquis eorum libertatibus per nos et eciam alios nonnullos divos regès Hungarie felicium recordacionum, nostros scilicet predecessores, ipsis vigoribus (sic) efficaciniorum (sic) literalium instrumentorum graciose datis et concessis, impedivissent, ymo de personis ipsorum propriis rebusque et bonis, tam mercimonialibus, quam aliis *cis* dictum castrum nostrum, auctoritate eorum propria, signum tributi erigendo, solucionem tributariam inibi, a quam pluribus temporibus iam retroactis, exigissent et extorsissent exigique et extorquere facere non cessarent, eciam de presenti, in ipsorum preiudicium dicteque libertatis eorum (predicte) derogamen non modicum..." (Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* Hasdeu: *Castelul Törzburg*, p. p. 154—156; Hurmuzaki: *Documente*, XV, 1, p. p. 10—11).

[1]) „...Mandamus quatenus memoratos cives et hospites, a tempore quo vos gubernacionem castellanatus predicti castri Thwrch adipiscimini, ab iisdem civibus et hospitibus rebusque et bonis eorum mercimonialibus et aliis quibusvis, in loco ereccionis dicti signi tributi abusivi et inconsueti, nullum tributum nullamve solucionem tributariam exigi facientes, eosdem in prescriptis eorum libertatibus conservan[tes] et per castellanos in castro nostro predicto Thwrch per vos constituendos conservari facientes..." (Ibidem).

[2]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52—59; I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 11, 16, 21 şi 26; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 12—13.

[3]) In acest an o ia în stăpânire Sigismund (Szabó Károly: *Székely. Oklevéltár*, III, p. 46-47.

[4]) Seadeddin: *Chronica dell'origine e progressi della Casa Ottomana*, tradotta da Vincenzo Bratutti, Vienna 1649, I, p. 344. Seadeddin scrie că Domnul Ţerii-Româneşti, revoltându-se, nu mai plătea tributul de trei ani. Din această cauză, Sultanul face o expediţie în contra lui, în anul turcesc 819 (=1 Martie 1416—18 Fevruarie 1417). Dar din însăş povestirea lui Seadeddin, verificată cu izvoarele ungureşti, după cum vom vedeà, reiese că expediţia a avut loc în 1419 şi că „Domnul Ţerii-Româneşti, revoltat", erà Mihail I, care de bună seamă nu mai plătise tributul încă din vremea co-regenţei sale.

[5]) S. Katona: *Historia critica regum Hungariae*, Buda 1790, XII, p. 325—327.

www.dacoromanica.ro

căpitan, care cu puţin timp mai înainte luptase în contra Veneţienilor şi altor duşmani ai Regatului Unguresc [1])—are dese ciocniri cu Turcii la Dunăre. În 2 Septemvrie, se spuneà ca la început Ungurii au fost învingători, dar, în urmă, au fost învinşi de Turci [2]).

Mihail I ià şi el parte, alaturi de Unguri, la aceste lupte. Din această cauză, Sultanul se hotărăşte să plece în contra lui [3]). În acelaş timp, pentru a împiedecà pe Sigismund de a-i da ajutor, trimete o armată, sub conducerea Marelui Vizir, să atace Ungaria, prin Serbia.

După o variantă a analelor sârbeşti [4]), sultanul Chirişgi [5]) a pustiit Ţara-Românească «în anul 6927 (1419) August 15». Anul este bun, căci este întărit şi de alte izvoare, iar luna «August 15» pare a se raportà la expediţia turcească din anul următor 1420. Dacă ţinem seama de itinerarul Regelui Ungariei, care vine în ajutorul Românilor, atunci putem spune că expediţia Sultanului a avut loc între lunile Septemvrie şi Decemvrie 1419.

În 11 August, Sigismund se aflà la Buda [6]). Înfrângerea suferită, la

---

[1]) Nagy, Páur, Ráth şi Véghely: *Codex diplomaticus patrius,* II, p.p. 211—214.

[2]) N. Iorga: *Studii şi documente cu privire la istoria Românilor,* Bucureşti 1901, Vol. III, p. IX.

[3]) Expediţia lui Mahomet I în Ţara-Românească, pe care izvoarele turceşti (Leunclavius: *Historiae musulmanae Turcorum,* Francofurti 1591, Lib. XII, col. 473; Seadeddin, I, p. 343) o pun greşit în anul turceso 819 (—1 Martie 1416—18 Fevruarie 1417), a avut loc în anul 1419, după 31 Maiu, când Severinul, pe care cu ocazia acestei expediţii îl aflăm în mâinile Ungurilor (Seadeddin, I, p. 344), erà încă în stăpânirea Românilor. La această dată, Sigismund de Losoncz, în hotărîrea dată într'un proces-verbal, relativ la nişte terenuri şi păduri de lângă apa Mutnic, se întitulează numai castelan al cetăţilor Orşova, Mehadia, Caransebeş şi Jidova (Pesty Frigyes: *Krassó Vármegie története,* Budapest 1883, III, p. 289; Hurmuzaki: *Doc.,* I, 2, p. 508). In anul următor însă, în 25 Iulie 1420, când răsplăteşte serviciile militare ale lui Bogdan şi Nicolae, fii lui Mogaia, are sub conducerea sa şi „cetatea Severin", căci, la această dată, se întitulează: „castelan al cetăţilor *Severin,* Orşova, Mehadia, Sebeş şi Jidova (Pesty Frigyes: *A Szörény Vármegyei Hajdani Oláh Kerületek,* în Történelmi Értekeszések, vol. V, p. p. 56—57; Hurmuzaki: *Doc.,* I, 2, p. 511). Deci, Severinul a fost ocupat de Unguri între 31 Maiu 1419 şi 25 Iulie 1420 (D. Onciul: *Titlul lui Mircea-cel-Bătrân şi posesiunile lui,* în Conv. Lit., XXXVII, p. 224). Pe lângă acestea, am vazut, din titulatură că, în 1418, Mihail I stăpânea, între altele, ambele maluri ale Dunării „până la Poarta de Hier şi până la Marea cea mare" (Vezi mai sus, p. 124—125). Dacă expediţia s'ar fi făcut în 1414, 1415, 1416 sau 1417, negreşit că el nu le-ar mai fi posedat, de oarece Sultanul, îndată ce vine le ia în stăpânirea sa (Seadeddin, I, p. 344).

[4]) *Glasnik,* LIII, p. 81.

[5]) Mahomet.

[6]) Nagy, II, p. 211.

www.dacoromanica.ro

Dunăre, de capitanul» său, Pipo de Ozora, şi mai ales venirea Turcilor, prin Serbia, ca să-i atace din nou Regatul, îl face să ia conducerea unei expediţiuni.

Către sfârşitul lui Septemvrie, îl aflăm pe Sigismund în lagăr lângă Oradea-Mare [1]). Acì îl întâlneşte popa Agaton, trimes de Mihail I pentru a cere ajutor. Promite numai după ce i se recunoaşte cu totul suzeranitatea; dar şi el făgăduieşte că va respectà «credinţa» şi «legea» ţerii. În 29 Septemvrie, dă următoarea carte, în care, între altele, scrie: «Eu.... Sigismund.... am făcut aceasta şi am dat tuturor celor cari vieţuesc în ţara Ungrovlahiei, ce este Basarabească, pentru cererea lor, ce m'au rugat prin credinciosul lor, popa Agaton, cum că mănăstirile lor şi toate bisericile şi călugării şi preoţii şi toţi oamenii, cari vieţuesc în-tr'aceà ţară să-şi ţină legea lor şi în credinţa lor să petreacă, iar nouă să ne slujească cu dreptate..... şi..... nici eu însumi, nici nimenea dintre ai noştrii să nu fie volnic a-i stânjenì în credinţa lor şi în legea lor, ci să fie volnici a petrece într'aceea, ce sânt şi într'acea în care şi până acum au petrecut, într'aceea să petreacă şi până în veci» [2]).

În acest timp, armatele turceşti înaintează către Dunăre. Între Nicopol şi Niş, Marele Vizir [3]) se întâlneşte cu avantgardele ungureşti. Ciocnirile încep, şi, în 4 Octomvrie, se dă o luptă mare [4]), la care n'a luat parte Regele Ungariei [5]), după cum se crede [6]), căci cu trei zile mai înainte [7]) erà tot la Oradea-Mare [8]). Abia după această dată trece Sigismund în Serbia, unde a trebuit să lupte cu Marele Vizir până către sfârşitul lunei,

---

[1]) Engel: *Geschichte des ungrischen Reichs*, Wien 1813, II, p. 296; Fessler: *Geschichte von Ungarn*, Leipzig 1869, II, p. 346.

[2]) «Ꙗзъ ... Жигмоу҃дъ ... твои бчнии и дадохъ вѣкмъ конь живъ въ оугровлахїнскон земли, про ѥсть басарабѣа, за нн прошенїе, про ме соу просѝ сконмь вѣрнимь попомь, Ягабѡномь, како нихъ манастнре и сѣ цр҃кве и калоугѣ҃ и попове и всн лю҃ѥ, кон живоу въ твоѭ земли, да дрѫжѧ свон законъ и въ своѭ вѣкъ да пр҃кѣникаю, а намъ право да слоужѧ на то и дадохъ мою вѣрь и все кон к мен҃ дрѫжи . . . . и по на кто х҃те внти како нн и са, нн кто ѿ нашихъ да нмь нѣ колн҃ь забавити, за нихъ вѣроу и за нн законь, нь да соу волни пр҃кѣникати ѻ҃ чем҃ соу и до сѧга пр҃кѣникали, въ твоемь и до вѣка да пр҃кѣникаю» (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Venelin, p. p. 49—50).

[3]) I. Aschbach: *Geschichte Kaiser Sigmund's*, Hamburg 1839, II, p. 411.

[4]) Fejér: *Codex diplomaticus Hungariae*, X, 8, p. 599; Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, II, p. 296; Hammer: *Geschichte des osmanischen Reiches*, Pest 1827, I, p. 373; Fessler, p. 346.

[5]) Huber: *Geschichte Österreichs*, Gotha 1885, II, p. 529, nota 3.

[6]) Fejér, X, 8, p. 599; Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, I, p. 296; Hammer: *Geschichte des osmanischen Reiches*, I, p. 373; Fessler, II, p. 346.

[7]) 1 Octomvrie.

[8]) Aschbach: *Geschichte Kaiser Sigmund's*, II, p. p. 411 şi 483.

www.dacoromanica.ro

când reuşeşte să-l respingă. Apoi se îndreaptă către nord-est spre a da ajutor Românilor, atacaţi de cealaltă armată turcească condusă de Sultan. În 26 Octomvrie erà «în Bulgaria», la Porţile-de-Fier [1]), iar peste două zile [2]) la Vodiţa (на водицахъ), în Ţara-Românească, de unde dă o «carte» m·rilor Vodiţa şi Tismana, ca să le fie slobode «pretutindeni câte sate au şi hotare şi livezi şi mori şi în Severin şi în Bistriţa şi în tot locul» şi „la nici un loc vamă să nu plătească" [3]). Imediat, după această dată, ocupă Severinul, pe care în 31 Mai acelaş an îl aflăm în stăpânirea lui Mihail I [4]).

În timpul acesta, Sultanul, ajungând la Dunăre, ia în stăpânire malul drept ce se află în posesiunea Domnului Ţerei-Româneşti. Cuprinde şi întăreşte Isaccea şi «Jeni-Sala» [5]), numită în urmă Noua-Sulină [6]). Trece apoi Dunărea, ocupă Giurgiul (Jer-ghiochi) [7]), numit în limba turcească: «Jerkocki» (rădăcina pământului) [8]), şi pustieşte ţara în dreapta şi în stânga. Dar, atrăgând în partea sa pe câţiva demnitari turci [9]), Mihail I reuşeşte să obţină pace [10]), cu condiţie să achite tributul neplătit de trei ani şi de acum înainte «în fiecare an» [11]). Pe lângă acestea, mai dă şi pe fiii săi (suos filios) [12]), ca ostatici [13]).

Supunând pe Români, Mahomet I se îndreaptă către Severin, ocupat de Unguri, şi îl atacă [14]). În jurul acestei cetăţi se dau lupte crâncene. În anul următor, Ştefan de Losoncz, castelanul cetăţilor Severin, Orşova, Mehadia, Caransebeş şi Jidova, răsplăteşte pe doi nobili români pentru

---

[1]) Idem, p. 412 şi 483; Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, p. 296; Huber, II, p. 529.

[2]) 28 Octomvrie.

[3]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Ac. Rom., Msse., Doc. 245/XI, *Copie slov.;* Venelin, p. 52. In acest document, anul este socotit că începe la 1 Septemvrie. Deaceea se află „28 Octomvrie 1420", în loc de „28 Octomvrie 1419", când în adevăr Sigismund face o expediţie în contra Turcilor. In Octomvrie 1420 îl aflăm în Boemia (D. Onciul: *Titlul lui Mircea-cel-Bătrân*, în Conv. Lit., XXXVII, p. 224, nota 5).

[4]) Vezi mai sus, p. 127 nota 3.

[5]) Seadeddin, I, p. 343—344.

[6]) Leunclavius: *Historiae*, Lib. XII, col. 473.

[7]) Seadeddin, I, p. 344.

[8]) Hammer, I, p. 372.

[9]) Seadeddin, I, p. 344.

[10]) Ibidem.

[11]) „...Messo in ordine il tributo di tre anni... il s'obligò di mandare ogn'anno il tributo..." (Ibidem).

[12]) Mihail a avut doi fii, după cum se constată din hrisovul lui din 22 Iunie 1418, în care pune ca martori şi pe întâii născuţi fii ai săi, „Radul şi Mihail" (Arhiv. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Miletič şi Agura, în Sbornik, IX, p. 331).

[13]) Leunclavius: *Historiae*, Lib. XII, col. 473.

[14]) „...Poi sen'andò verso l'Ungaria, e ui prese la Città di Sovarancie..." (Seadeddin, I, p. 344).

www.dacoromanica.ro

vitejia cu care luptaseră „în diferite expediţii şi cu deosebire în lupta cu Turcii sub cetatea Severinului“ (sub castro Zeuriniensi) [1]). Luptele au avuţ loc în cursul lunei Noemvrie. Din această cauză Sigismund nu se duce la Breslau, deşi făgăduise Regelui Poloniei că va fi acolo cu 14 zile înaintea Crăciunului. Vladislav îl aşteaptă înzadar până în ajunul Crăciunului, dar Sigismund nu soseşte [2]). În urmă arată că nu s'a dus la timp, la locul de întâlnire, de oarece a trebuit să lupte cu Turcii, cari năvăliseră în Ţara-Românească [3]). Văzând că nu le poate rezistà—fiind mai mulţi în număr [4])—şi voind să termine răsboiul cu Husiţii [5]), Sigismund face pace cu Sultanul Mahomet [6]), fără a pierde Severinul; în 25 Iulie anul următor 1420, îl aflăm tot sub posesiunea lui [7]). Închierea păcii sau mai bine zis a armisiţiului, pe timp de cinci ani [8]), a avut loc mai înainte de 8 Decemvrie căci, la această dată, Regele Ungariei erà la Buda [9]), iar în 15 a aceeaş luni la Brün [10]).

Astfel se termin luptele, la Dunăre, între Creştini şi Musulmani, în anul 1419. Mihail I rămâne tot el Domn, dar numai al Ţerii-Româneşti, fără Giurgiu şi malul drept «până la Marea cea mare», pe cari le ocupaseră Turcii, şi fără Severin, pe care i-l iau Ungurii şi nu i-l mai înapoiază.

Evenimentele de până acum slăbesc mult situaţia internă a lui Mihail I. Reuşise, ce-i drept, să se scape şi de Turci şi de Unguri, dar cu ţara micşorată. Aceasta face pe unii boieri să-şi îndrepte privirile către un alt fiu de Domn, mai în vârstă, către Dan, fiul lui Dan I [11]), pe care îl vor fi socotit mai viteaz pentru a-i apără.

---

[1]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 511—512.

[2]) Caro: *Liber cancellariae Stanislai Ciolek*, în Archiv für österreichische Geschichte, Vol. LII, p. 173; Dlugosz: *Historiae polonicae*, Lipsae, 1771, I. Lib. XI, col. 410.

[3]) „Exercitum movimus contra Thurcos, qui Walachiam invaserunt, et in hiis rebus tam diu fuimus occupati, ut ad ciuitatem Wratislaviensem aliquantulum tardius veniremus" (Caro, p. 173, nota 1).

[4]) Dlugosz, I, Lib. XI, col. 408.

[5]) Huber, II, p. 530.

[6]) Seadeddin, I, p. 344.

[7]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 511.

[8]) Huber, II, p. 530.

[9]) Nagy, II, p.p. 214—224.

[10]) Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, II, p. 297; Aschbach: *Geschichte Kaiser Sigmund's*, Hamburg 1841, III, p. 33 şi II, p. 483; Fessler, II, p. 351 pune data 14 Decemvrie.

[11]) In hrisovul din 5 August 1424, dat m-rii Tismana, Dan II scrie: Тисм'кна єгоже сѣ̑о̑ почившин дѣдъ гвамн Іѡ Радъ воєвода Ѡ wснованіа вздвижє и сѣ̑о̑ почившин родитєл гвамн Іѡ Дан воєвода многимн кѣімн покр'кпи (Arh. Stat., Secţ., ist., Orig. slov.; Hasdeu: *Archiva istorică*, I, 1, p. 19). Se pare că Dan I a mai avut un fiu

www.dacoromanica.ro

În Ţara-Românească, ca şi în Moldova, nu erà, în acest timp, un principiu bine stabilit pentru succesiunea la tron. «În ambele ţeri, obiceiul vechiu erà de a se alege ca Domn cel mai bătrân dintre fiii de Domni, succesiunea alternând între fiul mai mare al Domnului şi fratele următor [1])». «Regula de succesiune a membrului mai bătrân al dinastii» s'a urmat cu sfinţenie până la Mircea I. Astfel «lui Alexandru I îi urmează mai întâiu fiul mai mare, Vladislav, apoi al doilea fiu, Radu. După Radu vine la domnie fiul său mai mare, Dan, apoi fiul al doilea, Mircea [2])».

Acest principiu «hereditar-electiv» a putut fi bun atât timp numai cât ţara n'a fost înconjurată de duşmani puternici, cari, prin intrigi, să-i turbure pacea internă. Marele Mircea şi-a dat bine seama, dela început, de acest rău. Deaceea, până a nu ajunge Turcii cu cuceririle la Dunăre, a căutat să stabilească un alt principiu, pe care îl aflăm consfinţit prin hrisoavele sale. «Şi după moartea domnii mele», scrie Mircea, «pe cine îl va alege Domnul Dumnezeu să fie Domn al Ţerii-Românești, fie el din fructul inimii domnii mele, fie din rudele domnie mele sau din alt neam» [3]). Deci, după acest principiu, aveau drept la domnie întâi «fiii» Domnului, în ordinea vârstei. Dacă Domnul însă n'ar fi avut fii, atunci aveau dreptul «rudele», şi dacă n'ar fi avut nici rude, atunci puteà fi ales unul din alt neam. Toţi Domnii următori au căutat—după cum se poate vedea în hrisoavele lor—să stabilească acest principiu salutar, dar nici unul n'a reuşit. «Obiceiul» cel vechiu erà adânc înrădăcinat în sufletile Românilor şi în jurul lor se aflau duşmani puternici, cari, pentru a-şi ajunge scopurile, aţâţau pofta de domnie a celor din neamnl domnesc. Mircea I, cunoscând tăria obiceiului, a căutat din vreme să obişnuească pe boieri cu noua stare de lucruri. Deaceea, mai înainte de 27 Decemvrie 1391, asociază la domnie pe fiul său mai mare, Mihail [4]), care în ultimul an 1417, după cum am văzut, conducea de fapt ţara sub supravegherea sa [5])

„bastard", numit Ioan. In 28 Iulie 1397 soseşte la Ragusa „Ioan, fiul răposatul Dancìul voievod (N. Iorga: *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle*, Paris 1899, II, p. 70: „De donando Johan[ni], filio condam Dançulli voyvode, qui nunc veni Ragusium" (60 perpères). Tot acì îl găsim şi în 20 Fevruarie 1403. La această dată, consiliul cel mic al oraşului hotărăşte „să se dea 10 perpere bastardului orb a lui Danciul Românul (Ibidem, p. 88: „Item in dicto Minori Conscilio captum fuit de donando bastardo Danzulli Vlachi, orbo, de bonis nostri Communis, yperperos decem").

[1]) D. Onciul: *Din istoria României*, p. 64.

[2]) D. Onciul: *Cursul din 1909—1910*, p. 722.

[3]) И по сѫ҃тѣмъ гка ми кѡ҃ изберѣ гь бъ҃ъ бъ҃ши гнь кла҃ скон земи ѡ срѣ҃наго плаѡда гка ми нан ѡ сѫродник гка ми нан ѡ нно племенник (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; I. Bogdan: *Un chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân*, p. 113.

[4]) Vezi mai sus, p. 121.

[5]) Idem, p. 122.

www.dacoromanica.ro

Boierii recunosc acest «aşezământ» şi-l respectă în timp de doi ani după moartea lui. Evenimentele din 1419 îi fac însă să revie la vechiul principiu. O parte din ei caută acum să aleagă ca Domn pe Dan, ca cel mai bătrân membru al familiei domnitoare. Astfel că, prin aceasta, se reîncep [1]) luptele pentru domnie.

La moartea eroului dela Rovine, Dan nu era la Turci, cum greşit scrie Ducas [2]), căci l'ar fi adus cu ei în 1419, ci mult mai probabil în Constantinopol [3]), de unde, pe la începutul anului 1420, vine până la Cetatea-Albă pe o corabie grecească. Acì îi iese înainte boierii revoltaţi în contra «fiului lui Mircea» [4]), între cari putem cită pe Albul şi Utmeş, pe cari îi aflăm în 28 Martie 1415 în sfatul domnesc al răposatului Domn [5]), şi pe Voicul, prim sfetnic al lui Mihail I [6]).

Luptele încep în primăvara anului 1420. La început Mihail reuşeşte să învingă pe Dan [7]), dar acesta cere ajutor dela Sultanul Mahomet [8]). O oaste turcească vine să-l ajute [9]), mai înainte de 26 Mai, căci, la această dată, Alexandru, domnul Moldovei, cere ajutor dela Vladislav, regele Poloniei, în contra Turcilor, cari intraseră în Ţara-Românească [10]). În Mai şi Iunie se dau lupte crâncene [11]); Mihail este învins [12]) pe la începutul lunei

---

[1]) Primele lupte pentru domnie, constatate până acum, au fost între Mircea-cel-Bătrân şi Vlad, între anii 1394—1397.

[2]) Ducas, Cap. XXIX, p. 202.

[3]) Din povestirea lui Ducas, verificată cu alte izvoare, reiese că Dan se află la Turci (Ibidem) nu în 1418, ci în 1422, când în adevăr Amurat II — ajuns Sultan în 1421 — (*Analele sârbeşti*, în *Archiv für slavische philologie* II, p. 95 şi XII, p. 522; Phrantzes: *Annales*, Bonnae 1838, Lib. I, Cap. XXXVIII p. 114; Giovani Sagredo: *Memorie istoriche de monarchi ottomani*, Venetia 1688, p. 32) asediază Constantinopolul (N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 323 şi II, p. 206; I. Cananus: *De Constantinopoli anno 1422 oppugnata narratio*, Bonnae 1838, p.p. 457 — 479).

[4]) Ducas, Cap. XXIX, p. 202.

[5]) Arhiv. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*

[6]) Vezi documentul din 22 Iunie 1418 (Arhiv. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*)

[7]) Thurocz: *Chronica Hungarorum*, în Schwadtner: Scriptores rerum hungaricarum, Vindobonensis 1746, I, Cap. XVII, p. 231; Ant. Bonfinius: *Historia pannonica sive hungaricarum rerum decades*, Coloniae 1690, Dec. III, Lib. III, p. 286. La Thurocz se află greşit „Merche" în loc de Mihail (Vezi discuţia la Gr. C. Conduratu: *Relaţiunile Ţerii-Româneşti şi Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*, Bucureşti 1898, p. 86—87).

[8]) Ibidem.

[9]) Ibidem.

[10]) Caro, p. p. 159—162; Antonius Prochaska: *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae*, în Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, Tom. VI, p. p. 486—488; Uljanitzki: Матеріалы для исторіи взаимныхъ отношеній Россіи, Полыши, Молдавіи, Валахіи и Турціи въ XIV—XIV вв., p. 25.

[11]) Ibidem.

[12]) Thurocz, cap. XVII, p. 231; Bonfinius, Dec., III, Lib. III, p. 286.

www.dacoromanica.ro

următoare. Nimic nu mai rămâne în stăpânirea sa, de oarece Turcii subjugă întreaga ţară şi «sub ascuţişul săbiei storc omagii de credinţă» dela locuitori[1]).

După aceasta, Turcii—lăsând garnizoane în ţară, de sigur pentru a susţine pe protejatul lor, Dan, — atacă, în Iulie, cu o flotă puternică, Cetatea-Albă [2]).

În acest timp, Mihail cere ajutor dela Unguri [3]). În 16 August, Sigismund răspunde lui Vladislav, regele Poloniei—care îi anunţase la sfârşitul lunei precedente cum Turcii au atacat Moldova, după ce supuseseră Ţara-Românească[4]),—că deja a dispus ca o armată numeroasă să plece în contra lor; şi îl roagă ca atât el cât şi Vitold, marele duce al Lituaniei, să-i deà ajutor pentru a luptà cu succes[5]). În adevăr, armata ungurească vine sub conducerea Banului Ştefan de Losoncz [6]). Se dau lupte crâncene; Turcii şi Ungurii luptă cu vitejie pentru protejaţii lor. Dan iese învingător; comandantul ungur este omorît [7]) dimpreună cu o mare parte din ostaşii săi, şi cei rămaşi fug [8]). Mihail nu mai reapare, ceeace întăreşte şi mai mult afirmarea lui Ducas [9]), că a fost omorît de Dan [10]). Mulţi boieri—între cari se aflau Radul Ban, Şerban Liubitul, Stanciul Sârbul, Bora, Nenciul şi Pilea Logofătul [11]) — cad pe câmpul de luptă alături de Domnul lor.

---

[1]) „... Terras ipsorum sibi ex toto subegerunt et fidei omagia ab ipsis minaci gladio extorserunt, sic ut in toto transalpinensi dominio nihil restat..." (Caro, p. 163; Prochaska, p. 488).

[2]) „...Ac deinde sub tuicione suorum presidiorum (presidiis) derelictis, ad terras Valachie Minoris cum ingenti classe navigantes per maria descenderunt et quoddam castrum Balohrod waywode Moldauie, vasalli nostri vallaverunt impugnacionibus illud invadentes..." (Caro, p. 160; Prochaska, p. 487).

[3]) Thurocz, Cap. XVII, p. 231; Bonfinius, Dec. III, Lib. III, p. 286.

[4]) Caro, p. 160; Prochaska, p. p. 486—488; Uljanitzki, p. 25.

[5]) Caro: *Liber cancellariae Stanislai de Ciolek*, în Archiv für österreichische Geschichte, XLV, p. p. 390—393; Prochaska, p. p. 491—492.

[6]) Thurocz, Cap. XVII, p. 231; Bonfinius, Dec. III, Lib. III, p. 286.

[7]) Ibidem. In Aprilie 1427, aflăm un Ştefan de Losoncz, dar acesta erà numit „Ştefan, fiul lui Ladislau, care (Ladislau) erà fiul Banului de Losoncz" (Stephanus, filius Ladislai, fily Bani de Losonch) (Nagy, III, p. 352). De aici rezultă că Banul Ştefan, omorît în 1420, a avut un fiu Ladislau, care la rândul său a avut ca fiu pe Ştefan, citat în 1427. Deci Ştefan de Losoncz, din 1427, este nepotul Banului Ştefan de Losoncz, care ia parte la lupta din 1420 dintre Mihail şi Dan.

[8]) Ibidem; In *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum sive Annales hungarici et transsilvanici*, ed. J. Trausch, I, p. 26, se află greşit pus acest eveniment în 1427.

[9]) Ducas, Cap. XXIX, p. 202.

[10]) Dela această dată nu mai aflăm nici o ştire despre cei doi fii ai lui Mihail I, cari fuseseră daţi ca ostatici Turcilor în 1419 (Vezi mai sus, p. 129). Probabil că, în urma stăruinţelor lui Dan II, ei au fost omorîţi.

[11]) Aceşti boieri, pe cari îi găsim în sfatul domnesc al lui Mihail I, în

www.dacoromanica.ro

Astfel îşi încheie viaţa Mihail I, după o domnie numai de doi ani şi câteva luni, iar nu după 19 ani cum se află scris în cronicile ţerii [1]).

Cu moartea lui sângeroasele lupte nu încetează, ci sunt continuate cu mai multă duşmănie. Şi în aceste lupte nu există nici o linie de demarcaţie. Se vor luptà pentru domnie nu numai urmaşii lui Mircea I cu urmaşii lui Dan I, ci şi urmaşii lui Mircea I sau urmaşii lui Dan I între ei. Astfel Alexandru II Aldea şi Vlad Dracul, fiii lui Mircea-cel-Bătrân, Vlad Ţepeş şi Radul-cel-Frumos, fiii lui Vlad Dracul, se vor luptà între ei. Tot aşà Basarab-cel-Bătrân se va luptà cu nepotul său de frate, cu Basarab-cel-Tânăr.

CAP. II.

RADUL II PRAZNAGLAVA.

1420—1422

RADUL II PRAZNAGLAVA DOMN AL ŢERII-ROMÂNEŞTI.— EXPEDIŢIA SULTANULUI AMURAT II, ÎN 1421, ÎN ŢERILE DELA DUNĂRE.— ALUNGAREA DIN DOMNIE A LUI RADUL II PRAZNAGLAVA DE CĂTRE DAN.

Deşi învingător, Dan n'a domnit, căci se ridică în contra lui un fiu al lui Mircea, numit Radul [2]). Acesta erà susţinut de majoritatea boierilor, între cari aflăm pe Radul [3]), Vălcan [4]), Aga Ban [5]), Stan [6]),

22 Iunie 1418 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*, nu mai reapar în urmă sub nici un Domn.

[1]) Vezi mai sus, p. 124.

[2]) Intr'un hrisov, dat m-rii Cozia în 1 Iunie 1421, Radul II Praznaglava scrie: „...Râvnind celuia ce într'un sfânta odihnă s'au pristăvit, *părintele domniei mele, Mircea Voievod..?*" (Arh. Stat., *Condica Brâncoveneasca*, 266, f. 349 verso şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 250); iar într'alt hrisov dat deasemenea m-rii Cozia, adaoge: „...pentru câte a înzestrat şi a dăruit *părintele domniei mele într'un sfinţenie răposat, Mircea Voievod* (родителя гва ми сп҃покоившаго Мирча воеводе) (Arh. Stat., Secţ. ist., *Doc. din 19 Iunie [1421 — 1427]*.

[3]) Pe Radul îl aflăm în timpul domniei lui Mircea ca prim sfetnic (Vezi mai sus, p. 123, nota 5), iar în a lui Mihail ca al doilea sfetnic (Arh. Stat., Secţ. ist., *Doc. din 22 Iunie 1418;* Miletič şi Agura în Sbornik, IX, p. 331).

[4]) Pe Vălcan îl aflăm în sfatul domnesc al lui Mircea, între anii 1391 şi 1400 (Vezi hrisovul citat mai sus, p. 122, nota 4).

[5]) Este citat, ca martor, de Mircea în 27 Decemvrie 1391, 28 Martie şi 10 Iunie 1415 (Vezi mai sus, p. 123, nota 6) şi de Mihail, în 22 Iunie 1418 (Vezi nota 3).

[6]) Pare a fi un boier tânăr. Pe un altul mai bătrân, cu numele Stan, îl aflăm citat de Mircea în hrisovul dat între anii 1391—1400 (Vezi mai sus, p. 122, nota 4), ca fiu al lui Drăgan, desigur al lui Drăgan Ban, citat şi el în 27 Decemvrie 1391 (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 342).

www.dacoromanica.ro

Oancea [1]), Utmeş [2]), Cârstea [3]), Badea [4]), Micul al lui Popşor [5]) şi pe Gherghina [6]), foşti sfetnici ai părintelui şi fratelui său. Ungurii îi dau ajutor [7]).

Izvoarele româneşti şi streine, descoperite până acum, nu ne vorbesc de vreo luptă petrecută între Dan şi Radul în 1420—1421. Cu toate acestea trebue ca în acest timp să fi avut loc lupte, cari se termin cu înfrângerea lui Dan.

În 17 Mai [8]) 1421, domneà în Ţara-Românească Radul, al doilea cu acest nume [9]), poreclit Praznaglava [10]). La această dată, el face o alianţă cu Braşovenii. «Făgădueşte domnia mea», scrie Radul II Praznaglava, «din ziua aceasta, de când şi-au dat Braşovenii avutul lor, ca să fie pace între noi şi să fim o singură ţară cu ţara domniei mele, şi să trăească în pace şi în bună înţelegere tot Braşovul şi toată Ţara Bârsei; făgădueşte domnia mea că vrăjmaşul domniei mele să fie şi vrăjmaşul Braşovenilor şi al întregei Ţeri a Bârsei, şi să-mi fie ei cu toată dreptatea, şi domnia mea să le fiu lor cu dreptate». Şi adaoge într'o clausă marginală: «Să nu adăpostiţi printre voi oameni răi, pe cari nu-i iubeşte domnia mea, ca să nu petreacă în mijlocul vostru; nici domnia mea să nu adăpostească oameni răi» [11]).

Ajungând Domn, Radul II Praznaglava reuşeşte să ia în stăpânire, dela Unguri prin tratări şi dela Turci prin arme, aproape toate posesiunile părintelui său Mircea. În 1 Iunie 1421, când întăreşte mănăstirei

---

[1]) Este citat de Mircea în 4 Septemvrie 1389 (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 248—249 şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 145).

[2]) Îl aflăm în sfatul domnesc al lui Mircea din 28 Martie 1415 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*.

[3]) Idem în sfatul domnesc al lui Mircea, în 4 Septemvrie 1389 şi 25 Martie 1415 (Vezi mai sus, p. 123—124 nota 8) şi citat de Mihail, în 22 Iunie 1418 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov*; Miletič şi Agura, în Sbornik IX, p. 332).

[4]) Idem în sfatul domnesc al lui Mircea, din 6 August 1413 (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 48; I. Bogdan: *Doc.*, p. 4). El erà fiul vameşului (Ibidem). Pe un alt Badea îl aflăm, ca prim sfetnic a lui Mircea, între anii 1391—1400 (Vezi mai sus, p. 122, nota 4).

[5]) Micul al lui Popşor a fost vistier sub Mircea, în 10 Iunie 1415 (Ac. Rom., Msse., Doc. 132/C, *Orig. slov.;* I. Bogdan: *Un chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân*, în An. Ac. Rom., XXVI, p. 112).

[6]) Paharnic la aceeaş dată.

[7]) Radul II Praznaglava este numit mai târziu de Sigismund: „notorius noster infidelis" (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p.p. 544, 546 şi 595) sau „notorium nostrum rebelem" (Szabó Károly: *Székeli Oklevéltár*, III, p. 46), fapt care ne arată că el a fost ajutat de Unguri ca să ia domnia.

[8]) Asupra criticei acestei date, vezi I. Bogdan: *Doc.*, p. XLIV, nota 3.

[9]) D. Onciul: *Din istoria României*, p. 264.

[10]) Pesty Frigyes: *Krassó*, III, p. p. 310—312; Szabó Károly: *Székely Oklevéltár*, III, p. 46; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. p. 544, 546, 550 şi 595.

[11]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 8—10.

www.dacoromanica.ro

dela Nucet stăpânire peste balta dela Săpatul până la gura Ialomiței pe Dunăre, se întitulează: «Io Radul, marele voievod și domn, cu mila lui Dumnezeu.... stăpânind și domnind toată Țara-Românească și peste munți, încă și spre părțile tătărești și herțeg Amlașului și Făgărașului și stăpânitorul Banatului dela Severin [1]) și peste Dunăre până la Marea cea mare» [2]).

Din nefericire pentru el, Sultanului Mahomet, mort în acest an [3]), îi urmează fiul lui, viteazul Amurat II. Acesta, împins de temperamentul său războinic și conformându-se tradiției: ca «în fiecare lună a lui Aprilie» Sultanul să plece la luptă în fruntea oștirilor sale, pornește în contra Ungurilor.

Aflând aceasta, atât Regele Ungariei cât și Domnul Țerii-Românești se cobor către Dunăre spre a întâmpina pe Turci. În 5 Iunie, Sigismund ajunge la Oradea-Mare [4]), iar, în 19-a aceeaș luni, Radul II Praznaglava se află la Creața [5]), în județul Ilfov. Mișcările armatelor turcești erau însă cu mult mai repezi ca ale Creștinilor. Serbia și Țara-Românească, fiind învinse [6]), se supun și înapoiază posesiunile cucerite de răposatul Sultan în 1419 [7]), iar partea de sud a Transilvaniei este pustiită [8]). «În

---

[1]) Asupra stăpânirii Severinului de către Radul II Praznaglava există îndoială (D. Onciul: *Titlul lui Mircea-cel-Bătrân și posesiunile lui*, în Conv. Lit., XXXVII, p. 225—227).

[2]) Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 349 verso și *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 249 verso 250.

[3]) *Analele sârbești*, în *Archiv für slavische philologie*, II, p. 95 și XIII, p. 522, *Glasnik*, LIII, p. 81 și *Spomenik*, III, p. p. 133 și 140; Ducas, Cap. XXII, p. p. 123—124; Chalcocondylas, Lib. V, p. 220; Sagredo, p. 32.

[4]) Aschbach: *Geschichte Kaiser Sigmund's*, Hamburg 1845, IV, p. 527.

[5]) Arh. Stat., Secț. ist., *Orig. slov.* Documentul acesta are ca dată numai «Ю҃нїа ѧ҃» după care se află semnul obișnuit de închiere. Mult mai în urmă, o persoană streină a adăogat și anul: ҂ҁ҃ѫ҃ѯ҃ (6945 = 1437), după cum rezultă din faptul că acest adaos este scris cu o altă cerneală, întrebuințată mult în sec. XVII și XVIII, și cu o trăsură de condei mai subțire, nesigură și deosebită. Astfel cifra ѱ҃ (=900), în corpul documentului, se află scrisă în o formă deosebită și mai groasă (Cf. I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 67—68, note). Comparând sfatul domnesc din acest document cu sfaturile domnești din celelalte documente, ce le avem dela Radul II Praznaglava, se poate vedea că documentul a fost scris și dat în 1421. In adevăr, între alți boieri, în fruntea sfatului domnesc din acest document, aflăm pe «jupan Radul», pe care îl aflăm și în fruntea sfaturilor domnești din 17 Maiu (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. 9) și 1 Iunie 1421 (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 350 și *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 250 verso), dar nu-l mai aflăm în 21 Noemvrie acelaș an (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 53; I. Bogdan: *Doc.*, p. 12).

[6]) *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*, Brassó 1903, IV, p. 74.

[7]) Asupra posesiunilor Țerii-Românești, cucerite de Mahomet în 1419, vezi mai sus, p. 129.

[8]) *Quellen*, IV, p. p. 2, 14, 52, 74 și 180; Timon: *Epitome chronologica*

www.dacoromanica.ro

anul Domnului 1421», glăsueşte inscripţia pusă în biserica catolică din Braşov, «Amurat, sultanul Turcilor, numit de popor Murat-Beg, devastă cu foc şi sabie Ţara Bârsei, luă în captivitate senatul din Braşov [1]), poporul scăpând pe vârful munţilor» [2]). Se dau lupte crâncene între Turci şi trupele ungureşti din aceste părţi. În 7 Iulie acest an, Ladislau Ciacu, voievodul Transilvaniei, dărueşte lui Blaş, fiul lui Sandrinu, jumătate din comuna Podul-de-Lemn, în comitatul Albei, pentru vitejia cu care luptase în timpul luptelor cu Turcii: sub cetatea Haţegului şi sub cetatea Piatra Corbului din Secuime [3]); iar peste patru zile, Nicolae Ciacu, voievod şi el al Transilvaniei, dărueşte lui Costa, fiul lui Iaroslav, moşia Bărişor din districtul Haţegului, pentru vitejia lui şi eroismul fraţilor lui, cari au căzut toţi în lupta cu Turcii sub cetatea Haţegului [4]).

Abia după retragerea Turcilor soseşte şi Sigismund în Transilvania. La 4 Iulie eră la Sebeş [5]). De acì însă, silit de afacerile interne, se întoarce înapoi. În 5 Septemvrie, din Buda, scuteşte oraşele: Braşov, Hărman, Sâmpietru, Bod, Cisnădia, Ghimbav şi Vâlcan de censul regal pe timp de un an [6]), iar în 4 Iunie 1422 pe zece ani, de oarece fuseseră mult prădate de Turci [7]).

În toamna anului 1421 eră linişte. În 21 Noemvrie, Radul II Praznaglava, din Târgovişte, întăreşte Braşovenilor «aşezămintele, ce le-au avut dela strămoşii» săi, pentru vămi [8]). La această dată, el se intitulează, ca şi în 19 Iunie acelaş an [9]), numai ca Domn «peste întreaga ţară Ungrovlahiei». Celelalte posesiuni le pierduse, căci malul drept al Dunării şi Giurgiul [10]) le reluaseră în stăpânire Turcii, părţile de peste munţi şi Banatul dela Severin i le luase înapoi Sigismund, de oarece se supusese Sultanului, şi posesiunea «spre părţile tătăreşti» o ocupase Domnul Moldovei în timpul turburărilor din acest an [11]).

---

rerum hungaricarum et transilvanicarum, Claudipoli 1764, p. 65; I. Benkö: *Transsilvania*, Vindobonae 1778, Tom. I, Lib. IV, p. p. 176—177.

[1]) *Quellen*, IV, p. 52. Aci se dă şi numele judecătorului şi pârgarilor luaţi în captivitate.

[2]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 515.

[3]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 517.

[4]) Ibidem, p. 515.

[5]) Aschbach, III, p. 439.

[6]) Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 11.

[7]) Ibidem, p. 12.

[8]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52 — 53; I. Bogdan: *Doc.*, p. 11.

[9]) Vezi mai sus, p. 136, nota 5.

[10]) Giurgiul îl aflăm în anii următori în stăpânirea Turcilor (Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, II, p. 320; Aschbach, III, p. 272; Fessler, II, p. 373).

[11]) Din acest an, nici Radul II Praznaglava, nici Dan II, nu mai fac menţiune în titulaturile lor despre această posesiune.

www.dacoromanica.ro

Pe la începutul lui Iunie 1422, Turcii, sub conducerea Sultanului Amurat II, atacă Constantinopolul [1]). În timpul asediului aflăm în lagărul turcesc pe Dan [2]), care în 1420 încercase să ia domnia Ţerii-Româneşti [3]). Acesta, după ce luptă câtva timp în rândurile Turcilor, fuge la Bizantini, unde se distinge prin vitejia cu care luptă în contra foştilor săi protectori [4]). De acì se duce în Ungaria, de unde vine cu ajutorul dat de Sigismund [5]), atacă fără veste pe Radul II Praznaglava şi-l alungă.

CAP. III.

DAN II.

1422—1431

LUPTELE LUI DAN II CU TURCII.—RELAŢIUNILE LUI DAN II CU UNGURII.—LUPTELE LUI DAN II CU RADUL II PRAZNAGLAVA.—UN DAN, FIUL LUI MIRCEA, N'A EXISTAT.—LUPTELE LUI DAN II CU MOLDOVENII.—LUPTELE LUI DAN II CU VLAD ŞI ALDEA, FIII LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN.

Alungând pe Radul II Praznaglava, Dan, al doilea cu acest nume [6]), reuşeşte să ia domnia mai înainte de 23 Octomvrie 1422, când îl aflăm Domn «a toată ţara Ungrovlahiei». La această dată, el dă, din Târgovişte, Braşovenilor un privilegiu, prin care le întăreşte «aşezămintele, ce au avut dela strămunii» săi, «pentru vamă [7])».

Nici n'apucase însă armata ungurească să plece din ţară, şi Turcii, negreşit aduşi de fostul Domn, vin din nou. Dan II îi lasă să treacă Dunărea, iar el dimpreună cu Pipo de Ozora, comandantul armatei ungureşti, se retrag către munţi şi la timpul şi locul potrivit îi atacă fără veste. Turcii sunt bătuţi şi puşi pe fugă. Dan II şi Pipo de Ozora îi urmăresc chiar peste Dunăre [8]), pe care o trec pe la Silistra (a Silistria) [9]), după 5 Decemvrie, când începe anul turcesc 827, în care este pus acest

[1]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 323 şi II, p. 206; Cananus, p. p. 457—479.

[2]) Ducas, Cap. XXIX, p. 202.

[3]) Vezi mai sus, p. 132—133.

[4]) Ducas, Cap. XXIX, p. 202.

[5]) In diploma dată lui Ştefan Poharnic, în 1435, Sigismund scrie: „. . . Daan, verum Vajuodam partium earumdem per nos constitutum..." (Fejér, X, 7, p. 678; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 595).

[6]) D. Onciul: *Din istoria Românieì*, p. 264.

[7]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 15.

[8]) Hurmuzaki: *Doc.*, VIII, p. 3; N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 347, nota 1.

[9]) Seadeddin, II, p. 17. Seadeddin scrie greşit că, în acest timp, Domn al Ţerii-Româneşti ar fi fost Vlad I Dracul (N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 348, note).

www.dacoromanica.ro

eveniment [1]). În 31 a aceeaş luni, se anunţă Creştinilor aceste victorii [2]).

La începutul anului următor 1423, Dan II este atăcat din nou de Ţurci, cari vin sub conducerea lu Firus-beg [3]), dar el reuşeşte să-i învingă în 26 Fevruarie [4]). Totuş, chiar după această victorie, este iarăş atăcat. Din această cauză, Regele Ungariei întrerupe luptele din Boemia, rechiamă armata de acolo şi o trimite în contra Turcilor, cari sunt bătuţi atât «în Ţara-Românească» cât şi «în Bulgaria» (in Bulgarie atque Transalpinis partibus) [5]). În 25 Octomvrie, Ragusenii felicită pe Sigismund pentru succesele câştigate de armata sa [6]).

Victoria Ungurilor pe de o parte, iar pe de altă parte neactivitatea Turcilor la Dunăre din cauza luptelor cu Bizantinii [7]), asigură stabilirea, în domnie, a lui Dan II. În 28 Fevruarie 1424, ca Domn al «Ţerii-Românești şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg», întăreşte m-rilor Cozia şi Cotmeana stăpânire peste 10 case de oameni din Târgovişte a, scutindu-le şi de dări [8]). Domneşte în linişte până în 5 August acelaş an, când întăreşte m-rii Tismana — «pe care sfânt răposatul moş al domniei» sale, «Radul Voievod, din temelie a înălţat-o şi sfânt răposatul părinte al domniei» sale, «Dan Voievod, cu multe lucruri a întărit-o»—stăpânire peste posesiunile ei, iar m-rii Vodiţa peste cele «ce a adăogat sfânt răposatul unchiu al domniei» sale, «Vladislav Voievod» [9]).

Puţin timp după această dată, Sultanul Amurat II [10]) intră în ţară pentru a reaşezà în domnie pe Radul II Praznaglava [11]). Dan II este învins şi alungat, fapt care produce lui Sigismund mare întristare [12]). Primind însă ajutor dela Unguri, reuşeşte să izgonească pe Turci şi pe protejatul lor. În 16 Octomvrie luptele erau terminate, căci la această

---

[1]) Seadeddin, II, p. 17.

[2]) Hurmuzaki: *Doc.*, VIII, p. 3; N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 347, nota 1. Scrisoarea este din anul 1422, de oarece este citată într'un raport din 8 Fevruarie 1423 (Hurmuzaki: *Doc.*, VIII, p. 3).

[3]) Seadeddin, II, p. 17.

[4]) „1423 Fevruarie 26. Hac die Dan hostiliter mactavit Turcos. Fere 36 milia interfecit viriliter prosternendo" *(Quellen*, IV, p. 291).

[5]) Gelcich şi Thallóczy: *Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, I, p. 292.

[6]) Ibidem, p. 291—293.

[7]) Ibidem, p. 295.

[8]) Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 253—254.

[9]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Hasdeu: *Archiva istorică*, I, 1, p. 19.

[10]) Leunclavius: *Annales sultanorum othmanidarum*, Francofurdi 1596, p. 24.

[11]) Engel: *Gesch. der Walach.*, I, p. 166; Huber, II, p. 530.

[12]) Windecke: *Das Leben König Sigmunds*, Cap. 206, în Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit, XV Jahrh, p. 155; Aschbach, III, p. 195.

www.dacoromanica.ro

dată Pipo de Ozora dimpreună cu alţi nobili, cari se aflau «în expediţie», restaurau şi întăreau Severinul şi alte cetăţi dela Dunăre [1]).

Dan II domneşte acum în linişte. În 10 Noemvrie, ca Domn «a toată ţara Ungrovlahiei şi herţeg al Amlaşului şi Făgăraşului», dă, din Târgovişte, Braşovenilor un privilegiu comercial [2]); iar în 12 Decemvrie acelaş an, întăreşte m-rii Cozia stăpânirea peste mai multe sate [3]). O parte din partizanii rivalului său, între cari aflăm pe Radul al lui Sahac [4]) şi Mihail Protovistierul [5]), trec în partea sa [6]). Aceşti boieri însă vin la el, nu din dragoste, ci pentru ca mai uşor să răscoale ţara în contra lui.

În acest timp, relaţiile dintre Dan II şi Regele Ungariei erau foarte strânse. Pe lângă posesiunile de peste munţi [7]), căpătase chiar dreptul de a bate monete în ţară. «Căci», scrie Dan II, «s'a îndurat Domnul meu, Craiul, asupra domniei mele şi m'a primit drept slugă credincioasă a sa şi mi-a dăruit haraghie de bani [8]), ca să fie [şi] în ţara domniei mele, precum este în ţara lui, tot aşà să se bată şi în ţara domniei mele [9])».

Sigismund, pe care Dan II îl numeşte acum: «dominus meus naturalis et graciosissimus» [10]), îi acordase dreptul de a bate în monetăria lui proprie numai: «fillerenes vulgariter et parvos denarios [11])». El însă bate

[1]) Nagy, I, p. 317; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 531.

[2]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 21.

[3]) Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. f. 302—303 şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 128. In condici, documentul are data: ⁂ ѧѕкѕ ѣї ѧѯѯ кѯ ѧ҃к ѯ҃ѕ҃ѯ҃ ѥн҃ ѯ҃ѳ҃. Indictionul 33 n'a existat niciodată, de oarece mergea numai până la 15 şi apoi se repetă din nou. Numărul ѯ҃ѳ҃ trebue să fi făcut parte din grupul de cifre al anului, aşa că avem ѯ҃ѕ҃ѯ҃ѳ҃, în loc de ѯ҃ѕ҃ѯ҃. In ѯ҃ѕ҃ѯ҃ѳ҃ eră indictionul ѳ҃. Greşala cred că s'a făcut în modul următor: ѳ҃ dela sfârşitul grupului de cifre ѯ҃ѕ҃ѯ҃ѳ҃, cu timpul ştergându-se, nu se mai cunoşteà bine, aşà că s'a putut citì numai ѯ҃ѕ҃ѯ҃ѯ҃ ѳ҃. La transcriere, din nebăgare de seamă, în loc de ѯ҃ѕ҃ѯ҃ ѥ҃н ѳ҃ s'a pus ѯ҃ѕ҃ѯ҃ ѥн҃ ѯ҃ѳ҃: ⁂ ✠ Că data adevărată a fost: ѧѕкѕ ѣї ѧ҃к ѯ҃ѕ҃ѯ҃ѳ҃ ѥн҃ ѳ҃ ne-o dovedeşte sfatul domnesc, în care găsim pentru prima oară pe Balea Paharnicul şi pentru ultima oară pe Mihail Protovistierul.

[4]) Pe Radul al lui Sahac îl aflăm pentru prima oară în sfaturile domneşti ale lui Radul II Praznaglava, din 17 Maiu (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. 9) şi 21 Noemvrie 1421 (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. 12).

[5]) Idem.

[6]) Amândoi trec în partea lui Dan II, după 28 Fevruarie 1424, dar mai înainte de 10 Noemvrie acelaş an, când îi aflăm în sfatul domnesc al acestuia (I. Bogdan: *Doc.*, p. 22).

[7]) Vezi mai sus, p. 139.

[8]) Monetărie (I. Bogdan: *Doc.*, p. 22, nota 2, şi p. 395).

[9]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 21.

[10]) Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* I. Bogdan: *Doc.*, p. 24; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 12, unde se află trecut greşit sub data 10 Noemvrie 1423.

[11]) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

şi «ducaţi» [1]), pe care îi impune în locul «fiorinilor» ungureşti. Astfel printr'un privilegiu scuteşte pe Târgovişteni de toate vămile, afară de cea dela Târgovişte, unde vor plăti pentru «maja de ceară 12 ducaţi, fiorini [însă] să nu fie» [2]). Nici chiar Braşovenii nu sunt exceptaţi, din care cauză aceştia se plâng Regelui lor [3]). În 4 Aprilie 1425, Sigismund scrie «credinciosului şi prea distinsului şi marelui Dan, voievodul Ţerii-Româneşti», ca să nu mai impue cu sila Braşovenilor moneta lui, numită, «in vulgari walachali», «ducat» [4]).

Fiind în bune relaţii cu Ungurii, Dan II a căutat să atragă în partea sa şi pe Turci. Deaceea trimete soli la Sultan şi încheie pace [5]), care însă ţine foarte puţin.

În acest timp, Radul II Praznaglava lucrà în două direcţii. Pe de o parte face pe Turci să rupă pacea, iar pe de altă parte, prin ajutorul partizanilor săi [6]), cari trecuseră cu acest scop la Dan II, căută să răscole ţara în contra acestuia. În acelaş timp, el încheie o alianţă cu Alexandru-cel-Bun, domnul Moldovei [7]).

Situaţia lui Dan II erà foarte grea. Spre sfârşitul verii, Turcii vin să-l alunge din domnie [8]). El însă aflând mai înainte intenţiile lor, ceruse din vreme ajutor dela Unguri.

Regele Ungariei grămădeşte în grabă trupe multe în Temişoara [9]) şi întăreşte cu «un mare zid» o cetate [10]), probabil Belgradul (Nándoralbense), ce-i fusese cedat de curând de Principele Serbiei [11]). Pe lângă acestea, caută să formeze o ligă ofensivă, «bene stricta», cu Veneţienii, pentru ca el să lupte pe uscat, iar ei [12]) pe Mare şi pe Dunăre (per mare et Danu-

[1]) Monetele, ce circulau în acest timp în Ţara-Românească, erau: fertunul (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 57; I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 15 — 20), perpera (ibidem), ducatul (ibidem) şi banul sau dinarul (ibidem). Fertunul valorà 24 ducaţi sau 36 bani, iar perpera 18 ducaţi sau 24 bani. Astfel pentru „vilariu de Ipriu" se plătea vamă 1 fertun (I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 3, 11, 15, 18, 20 şi 72) sau 24 ducaţi (ibidem, p. p. 32 şi 37) sau 36 bani (ibidem, p. p. 21 şi 27); iar pentru „vilariu de Luvia" 1 perperă (ibidem, p. p. 3, 11, 15, 18, 20 şi 72) sau 18 ducaţi (ibidem, p. p. 32 şi 37) sau 24 bani (ibidem, p. p. 21 şi 27).

[2]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 28.

[3]) Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* N. Docan: *Studii privitoare la numismatica Ţerii-Româneşti*, în An. Ac. Rom., Tom. XXXII, Seria II, p. 520; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 14.

[4]) Ibidem.

[5]) Ducas, Cap. XXIX, p. 196.

[6]) Vezi mai sus, p. 140.

[7]) Prochaska, p. 713; Uljanitzki, p. 28.

[8]) Gelcich, I, p. 309.

[9]) Thurocz, Cap. XX, p. 234.

[10]) N. Iorga: *Acte şi fragmente cu privire la istoria Românilor*, Bucureşti 1897, III, p. 11.

[11]) Thurocz, Cap. XX, p. 234.

[12]) Veneţienii.

www.dacoromanica.ro

bium)[1]. Propunerea însă e tardivă, căci în acest timp Veneţienii erau în tratative cu Sultanul Amurat II pentru a încheià pace[2]. Totuş, senatul veneţian îi promite, între altele, că dacă el va atacà pe Turci, îl va ajutà, împiedecând comunicaţiile acestora atât la Galipol cât şi pe Dunăre[3]) În 3 Septemvrie, Sigismund face cunoscut Ragusenilor că a trimes «o armată, sub conducerea renumitului Pipo de Ozora, comitele Temişoarei, în contra Turcilor, iar pe alta, sub conducerea lui Zaach Nicolae, voievodul Transilvaniei, deasemenea în contra Turcilor, în ajutorul lui Dan, voievodul Ţerii-Româneşti»[4]).

Se dau lupte în Ţara-Românească şi Turcii sunt învinşi. În 20 Octomvrie, Ragusenii scriu Regelui Ungariei: «Am aflat, din izvor demn de crezut, că armata Majestăţii Voastre, trimisă în contra Turcilor, cari atăcaseră pe Voievodul Dan, s'a luptat cu vitejie în aşà chip, în cât numai puţini Turci au putut scăpà»[5]).

După această victorie, Dan II dimpreună cu Pipo de Ozora şi cu «Zagure» trec Dunărea, ocupă cetatea «Gravitinii» şi atacă alte două cetăţi: «Eristia»[6]) şi «Vitriny»[7]), omorînd după unii 15.000[8]), iar după alţii 25.000 Turci[9]).

«Din cauza cuceririi cetăţii» dela Dunăre, Turcii se pun în mişcare [10]). Sultanul se îndreaptă către această parte. În 6 Decemvrie, se ştià la Veneţia că el a învins pe Pipo de Ozora [11]). Iarna însă sileşte pe Turci să se retragă.

Cu toate acestea în Ţara-Românească nu se face nici o schimbare în domnie. Spre a se opune cu succes unui nou atac, Dan II încheie, în anul următor 1426, o alianţă defensivă, în contra Turcilor, cu Sigismund[12]), care, în acest timp, continuă tratările cu Veneţienii, spre a stabilì «pace» şi alianţă cu ei[13]). Pe lângă aceasta, spre fericirea sa, descopere la timp

[1]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 409.

[2]) Ibidem, nota 4.

[3]) Ibidem, p. p. 409—410.

[4]) „... Alter contra Theucros sub magnifici viri capitaneatu domini Piponis de Ozora, comitis Themesiensis, tercium vero similiter contra fidei Christiane inimicos Theucros in succursum magnifici Daan, Transalpini voivode, sub capitaneatu magnifici Zaach Nicolai, voivode Transilvani, efficacissime disposuerat..." (Gelcich, I, p. 309—310).

[5]) „... Relatu fide digno percepimus, qualiter exercitus serenitatis vestre in Theucrorum opposicione iam directus Theucris ipsis in dominio voivode Daan conflictum accerrimum iam dedere, adeo, ut ex ipsis Theucris pauci evaderi potuere..." (Ibidem, p. 312).

[6]) Silistra (N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 435, nota 1).

[7]) Vidin (?) (Gr. Conduratu: *Relaţiunile Ţerii-Româneşti şi Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*, p. 124).

[8]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 435, nota 1.

[9]) Hurmuzaki: *Doc.*, VIII, p. 4.

[10]) Ibidem.

[11]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 435, nota 1.

[12]) Fejér, X, 8, p. 607; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 534.

[13]) In 28 Ianuarie 1426, Sigismund anunţă Ragusenilor aceste tratări (Gelcich, I, p. 313—314).

www.dacoromanica.ro

revolta pusă la cale de partizanii lui Radul II Praznaglava. Prinzând nişte scrisori, Dan II află planul complotului, ce se urzisă în contra sa. Între altele, descopere alianţa neîmpăcatului său rival cu Turcii şi cu Alexandru-cel-Bun, domnul Moldovei.

Aflând Regele Ungariei toate acestea, pe de o parte ia măsuri pentru a ajută pe Dan II, iar pe de altă parte face cunoscut Regelui Poloniei purtarea Domnului Moldovei [1]). Convingându-se şi Vladislav «ex documentis litteralibus» [2]) despre vinovăţia vasalului său, trimete la el pe Mihail Bučaţki, starostile Galiţiei [3]). În faţa acestui sol, Alexandru-cel-Bun «s'a justificat de alianţa imprudentă încheiată cu Radul şi cu Turcii şi a cerut iertare» [4]) dela Regele Poloniei, «carele i-a scris o carte cu ordine severe, ca să-i deà ajutor şi să unească oastea lui cu cea polonă şi cu cea românească a Voievodului Dan împotriva Turcilor[5])».

În acest timp, se păreà că revolta n'are să izbucnească, căci parte din şefii complotului fuseseră omorîţi, parte scăpaseră prin fugă. Totuş Dan II, temându-se, îşi aşează scaunul în Argeş, pentru ca mai uşor să poată trece Oltul la partizanii săi credincioşi. În 24 Martie, din acel oraş, întăreşte m-rii Tismana stăpânirea peste morile dela Târgul-Jiului [6]). La această dată, nu mai aflăm în sfatul său domnesc pe Radul al lui Sahac[7]) şi Mihail Protovistierul [8]).

Răul însă nu fusese tăiat din rădăcină, căci, cu toate măsurile luate, Dan II nu putuse descoperì pe toţi supuşii săi duşmani. Astfel că abià trecuseră Paştile şi, când nici nu se aşteptà,revolta izbucneşte în părţile muntene, în timp ce Radul II Praznaglava vine, «cu o mare oaste turcească», «ca să-l răstoarne» din domnie. Dan II se retrage în Oltenia, de unde cere ajutor dela Unguri. În 15 Mai, Sigismund scrie lui Vitold, marele duce al Lituaniei, că, la 24 Iunie, «oastea ungurească va pornì la Severin

---

[1]) Caro, în Archiv für österr. Gesch., XLV, p. p. 481—482.

[2]) Ibidem.

[3]) Prochaska, p. 724; Uljanitzki, p. 29.

[4]) Ibidem.

[5]) Ibidem.

[6]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Al. Ştefulescu: *Istoria Târgu-Jiului*, Târgul-Jiului 1906, p. p. 333—335. Documentul acesta se află datat numai: к нлѣ цѣктоносца. Il socot totuş că a fost dat în 1426, căci în sfatul domnesc, ce conţine, aflăm pe: Dobromir, Sarul Stolnicul şi Caragea Comisul, pe cari nu-i aflăm nici în sfaturile domneşti din anii precedenţi, nici în cele din anii următori. In acest an, Dumineca Floriilor a căzut în 24 Martie.

[7]) Radul al lui Sahac reuşise să scape prin fugă. În 17 Noemvrie 1431 îl aflăm în sfatul domnesc al lui Alexandru II Aldea, fratele lui Radul II Praznaglava (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* St. Nicolaescu: *Documente slavo-române cu privire la relaţiile Ţărei-Româneşti şi Moldovei cu Ardealul, în sec. XV şi XVI*, p. 211).

[8]) Fusese omorît.

www.dacoromanica.ro

în ajutorul lui Dan»[1]). Deaceea îl roagă ca să trimeată şi el ajutor «în Transilvania»[2]). Dar, până să sosească acea oaste, Dan II, cu ajutorul boierilor olteni, atacă pe adversarul său şi-l învinge, omorîndu-i mulţi ostaşi[3]).

După puţin timp (paucis intervalli diebus decurrentibus), Radul vine cu o armată şi mai mare de Turci[4]) şi, împreună cu Românii răsvrătiţi, cari trecuseră în partea sa (atque Valachis infidelibus sibi associatis), îl atacă din nou[5]). În ziua de 30 Mai, se dă o mare luptă, în care cad morţi mulţi oameni din ambele părţi. Aproape toţi ostaşii lui Dan II au fost omorîţi şi captivaţi; el singur abiă scapă prin fugă (vix solus evasit cum persone sue salute), fapt care produce mare întristare lui Sigismund[6]). Norocul lui a fost că, pe când fugea, îi vine un ajutor dela Unguri, sub conducerea lui Ştefan Poharnic, dela Secui şi dela Saşi, aşa că poate continuà luptele cu Radul, cu Turcii şi cu Românii uniţi cu ei (contra praefatum Radul Turcosque et Valachos secum existentes)[7]).

În 12 Iunie, Sigismund scrie cardinalului Henric de Beaufort, legatul din Boemia, că el însuş voieşte să plece în persoană să ajute pe Dan Voievod[8]). Şi, spre a luptà cu succes, stabileşte cu Regele Poloniei un nou plan de acţiune. Oastea polonă trebuia să fie, la 24 Iunie[9]), nu în Transilvania, cum se hotărîse mai înainte[10]), ci la Brăila[11]). La această dată, Ungurii aveau să intre prin partea de apus, iar Polonii, conduşi de «căpitani» unguri, prin partea de răsărit a Ţerii-Româneşti, ca să prindă pe inamici între două focuri. La timpul hotărât, 5000 de Poloni, sub conducerea lui Cobileni[12]), dimpreună cu ajutorul dat de Domnul Moldovei[13]), sosesc la locul indicat, dar Sigismund, ca de obiceiu, nu se ţine de cuvânt. Pe la jumătatea lui Iulie, scrie lui Vladislav, rugându-l să ordone ajutorului trimes a continua drumul început[14]). Şi adaoge: că el a trimes pe doi nobili ai săi în Ţara-Românească, pentru a primì ajutorul trimes şi

[1]) Prochaska, p. 724; Uljanitzki, p. 29.
[2]) Ibidem.
[3]) N. Iorga: *Acte şi fragmente*, III, p. 80.
[4]) Ibidem.
[5]) Fejér, X, 7, p. 678; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 595.
[6]) N. Iorga: *Acte şi fragmente*, III, p. 80.
[7]) Fejér, X, 7, p. 678; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 595.
[8]) „...Nos propria in persona disponere nostra cum nostris baronibus ordinata volumus, procedere in succursum Dan-Wayda contra Turcos..." (N. Iorga: *Acte şi fragmente*, III, p. 81).
[9]) „...Pro die sancti Ioannis Baptistae, qui inter Reges conuenerat..." (Dlugosz, I, Lib. XI, col. 494).
[10]) Vezi mai sus, p. 143—144.
[11]) Dlugosz, I, Lib. XI, col. 494.
[12]) Cromer: *De origine et rebus gestiş Polonorum*, Lib. XIX, p. 440.
[13]) Ibidem.
[14]) Prochaska, p. 735.

www.dacoromanica.ro

«a-l conduce până la Dan Voievod»[1]). Două luni au aşteptat trupele polone şi moldovene la Brăila[2]), unde se opriseră, dar nici Sigismund, nici «vreun căpitan al său» n'a venit să le ia în primire[3]). În urmă se întorc înapoi, de oarece aflaseră că Sigismund, fiind reţinut de luptele din Boemia, nu va mai plecà în contra Turcilor[4]).

Tocmai pela 4 Septemvrie, Sigismund se decide să ia conducerea expediţiei din Ţara-Românească[5]). Dar acum Regele Poloniei nu voieşte să-i mai dea ajutor. Din această cauză reia tratările cu Veneţienii. În Octomvrie aceştia îi propun o alianţă pe cinci ani. Între altele, Veneţienii erau dispuşi să-i plătească, nu 200.000 cum ceruse[6]), ci 50.000 — 80.000 ducaţi şi să-i dea trupe şi conducători de galere pentru alcătuirea unei flote pe Dunăre, de oarece ei nu puteau trimete flota lor pe fluviu, fiind departe de Galipol, pe care trebuia să-l păzească[7]). Deşi condiţiunile erau cât se poate de favorabile, totuş alianţa nu s'a făcut, din cauza Ungurilor[8]). Regele Ungariei avea acum alte planuri. El voià să aducă la Dunăre pe Cavalerii Teutoni şi să le încredinţeze apărarea Regatului în contra Turcilor[9]).

În acest timp, Dan II şi Ştefan Poharnic, comandantul trupelor ungureşti, reuşesc să învingă pe inamici şi să-i alunge peste Dunăre[10]). Dar temându-se de un nou atac, Dan II reţine lângă el pe Unguri. Nu mai aveà acum nici o încredere în locuitorii ţerii. Deaceea trimite pe Logofătul său, probabil Coica, la Sigismund, pentru a-l rugà să-i încuviinţeze formarea unei trupe de 600 oameni dintre Românii din Transilvania[11]). Regele Ungariei îi încuviinţează un număr mai mare de oameni, anume 900 pedeştri şi 100 călăreţi, cari «să steà continu» lângă el[12]); în acelaş timp, porunceşte Saşilor şi Secuilor ca, dacă încă nu s'a trimes, să se trimeată, fără zăbavă, «Voievodului Dan» ajutorul, ce s'a hotărît[13]).

---

[1]) „... Ad gentes vestras recipiendas e vistigio duos bonos et notabiles nobiles direximus, qui sicut tenemus iam in Magna Valachia sunt constituti ad prestolandum adventum gencium vestrarum et ad recipiendum eos ac ad conducendum eosdem usque ad Dan Woywodam..." (Ibidem).

[2]) Dlugosz, I, Lib. XI, col. 494; Cromer, Lib. XIX, p. 440.

[3]) Prochaska, p. 908; Uljanitzki, p. 32.

[4]) Cromer, Lib. XIX, p. 440.

[5]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 540.

[6]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 409.

[7]) Ibidem, p. p. 434—435.

[8]) Ibidem, p. 493.

[9]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 540.

[10]) Ibidem, p. 595.

[11]) Szabó Károly: *Székely Oklevéltár*, III, p. p. 40—43.

[12]) „.. Disposuimus, ut in custodia et tutela speciali ipsius Daan Wayuode mille homines, centum videlicet equites et noningenti pedites debeant continue apud ipsum Daan Wayuodam perseuerare..." (Ibidem, p. 41).

[13]) Ibidem, p. 42.

www.dacoromanica.ro

În 5 Noemvrie, înştiinţează pe Ioan Greb, pe magistrul Iacob, pe Andrei judele Sibiului, şi pe ceilalţi căpitani ai trupelor ce se aflau «lângă renumitul Dan, voievodul Ţerii-Româneşti»[1]), despre încuviinţarea şi poruncile sale de mai sus[2]). Măsurile acestea, luate la timp, i-au fost de mare folos lui Dan II.

În prima jumătate a lui Decemvrie, Radul II Praznaglava şi Turcii trec Dunărea. Dar, în ajutorul lui Dan II mai vine o armată ungurească, sub conducerea Banului Maroth, şi lupta ţine tot timpul iernei (per totum ipsius hiemalis temporis intervallum)[3]). Nici gerurile mari şi nici zăpada căzută în abundenţă[4]) nu împiedecă pe luptători. În a doua jumătate a lui Ianuarie anul următor 1427, Radul, ajutat de locuitori, reuşeşte să cuprindă aproape toată ţara[5]) şi să-l alunge pe Dan II[6]). Numai într'o mică parte, probabil în părţile Câmpulungului, trupele ungureşti, conduse de Banul Maroth, se menţin, după porunca expresă a Regelui[7]), şi rezist tuturor atacurilor, deşi au avut de îndurat şi foamea şi frigul şi multe altele[8]). Ar fi trebuit ca de astă dată Regele—care venise să conducă expediţia, dar se oprise la Braşov, unde îl găsim încă dela 26 Decemvrie anul precedent[9])—să treacă munţii cu noi trupe, pentru a întări şi ridică moralul oamenilor săi. Sigismund însă nu mai era omul acţiunii, ci al planurilor; nu mai era comandantul care aveà să câştige victorii pe câmpul de luptă, ci din cabinetul său. Vine Dan II la el, la Braşov, şi în loc ca «propria în persoana... procedere», cum se lăudase[10]), «dă voie», în 24 Ianuarie, ca toată armata sa, strânsă în Transilvania, să treacă munţii dimpreună cu «Dan, voievodul Ţerii-Româneşti»[11]), iar el mai rămâne două luni în acest oraş. Abia pela sfârşitul lui Martie, după ce armatele sale învinseseră pe Radul II Praznaglava şi pe Turci, trece în Ţara-Românească.

---

[1]) „Fidelibus nostris Iohanni Grebe, Iacobo magistro ciuium, Andree iudici ciuitatis nostre Cibiniensis ceterisque capitaneis gencium nostrarum exercitualium *nunc* apud magnificum Daan parcium nostrarum Transalpinarum Wayuodam constitutarum nobis grate et sincere dilectis" (Ibidem, p. 43).

[2]) Ibidem, p. p. 40—43.

[3]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 548.

[4]) Ibidem.

[5]) Ibidem.

[6]) „Radul alio nomine praznaglaua, uocato, qui suscepta sibi Turconica potencia de ipsis Transalpinis partibus eum [Daan Wayuodam] excluserat" (Pesty Frigyes: *Krassó*, III, p. 310; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 550).

[7]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 548.

[8]) Ibidem.

[9]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 536.

[10]) Vezi mai sus, p. 144.

[11]) Iulius Gross und Ernst Kühlbrandt: *Die Rosenauer Burg*, Wien 1896, p. 15, nota 1; N. Iorga: Cronică, în Conv. Lit., XXXIV, p. 427.

www.dacoromanica.ro

Stă aici, la Câmpulung, numai şase zile[1]) şi imediat se întoarce. În 8 Aprilie îl aflăm la «Marienburg im Wurzland»[2]), iar în 23 a aceeaş luni în Feldioara, de unde anunţă Ragusenilor triumful armatelor sale [3]), care în acel timp, ajungând la Dunăre, cuceriseră şi întăriseră Giurgiul [4]).

Bucuria a fost de scurtă durată, căci Amurat II, aflând că Ungurii dimpreună cu Românii «voiesc să treacă în Imperiul» său (volunt transitum facere în Greciam), încă dela începutul lunei, pregătise o nouă armată, care stă gata să plece către Dunăre [5]), îndată ce se va dovedi că ştirea este adevărată. Cucerirea Giurgiului face pe Turci să năvălească, în Mai, în Ţara-Românească. Dan II cere ajutor dela «Domnul» său, «Craiul». Sigismund îşi întrerupe drumul. Nu trece însă imediat munţii, ci stă iarăş vreo două luni în sudul Transilvaniei [6]), până ce vede că inamic vor fi învinşi. Spre sfârşitul lui Iunie porneşte şi el. În 2 Iulie se află «in campo Barammezeu vocato, secus confinia partium Transalpinarum», [7]) peste cinci zile în Rasnov [8]), iar în 22 a aceeaş luni «im Felde bei Rapiz in der Walachei» [9]).

Vestea morţii lui Ştefan, principele Serbiei, [10]) întâmplată cu trei zile mai înainte, [11]) îl face pe Regele Ungariei să plece către Belgrad, [12]) în luna următoare [13]), după ce respinge atacul Turcilor [14]) în contra lui

[1]) La Câmpulung, în Ţara Românească, îl aflăm pe Sigismund în 2 (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 542), 4 (Ac. Rom., Msse, *Copie lat.*; Hurmuzaki: *Doc.* XV, 1, p. 14) şi 6 Aprilie 1427 (Hurmuzaki: *Doc.*, I„ 2, p. p. 544—546).

[2]) Aschbach, III, p. 462. Tot aci îl aflăm în 9 şi 14 Aprilie (Ibidem).

[3]) Gelcich, I, p. 323.

[4]) Aschbach, III, p. 272; Fessler, II, p. 373—374, pune cucerirea Giurgiului în Iulie.

[5]) N. Iorga: *Notes et extraits*, I, p. 452.

[6]) In 9 (Szabó Károly, I, p. 122) şi 19 Mai (Pesty Frigyes: *Krassó*, III, p. 310; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 550) se află la Feldioara, în 27 Maiu la „Marienburg im Würzland" (Aschbach, III, p. 462), în 2 Iunie la „Nussbach" (ibidem) şi în 19 Iunie în Braşov (Szabó Károly, III, p. p. 45—47; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 15). La aceste date, Sigismund recompensează pe cei ce au luptat pentru „conservatione parcium nostrarum Transalpinarum, tunc per eosdem Turcos ac quendam Radol alias Praznaglawa nuncupatum, notorium nostrum rebellem atque infidelem demolitarum, iam fere unius medij integri anni spacio, moram trahencium copiosissimi factarum et expositarum..." (Ibidem).

[7]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 543.

[8]) Ibidem, p. 547; N. Iorga: *Comunicări*, în Conv. Lit., XXXV, p. 383.

[9]) Aschbach, III, p. 462.

[10]) Ibidem, p. 272.

[11]) *Analele sârbeşti*, în *Archiv für slavische philologie*, II, p. 95 şi XIII, p. 522, *Glasnik*, LIII, p. 81, *Spomenik*, III, p. p. 133, 140, 152 şi 155 şi I. Bogdan: *Letopiseţul lui Azarie*, p. 130; Aschbach, III, p. 272.

[12]) Fessler, II, p. 374; Huber, II, p. 532.

[13]) Aschbach, III, p. 462.

[14]) Hurmuzaki: *Doc.*, VIII, p. 4.

www.dacoromanica.ro

Dan II, «credinciosul» său. În 16 August ajunge la Orşova [1]), iar în 10 Septemvrie la Belgrad, [2]) unde stă până la sfârşitul lui Decemvrie [3]), luptându-se cu Turcii, cari ocupaseră o mare parte din Serbia [4]).

În primăvara anului 1428, Turcii se îndreaptă iarăş către Dunăre. Dan II, temându-se că va fi atăcat, cere ajutor dela Unguri. Spre sfârşitul lui Aprilie, o oaste ungurească, în număr de 24.000—30.000 oameni, sub conducerea lui Ştefan Rozgon, pleacă să-l ajute. Sigismund vine şi el mai în urmă cu ajutorul trimes de Vitold, cu care avusese o întrevedere în Kaschau, în Fevruarie [5]). Turcii însă îşi îndreaptă atacul în contra Serbiei. Din această cauză, Regele Ungariei se îndreaptă şi el cu oastea lui în acea parte. Dan II îi trimete un ajutor de 6000 oameni [6]). Ciocnirile încep în Aprilie [7]). În prima jumătate a lui Mai, Sigismund se află la Galombăţ [8]). Acì, se dau lupte crâncene între Turci şi Unguri. Se face pace [9]); dar, pela sfârşitul lui Mai [10]), pe când trecea Dunărea, oastea ungurească este atăcată [11]) şi Sigismund abia scapă prin fugă [12]). În urmă Serbia este pustiită în lung şi lat. George Brancovici, noul principe, se supune, obligându-se să plătească Sultanului un tribut de 50.000 ducaţi [13]).

În acest timp, Dan II reuşeşte să se scape de rivalul său. Radul II Praznaglava a fost prins şi ucis dimpreună cu fiii [14]) săi. În desele lupte,

[1]) Nagy, I, p. 319. În rezumatul pus la începutul documentului, Nagy a scris greşit data: 16 August 1425. Documentul este datat: „Datum in descensu nostro campestri, prope Orsuam, Sabbato proximo post festum Assumpcionis virginis gloriose, Anno domini MCCCCXX *septimo*". Greşala lui Nagy este destul de evidentă, întru cât „Sabbatum proximum post festum assumpcionis virginis gloriose" cade în 1427 în adevăr la 16 August, iar în 1425 la 21 August. Pe lângă acestea, în 16 August 1425 pe Sigismund îl aflăm la Totes (Aschbach, III, p. 455), iar la 1, 6 şi 29 ale aceeaş luni, la Buda (ibidem).

[2]) Aschbach, III, p. 462.

[3]) Ibidem, p. p. 273, 463 şi 464; Nagy, I, p. p. 320 şi 328.

[4]) Gelcich, I, p. 328—330.

[5]) Engel: *Gesch. des ung. Reichs*, II, p. 323; Fessler, II, p. 374—375; Aschbach, III, p. 274.

[6]) Bertrandon dela Broquière: *Le voyage d'Outremer*, publié et annoté par Ch. Schefer, p. 197.

[7]) Aschbach, III, p. 274.

[8]) Ibidem, p. p. 465—466.

[9]) Pesty Frigyes: *Krassó*, III, p. 328; Prochaska, p. 800; Hurmuzaki: *Doc.*, II, 2, p. p. 44 şi 45.

[10]) Aschbach, III, p. p. 275—276.

[11]) Prochaska, p. 800.

[12]) Thurocz, Cap. XIII, p. 228; Dlugosz, I, Lib. XI, col. 504; Timon: *Epitome*, p. 66; Katona, XII, p. 496—503.

[13]) Aschbach, III, p. 276; Fessler, II, p. 375.

[14]) In hrisovul din 1 Iunie 1421, Radul II Praznaglava scrie: „Iar după moartea domniei mele, pe care îl va alege Domnul D-zeu a fi domnul Ţerii-

www.dacoromanica.ro

de până acum, cea mai mare parte din partizanii celui omorît—între cari citãm pe Radul [1]), Vâlcan [2]), Neg [3]), Drăghici [4]), Oancea Lugaş [5]), Stănuleţ [6]), Micul al lui Popşor [7]), Pătru Zamon [8]) şi Gherghina Logofăul [9]) — sunt omorîţi, căci nu mai reapar sub nici un Domn următor, şi numai câţiva scapă prin fugă. În 25 Mai, Dan II întăreşte, din Argeş, lui Stroe, David şi Mareş cu fraţii şi cu nepoţii lor stăpânirea peste satele Modruzeştii şi Crăpeştii [10]). Dar, puţin timp după această dată, Turcii îl atacă, de oarece făcuse cunoscut Principelui Serbiei mişcările lor [11]) şi dăduse ajutor Regelui Ungariei. Ştiri rele circulau asupra rezultatului luptei lui Dan II cu Turcii. În 25 August, Vitold, marele duce al Lituaniei, scrie lui Pavel de Russdorf că, după lupta dela «Holubecz», Turcii «au trecut Dunărea în Ţara-Românească, care aparţine de asemenea Regelui Roman», şi că «Guvernatorul acelei ţeri, care se numeşte Dan», a fost prins sau ucis [12]). Ştirile erau confuse. Turcii în adevăr au venit, dar Dan II reuşeşte să facă pace cu ei [13]) «către sfârşitul anului turcesc [14]) 831 (=22 Octomvrie 1427—11 Octomvrie 1428)». Domnul ucis însă a fost Radul II Praznaglava, şi nu de Turci, ci de Dan II.

Românesti, sau din *prea iubiţii fii ai domniei mele . . .*" (Arh. Stat., *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 250 verso).

[1]) Este citat de Radul II Praznaglava în sfaturile sale domneşti din 17 Maiu (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. 9), 1 (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 349—350 şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 250 verso) şi 19 Iunie 1421 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*.

[2]) Idem, în 17 Maiu, 1 şi 19 Iunie 1421.

[3]) Idem, în 17 Maiu .

[4]) Idem, în 17 Maiu şi 1 Iunie 1421.

[5]) Idem.

[6]) Idem, în 1 Iunie 1421.

[7]) Idem.

[8]) Idem, în 19 Iunie 1421.

[9]) Idem, în 1 şi 19 Iunie, şi în 21 Noemvrie acelaş an (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 53; I. Bogdan: *Doc.*, p. 12).

[10]) Arh. Stat., *Condica Episcopiei Buzău*, 103, f. 111. Documentul acesta, deşi n'are data anului, totuş cred că a fost dat în 1428, de oarece în sfatul domnesc, ce conţine, se află şi „Buşag Stolnicul", pe care îl aflăm între boierii lui Dan II numai în acest an, în 10 Septemvrie (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)* şi 7 Octomvrie (Ac. Rom., Msse., Doc. 285/XX, *Traducere)*.

[11]) Seadeddin, II, p. 46.

[12]) „Dornoch czogen di Turcken obir di Thune in Gros Walachie, daz auch den Romischen Konig angehoret, und in demselbin lande haben si czumole grossen schadin getoen, und der, der desselbin landis Worweser was, der his Dan, und was auch von des herren Koniges wegin vorweser, denne weis man nicht ap her dirslagen ist adir gefangin, adir wo her hin ist gekomen" (Prochaska, p. 802).

[13]) Seadeddin, II, p. p. 46—47.

[14]) Ibidem, p. 48.

www.dacoromanica.ro

În 10 Septemvrie 1428, Dan II, domn «al Ţerii-Româneşti, încă şi laturilor plaiurilor, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg», întăreşte, din Argeş, lui Peteu, Bratea, Drăgoi, Manea şi Neagoe stăpânire peste moşiile Valea şi Călugărul, «până în viaţa domniei mele», adaoge el, «şi până în viaţa drept credincioşilor fii ai domniei mele: Danciul şi Basarab»[1]). Peste puţin timp, în 7 Octomvrie, scrie într'un alt hrisov: «*Mi-am adus aminte domnia mea de dăruirea, ce au dăruit* **părintele** *domniei mele, Mircea Voie vod; drept aceea, după dăruirea* **părintelui** *domniei mele şi domnia mea am dăruit cu toată cinstea» hrisovul «domniei mele»*, ca să fie m-rii «Snagovului» «bălţile şi cu toate locurile şi satele Fringhiseştii» şi «Turbaţii». «Şi am dat domnia mea şi Vrăeştii». «Drept aceea să fie moşie şi strămoşie până în viaţa domniei mele şi până în viaţa născuţilor dintâi, feciorii domniei mele: Danciul şi Basarab» [2]).

Faptul că, în acest hrisov, Mircea-cel-Bătrân este numit **«părinte»**, ne-ar duce la concluzie că Dan, care îl dă, nu este Dan II, ci un alt Dan, fiul lui Mircea. Şi aceasta s'ar părea. cu atât mai adevărat, cu cât Chalcocondylas scrie şi el despre un fiu (παῖδα) al lui Mircea, cu numele Dan, trimes în ajutorul lui Mustafa, care luptă în contra fratelui său, Mahomet [3]); iar autorul Cronologiei Tabelare citează un alt hrisov din 6937 al lui «*Dan Voevod*, **sin** *Mircea Voevod*» [4]). Comparând însă hrisovul de mai sus cu toate documentele dintre anii 1422—1431, date de Dan II, vedem că şi acesta este dat tot de el, de oarece în sfatul domnesc, ce conţine, găsim pe vechii săi sfetnici: Albul [5]), Coica Logofătul [6]), Balea Paharnicul [7]) ş. a.

---

[1]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.* Data acestui hrisov a fost citită până acum: мц҃а сі҃ ~ дн҃ь кѫ аѳги кѫ лѣ ѧсц҃л ѵнднкіпнѡ҃ ѕ҃. Dacă se observă cu atenţie se vede că mai este o cifră ѕ҃ (=7) aproape ştearsă. Astfel anul adevărat al documentului nu este ѧсц҃л ci ѧсц҃лз, an ce se potriveşte cu indictionul ѕ҃, pe când în ѧсц҃л este indictionul а҃і. Cu data greşită сц҃л în loc de ѧсц҃лз acest hrisov a fost tradus în *Condica m-rii Tismana*, 42, f. 168.

[2]) Ac. Rom., Msse., Doc. 285/XX, *Traducere.*

[3]) Chalcocondylas, Lib. IV, p. 171.

[4]) N. Iorga: *Operele lui Constantin Cantacuzino*, p. 23.

[5]) Îl aflăm în sfaturile domneşti ale lui Dan II, în 23 Octomvrie 1422 (I. Bogdan: *Doc.*, p. 16), 28 Fevruarie (Arh. Stat., *Cond. Brâncovenească*, 266 f. 253—254), 10 Noemvrie (I. Bogdan: *Doc.*, p. 22) şi 12 Decemvrie 1421 (Arh Stat., *Cond. Episcopiei Buzău*, 103, f. 111) şi 10 Septemvrie 1428 (Arh. Stat., Secţ., ist., *Orig. slov).*

[6]) Pe lângă datele la care aflăm pe Albul, Coica Logofătul mai este citat de Dan II şi în sfaturile domneşti din 16 Septemvrie 1430 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Hasdeu: *Arch. ist.*, I, 1, p. 73; G. Ghibănescu: *Surete şi izvoade*, I, p. 281; Al. Ştefulescu: *Documente slavo-române relative la Gorj*, p. 16) şi 31 Ianuarie 1431 (Miletiĉ, în Sbornik, XIII, p. 54 şi 57; I. Bogdan: *Doc.* p. 33).

[7]) Idem.

www.dacoromanica.ro

Dealtfel, cuvântul «**părinte**», din acest hrisov, este o traducere a slovenescului родитель, care, în acest secol, este întrebuinţat de Domni nu numai spre a designà pe un părinte legitim sau natural, ci şi pe un părinte sufletesc. Astfel, Vladislav, domnul Ţerii-Româneşti[1]), Bogdan II[2]) şi Alexandru II (Alexandrel)[3]), domnii Moldoveî, numesc pe Ioan Huniad «parinte»[4]). Tot aşa Basarab IV cel Tânăr[5]) şi Vlad III Călugărul[6]) numesc «părinte» pe Batăr Iştvan[7]); iar, în secolul următor, Radul V dela Afumaţi numeşte «parinte» pe Ioan Zapolia[8]) şi chiar pe «judele» Braşovului[9]).

Ceva mai mult, chiar cuvântul «fiu» îl găsim întrebuinţat, în sec. XV, nu numai în înţeles de fiu legitim sau fiu natural, ci şi de fiu sufletesc. Ştefan-cel-Mare numeşte pe Mircea, pretendent la tronul Ţerii-Româneşti, «fiu»[10]), deşi el erà fiul lui Vlad I Dracul[11]) şi al Călţunei[12]). Deasemenea Basarab IV cel Tânăr se numeşte «fiu» al lui Batăr Iştvan[13]), deşi în realitate el erà fiul lui Basarab II[14]). Astfel fiind, urmează că şi pe Dan, cel citat de autorul Cronologiei Tabelare[15]) şi numit de Calcocondylas παῖδα[16]), să-l socotim nu ca un fiu legitim sau natural, ci ca un fiu sufletesc al lui Mircea-cel-Bătrân.

Deci, din toate acestea, se vede că, în acest timp, deşi aparenţele

---

[1]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 86.

[2]) I. Bogdan: *Cinci documente istorice slavo-române*, în An. Ac. Rom., Tom. XI, Seria II, p. p. 52 şi 55.

[3]) Ibidem, p. 58—59.

[4]) родитєл гсдва ми Іωнешъ воєводa.

[5]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 145.

[6]) Ibidem, p. p. 180 şi 194.

[7]) родїтєл ми Батрх Иштвана.

[8]) и родїтєлю моємѕ сла҃номѕ гдⷭ Єрдєскомѕ Іѳнешѕ воєводи (St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 28).

[9]) Пише гѕоми, моємѕ милоⷭ҃мѕ и родїтєлю сѣцѕ ѿ Влашⷭ҃ Ibidem p. 33.

[10]) сина господства ми Мирча воєвwдѕ (I. Eogdan: *Doc.* p. p. 283 284; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. p. 138 şi 142.

[11]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 178.

[12]) Ibidem, p. p. 282 şi 284; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. p. 140 şi 144.

[13]) Мѣдїомѕ и храбромѕ и племенитомѕ и ѕ вѣсєкои чести славе достоиномѕ и моємѕ родїтєлю Батрх Иштванѣ, ѳдказѣвнзов кралєк и шпан вѣсои ѕгрѣскои землю и Їудєлскога воєвода, много здравїє и ниское поклоненїє приносим господствѣ ти, синѣ господства ти Іѡ Басарава Млади, воєвода и господинѣ вѣсеи земли ѕгрѡвлахинскои (I. Bogdan: *Doc.* p. 145).

[14]) D. Onciul: *Comunicare în chestiunea filiaţiunii lui Basarab-cel-Tânar*, în Conv. Lit., XXXVII, p. 710—711.

[15]) N. Iorga: *Operele lui Const. Cantacuzino*, p. 23.

[16]) Calcocondylas, Lib. IV, p. 171.

www.dacoromanica.ro

sunt pentru, totuş un Dan, fiul lui Mircea, n'a existat, ci numai Dan II, «fiul lui Dan şi nepot al lui Mircea» [1]).

În acest timp, Dan II îşi ridică pretenţia asupra Chiliei şi asupra fostei posesiuni, «spre părţile tătăreşti», ocupată de Domnul Moldovei în 1421 [2]). Pentru a le luà mai uşor, trimete pe popa Agaton la Regele Ungariei. Acesta, fiind în duşmănie cu Alexandru-cel-Bun [3]), îi făgăduieşte sprijinul său. Cu această ocazie, diplomatul călugăr, pentru a ascunde adevăratul scop al venirii sale la Pojen, obţine, în 28 Octomvrie 1428, un hrisov, prin care se întăreşte m-rilor Vodiţa şi Tismana stăpânirea peste posesiunile lor din Ţara-Românească şi din Serbia [4]).

Sigismund nu erà sincer, căci deşi făgăduieşte că va susţine pretenţia lui Dan II, totuş el aveà de gând să încredinţeze Chilia nu acestuia, ci Cavalerilor Teutoni, pe cari îi chemase în 9 Aprilie 1427 [5]) şi în Octomvrie anul acesta [6]). Pentru aceasta, el caută să se înţeleagă cu Regele Poloniei şi Ducele Lituaniei. Hotărăsc ca, la 6 Ianuarie 1429, să se întâlnească la Luck [7]). Dar, ca în totdeauna, Sigismund întârziază şi de astă dată [8]). Abià la 22 a aceeaş luni sosește la locul indicat [9]). Acì, între altele aduce în discuţiune şi planul său relativ la Chilia [10]). Toţi trei hotărăsc intrunirea unor delegaţi, cari să decidă asupra acestei chestiuni, după ce o comisiune ungară-lituană va face o cercetare la faţa locului [11]). În 17 Aprilie, Sigismund scrie lui Paul de Russdorf că «solia» sa şi «a Marelui Principe» va fi la «Sf. Gheorghe în Moldova, pentru lucrurile despre care», adaoge el, «am vorbit la Luck şi mai ales pentru ca Chilia să ne fie încredinţată. Deaceea ni se pare că trebue să-ţi gătești fraţii şi soldaţii, ca să nu zăbovească, dacă Chilia ne va fi dată aşà paşnic» [12]). Poate că lucrurile s'ar fi îndeplinit după dorinţa sa, dacă ar fi procedat cu mai

---

[1]) Ducas, Cap. XXIX, p. p. 201—202.

[2]) Vezi mai sus, p. 137; Prochaska, p. 910: «Kylia et aliis limitibus granicierum que dixit fore per voyewodam a terra Bessarabia occupatas».

[3]) Prochaska, p. 804; Uljanitzki, p. 29.

[4]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Trei copii sloveneşti*. Data este: «ѡтъ рождьства хѵ ... лѣта ѧ҃ѵ҃кѳ. Dar în documentele date de Sigismund m-rilor din Ţara-Românească, anul este socotit că începe la 1 Septemvrie. (Vezi mai sus, p. 129, nota 3).

[5]) Aschbach, III, p. p. 277—278.

[6]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 553.

[7]) Dlugosz, I, Lib. XI, col. 508.

[8]) Ibidem, col. 513.

[9]) Aschbach, III, p. p. 316 şi 467; Fessler, II, p. 377, pune data 23 Ianuarie.

[10]) Prochaska, p. p. 809 şi 910.

[11]) Ibidem.

[12]) Ibidem, p. 823; Uljanitzki, p. 30. Cf. N. Iorga: *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei-Albe*, Bucureşti 1899, p. 87.

www.dacoromanica.ro

multă energie. Încetineala lui erà însă proverbială. În ziua fixată, se întrunesc, la Trocy, delegaţii poloni, lituani şi moldoveni. Dar, după puţin timp, se despart, de oarece nu sosește nici un delegat ungur[1]). Din această cauză, Regele Poloniei nu voieşte să mai ţină seamă de hotărîrile dela Luck. În 3 Mai, Vitold se plânge lui Sigismund că Vladislav n'a primit mijlocirea sa în afacerea hotarelor Moldovei[3]).

În acest timp, Dan II a aflat adevăratele intenţii ale lui Sigismund asupra Chiliei. Deaceea, în timp ce toţi aşteptau ca această chestiune să se rezolve de delegaţi[3]), el, strângându-şi oastea sa[4]) şi primind ajutor dela Turci, năvăleşte în Moldova şi pustieşte părţile din jurul Chiliei[5]) de două ori: întâi cu oastea într'un singur corp, iar în al doilea rând împărţită în patru părţi[6]). Dar, la întoarcere, mulţi dintre ai săi sunt omorîţi sau puşi pe fugă de Moldoveni[7]). Toţi credeau că acest atac a fost făcut sub patronagiul lui Sigismund, ceeace nu este adevărat, căci atunci Dan II n'ar mai fi cerut ajutor dela Turci. Prin Iunie, Vitold, fiind rugat de Domnul Moldovei, intervine pe lângă Regele Ungariei, ca să sfătuiască pe Domnul Ţerii-Româneşti a restitui prăzile luate[8]). Sigismund îi răspunde, în 27 Iulie, că, fiind ocupat în alte părţi, n'a putut face nimic în cearta dintre Ţara-Românească şi Moldova[9]).

De astă dată însă, potolindu-se revoltele din Boemia, Împăratul trimete doi oameni ai săi, însoţiţi de doi Români din Ţara-Românească, la Ducele Lituaniei şi-i cere să numească un delegat sau mai mulţi «pentru a vedeà acele părţi din pricina cărora s'au născut certurile dintre Basarabeni[10]) şi Moldoveni»[11]). Delegaţii lui Dan II duc cu ei şi o descriere a

[1]) Prochasca, p.p. 835, 840 şi 908—910.

[2]) Ibidem, p. 826—830.

[3]) „Item quomodo ex prefati domini magni ducis decreto woyewod Moldavie stante termino huiusmodi arbitrii deberet esse in pacifica et quieta possessione..." (Ibidem, p. 910; Uljanitzki, p. 33).

[4]) „Woyewoda Dan Bessarabie, adunatis sibi exercitibus gencium Bessarabicorum..." (Ibidem).

[5]) „[Et] cum quibusdam Turcis, receptis sibi in subsidium, irruit in bona ipsius, que sunt circa castrum Kylia; et recepto spolio et dampnis magnis factis recedere voluit..." (A. Lewicki: *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*, Tom. III, în Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, Tom. XIV, p. 503).

[6]) „...Primo per unum exercitum et secundo per quatuor partes divisum..." (Prochaska, p. 910; Uljanitzki, p. 33).

[7]) „...Sed Walachi [Moldovenii] insequentes eos plures gladio prostraverunt, alii autem in fugam conversi sunt..." (Lewicki, III, p. 503).

[8]) Ibidem.

[9]) „...Et hec est causa, frater nobis carissime, quod ista estate in facto Walachie et Moldavie nichil facere possumus..." (Prochaska, p. 847).

[10]) Românii din Ţara-Românească.

[11]) „Item predicti Herborth et Maldrzik postulaverunt ex parte domini

www.dacoromanica.ro

granițelor și locurilor, pe care le luase «Voievodul Moldovei» dela Țara-Românească [1]). Ca răspuns la aceste noi pretenții, Alexandru-cel-Bun ia măsuri de apărare și face mai multe obstacole la vărsarea Dunării în Mare. Douăsprezece corăbii, venite nu se știe cu ce scop, se lovesc de parii bătuți în apă: una se înecă, iar celelalte se întorc înapoi. În 30 August, Sigismund se plânge Marelui Duce al Lituaniei despre această faptă a Domnului Moldovei [2]). Dar acum, nici Vitold nu voește să mai țină seama de angajamentele luate la Luck. Astfel că chestiunea Chiliei rămâne nerezolvată, spre fericirea lui Alexandru-cel-Bun și în necazul Ungurilor.

În toamnă, era liniște la Dunăre, căci se încheiase pace între Turci și Unguri, pe timp de trei ani. În 10 Octomvrie, Sigismund comunică Împăratului din Constantinopol și Papei, Martin V, că a făcut acest pas «din cauza tiraniei Veneților, dușmanii» săi [3]).

Dan II ar fi putut domni și el acum în tihnă, dacă ar fi putut să se împace cu Domnul Moldovei. Din nenorocire, Alexandru-cel-Bun, în urma pustiirei țerii sale, se hotărăște să se scape de el. Deaceea susține pretenția la domnie a unui alt fiu al lui Mircea, numit Alexandru [4]) și, de multe ori, Aldea, probabil după numele unui bătrân boier [5]), care i-a fost naș. Pentru prima oară găsim pe Alexandru-Aldea în timpul domniei fratelui său, Radul II Praznaglava, stăpânind vămile dela Rucăr

---

regis Romanorum, quatenus cum notario suo et istis duobus Walachis, qui cum eisdem ad nos venerunt, mitteremus aliquem vel aliquos ex nostris ad conspiciendum illas granicierum differencias, pro quibus inter Bessarabitas et Moldwanos oriuntur quesciones..." (Prochaska, p. 835; Uljanitzki, p. 31).

[1]) „... Predicti Walachi Bessarabite et notarius domini regis Romanorum attulerunt nobis quandam descripcionem granicierum et locorum per Woyewodam Moldwanum uti asserunt occupatorum et a Bessarabitis abstractorum..." (Ibidem, p. 836).

[2]) „... Preterea venerunt nobis heri scripta, qualiter woyewoda Moldwanus certa obstacula posuerit ad Danubium ubi mare intrat et inibi fustes fixerit, sic quod naves ascendere non possunt Danubium, immo nuper duodecim naves illos fustes in ascensu attingentes coacte sunt retrocedere, ac portum suum Albe una submersa intrare..." (Ibidem, p. 860).

[3]) N. Iorga: *Notes et extraits*, II, p. p. 252—253.

[4]) In documentele sale, Alexandru-Aldea se numește el însuș: Іw Ѳлѣдандръ воєвода и господинъ . . . сынъ Мирча великаго воєводѣ (I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 40, 47, 49 și 53).

[5]) Un boier, numit Aldea, îl aflam în sfaturile domnești ale lui Mircea din primii ani de domnie (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. f. 237—239; I. Pușcariu: *Fragmente*, IV, p. p. 45—49). In 21 Noemvrie [1398], indiction 7, el dăruește m-rii Cotlumuz dela Sfânta-Gora satul Cireșov (Arh. Stat., Secț. ist., *Traducere)*. Documentul acesta n'are data anului. Având în vedere că pe Aldea îl aflăm în sfatul domnesc al lui Mircea numai până pe la 1400, putem afirmă că acest document a fost scris în anul dela Adam 6907 (=1398), când în adevăr a fost indictionul 7.

www.dacoromanica.ro

şi Dâmboviţa. El purtà, în acel timp, titlul de «ţar» (царю Ѳлеѳандре)[1]). După moartea acestuia[2]) ia conducerea luptei în contra lui Dan II. Şi, pe lângă partizanii credincioşi ai răposaţilor săi fraţi, mai trec în partea sa o parte din sfetnicii rivalului său, şi anume: Albul[3]), Tatul Sârbul[4]), Tocsaba[5]) şi Iarciul[6]). Nevoind însă să supere pe Regele Poloniei, cu care stà în relaţii strânse, Domnul Moldovei a căutat să obţină consimţimântul aceluia asupra planului: de a goni, din domnie, pe duşmanul său; şi reuşeşte. În 1430[7]), «Iohannes Albi[8]), palatinus Bessarabiae[9]), promittit fidelitatem Vladislao, regi Poloniae»[10]).

Dar, în timp ce Alexandru-Aldea făceà acest act de închinare, un alt frate al său, Vlad[11]), încearcă şi el să ia domnia[12]).

Vlad, despre care Ducas scrie greşit[13]) că ar fi omorît, în acest an

---

[1]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 14. Asupra interpretării acestui document şi explicării cuvântului „ţar" vezi D. Onciul: *Originile principatelor române*, p. 202.

[2]) Radul II Praznaglava.

[3]) Albul, partizan al lui Dan II între anii 1420—1428 (Vezi mai sus, p. p. 132 şi 150, nota 5), nu mai este citat de acesta în sfaturile sale domneşti din 16 Septemvrie 1430 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Hasdeu: *Archiva istorică*, I, 1, p. 73; G. Ghibănescu: *Surete şi izvoade*, I, p. 281; Al. Ştefulescu: *Doc.*, p. 16) şi 31 Ianuarie 1431 (Miletič, în Sbornik, XII', p. p. 54 şi 57; I. Bogdan: *Doc.*, p. 33).

[4]) Pe Tatul Sârbul, Dan II îl citează în sfatul domnesc din 10 Septemvrie 1428 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*, dar nu şi în cele din 16 Septemvrie 1430 şi 31 Ianuarie 1431.

[5]) Idem.

[6]) Idem.

[7]) N. Iorga: *Studii şi documente*, III, p. XIV.

[8]) Aldea (Ibidem).

[9]) Ţara-Românească.

[10]) E. Rykaczewski: *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quaecunque in archivo regni in arce Cracoviensis continentur*, p. 134; Lewicki: *Index actorum saeculi XV ad res publicas Poloniae spectantium*, in Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, Tom. XI, p. p. 38 şi 50.

[11]) În legenda peceţilor sale, Vlad se numeşte: „Wlad, filius Mercc" (I. Bogdan: *Doc.*, p. 74) sau: Іwан Влад вшиwда син М[ирча] (Ibidem, p. p. 69, 71, 74, 82 şi 84.

[12]) Ducas, Cap. XXIX, p. p. 201—203.

[13]) După Ducas (Ibidem), ar urma că, în anul turcesc 833 (=30 Septemvrie 1429—19 Septemvrie 1430), Dan II cu „fratele" (sic) şi succesorul sau au fost atăcaţi şi omoriţi de Vlad, care ar fi reuşit chiar să ia domnia. Povestirea aceasta s'ar părea cu atât mai verosimilă, cu cât se mai menţionează şi în alte două izvoare moartea lui Dan II, în 1430. Astfel într'o Cronică braşoveană aflam că: „Sigismundus, mortuo Dan Waywoda, ingreditur cum Transsilvanis Transalpinam pugnaturus cum hostibus" *(Quellen*, IV, p. 2); iar Timon scrie: „Sigismundus Straubinga redux, mortuo Dan Wajvoda, ingreditur cum Transilvanis Transalpinam" (Timon, p. 66). Din documente însa se vede ca Dan II n'a fost omorît în 1430, caci îl aflam Domn în 16 Septemvrie (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; Hasdeu: *Arch. ist.*, I, 1, p. 73; G. Ghibănescu, I, p. 280; Al. Ştefu-

www.dacoromanica.ro

1430, pe Dan, fusese dat, ca ostatic, Regelui Ungariei de părintele său, Mircea, în anul 1396[1]). Dela Buda, unde se află, el încearcă să fugă, dar este prins la hotarele Poloniei[2]). În urmă izbuteşte să scape şi se duce la Constantinopol. De acì, pe la sfârşitul anului 1429, vine în ţară[3]), dar, nereuşind să ia domnia, trece în Ungaria. În 16 Septemvrie 1430, Dan II, domn «a toată ţara Ungrovlahiei şi al plaiurilor, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg», întăreşte, din Argeş, lui Stoica, Dumitru, Vlăcsan, Mihai, Petru şi Şişman stăpânire peste satele: Ciuruleştii, Amarul-Dâmbova, Turcineştii

lescu: *Doc.*, p. 15), ci continuă să domnească şi în anul următor 1431, când îl aflăm la 31 Ianuarie (Miletič, în Sbornik, XIII, p. p. 54 şi 57; I. Bogdan: *Doc.*, p. 32). Pe lângă acestea, pe cât se pare, el a avut numai un frate, Ioan, orb încă de aproape trei decenii (Vezi mai sus, p. 130, nota 11). Cercetând de-altfel şi itinerariul Împăratului German vedem că el nu numai că n'a făcut nici o expediţie în Ţara-Românească, în 1430, dar nici chiar n'a venit în Transilvania. La începutul anului 1430, îl aflăm pe Sigismund la Presburg, unde stă până la 6 Ianuarie (Aschbach, III, p. 472 şi IV, p. 532). De aci pleacă la Posen, unde stă până la 13 Martie (Fejér, X, 7, p. p. 190—199, 200 şi 206—207; Nagy, I, p. p. 324—325 şi II, p. p. 244—245). A doua zi eră la Buda (Fejér, X, 7, p. p. 208—209), iar peste trei zile la Tyrnau, unde stă până la 12 Aprilie (Ibidem, p. p. 207—208, 217—219 şi 240—242; Prochaska, p. 895; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 566; Aschbach, III, p. 242 şi IV, p. 532). Peste opt zile îl aflam la Okolo (Prochaska, p. 899). În Maiu stă la Presburg, Schintau, Sempthe şi Tata (Fejér, X, 7, p. 214 şi 8, p. p. 622—624; Gelcich, I, p. 347; Aschbach, III, p. p. 472—473), în Iunie la Kosten şi Kükche (Fejér, X, 7, p. p. 201—205 şi 8, p. p. 626—630; Aschbach, III, p. 473 şi IV, p. 532) şi în Iulie la Tata şi Viena (Fejér, X, 7, p. p. 210—212 şi 8, p. p. 624—626; Nagy, IV, p. p. 294—295; Prochaska, p. p. 912—916; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, 563; Aschbach, III, p. 473). De aci pleacă în partea de apus a Imperului său. Între 27 August şi 8 Septemvrie se afla la Straubinga (Fejér, X, 7, p. 243; Aschbach, III, p. 473), peste două zile în Regensburg, (Aschbach, III, p. 473), iar dela 15 Septemvrie până la 31 Octomvrie la Nürenberg (Aschbach, III, p. p. 473—475 şi IV, p. 532); la Ulm între 8 şi 14 Noemvrie (Prochaska, p. p. 950—953; Aschbach, III, p. 475) şi la Uberlingen şi Constanţa, în Noemvrie şi Decemvrie (Aschbach, III, p. 475—476 şi IV, p. 533). În cazul acesta, sau cele spuse de Ducas, Cronica braşoveană şi Timon sunt false sau conţin un adevăr, dar confus. Făcând abstracţie de timp şi de persoane, singurul fapt adevărat din povestirea lui Ducas este că, între domnia lui Dan II şi aceea a lui Vlad Dracul, a mai domnit cineva. Documentele ne arată că acel cineva este Alexandru-Aldea, care a domnit între anii 1431—1437, şi că el n'a fost „frate", ci văr cu Dan II. Povestirea lui Ducas deci conţine nu evenimentele din anul 1430, ci din anii 1430—1437. Deasemenea putem spune că autorul Cronicei braşoveane şi Timon unifică şi interpretează greşit evenimentele din 1427, când în adevăr Sigismund face o expediţie în Ţara-Românească, cu cele din 1430—1432.

[1]) Fessler, II, p. p. 278 şi 384.

[2]) Katona, XII, p 539; Fejér, X, 7, p. 218; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 566.

[3]) Ducas, Cap. XXIX, p. 201—202. Ducas pune acest eveniment în anul turcesc 833 (—30 Septemvrie 1429—19 Septemvrie 1430).

www.dacoromanica.ro

şi jumătate din Balomireşti, scutindu-le şi de toate dajdiile [1]). Acum el erà în bune relaţii cu Turcii şi, întru câtva, în duşmănie cu Ungurii. Primeşte la el pe nobilul ungur, Ladu Bizere, cu fii lui, fugiţi din Ungaria, şi-i ajută în agitaţiile lor în contra lui Sigismund [2]). Acesta ia măsuri şi însărcinează pe Vlad cu apărarea «marginei» despre Ţara-Românească [3]). Dar, Vlad, «voievod şi domn», cum se intitulează acum ca pribeag, este împiedecat de Braşoveni în exercitarea dreptului acordat [4]). Spre a-i răsplăti pentru această faptă, Dan II întăreşte Braşovenilor privilegiul comercial [5]). Pe la începutul anului următor 1431, Vlad pleacă din Transilvania şi, din cauza «unor afaceri foarte grave» (gravissimorum negotiorum causa) se duce la Împărat [6]).

Windecke [7]) povesteşte că «în timp ce Sigismund se află la Nürenberg, îi sosì vestea din Ţara-Românească că Voievodul Dan a murit. Ţara îi trimete un viţel, aşa cum erà dreptul şi obiceiul, şi-l roagă să-i dea un alt Domn. Împăratul numeşte şi învesteşte, ca Domn, «pe un fiu al lui Mircea», care se afla acolo. În 8 Februarie, Vlad, noul învestit, dă, din Nürenberg, călugărilor Minoriţi un privilegiu religios [8]) pentru ţara pe care el n'o stăpâneà. Şi în adevăr, pe când, în Apus, acest pretendent, orbit de patima de a domnì, nu mai ţineà în seamă nici chiar de cerinţele credinţei părinţilor săi, în ţară domneà Dan II, care, pentru restabilirea vechilor hotare, preferase să se certe nu numai cu Domnul Moldovei, ci şi cu «Craiul», protectorul său. În 30 Ianuarie, el întăreşte, din Târgovişte, Braşovenilor privilegiul, ce-l aveau dela «moşul» său, «Mircea Voievod [9]). Intervalul de opt zile dintre aceste ultime două date este prea mic, pentru presupunerea că, în acest timp, s'ar fi petrecut moartea lui Dan II, ducerea solilor şi învestirea lui Vlad. Pe lângă aceasta, Dan II nu moare în 1431, ci în 1 Iunie 1432 [10]). Faţă de această nepotrivire s'ar puteà crede că sau «solii» cu intenţie au indus în eroare pe Sigismund, sau că ei au spus un adevăr, ce a fost înţeles şi relatat greşit de Windecke. Ţinând seama de caracterul luptelor pentru domnie, putem spune că «solii», cari s'au dus la Nürenberg ca să ceară un Domn nou în locul

---

[1]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Hasdeu: *Arch. ist.*, I, 1, p. 73; Ghibănescu, I, p. 280; Al. Ştefulescu: *Doc.*, p. 15.

[2]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 583 şi 588.

[3]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 62; I. Bogdan: *Doc.*, p. 54.

[4]) Ibidem.

[5]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 32.

[6]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 749.

[7]) Windecke, Cap. 259, p. 228—229.

[8]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 749.

[9]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. p. 54 şi 57; I. Bogdan: *Doc.*, p. 32.

[10]) *Analele sârbeşti*, în *Glasnik*, LIII, p. 87.

www.dacoromanica.ro

celui «mort», în timp ce Dan II domnea, erau boieri pribegi, partizani ai răposaţilor fii ai lui Mircea. Ei, făcând parte dintr'o partidă adversă, socoteau pe Dan II ca un uzurpator. Deci, nu moştenirea acestuia o cereau ei, ci pe a ultimului Domn mort, urmaş al lui Mircea, a lui Radul II Praznaglava. Dealtfel, şi din Windecke [1]) se vede că acţiunea solilor a fost independentă de aceea a lui Vlad. Faptul acesta ne arată că ei au fost trimeşi de Aldea. Vlad însă, aflând, s'a dus în persoană pentru a împiedecà planul fratelui său: de a obţine şi consimţimântul Împăratului German pentru venirea lui la domnie. Acestea sunt «afacerile foarte grave», cari l'au făcut să se ducă la Nürenberg. Acì, fiind ajutat de Călugării Minoriţi, obţine mai mult decât dorise. Sigismund n'a mai ţinut în seamă că în Ţara-Românească domneà Dan II şi nici chiar de cererile solilor, ci, sub influenţa Călugărilor, nu numai că învesteşte pe Vlad cu mare ceremonie, dar îl şi decorează cu ordinile Sf. Ladislau şi al Balaurului (Draconorden) [2]).

După puţin timp însă, probabil în urma intervenirei Regelui Poloniei, Sigismund, schimbăcios ca în totdeauna, nu mai «trimete» ca Domn pe Vlad, ci pe Alexandru-Aldea. Într'o scrisoare, fără dată, acesta scrie Sibienilor: «Ştiţi bine că m'a trimes Domnul meu, Craiul, în Ţara-Românească, în ocina mea» [3]). N'avem nici o ştire despre luptele ce s'au dat intre Dan II şi Alexandru-Aldea. Ceeace ştim, este că Dan II, fiind învins, fuge la Turci.

CAP. IV

ALEXANDRU II ALDEA

1431—1437

ALEXANDRU II ALDEA, DOMN AL ŢERII-ROMÂNEŞTI.—VLAD DRACUL N'A DOMNIT ÎN 1432. — EXPEDIŢIA TURCILOR DIN IUNIE 1432 ÎN ŢARA-ROMÂNEASCĂ, MOLDOVA ŞI TRANSILVANIA.—ALEXANDRU II ALDEA SE DUCE LA POARTĂ DE SE ÎNCHINĂ SULTANULUI.—VLAD DRACUL ÎNCEARCĂ SĂ IA DOMNIA.—EXPEDIŢIA SULTANULUI AMURAT II DIN 1432 ÎN TRANSILVANIA.—CAVALERII TEUTONI AU FOST BĂTUŢI DE TURCI, DAR NU NIMICIŢI.—ALEXANDRU II ALDEA CONTINUĂ A DOMNI. — VLAD DRACUL ÎNCEARCĂ DIN NOU SĂ IA DOMNIA IN ANII 1435 ŞI 1436. — MOARTEA LUI ALEXANDRU II ALDEA.—

În 14 Iunie 1431, aflăm Domn al Ţerii-Româneşti pe Alexandru, al doilea cu acest nume [4]), Aldea. La această dată, el scrie, din Târgovişte,

[1]) Windecke, Cap. 259, p. 228 229.

[2]) Ibidem.

[3]) «Докѹ̀ѣ знаетѣ, ѥгда мѣ пѣсти господинѣ мн кдал на влашкѫ землѧ, на моѫ ѡчинѣ» (Miletič, în Sbornik, XIII, p. 49; I. Bogdan: *Doc.*, p. 43.

[4]) D. Onciul: *Din istoria Românici*, p. 264.

www.dacoromanica.ro

Braşovenilor despre un Grec, Femian, care fugise, după ce îi furase mai multe lucruri [1]).

După puţin timp însă Dan II vine cu ajutorul Turcilor spre a-l alungà, dar şi el cere ajutor dela Moldoveni. În 2 Iulie, Ladislau Apor, voievodul Transilvaniei, scrie: «Oamenii noştrii veniţi din Moldova... povestesc că Voievodul Moldovean a adunat o mare oaste şi că însuş Marele Vornic a venit cu multe trupe către Putna. Se svoneşte totuş că el are să pornească armatele sale către Ţara-Românească sau ne va atăcà pe noi» [2]). Se dau lupte; Românii ies învingători. În 6 Septemvrie, se ştià la Ragusa «că Turcii, cari intraseră în Ţara-Românească, au fost învinşi» [3]).

Alexandru II Aldea reuşeşte să-şi păstreze domnia, de oarece erà susţinut aproape de toţi boierii predecesorului şi rivalului său. In 17 Noemvrie, ca «Domn a ţoată ţara Ungrovlahiei», întăreşte mănăstirii din Deal stăpânirea peste satele: Alexenii depe Ialomiţa şi Răzvadul [4]); iar în 15 Ianuarie anul următor 1432, dăruieşte m-rii Cozia satul Goleşti [5]). La aceste date, găsim în sfaturile lui domneşti pe Albul [6]), Radul al lui Sahac [7]), Nan Pascal [8]), Iarciul [9]), Tocsaba [10]), Dragomir [11]), Stan [12]), Tatul Sârbul [13]) şi pe Stoica [14]), foşti partizani al lui Dan II.

---

[1]) I. Bogdan: *Documente*, p. 311; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 15.

[2]) „Aliqui ex nostris venerunt de Moldavia... et narrant ut Wayvoda moldaviensis summa cum multitudine congregatus est, et ipse Magnus Provisor cum suis multipplicibus versus Puttnam venit. Tamen fama viget ut versus Transalpinas suos exercitus moveret, aliqua vero ut versus nostros aggredetur" (Ac. Rom., Msse., *Copie lat.;* Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 15).

[3]) „Est novum, Teuchros aliquos, qui Vlachiam intraverunt, conflictos, esse" (Gelcich, I, p. p. 357—358).

[4]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* St. Niculescu: *Doc slavo-române*, p. 209.

[5]) Arh. Stat., *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 365 verso.

[6]) Vezi mai sus, p. 155, nota 3.

[7]) Idem, p. 140, nota 4.

[8]) Îl aflăm în sfaturile domneşti ale lui Dan II, din 10 Septemvrie (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)* şi 31 Ianuarie 1431 (Miletič, în Sbornik, XIII, p. p. 54 şi 57; I. Bogdan: *Doc.*, p. 33).

[9]) Vezi mai sus, p. 155, nota 6.

[10]) Idem, p. 155, nota 5.

[11]) Comisul lui Dan II, în 10 Noemvrie (I. Bogdan: *Doc.*, p. 22) şi 12 Decemvrie 1424 (Arh. Stat., *Condica Brâncovenească*, 266, f. 302—303 şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 128 verso).

[12]) Stolnicul lui Dan II, în 16 Septemvrie 1430 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* Hasdeu: *Arch. ist.*, I, 1, p. 73; Ghibănescu: *Surete şi izvoade*, I, p. 281; Alex. Ştefulescu: *Doc.*, p. 16). Nu ştim sigur dacă acesta este una şi aceeaş persoană cu Stan din 25 Maiu (Arh. Stat., *Cond. Episc. Buzău*, 103, f. 111) şi 10 Septemvrie 1428 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.).*

[13]) Vezi mai sus, p. 155, nota 4.

[14]) Comisul lui Dan II, în 25 Maiu şi 10 Septemvrie 1428, 16 Septemvrie 1430 şi 31 Ianuarie 1431.

www.dacoromanica.ro

La cinci zile după ultima dată, adică în 20 Ianuarie, dintr'un hrisov[1]), ar reieşi că, în acest timp, domneà Vlad Dracul. Dar, intervalul prea mic dintre aceste două date[2]) ne face să bănuim dela început că una din ele este greşită. Este imposibil ca, în patru zile, Vlad Dracul să fi putut veni şi învinge pe Alexandru-Aldea şi apoi, în a cincea zi, să dea hrisovul, din Târgovişte.

Cercetând de aproape hrisovul lui Vlad Dracul, aflăm printre boierii marturi pe «Racz Tatul»[3]) (Tatul Sârbul) şi pe «Pratya»[4]) (Prave[5])=Pârvul). Tatul Sârbul este citat însă de Alexandru-Aldea în sfaturile sale domneşti, în 15 Ianuarie 1432[6]) şi 25 Iunie 1436[7]), adică înainte şi după data hrisovului fratelui său rival. Pe lângă acestea, pe Tatul Sârbul îl aflăm, pentru prima oară, în sfatul domnesc al lui Vlad Dracul abia în 2 August 1439[8]), iar pe Pârvu în 23 August 1437[9]). Ţinând seama de aceste constatări, putem afirmà că hrisovul lui Vlad Dracul nu este dat în 1432 (6940), ci după 23 August 1437 şi mai înainte de 2 August 1439. Şi, de oarece sfatul domnesc se aseamănă foarte mult cu acelea din 1437, dar se deosebeşte de cele din anii 1439 — 1441, adăogăm, cu deplină siguranţă,că acest hrisov a fost dat în 1438, când încă nu se făcuse o schimbare mare printre sfetnici. Adevărata dată deci a fost ѧ҃ѕ҃ѱѕ (6946= 1438), dar cu timpul cifra ѕ҃(=6) dela urmă s'a şters din ce în ce mai mult, aşà că traducătorul ungur a putut citì numai ѧ҃ѕ҃ѱ (6940), în loc de ѧ҃ѕ҃ѱѕ (6946)[10]).

Dealtfel, din mai multe scrisori, fără dată, ale lui Vlad Dracul, scrise în timpul prieteniei lui Alexandru-Aldea cu Braşovenii, adică în timpul ce precedă expediţia Sultanului Amurat II în Ardeal, din 1432, se vede că, la începutul acestui an, el se aflà pribeag prin Transilvania, unde se pregăteà să ia domnia.

Pentru a izbutì mai uşor, trimete «soli» la Alexandru I, domnul Moldovei, ca să-l atragă în partea sa[11]). În urmă trimete pe un alt om al său, dar acesta este prins şi predat lui «Aldea şi lui Albul», cari cer «o mie de fiorini de aur» pentru răscumpărarea lui[12]). Din această cauză

---

[1]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 573; I. Puşcariu: *Fragmente*, IV, p. 50.
[2]) Patru zile.
[3]) Formă ungurească.
[4]) Idem.
[5]) Formă slovenească.
[6]) Arh. Stat., *Condica m-rii Cozia*, Nr. 18, f. 365 verso.
[7]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*
[8]) Arh. Stat., Secţ. ist., Part. peceţ., *Orig. slov.*
[9]) Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*
[10]) Vezi mai sus, p. 150, nota 1, un caz identic la un hrisov al lui Dan II.
[11]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 58.
[12]) Ibidem, p. 59.

www.dacoromanica.ro

porneşte o goană în contra Moldovenilor, cari treceau prin Transilvania, dar este împiedecat de Braşoveni [1]).

Ura lui Vlad Dracul în contra fratelui său erà atât de mare, în cât ordonă Braşovenilor ca să nu lase pe «nici un om să meargă peste plaiu în Ţara-Românească, nici cu negoţ, nici cu solie, nici cu altă treabă», fără ştirea lui «Ioanăş Viteazul»[2]). Ei însă nu vor să-l asculte, ci trimet chiar şi «aramă lui Aldea[3]) şi lui Albul», cutoatecă porunca «Chezarului»[4]) erà, ca «s'o ducă la haraghie»[5]).

În acest timp, Alexandru-Aldea, deşi erà sprijinit de Alexandru I, domnul Moldovei[6]), şi de Sigismund, regele Ungariei[7]), totuş nu poate domnì în linişte, de oarece Turcii iau ofensiva la Dunare. În 6 Fevruarie, Franc de Tallocz, comitele Cubinului din Banat, ordonă călăreţilor din comitatul său ca să vină, cât mai în grabă, la vadul Dunării, spre a apărà Belgradul[8]). Se dau lupte în această parte, dar, neavând succes, Turcii pornesc, pe la sfârşitul lui Mai, pe o altă cale, prin Ţara-Românească, ca să intre în Ungaria. Aldea cere ajutor dela Sigismund. Patru «steaguri de Moldoveni» îi vin în ajutor din «porunca Craiului»[9]). În acelaş timp se pregăteşte şi el pentru apărare. Deaceea cere dela Braşoveni «arcuri», «săgeţi» şi «arme», precum şi un ajutor de oameni[10]). «Veniţi mai iute», le scrie, «căci Turcii sunt pe drum de Sâmbătă; şi grăbiţi-vă la drum, căci hrana vă va venì şi mai pe urmă»[11]). De oarece Braşovenii nu veneau repede, le scrie din nou: «Să ştiţi că Turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile şi vin în potriva ţerii să prade şi să jefuească; şi grăbiţi-vă cât mai iute, ziua şi noaptea, să-mi veniţi în ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie şi mai rău»[12]). De astă dată ajutorul cerut soseşte, în timp ce Turcii treceau Dunărea, pe la începutul lui Iunie[13]). Îi atacă, dar este învins şi silit să se supună.

[1]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 64; I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 59 şi 63..

[2]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 65; I. Bogdan: *Doc.*, p. 61.

[3]) Alexandru II Aldea întrebuinţa arama, cumpărată dela Braşoveni, probabil pentru bateria monetei în „haraghia", ce se afla în ţară din anul 1424, când domneà Dan II (Vezi mai sus, p. 140).

[4]) Împăratul Sigismund I.

[5]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 58.

[6]) Vezi mai sus, p. 154.

[7]) Idem, p. 158.

[8]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 575.

[9]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 50; I. Bogdan: *Doc.*, p. 42.

[10]) Ibidem.

[11]) Ibidem.

[12]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 49; I. Bogdan: *Doc.*, p. 41.

[13]) „...Circa principium mensis Iunii proxime preteriti per Danubium transierat in Vlachiam..." (Gelcich, I, p. 374).

www.dacoromanica.ro

O variantă a analelor sârbești spune: «În anul 6940 (= 1432), muri Dan Voievod, Iunie 1, luptându-se cu vitejie în contra Turcilor»[1]). De oarece însa, în acest timp, după cum am văzut, domnește Alexandru Aldea, trebue să interpretăm această știre în sensul că: «Dan Voievod» moare, în 1 Iunie 1432, luptând cu vitejie nu în contra, ci alături de Turci, cu cari atăcase pe vărul său, spre a reluà domnia.

În 11 Iunie, oastea turcească se află la «un miliar» departe de Târgoviște, la Finta[2]). Acì, se împarte în două: o parte năvălește în Moldova iar cealaltă parte, însoțita de «Domnul Țeri-Românești»[3]), în Transilvania[4]). Turcii, cari năvălesc în Moldova, sunt bătuți în ziua de 22 a aceeaș luni și abià puțini scapă prin fugă[5]). Aceeaș soartă o au și acei cari năvălesc în Transilvania[6]), de oarece sunt învinși de Cavalerii Teutoni[7]). În 22 Iulie, Beglerbegul Anatoliei, care condusese expediționea, ajunge cu armata în dezordine la Adrianopol și cade imediat în disgrație[8]).

Alexandru II Aldea, știind că Turcii vor venì din nou, nu numai că le înlesnește retragerea, dar, în urmă, se duce în persoană la Poartă de se închină Sultanului[9]) și dă vreo 20 copii de boieri[10]) ca ostatici[11]). Printr'o scrisoare, fără dată, scrie lui Razgon Iștvan, șpanul Temișorei: «*Domnia ta știi cum m'am dus la Murat Împăratul și cum m'am jurat cu el și cum am vorbit cu el;* toate le-am dat de știre, cu frică, domniei voastre. Ce-am făcut, am făcut și m'am dus la el; toate acestea cu frică

---

[1]) Къ тогдѣ лѣто (6940=1432) оумрѣ Данъ воєвода инкнїа а̃ храброванъ доблъєстникъ на Изманати *Glasnik*, LIII, p. 87). In analele sârbești sunt doua date: 6948 (1440) și 6940 1432) (Ibidem). Am luat data 6940 1432), de oarece Dan II, rivalul lui Radul II Praznaglava, este citat de Sigismund în două diplome ale sale, din 6 Decemvrie 1433 (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 583 și din 6 Octomvrie 1435 Ibidem, p. 595 ca «răposat condam Dan wayuodam.

[2]) „...Dicti perfidi Turci quarta feria proxima post Pentecostes in Fynta, uno miliari a Tergowista, erunt constituti..." (Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 16).

[3]) „...Dominus Vlachorum... cum gentibus suis fertur fuisse cum dicto Teucrorum exercitu..." (Gelcich, I, p. 374).

[4]) „...Deinde maior pars illius in Modua et alia in Transilvanam..." (Ibidem).

[5]) Ibidem.

[6]) Ibidem, p. 374.

[7]) Windecke, Cap. 271, p. 239.

[8]) Gelcich, I, p. 376.

[9]) Ibidem, p. 374.

[10]) „...Et furent assis assés près devant la dite galerïe la visaige contre le seigneur, environ XX gentilz hommes de Walaquie, lesquelz estoient ostages pour le dit pays de Walaquie..." (Bertrandon dela Broquière, p. 189).

[11]) Ibidem; I. Bogdan: *Doc.*, p. 49.

www.dacoromanica.ro

le-am făcut, căci mi-au luat ţara şi au început să se apuce de capul meu; *şi am dat copii boiereşti acolo*»[1]).

Ducerea şi închinarea lui Aldea către Sultan au avut loc după expediţia turcească din Iunie. «Eu dacă m'am dus la Turci», scrie el Sibienilor, «m'am dus de nevoia mea şi am facut linişte ţerii, câtă a ramas[2]), şi vouă tuturor şi mi-am scos trei mii de robi»[3]). Liberarea robilor nu puteà fi făcută decât după expediţie. În adevăr, în 31 Iulie, Ragusenii fac cunoscut Împăratului Sigismund că «Domnul Românilor» a fost la Poartă şi s'a supus Sultanului Amurat[4]).

În timp ce Alexandru II Aldea se află dus să se închine, Vlad Dracul, care era pribeag în Transilvania, scrie Braşovenilor: «Ştiţi bine că Aldea s'a dus la Turci, nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oastea turcească să vă prade, cum v'a prădat şi mai înainte [5]). Deci vă rog ca pe nişte fraţi ai mei, gătiţi-mi o sută de puşti, cu toate cele de trebuinţă, şi arcuri cu săgeţi şi scuturi, cât veţi puteà mai multe, şi daţi-mi şi oameni în ajutor, câţi puteţi, căci vreau să merg, dacă-mi va ajutà Dumnezeu, să-l alung din ţară ca să petreceţi şi voi în pace şi să se odihnească şi ceilalţi Creştini»[6]). Avea mare speranţă că va luà domnia, căci reuşise să atragă în partea sa pe câţiva din boierii fratelui său, şi anume pe Stan Spătarul[7]), Tudor[8]), Stanciul[9]), Tatul[10]), Vasile şi Ulan[11]) Dar, din nefericire pentru el, ţara erà condusă de Albul, care ia din vreme

[1]) I. Bogdan: *Doc.*, 49—50; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 213.

[2]) Ne prădată.

[3]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 50; I. Bogdan: *Doc.*, p. 43.

[4]) „... Dominus Vlachorum, prout alias corone vestre deteximus, fuit ad Portam dicti domini Omorat Teucer et se suo subiecit dominio..." (Gelcich, I, p. 374).

[5]) Aluziune la participarea lui Alexandru II Aldea la năvălirea Turcilor, din Iunie, în Transilvania.

[6]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 61; I. Bogdam: *Doc.*, p. 62.

[7]) Stan Spătarul erà unul din cei mai nestatornici boieri. Niciodată n'a stat mai mult timp lângă vreun Domn. Aşà, fusese sfetnic al lui Radul II Praznaglava în 1421 (Vezi mai sus, p. 134), al lui Dan II în 1428—1430 (Idem p. 159, nota 12) şi al lui Alexandru II Aldea, pe la începtul anului 1432 (Idem). El erà frate cu Iarciul (Vezi documentul lui Dan II din 10 Septemvrie 1428, ce se află în Arhivele Statului).

[8]) Nu-l aflăm, până acum, în nici un sfat domnesc.

[9]) Stanciul Honoi. Celălalt Stanciu, fratele lui Mircea, rămâne sfetnic credincios lui Alexandru II Aldea până la sfârşitul domniei, căci îl găsim în sfatul domnesc din 25 Iunie 1436 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*.

[10]) Comisul lui Alexandru II Aldea, în 17 Noemvrie 1431 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.*; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 211). Este deosebit de Tatul Sârbul, căci într'un document al lui Vlad Dracul, din 16 Septemvrie 1440, aflăm „Tatul vornic" şi „Tatul Sârbul" (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)*.

[11]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 51; I. Bogdan: *Doc.*, p. 44 — 45.

www.dacoromanica.ro

masurile necesare. «Va dau de ştire», scrie ironic acesta Braşovenilor, «despre Voievodul pe care l-aţi pus acì, [despre] Draculea: cui îi este drag dintre voi, să-l sărutaţi, căci mai mult n'o să-l vedeţi; am nădejde în Dumnezeu că de unde va merge nu se va mai întoarce»[1]). Nădejdea lui Albul nu s'a realizat, dar nici încercarea lui Vlad Dracul de a luà domnia n'a izbutit, căci Turcii vin iarăş asupra lor.

În adevăr, Sultanul Amurat II caută ca, chiar în acest an 1432, să răsbune nenorocirile armatelor sale. Deaceea, către sfârşitul lui Iulie, porneşte în contra Ungurilor, în timp ce două corpuri de armată stau gata la Dunăre, unul la «Dârstor» (Silistra) sub conducerea lui Feriz-beg, Azbuga, Caracea-beg şi Balaban-beg, iar altul la «Turnul»[2]).

Prevederea lui Aldea se dovedise temeinică. Dar el, deşi erà sub suzeranitatea Turcilor, totuş căutà să steà în bune relaţii cu Ungurii. Face cunoscut Braşovenilor mişcările şi forţele duşmanilor şi, mai mult de formă, îi roagă ca să fie gata spre a-i venì în ajutor, de oarece chiar «Marele Împărat, Amurat-beg», le scrie el, «se află trei zile de drum de *mine*»[3]). Prin mijlocirea lui, Domnul Moldovei se împacă cu Turcii, cari voiau să năvălească din nou în ţara sa. Pentru acest scop, se pare, au avut cei doi Domni Români întrevederea din partea de jos a Moldovei[4]). Aceasta este cu atât mai sigur, cu cât vedem că corpul dela «Dârstor» nu mai înaintează în nord; ceva mai mult, Zbigniew Oleśnicki, episcop în Polonia, scrie cardinalului Iulian în acest an, între altele, că «Voievodul Moldovei» a închinat Turcilor ţara sa[5]).

Sultanul înaintează prin Serbia, iar cele două corpuri, unite acum, trec Dunărea, în Ţara-Românească, sub conduccrea lui «Sarzi»[6]), beglerbegul «Rumeliei», şi al lui Hamza[7]), beglerbegul Anatoliei[8]). De acì caută să năvălească în Transilvania.

Alexandru-Aldea face cunoscut, din Buzău, lui Razgon Iştvan, «şpanul Temişoarei», că el însuş cu oastea sa, sau Albul, va însoţì armata turcească[9]). Şi, se pare că mai mult spre a înşela pe Unguri, pune la cale o trădare faţă de Turci. Pentru acest scop, scrie lui Razgon Iştvan

[1]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 69; I. Bogdan: *Doc.*, p. 250.

[2]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 40.

[3]) Ibidem.

[4]) I. Bogdan: *Din relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul şi cu Ungurii*, în Conv. Lit., XXXVI, p. 882 şi *Doc.*, p. 52, note.

[5]) „...Woyewoda Moldawie... univit se eciam cum Thurcis, quibus confirmavit dominia sua..." (Lewicki, II, în *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia*, Tom. XII, p. 290).

[6]) N. Iorga: *Notes et extraits*, II, p. 303.

[7]) Ibidem.

[8]) Ibidem.

[9]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 49–52; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 214.

www.dacoromanica.ro

să trimeată pe Cealapie[1]) cu oastea, făgăduind că, atunci când oştile se vor află faţă în faţă, va face aşà, ca jumătate din oastea turcească să treacă la el [2]) şi să-i predea pe «Begul Rumeliei şi pe Begul Hamza» [3]). Nu s'a întâmplat nimic, aşà că cei doi Beglerbegi, neîmpiedecaţi de nimeni şi însoţiţi de Aldea, trec munţii şi, după ce se întâlnesc cu Sultanul, care trecuse Dunărea pela Belgrad, atacă împreună Braşovul[4]), pe la 10 August (circa festum S. Laurentii)[5]).

În timpul acestei expediţii, Amurat II atacă pe Cavalerii Teutoni şi îi învinge prin ajutorul Domnului Ţerii-Româneşti.

Windecke scrie că «Domnul Ţerii-Româneşti», care a contribuit mult la înfrângerea Cavalerilor Teutoni, a fost Vlad Dracul, cel învestit, ca Domn, de Împăratul Sigismund, la Nürenberg[6]). Această afirmare însă nu poate fi admisă, de oarece atunci domneà Alexandru II Aldea, din ale cărui scrisori, citate mai sus[7]), se vede că el a însoţit pe Turci.

Pesty scrie greşit că, în 1432, s'a distrus cu totul «colonia Cavalerilor Teutoni din Banat»[8]). Bătuţi au fost Cavalerii Teutoni, dar nu şi nimiciţi, de oarece îi aflăm acì în 23 Iulie 1434[9]) şi în 8 Martie 1435[10]) sub conducerea lui «Nicolao de Radnicz crucifero Ordinis Pruthenorum, Zewriniensis Banis»[11]).

Cutoatecă Nicolae de Radewitz, magistrul Cavalerilor Teutoni, se întitulează «Ban al Severinulu» încă din 1430[12]), totuş stăpânirea peste posesiunea dată nu i-a fost întărită de Sigismund, decât după expediţia Sultanului din 1432. În diplomele regeşti din 23 Fevruarie[13]), 11 Aprilie[14]) şi 11 Iulie 1431[15]), se află scris: «honore Banatus Zewriniensis vacante». Abia în 23 Iulie 1434[16]) şi în 8 Martie 1435[17]) îl aflăm pe Nicolae de Radewitz între sfetnicii Împăratului, cu titlul de «Ban al Severinului».

---

[1]) Pretendent turc (I. Bogdan: *Doc.*, p. 52, note).

[2]) La Cealapie.

[3]) I. Bogdan: *Doc.* p. 49—50; St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 214—215.

[4]) *Quellen*, IV, p. p. 2, 11, 75 şi 181; *Analele sârbeşti*, în *Glasnik*, LIII, p. 83 şi *Spomenik*, III, p. p. 133 şi 140.

[5]) *Quellen*, IV, p. 75.

[6]) Windecke, Cap. 294, p. 249.

[7]) Vezi mai sus, p. p. 161 163.

[8]) Pesty Frigyes: *A Szörényi Bánság és Szörény Várnegye Története.* Budapest 1878, I, p. 39—40.

[9]) Fejér, X, 7, p. 540.

[10]) Ibidem, p. 619.

[11]) Ibidem, p. p. 540 şi 619.

[12]) Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 564.

[13]) Fejér, X, 7, 339; Pesty Frigyes: *Krassó*, III, p. 336—339.

[14]) Fejér, X, 7, p. 319.

[15]) Ibidem, p. 325.

[16]) Ibidem, p. 540.

[17]) Ibidem, p. 619.

www.dacoromanica.ro

Puţin timp însă după această ultimă dată, Cavalerii Teutoni părăsesc Ungaria. În Iulie 1436 nu mai găsim «Ban al Severinului» pe Magistrul lor Nicolae de Radewitz, ci pe Franc de Tallocz[1]), pe care îl aflăm în această demnitate şi în 11 Noemvrie 1437[2]).

În toamna anului 1432, făcându-se pace[3]), Turcii se retrag. În Noemvrie, eră linişte[4]).

Ţara-Românească se bucură şi ea de foloasele păcii încheiate. Alexandru II Aldea, fiind susţinut de Turci şi de Moldoveni, continuă să domnească. În 9 Fevruarie anul următor 1433, adaogă mănăstirii «din sfântul munte Zugraful» un venit anual de 3000 aspri, spre «veşnica pomenire a sânt răposatului părinte» al său, «Mircea Voievod, şi să pomenească, în sfântele dumnezeeştile taine, numele» său «Alexandru Voievod»[5]); şi, în 15 Martie, scuteşte m-rea Bolintinul de vinăriciu [6]).

În acest timp însă el nu mai stă în relaţii bune cu Ungurii. Braşovenii îl acuzau ca autor al nenorocirilor lor[7]); şi, ca răsbunare, primesc în oraşul lor pe toţi «oamenii», cari fugeau dela el[8]), şi dau ospitalitate lui Vlad Dracul [9]), «vrăjmaşul» lui [10]). Regele nu mai are încredere în el. În 24 Fevruarie, Sigismund porunceşte locuitorilor din Cluj şi Bistriţa să păzească toate trecătorile munţilor «a pertinenciis scilicet terre Fogaras usque districtum Hatzaack existentibus», pentru ca Turcii să nu mai poată intrà în Transilvania, «ca în anul precedent»[11]). Nu-l mai socoteà ca fiu legitim, ci ca «fiu de suflet»[12]) şi deci ca un uzurpator. Aldea caută să câştige din nou protecţia perdută. Se pare că pentru aceasta trimete el pe «boierul» său, Petru Man[13]), în Ungaria[14]), dar nu izbuteşte. Situaţia lui

---

[1]) Fejér, X, 8, p. 657; Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 608.

[2]) Pesty Frigyes: *Kyrassó*, III, p. 363.

[3]) Hammer: *Geschichte des osmanischen Reiches*, I, p. 445.

[4]) Gelcich, I, p. 378.

[5]) St. Nicolaescu: *Comunicări*, în Conv. Lit., XXXVI, p. 959, şi *Două preţioasc hrisoave dela Alexandru-Aldea, fiul lui Mircea-cel-Bătrân*, în Revista din Iaşi, Anul I, Nr. 5, p. 272—273.

[6]) N. Iorga: *Operele lui Constantin Cantacuzino*, p. 23; I. Brezoianul: *Vechile instituţiuni ale României*, Bucureşti 1882, p. 234.

[7]) Miletič, în Sbornik, XIII, p, 51; I. Bogdan: *Doc.*, p. 44.

[8]) Ibidem.

[9]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 47.

[10]) Miletic, în Sbornik, XIII, p. 49; I. Bogdan: *Doc.*, 47.

[11]) Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 17—18.

[12]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 47.

[13]) Pe Petru Man îl aflăm pentru prima oară în 17 Iulie 1425, când lasă moştenire m-rii Cozia întreaga sa avere (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 219).

[14]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 50; I. Bogdan: *Doc.*, p. 48.

www.dacoromanica.ro

eră critică. Credinciosul său aliat, Alexandru-cel-Bun, domnul Moldovei, murise pe la începutul anului[1]).

Se nasc certuri între fiii acestuia din urmă. Prin Mai[2]), Ştefan fuge în Ţara-Românească[3]), de unde, fiind ajutat de Alexandru II Aldea şi de Turci[4]), se întoarce pe la sfârşitul toamnei şi, alungând pe fratele său, Ilie[5]), ia domnia[6]).

În primăvara următoare, Turcii reiau ofensiva în contra Ungurilor. În Aprilie trec Dunărea în Ţara-Românească[7]). Aflând aceasta, Mihail Iacciu, comitele Secuilor, porunceşte, la 1 Mai, Braşovenilor să ia măsuri pentru a nu fi înşelaţi de «necredincioşii» Români[8]). Cu toată paza, Turcii trec munţii. Braşovul este atăcat[9]) şi Ţara Bârsei pustiită[10]). Mulţi locuitori sunt duşi în robie[11]). În 7 Aprilie anul următor 1435, Sigismund scuteşte pe Braşoveni de «subsidiul impus la conciliul din Basel»[12]), şi în 10 Aprilie porunceşte a se da lemne locuitorilor din Ţara Bârsei, spre a-şi reconstruì casele distruse[13]).

În acest timp, pe Vlad Dracul îl aflăm pribeag prin Transilvania[14])

---

[1]) D. Onciul: *Datele Cronicelor moldoveneşti asupra anilor de domnie ai lui Alexandru-cel-Bun*, în Analele Academiei Române, Tom. XXVII, Bucureşti 1905, p. 219.

[2]) In Iunie 1433, Ilie domnea singur (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. 840—842).

[3]) *Cronicile României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, ed. II a lui M. Kogălniceanu, Tom. I, p. 141—142.

[4]) Dlugosz, I, Lib. XI, col. 640.

[5]) Ibidem.

[6]) In Decemvrie 1433, Ştefan eră Domn (Hurmuzaki: *Doc.*, I, 2, p. p. 842—848.

[7]) „...Sevissimi Turci in partibus Transalpinis forent constituti..." (Ac. Rom., Msse., *Copiè latinească;* Szabó Károly, I, p. 128; Hurmuzaki: *Doc.*, I 2, p. 589 şi XV, 1, p. 20. unde se află greşit „anno etc., XXXIII" (1433).

[8]) „...Vestras petimus amicicias presentibus, quatenus siti constantes et vigiles, ne per eosdem nephandissimos Walahos decipimini..." (Ibidem).

[9]) Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. p. 20—21.

[10]) Ibidem, p. 21.

[11]) Ibidem.

[12]) Ibidem.

[13]) Ibidem.

[14]) După un hrisov al lui Vlad Dracul, citat cu data: „23 August 6941 (=1433)", ar urma că, între lunile Martie şi August 1433, s'ar fi dat lupte între Alexandru II Aldea şi Vlad Dracul, din cari, acesta din urmă ar fi ieşit învingător. Hrisovul este citat din Condica m-rii Mihai Vodă (I. Brezoianul: *Vechile instituţiuni ale României*, p. 234). Azi însă nu se ştie unde este condica, aşà că, neputându-se face o cercetare mai amănunţită, dată hrisovului citat nu prezintă garanţii pentru a stabilì adevărul. E mult mai probabil că tradu-

www.dacoromanica.ro

În ziua de 6 Octomvrie 1433, vine la el «un om dela Domnul» său «Chezarul» şi îi aduce o «veste bună»[1]). A doua zi, din «Merghindeal», unde se află, anunţă Braşovenilor toate acestea[2]). Caută să atragă câţi mai mulţi boieri în partea sa. Între alţii, ia drumul pribegiei şi Antonie, pe care îl face îndată Cămărăşul său[3]). Aldea stărue pe lângă fostul său partizan să se întoarcă în ţară[4]), dar nu reuşeşte.

Anul 1435 păreà sfârşitul pribegiei lui Vlad Dracul. Moartea erà pe cale a-i da ajutorul după care umblà de mult timp. În Iunie, din Sighişoara, Vlad scrie Braşovenilor: «Iată să ştiţi că au venit oameni din Ţara-Românească şi mi-au spus că Aldea a murit, sau, dacă n'a murit [încă], a sosit rău şi are să moară. Deaceea vă rog ca pe nişte fraţi şi buni prieteni ai mei, daţi-mi şi voi ajutor şi veniţi cu mine; am să vă las sus la margine, iar eu voiu merge cu gloata mea împotriva lor. De mi se va întâmplà vreo nevoe, mă voiu întoarce la voi, iar de-mi và ajutà Dumnezeu, precum am nădejde, căci n'are cine să'mi steà împotrivă, voi să veniţi pe de-a gata. Şi Şăghişorenii merg cu mine»[5]). Circulà cu tărie svonul că, murind «Aldea», «boierii au ales cu şiretenie pe un altul ca Domn»[6]). Braşovenii se temeau că noul ales este vreunul din cei doi fii ai lui Dan II[7]). In 1 Iulie[8]) însă, Mihail Iacciu, comitele Secuilor, le scrie să nu se teamă, «pentrucă, afară de Dumnezeu», adaoge el, «Domnul nostru nu-şi părăseşte Regatul, şi nici noi pentru îndurarea Domnului nostru, Împăratul, nu vom fi neveghetori faţă de acele hotare, ci, ca un bun păstor, vom urmà faţă de d-voastră o îngrijire bună şi veghetoare păzindu-vă». Ştirile, în mare parte erau exagerate. Alexandru II Àldea a fost

---

cătorul sau copistul a citit greşit anul şi că data adevărată este: „23 August 6945 (=1437)" când în adevăr Vlad Dracul a dat un hrisov. (Arh. Stat., Secţ. ist.).

[1]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 65.

[2]) Ibidem.

[3]) Ibidem, p. 56.

[4]) Ibidem, p. 47; Miletič, în Sbornik, XIII, p. 51.

[5]) Miletič, în Sbornik, XIII, p. 63; I. Bogdan: *Doc.*, p. 57.

[6]) „...Alda wayvoda Transalpinensis suos clauserit dies extremos et quod in successionem unum alium in wayvodam modo ficticinio elegissent..." (Ac. Rom., Msse.; *Copie latinească;* St. Nicolaescu: *Doc., slavo-române*, p. 309; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 21—22).

[7]) Ibidem.

[8]) Documentul este datat: „Scriptum Bystricie, feria sexta in festo beati regis Ladislai, anno Domini MCCCCXXXV". „Festum beati regis Ladislai" se serba în 27 Iunie (Mas Latrie, col. 766). În anul 1435, cade Luni 27 Iunie, aşà că „feria sexta in festo beati regis Ladislai" a fost Vineri 1 Iulie. In Hurmuzaki: *Doc*,. XV, 1, p. 21, documentul se află trecut greşit sub data „29 Iulie 1435", iar la St. Nicolaescu: *Doc. slavo-române*, p. 309, sub data, 21 Iunie 1435; deasemenea şi data „27 Iunie 1435" ce i-a dat-o Al. Lăpădatu, în *O nouă publicaţie de documente slavo-române*, în Conv. Lit., XL, p. 1067, nu poate fi admisă, căci *in* ţine locul lui *post*.

www.dacoromanica.ro

numai greu bolnav. După puţin timp se însănătoşează şi continuă a domni chiar şi în anul următor.

În 25 Iunie 1436, «Alexandru Voievod»,« de sine stăpânitor a toată ţara Ungrovlahiei», întăreşte, din Târgovişte, m-rii Cozia stăpânire peste toate satele, ţiganii, bălţile, morile şi vama dela Genune, dăruite «acestei sfinte mănăstiri» de «răposatul Mircea Voievod»[1]).

Cât priveşte pe Vlad Dracul, se constată că el n'a putut să ia domnia, de oarece Turcii nu numai că dau ajutor lui Aldea, ca să-i respingă atacul, dar chiar, în Septemvrie 1435[2]), pustiesc o mare parte din Ungaria[3]).

În 16 Iulie 1436, erà pribeag în Făgăraş, de unde asigură pe Braşoveni de prietenia lui[4]). Ungurii se pregătesc să-i dea ajutor. În 31 August, Episcopul George, Mihail Iacciu, comitele Secuilor, şi Lorandus, vicevoievodul Transilvaniei, scriu Braşovenilor, ca, Duminecă 2 Septemvrie, să trimeată un judecător şi câţiva bătrâni, pentru a luà hotărîrea definitivă asupra trupelor ce ei vor trebuì să deà spre ajutorarea lui «Vlad, voievodul Ţerii-Româneşti»[5]).

Imediat Vlad pleacă către Ţara-Românească. In 5 Septemvrie, se află în lagăr în câmpul Roia[6]). Sperà că acum và luà domnia, căci mulţi boieri —între cari putem citâ pe Nan[7]), Stanciul fratele lui Mircea[8]), Nan Pascal[9])

---

[1]) Arh. Stat., Secţ., ist., *Orig. slov.* Hrisovul această are datâ ѿ ѕ҃. ѵѧѣ ѯ҃ѱѧ ѕ҃ѱѧ. Dar indictionul anului, ѯ҃ѱѧ nu este ѕ҃ ci ѧ҃. Scriitorul acestui hrisov, Calciu, nu ştià să-l calculeze, după cum rezultă din faptul că şi într'un hrisov din 17 Noemvrie 6940 scrie greşit indictionul 11 în loc de 10 (Arh. Stat., Secţ. ist, *Orig. slov.;* St. Nicolaescu: *Doc., slavo-române*, p. 211). Dealtfel calculul greşit al indictionului îl aflăm şi la alţi scriitori din sec. XV (I. Bogdan: *Doc.*, p. p. 13 nota 4, 17 nota 1 şi 73 nota 4.

[2]) N. Iorga: *Acte şi fragmente*, III, p. 83.

[3]) Ibidem.

[4]) I. Bogdan: *Doc.*, p. 312; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 22.

[5]) „...Ut, finali conclusione, super levacionem presentis exercitus e vestri medio pro succursu domini Wlaad Wayvode parcium Transalpinarum fiendam..." (Ac. Rom., Msse., *Copie latinească*; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 24).

[6]) Ac. Rom., Msse., *Copie latinească;* I. Bogdan: *Doc.*, p. 312; Hurmuzaki: *Doc.*, XV, 1, p. 23.

[7]) Fost partizan al lui Radul II Praznaglava, în ale cărui sfaturi domneşti. îl găsim în 17 Maiu (Miletiè, în Sbornik, XIII, p. 52; I. Bogdan: *Doc.*, p. 9), 1 (Arh. Stat., *Cond. Brâncovenească*, 266, f. 349 verso-350 şi *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 250 verso) şi 19 Iunie 1421 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.)* şi Alexandru II Aldea, în al cărui sfat domnesc îl aflăm în 15 Ianuarie 1432 (Arh. Stat., *Condica m-rii Cozia*, 18, f. 365 verso).

[8]) Îl aflăm în sfatul domnesc al lui Alexandru II Aldea în 25 Iunie 1436 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig slov.).* Se pare că el este aceeaş persoană cu Stanciul, care ocupă tot al treilea loc în sfaturile domneşti din 17 Noemvrie 1431 (Arh. Stat., Secţ. ist., *Orig. slov.;* St. Nicolaescu: *Doc., slavo-române*, p. 209) şi 15 Ianuarie 1432.

[9]) Idem, în 17 Noemvrie 1431 şi 25 Iunie 1436.

www.dacoromanica.ro

şi Radul al lui Borcea[1])—se «revoltaseră»[2]) în contra lui Aldea. Din nenorocire pentru el, Turcii erau mai puternici decât Ungurii. În 17 Noemvrie, Ioan de Ragusa, trimes la Constantinopol cu o delegaţie a conciliului din Basel, scrie: că, cu puţine săptămâni mai înainte (paucis elapsis septimanis), Turcii au făcut o expediţie în Ţara-Românească (contra Maiorem-Walachiam), care se revoltase. Mulţime de robi (innumerabilem populi multitudinem) fuseseră luaţi în robie şi erau vânduţi sau chinuiţi[3]).

Alexandru II Aldea, ajutat de Turci, reuşeşte astfel să respingă atacul lui Vlad Dracul şi al Ungurilor. Dar, după puţin timp, el moare, fără să lase vreun urmaş.

(Va urma).

---

[1]) Idem, în 25 Iunie 1436. Tatăl lui Radul Borcea, fusese prim sfetnic al lui Dan II lângă care îl aflăm în 23 Octomvrie 1422, 28 Fevruarie, 10 Noemvrie şi 12 Decemvrie 1424, 24 Martie 1426, şi 31 Ianuarie 1431.

[2]) Pe toţi aceşti boieri îi aflăm în anul următor 1437 în sfaturile domneşti ale lui Vlad Dracul.

[3]) N. Iorga: *Acte şi fragmente,* III, p. p. 82—83.

www.dacoromanica.ro

ISTORICUL

ÎNFIINŢĂRII ŞOSELEI ŞI GRĂDINEI KISSELEFF DIN BUCUREŞTI

SUMARIU

I. ALEIA BĂNEASA. II. IMPĂMÂNTENIREA ROMÂNEASCĂ, ACORDATĂ DE OBŞTEASCA ADUNARE A VALAHIEI, CONTELUI PAUL D. KISSELEFF ŞI URMĂRILE EI. III. MONUMENTUL CONTELUI KISSELEF. IV. CREAREA ŞOSELEI ŞI GRĂDINEI KISSELEFF.

I.

Aleia Băneasa.

In partea despre nord a capitalei României, în marginea Bucureştilor, se află o grădină străbătută de o şosea lată şi dreaptă, mărginită la dreapta şi stânga de două rânduri de tei groşi şi stufoşi, care e locul cel mai de frecuentat de către preumblătorii Capitalii, atât de cei din elita socială, de cei cu dare de mână, cât şi de cei cu punga mică dar cu pofta mare; acea grădină se numeşte *Şoseaua Kisseleff*, iar mai scurt *Şoseaua*.

O persoană cu o poziţie înnaltă m'a rugat într'o zi să-i dau câtevà notiţe privitoare la trecutul acestei frumoase grădine, la care aleargă toată lumea: în timpul verei, ca să respire puţină răcoare şi niţel aer mai curat, iar în restul anului ca să-şi plimbe luxul sau aparenţa de lux; dar n'am putut să-i dau nici un fel de informaţie precisă, că n'am avut de unde să culeg acele notiţe, negăsind aproape nimic tipărit. Am consultat Enciclopedia română tipărită sub direcţia d-lui *Diaconovici;* am recurs la *„Istoria Bucureştilor"* scrisă de *D. Berindei*, şi publicată în „Revista Română" din anul 1860; am alergat şi la luminele Maiorului D. Papazoglu coprinse în *Istoria Bucureştilor* redactată de dânsul; dar, spre cea mai desperată surpriză a mea, n'am găsit nimic. Am recurs în cele din urmă la marele şi voluminosul op al reposatului *G. Ionnescu Gion* intitulat *istoria Bucureştilor*, care conţine peste 800 de pagini, dar am dobândit tot acelaş rezultat negativ.

Am găsit în valoroasa operă a răposatului scriitor multă istorie, multă topografie, multe biografii, multe legende şi prea multe anec-

www.dacoromanica.ro

dote privitoare la persoanele, instituțiunile, bisericele, mahalele și așezămintele aflate în cuprinsul Capitalei României, unele chiar streine istoricului unui orașiu; dar în ceeace privește descrierea și fazele prin care a trecut cea mai frumoasă din podoabele acestui oraș, n'am găsit nimic alt decât numai o pomenire în treacăt, fără nici o descriere, nici măcar banală, deși acest loc de distracție al Bucureștenilor poartă un nume istoric și a trecut prin un mare număr de faze istorice și de preschimbări topografice și decorative dela crearea sa și până azi, și deși el constitue una din rarele frumusețI ale acestui oraș cam sărac în frumusețI împodobitoare.

Văzând că cu *Istoricii Bucureștilor* nu pot s'o scot la cale spre a eși din încurcutură, am recurs din nou, după vechiul meu obiceiu, iarăș la dascălii mei cei a tot știitori, tot la sfătoșii mei povățuitori, cari nu m'au dat de rușină nici odată, tot la cărțile din biblioteca mea care m'a învățat în totdeauna lucruri bune și folositoare, care nu mint nici odată, dacă știe omul să le consulte cu oarecare pricepere, cărți în care se găsește aproape tot ce s'a scris despre România, și, prin consultarea lor, am aflat multe și am putut să-mi fac o idee despre materia ce mă preocupă.

După aceea am făcut apel încă și la actele aflate în Arhiva Statului, și la dosarele ce se găseau până mai acum șeapte ani la Ministerul Lucrărilor Publice, și la cele ce se găsesc în Ministerul Domeniilor, și am adunat un număr bunicel de notițe privitoare la șoseaua Kisseleff. Nemulțumit fiind cu ceeace am găsit, m'am adresat și d-lui Knechtel, șeful grădinelor publice din Capitală, care mi-a împrumutat iarăși multe și prețioase notițe privitoare mai ales la grădinarul creator al acestui parc minunat, și, după ce am consultat tot ce am adunat, în decurs de peste două săptămâni, și le-am clasificat cu răbdare, stăruință și multă atențiune, am reușit să dobândesc oarecare informațiuni, care să servească ca bază fundamentală a istoriei celui mai frumos și mai frecuentat loc de petrecere din Capitală.

De îndată ce am dat notițele culese aceluia ce mi le-a cerut, am crezut că nu voiu face rău dacă voiu așterne și pe hârtie toate câte am cules, dându-le forma unei povestiri istorice, spre a le împărtăși, prin organul revistei ce aveți în mână, doritorilor d'a află multe, aceea ce am putut descoperi, cu intențiunea d'a îndemnà și pe alții care știu mai mult decât mine, să pue mâna pe condeiu, să scrie tot ce știe, să îndrepteze afirmările greșite ce fac și să completeze lipsurile, căci numai astfel se poate dobândì istoricul vreunui fapt, eveniment sau localitate, mai ales în țară la noi, unde oamenii nu sunt deprinși să scrie și să povestească tot ce știu.

Istoricul ce veți citì mai la vale, este privitor, nu numai la fazele prin care a trecut înființarea, completarea și înfrumusețarea acestei grădini, ci mai mult și mai ales la numele ce poartă, și mai puțin la amănuntele desvoltării și îmbunătățirei sale.

II.

Bucureștii pe la anul 1830 aveà multe grădini particulare și nici o grădină publică. Fiecare casă de boer și de negustor cu dare

www.dacoromanica.ro

de mână, aveà, în dosul casei sale, câte o gradină mare, spațioasă, umbroasă și răcoroasă, plină cu copaci stufoși și cu flori mirositoare. Unele din ele erau deschise publicului care n'aveà parte să se bucure d'asemenea locuri de desfătare acasă la el și căruia erà îngăduit de către boierul proprietar, să se folosească de umbra lor cea răcorasă, în decurs de câteva ori pe zi. Astfel erà Grădina cu cai, grădina Giafer, grădina Procopoaei, grădina lui Scufa, grădina Cotrocenilor, grădina Castrișoaei, grădina Cișmelei Brâncoveanului, grădina Florească, grădina Herăstraului, grădina dela Baneasa, grădina Braslei, grădina cu dulapul lui Zane și altele. Intr'asemenea grădini, care erau deschise publicului dela Florii până la Vinerea mare, erà îngăduit publicului să vie să se plimbe în timpul zilei, să aducă mâncare și băutură cu sine, în zimbiluri de papură împletită și în ploști de lemn purtate de servitori, să aștearnă velințe pe iarbă verde, să întinză fețe de masă pe velințe și să mănânce pe iarbă verde, în cântece voioase eșite din strunele lăutarilor sau din vocele răsunătoare ale meseșnilor, și, după mâncare, să se întoarne acasă pe seară și pe răcoare, voioși și cu sufletele mulțumite că au petrecut o zi bună.

Boerii la rândul lor petreceau tot astfel, unul în grădina altuia, când împrejurările îi sileau să steà în București și să nu se ducă pe la moșiile lor, ale căror conace erau înconjurate cu câte un adevărat raiu pământesc. Oamenii din popor, deși săraci, nu erau, însă lipsiți, cum sunt astăzi, d'asemenea paradisuri. Fiecare casă, orcât de săracă ar fi fost, erà înconjurată macar de câțivà copaci roditori și aveà în fața casei câte o grădiniță semănată cu felurite brazde presărate cu fel de fel de flori cu mii de culori și de mirosuri.

Imprejurimele Bucureștilor erà un brîu lat care înconjurà capitala cu o cingătoare de grădini, adevărate păduri, și cu vii ce produceau niște struguri d'o dulceață rară și un vin delicios. Dealul Spirei, dealul Jilavei, dealul Filaretului, dealul lui Șerban Vodă, dealul Văcărești lor, dealul Dudești lor, dealul Vitanului și al Cioplei, viile din capul podului Sf. Ștefan, viile dela Mărcuța, viile dela Ziduri, grădina Iliad, viile dela Plumbuita, grădina lui Vodă Ghica dela Teiu, grădina Florească, grădina și viile dela Herasca, grădina Băneasa, grădina Turloaei, grădina Brancoveanului, grădina Cotrocenilor și cevà mai departe grădina Oteteleșeanului dela Măgurele.

Unele dintr'aceste grădini, atât din interiorul Bucureștilor, cât și din afară, din împrejurimile lui, serveau mai numai pentru desfătarea poporului, atât ca grădini cu dulapuri în timpul sărbătorilor paștelor, spre pildă Livedea cu duzii, Zane, Gealep, Breslea, Pipera; altele, ca locuri bune pentru scăldat, cum erau Teiul, Floreasca, Grădina cu cai, Morile Vladichi și Procopoaia; altele ca locuri cu apă vestită prin răceala și bunătatea lor, ca grădina lui Scufa, grădina Cotrocenilor, fântâna Brâncoveanului, fântâna dela Filaret și fântânele dela Herăstrău, și altele ca vii cu struguri buni, în care se frigeau cârnați renumiți, ca viile dela Filaret, viile dela Mărcuța și viile de lângă Iliad. In asemenea localități petreceau oamenii din popor cât dură primăvara, vara și toamna, că pe atunci nu erà obiceiul să plece lumea din București, ca să găsească răcoare aiurea, ci petreceà tot timpul călduros al lui Cerișar, Cuptor și Agustru, în oraș la

www.dacoromanica.ro

umbra cea răcoroasă a grădinelor. Când li se urà în Capitală, Bucureştenii cei mai cu dare de mână, arvuneau o căruţă de *Herească* adica căruţă de birje cu covîltir rotund, pentru două trei zile, şi se duceau la mânăstirile cu părinţi sau maici dela Cernica, Pasărea, Căldăruşani, Ţigăneşti sau Ciorogârla, cu nevastă, copii şi întreaga familie, ca să mănânce peşte proaspăt, gătit gustos şi servit de părinţi şi de maici, şi să doarmă pe paturi mari şi late d'a curmezişul unul lângă altul, în arhondăriile monastirelor, în decurs cu trei zile, pe cheltuiala monastirei, precum prescria regulamentul chinovielor de pe atunci.

Pe atunci în loc de orice grădină publică în Capitală erà numai dealul Mitropoliei, umbrit de patru rânduri de pomi înnalţi (plopi), dar lipsit de flori, şi chiar de umbră; el erà vizitat mai numai de locuitorii megiaşi, fiind compus numai, precum e şi azi, de două coline lungi dar strimte, traversate de o şosea ce duce în interiorul monastirei. Acolo cântà câte-odată meterhaneaoa domnească mai înainte de 1830 şi muzica stabului domnesc dela înfiinţarea armatei încoà până pe la 1852, când s'a deschis grădina Cişmigiului.

Grădinile proprii ale boerilor erau nişte adevărate parcuri; spre pildă grădina Brâncoveanului, aceea a lui Mihalache Ghica, aceea a lui Scarlat Ghica ce erà despărţită de cealaltă numai cu cursul Dâmboviţei, aceea a Domniţei Nastasia idem, aceea a lui Teodor Văcărescu Furtună, aceea a Filipescului, aceia a Florescului, aceea a lui Ghica Căciulă mare, aceea a Muruzeştilor, aceea a Baleanului, aceea a lui Dinicu Golescu, aceea a lui Costache Cantacuzino precum şi a lui Iordache Filipescu. Mai erà încă aceia a lui Vodă Grigorie Ghica dela Teiu, a banului Dumitrache Bibescu de sub Mitropolie, a lui Barbu Ştirbei, a lui Iordache Filipescu, a lui Ghica Barbă Roşie, a Belului, a Păduroaei împreună cu altele, a lui Barbu Catargi, a lui Iancu Manu şi multe altele, nişte adevărate podoabe de verdeaţă; aceste podoabe fireşti făceau pe proprietarii lor să uite existenţa băilor din străinătate la care se duc acum. In asemenea grădini, se duceau boerii din când în când, ca să se întâlnească şi să se consfătuiască. Pentru consfătuiri politice obicinuiau să se strângă la grădina lui Scufa, care de câtvà timp devenise aproape publică, fiind dată în întreprindere privată. Pentru aer rece şi curat Bucureştenii se duceau la pădurea dela Băneasa, care fusese de curând curăţită de mărăcini, aranjată oarecum într'un mod mai sistematic ca altele şi transformată într'un mic parc. Dar atâtea locuri de petrecere publică nu erau destule; acestea nu erau grădini, care să aparţie statului sau oraşului, şi la care să poată venì cine va vreà fără a fi obligat să ceară voie stăpânilor lor sau să consume cevà, ci erau proprietăţi particulare.

Generalul Kisseleff, deplin împuternicitul prezident al Divanurilor Principatelor române, orânduit fiind de Rusia la începutul anuului 1830 să ocârmuiască cele două Principate, băgâ de seamă această lipsă prejudiciabilă higienei şi esteticei oraşului, şi, fiind om de gust şi excelent administrator, se hotărî să umple acest gol şi să înzestreze capitala Ţărei Româneşti cu trei grădini deodată, ceeace nu erà prea mult pentru un oraş ca Bucureştii, care pe atunci, întocmai ca şi acum, erà îndestul de întins şi prea mare pentru populaţiunea sa.

www.dacoromanica.ro

Pentru a aduce la îndeplinire lăudabila sa hotărîre, propuse și reuși să introducă în Regulamentul Organic, care se discuta pe la finele anului 1830 și pe la începutul anului 1831, în partea privitoare la *starea sănătății și la înfrumusețarea și paza bunei orînduieli în politia București* la Capitolul I, Secția V-a, relativă la *înfrumusețarea orașului*, Art. 34 care zice: „*Să se facă trei piețe obștești pentru preumblarea publicului, și anume:* 1. *Pe podul Mogoșoaei, cumpărându-se locul cel din dreptul hanului lui Filaret, al d-lui Hatman Dimitrie Ghica, și acela al Principesei Trubețcoi, ce este alăturea cu al hatmanului, ca să se facă din amândouă unul;* 2. *La* **capul podului Mogoșoaei** *în locul unde a fost grădina chioșcului lui Mavrogheni;* 3. *Din dosul Mitropoliei în livedea lui Filaret. Dar fiindcă urmează a se face întârziere la cumpăratul locului celui arătat la paragraful I-iu, îndată după scurgerea mocirlelor, să se pue două plimbări, cu sădirea copacilor și celelalte trebuincioase; și fiindcă deocamdată nu prisosesc bani,* **să se hotărască în anii dintâiu pentru** *închipuirea plimbărei dela* **Cișmeaoa lui Mavrogheni** *și cea dela* **Filaret** *lei 5.000 pe an, adică câte 2.500 pentru fiecare, ca să facă începere de sădiri și celelalte trebuincioase ale închipuirei numitelor piețe*[1]).

Dintr'aceste piețe, pe cea citată la § 1, pe care a fost hanul lui Filaret și pe cele două locuri învecinate cu el citate mai sus, s'a construit între anii 1847 și 1851 *Teatru național* și s'a făcut piața cea din fața sa, care împreună fac podoaba cea mai impunătoare a *Căii Victoria;* pe cea d'a treia proectată a se face pe locul livedei lui Filaret s'a făcut numai o alee cu șosea de pietrișu și două rânduri de copaci laterali, care a existat așà cum s'a croit la început, până în anul 1905, când s'a transformat, împreună cu toate împrejurimele și dealurile vecine, în frumosul parc al Expoziției generale din anul 1906, care, după închiderea expoziției, a primit numele de parcul Carol I. Odată cu construirea aleei, tot în anul 1830 s'a reparat și înfrumusețat artistica cișmea construită de fostul mitropolit Filaret II, în stil pur maurese, monument care, cu oarecare îngrijire ar fi putut dură și azi și care ar fi putut să fie și pentru vremea de acum o ornamentație de mare valoare a capitalei, dacă nu s'ar fi aflat în capul administrației Bucureștilor niște edili nepricepuți, care să găsească de cuviință s'o dărîme, în loc d'a cheltui câtevà mii de lei spre a o repară și a conservà pentru generațiunile viitoare un monument arhitectonic foarte frumos și de mare valoare artistică.

A treia piață e *șoseaoa* de azi; care a avut parte de mai multă îngrijire ca toate, mulțumită poziției sale priincioasă unui loc de preumblare, și foloaselor ce aduce marelui public, și mai cu seamă elitei societății, prin plăcuta și sănătoasa promenadă ce ea le procură.

III.

Această grădină, la începutul secolului trecut, a fost destinată să serve numai drept o alee cu patru rânduri de copaci, care să înceapă din capul Podului Mogoșoaei, azi Calea Victoria, să traverseze grădina numită cișmeaoa lui Mavrogheni și să se întindă până la pă-

[1]) Vezi *Regulamentul Organic* al Țărei Românești. Ediția 1847, pag. 533.

www.dacoromanica.ro

durea dela Băneasa; ea erà destinată să umbrească şoseaua croită şi aşternută cu pietrişi dintre oraş şi acea pădure proectată încă din vremea lui Grigore Vodă Ghica. Croirea şoselei, terasamentul său şi plantarea copacilor dela dreapta şi stânga sa, au început în cursul anului 1832. Ca dovadă avem raportul Marelui Vornic George Filipescu adresat deplin împuternicitului President al Divanurilor Moldovei şi Valachiei, General leitenant şi aghiotant şi a feluri de ordine cavaler Pavel Dimitrievici Kisseleff, cu data: 2 Martie anul 1833, No. 197.

Intr'acest raport se zice, între altele:

S'a săvîrşit cu cheltuiala statului, din banii hotărîţi pentru poduri, după deslegarea d-lui Deplin împuternicitul Presedent; adică: aleaoa cea mare din capul Şoselei Podului Mogoşioaei până la Băneasa, remâind cusur numai aşternerea cu nisip şi răsădirea copacilor pe delături, care şi acestea au început a se lucrà" [1].

„S'au lucrat toate cele de trebuinţă în pricina caldarîmurilor i şoselelor ce s'au săvârşit în oraşul Bucureşti, i *aleaoa cea mare din capul* podului Mogoşioaei, pentru care s'a vorbit pe larg la descrierea secţiei I-a pentru Sfatul orăşenesc, şi care proect s'a şi înfăţişeat cinstitei Obşteşti Adunări" [2].

Această dare de seamă a fost înfăţişată de Marele Vornic obicinuitei Obşteşti Adunări în şedinţa dela 21 Martie anul 1833 [3].

Dintr'această relaţie reiese, că lucrările primitive ale creării şoselei s'au proectat în anul 1830, au început a se execută în anul 1832 şi s'au terminat în primăvara anului 1833, dar s'au mărginit numai la crearea unei alee şoseluită şi înconjurată de copaci, fără a se gândì cinevà să facă grădina ce azi se află la dreapta şi la stânga sa, precum şi la vre-o înfrumuseţare din câte se află azi în fiinţă în coprinsul său.

Chiar aceste lucrări, deşì îndestul de modeste, au mers foarte încet, din cauza strâmtorării de bani în care s'a găsit, chiar dela înfiinţarea sa, sfatul orăşenesc din Bucureşti care a fost însărcinat cu executarea şi supravegherea acestor lucrări. Bucureştii întotdeauna a fost un oraş sărac, ne având, înainte de punerea în aplicare a Regulamentului organic, nişte venitúri proprii ale sale, ci fiind subordonat Eforiei podurilor dependinte de Vistieria ţării, care suportà toate cheltuelele de edilitate publică, între care facerea şi întreţinerea podurilor, întreţinerea fanarurilor care luminau stradele principale, întreţinerea tulumbelor de foc, lefile fanaragiilor, podarilor, tulumbagiilor şi chiar şi ai mădularilor sfatului orăşenesc antiregulamentar. Tot eforia podurilor încasà şi veniturile muncipale.

Regulamentul organic acordà sfatului orăşenesc oarecare venituri provenite din accizuri, chirii percepute dela locurile de măcelării, pescării, precupeţii, brutării şi zarzavagierii din piaţă, şi alte mici venituri, dar în schimb îi aruncà în spinare nişte cheltueli cu mult superioare veniturilor ce încasà, într'o vreme în care n'aveà nici po-

[1] Vezi Analele Parlamentare ale Ţărei Româneşti, Vol. III. Ses. 1832—1833. Pag. 573. Secţia I-a.

[2] Ibidem. Pag. 577. Secţia III-a.

[3] Ibidem. Pag. 72.

www.dacoromanica.ro

duri peste gârlă ca lumea, nici pavagiuri de piatră, măcar pe căile principale, nici canaluri, nici apă de băut, nici piețe de vândut cele necesare ale hranei, care să fie proprii ale sale, în fine nimic alt decât câtevà pavagii făcute din bolovani de piatră de rîu ca vai de lume, fără de trotoare, pe câtevà strade principale; câtevà strade încă pavate cu tâlpoae de lemn pe jumătate putrede; cel mult doă mii de metre canaluri tot de lemn prin apropiere de Dâmboviță, câtevà poduri tot de lemn și tot putrede, ce se mișcau ca mărgelele când treceà peste el vre-o trăsură, aruncate în voià întâmplării d'a curmezișul rîului; câtevà sute de felinărașe atârnate de câte un par de lemn adesea nebărduit, înșirate în distanțe foarte mari d'alungul stradelor principale, în care mai mult fumegà decât luminà câte o lumânare ori vre-o feștilă de seu, și încolo nimic alt decât noroae, lištavuri, gropi mocirloase, în care adesea se înnecau vite trăgătoare de greutăți, praf adânc până la glesne, murdării scârboase, cadavre de animale în putrefacție și noaptea întunerec beznă, când luna nu se milostivea să lumineze spațiul. Iată imaginea exactă a Bucureștilor din anul 1830, ba încă și a celui din 1850, care e ținut minte și de scriitorul acestor rânduri! Nu mai fac pomeneală de serviciu de curățenie, și de higena și de școli care lipseau cu totul.

Un asemenea oraș, care nu puteà să faca față cheltuelelor celor mai imperios necesare întreținerei comunei, fu însărcinat de către stat, prin dispoziținea de mai sus a Regulamentului organic, să construiască și să întreție cele trei grădini publice proectate de guvern, care costau peste un milion lei, cu veniturile sale, la care s'a adăogat numai 5.000 lei vechi pe fiecare an, plătiți cu bani din vistierie, potrivit cu prevederile Regulamentului. Această sumă abià ajungeà numai pentru plata pasnicilor plantațiilor sădite în pământ, iar nici de loc pentru desrădăcinarea copacilor din pădure, transportul și resădirea lor, precum și pentru udatul și întreținerea lor.

Văzând că nu erà cu putință ca lucrarea să meargă înainte, Obștească Adunare a mai acordat pentru executarea lucrărilor începute încă câtevà sume extraordinare, plătite în mod sporadic din paragraful drumurilor trecut în bugetul statului, dar nici acele sume nu furà îndestulătoare. Văzând că Sfatul Orășenesc n'aveà venituri din care să plătească nenumăratele sarcine impuse ei de Regulament și că lucrarea șoselei ce pe atunci purtà numirea de *Aleia Bănesei*, târâgăneà fără a se puteà terminà, Domnitorul Alexandru Ghica, care din luna Aprilie 1834 înlocuise pe Kisseleff în stăpânirea Țării Românești, a adresat Marelui Vornic Mihalache Ghica, ofișul cu No. 134 din 29 Octomvrie anul 1834, prin care-i puneà la dispoziție 10.000 lei vechi din paragraful drumurilor, spre a se cheltuì cu îmbunătățirea șoselei și a aleiului Băneasa, care lucrare să se facă de personalul technic al Sfatului Orășenesc, sub îngrijirea Directorului Vorniciei M. Cornescu.

Acești bani pe semne n'au ajuns, din cauza relei stări în care se găseà șoseaoa și a micului progres ce dobândise aleea de copaci din laturile sale, căci în anul 1836, Iulie 8, acelaș Domnitor, prin ofisul cu No. 486, a pus la dispoziținea marelui Vornic încă 20.100 lei vechi din acelaș paragraf și pentru acelaș scop, dar plătibili în doi ani.

www.dacoromanica.ro

Nici această sumă n'a fost îndestulatoare, căci în anul 1840 s'a mai slobozit din acelaş paragraf încă 29.516 lei, din care 23.100 lei pentru plantarea arborilor de pe marginea şoselei, în locul celor ce nu prinsese sau se uscase, ori fusese frînţi de reaoa voinţă a trecătorilor, iar lei 5.400 pentru lefile pasnicilor în viitor şi lei 1.016 rest din lefi neplătite pasnicilor în trecut din cauza lipsei de fonduri. Tot deodată la 9 Noemvrie anul 1840, s'a încheiat un contract cu grădinarul Iohan Iovanovici, acel ce plantase primii arbori ai şoselei în anul 1832, prin care acel grădinar se obligă a mai sădi încă 2.000 de copaci, pe aleia şoselei publice după drumul Bănesei, luaţi din pădurea moşiei Herestrău, prin care erà croită şoseaoa, care lucrare se va săvârşi tot sub controlul personalului technic al Sfatului Orăşenesc din Bucureşti, şi pentru care i se va plăti de acel sfat în diferite câştiuri lei 23.000[1]).

IV.

Pân'acì Aleia Băneasei a trecut prin prima fază a existenţei sale; într'acest timp ea s'a întins încetul cu încetul până la Băneasa şi s'a oprit în capul dumbrăvii cu acel nume, care erà proprietatea Principelui G. D. Bibescu care, în cursul domniei sale a început construirea unui mare castel care a fost zidit de roşiu şi s'a învelit dar n'a fost terminat nici până în ziua de azi.

In timpul construirei, completării şi îmbunătăţirei acestei şosele, Vodă Alexandru Ghica, văzând că şoseoa erà înconjurată în ambele sale părţi de baltacuri miasmatice, care viţiau aerul şi nu se puteau scurge, neavând pe unde, a dispus ca să se facă nişte canaluri de scurgerea a apelor, ce stagnau pe câmpii şi anume: 1. Să se facă un şanţ care, începând dela locul ce este în capul Podului Mogoşoaei, între chioşchiul Aghii Grigorie Filipescu şi între casa Deanicerului (?) Răducanu, care, mergând pe lângă streaja Podului Mogoşoaei, să apuce prin uliţa ce merge la streajea uliţei Târgovişte (azi Strada Buzeşti); de acolo tot drept înainte (pe Strada Berzei) până la gropile de nisip ce sunt în mahalaoa Podului de pământ; de acolo să treacă pe sub podul de pământ pe lângă grădina lui Procopie (Procopoaia), şi să meargă din josul morilor dela Sf. Elefterie, şi acolo să se verse în Dâmboviţa, având o lungime de 1.358 stânjeni.

2. Să se facă încă un asemenea şanţ pe partea stângă a şoselei care să fie provizoriu şi să meargă pe sub pământ până la gropile de nisip părăsite dela spatele grajdurilor poştei, dela spatele strejei Herăstrăului, care se va astupà de îndată ce se va terminà cel dintâiu.

Tot într'acelaş timp s'a hotărît canalizarea şi a altor părţi din Bucureşti, care să scape de baltace localităţile şi mai ales mahalalele vecine cu şoseaoa şi cu Podul Mogoşoaia, şi s'a dispus:

---

[1]) Vezi Dosarul cu No. 21 din anul 1840, despre ţinerea aleiului Bănesei sau Grădinei Kisseleff, aflat la serviciul grădinelor din Ministerul Domeniilor.

www.dacoromanica.ro

1. Să se facă un șanț, începând din gradina Vornicului Barbu Stirbeiu și mergând cu săpătura în josul scurgerei lacului dintr'acea grădină, prin șiantul ce este făcut până la podișca din poalele grădinei Baronului Șerban Meitani, (azi Poliția Capitalei), să treacă pe lângă lacul dela Cișmigiu, din care să se facă un șanț de scurgere până la el, să meargă înnainte spre Gorgani, să se verse în el și în lacul de sub biserica Sf. Ilie din Gorgani, și apoi toate aceste ape să se verse în Dâmbovița în apropiere de pod. Acest șanț s'a proectat a fi în lungime de 700 stânjeni.

2. Să se facă un alt șanț, care să înceapă dela podul (strada) de sub mânăstirea Mihai Vodă, să meargă pe la Sfinții Apostoli, pe la Antim, pe la Sf. Ilie din podul Calitei spre Mitropolie, printre casa răposatei Domnița Zoița Brâncoveanca și a Medelniceresei Elenca Kretulescu, și să dea în Dâmbovița, în dosul podului ce este în grădina Vornicului Alecu Ghica Barbă roșie; acest șanț va fi în lungime de 795 stânjeni.

3. Să se facă alt șanț începând dela lacurile din dosul Poștei vechi și din dreptul bisericei Icoana; să meargă pe ulița Caimata tot înainte prin mahalaoa ce este între Scaune și între Coltea, va trece printr'o ulicioară mică ce este lângă biserica Scaunelor, în ulița care merge dela Pușcărie la biserica cu Sfinții; de acolo va apucà spre pușcărie și dela pușcărie spre Herasca; de acolo va merge pe Podul Târgului d'afară până în dreptul poștei lui Vrana; de acolo va intrà în ulița ce merge spre Bălătaretu, care trece pe lângă casele Bălătaretului, va apucà ulicioara cea mică, spre mahalaoa Udricanului, pe lângă biserica cu acest nume, și va merge înnainte până ce va eșì în ulița de lângă casa Medelnicerului Ioniță Mitescu; de acolo va înnaintà la vale, pe ulița cea din naintea bisericei Popescului până ce va da în Dâmboviță; el va fi în lungime de 1.400 stânjeni.

4. Să se facă alt șanț din partea stângă a podului Beilicului, care să iasă din oraș prin mahalaoa Vlădichii, drept prin grădinile Sârbilor până la bolta canalului de sub podul lui Șerban Vodă, pe lângă biserica Broștenilor, și dă în canalul Tabacului care se varsă în Dâmboviță". Toate aceste informațiuni sunt culese din dosarul mai sus citat.

Din toate aceste canale nu s'au terminat decât cele două destinate să înlesnească scurgerea apelor din baltacele aflate pe cele două laturi ale șoselei din capul Podului Mogoșoaei, precum și cel de pe podul Târgului d'afară. Acest din urmă fu făcut întreg de piatră, din târg și până la Biserica Sfinților în dreptul căreia s'a oprit. El s'a construit în timpul domniei lui Alexandru Vodă Ghica și din ordinul său, și a rămas astfel ne terminat până în anul 1875, când a început construirea marelui colector de beton ce străbate întreaga stradă din piața Moșilor și până în piața Sf. Anton. Atâtea informații am putut culege privitoare la prima fază a construirei canalurilor din părțile locurilor sus pomenite din București, începute în epoca mai sus pomenită. Mai nainte d'a trece la a două fază a existenței grădinei, al cărui istoric ne încercăm a schița, îmi permit să cer voe indulgentului cetitor ca să spuiu câtevà cuvinte și despre trecutul îndepărtat al acestui drum mare care dela 1832 încoa începù să se termine prin aleea Bănesei.

www.dacoromanica.ro

V.

Din vremile cele mai îndepărtate, Bucureştii a fost străbătut de zece căi mari, artere principale, care au comunicat cu exteriorul, şi prin care au intrat sau au eşit călătorii, vitele, mărfurile, obiectele de hrană, de nutreţ şi de încalzit, etc. Acele cai sunt: *Drumul Ploeştilor*, numit mai târziu *drumul Bănesei; drumul Târgoviştei, drumul Piteştilor* numit şi *Podul de pământ, drumul Craiovei* numit şi *Podul Calicilor, drumul Giurgiului* numit şi *podul lui Şerban Vodă sau al Beilicului, drumul Olteniţei,* numit şi *Podul Vitanului sau al Dudeştilor, drumul Călăraşilor,* numit şi al Sf. Ştefan, drumul *Târgului d'afară,* împărţit în două, din care unul merge spre *Brăila pe la Pantelimon,* şi altul spre *Buzău pe la Şindrilita; drumul Tunarilor spre Bucov pe la Colentina,* şi *drumul Herestrăului* ce duce tot la Ploeşti şi tot prin Băneasa.

Dintre acestea toate, cel mai frecuentat erà la început acela al Târgoviştei, care comunicà cu capitala de vară a ţării, al Piteştilor, care comunicà cu Ardealul prin Rîu-Vadului sau prin Giuvala, al Calicilor care comunicà cu Craiova, al Beilicului care comunicà cu Giurgiu şi Constantinopole şi al Podului Târgului d'afară care comunicà cu Brăila, cu Buzău, cu Focşani şi cu Moldova. Drumul Ploeştilor dobândì oarecare importanţă pe la începutul secolului al XVIII-lea, după ce reşedinţa judeţului Prahova se mută dela Târşior la Ploeşti, care din sat devenì oraş, şi mai ales dela începutul secolului al XIX-lea, de când acest oraş scăpâ de robia asupritoare a Muruzeştilor şi-şi dobândì autonomia, şi de când se deschise drumul spre Braşov prin valea Prahovei, prin facerea mai practicabil al drumului printre munţi.

In timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, care a avut loc între anul 1688 şi 1714, acest drum a dobândit oarecare importanţă prin buna voinţă şi din ordinul Domnitorului, fiindcă el erà stăpânul satului Băneasa, în care mumă-sa văduva marelui ban Papa Brâncoveanu, locuià într'un mare palat clădit de fiul său în marginea drumului mare, şi la care el mergeà în toate zilele, fiind depărtate de Bucureşti prin o distanţă numai d'o oră.

Acest fiu dornic a dispus ca drumul postal prin Târgovişte să nu mai meargă prin Mogoşioaia că mai nainte, ci prin Pociovalişte, Podul Vălenilor, Ploeşti, etc., pentru ca acest drum să fie mai frecuentat. Tot el a dispus ca acest drum să fie mai bine nivelat şi bătătorit şi toate podurile de pe el să fie mai bine îngrijite ca cele de pe alte drumuri. Nu s'a şoseluit nici împietrit, că pe atunci şoseaoa erà lucru necunoscut pe toate drumurile, nu numai din Ţara Românească sau Moldova, dar şi din Transilvania care se pretindeà a fi mai înaintată în civilizaţiune ca Principatele române.

In secolul al XVII, XVIII şi jumătate din secolul al XIX nu erà nici urmă de şosea, ci numai drumuri mari, create de capriţiul trecătorilor d'a lungul câmpiei, d'a curmezişul dealurilor, sau pe marginea apelor, ce curg prin văile munţilor, scoborândru-se în vale. Ele erau asfel cum le-a lăsat natura, netede sau spintecate de făgaşe, semănate cu bolovani sau baltace, suind dealuri abrupte, scoborând văi adânci, urmând sinuositătile torentelor prin munţi prăpăstioşi, înfruntând pre-

www.dacoromanica.ro

valurile sau rîpele răpuitoare de viață, pe care călătorul, caii și căruțele mergeau acì suind, acì scoborând, acì înnecându-se în nori de praf, acì înnămolindu-se în noroiu sau mocirlă, și acì oprindu-se în fața unui puhoiu furios, umflat de desghețuri sau de viituri de ape neprevăzute și cauzate de o ploaie torențială.

Pe timpul lui Brâncoveanu drumurile mari nu fură mai bune decât sub predecesorii săi, nici cele de pe timpul urmașilor săi nu fură mai bune decât cele de pe vremea sa. Aceste afirmări le voiu dovedì cu multe acte probatorii în *Istoria Poștelor* ce am scris și care va apăreà în curând. Peticul însă dintre Băneasa și București fu, precum zisei mai sus, întreținut cu mai multă îngrijire decât celelalte, că erà mereu bătătorit de către Vodă. De aceea contimporanii săi îi dădù numele de *Drumul Băneseì*.

Urmașii săi îl lăsară în părăsire și neîngrijire ca și pe toate celelalte drumuri mari, dar îi schimbară numele *din drumul Ploeștilor* în *drumul Mogoșoaei*, cum datură și calei care traversà Bucureștii, tăindu-l în două, dela capătul orașului și până la palatul Brâncovenesc din mijlocul capitalei și din marginea Dâmboviței. In capătul de miază noapte al acestuia drum s'a apucat Contele Kisseleff să niveleze terenul să-l șoseluiască și să-l înfrumușețeze, deocamdată cum am spus mai sus.

PARTEA II

Impământenirea românească acordată de Obștească Adunare a Valachiei Contelui Paul D. Kisseleff și urmările ei.

I.

Intreprinderea pusă la cale de Contele Kisseleff, plăcù Bucureștenilor, mai cu seamă boerilor, ale căror butci și caleșcei nu încăpeau în grădinița din jurul fântânei lui Mavrogheni, în jurul căreia se plimbau în serele de vară spre a eșì la aer curat; deaceia ei, ca unii ce erau mai mari țări pe atunci în Țara Românească, se hotărîră să-și exprime recunoștința printr'o demonstrațiune extraordinară.

Contele Paul Kisseleff care s'a întâmplat să urmeze, ca deplin împuternicit prezident al Divanurilor, pe generalul Jaltuchin, omul cel mai crud și mai nemilos față de Români, care a murit de ciumă în București și a fost înmormântat în curtea Mitropoliei Ungro-Vlahiei, n'a semănat predecesorului său, și nici chiar Contelui Pahlen predecesorul acestuia care deși mai puțin rău la fire, totuș a desprețuit pe Români, și i-a tratat cu superbă semeție. Urmașul acestora a fost de o fire cu totul deosibită de aceea a precedesorilor lui. Pe cât a fost crud și de neîndurat Jaltuchin, pe atât de blând, de răbdător și de îngăduitor a fost urmașul lui. A fost și Graful Palin (recte Pahlen) om bun și îngăduitor, dar erà mândru, semeț, îngâmfat și desprețuitor, chiar cu boerii cei mai fruntași. Cu totul contrariu Contele Kisseleff a fost amabil, prietenos, comunicativ, lipsit cu totul de îngânfare și foarte binevoitor față cu boeri, pe care-i tratà ca pe niște egali. De aceea și boerii la rândul lor îl iubeau în mod sincer și fără de fățărie.

Precum voiu dovedì în alt articol ce voiu publicà într'alt număr

www.dacoromanica.ro

al acestei Reviste, în care mă voiu ocupà de biografia sa, Contele Paul Kisseleff a făcut mult bine Românilor prin o administrație excelentă, prin măsuri sanitare care a mântuit țara lor, în decurs de mai puțin de un an, de două epidemii teribile: ciuma și holera, prin măsurile financiare ce a luat, care a îndreptat mult starea vistieriei țării care erà desperată, și prin legiuirile inspirate, uneori redactate și mereu votate prin impulsiunea sa, între care cea mai de seamă fu Regulamentul organic care, orice s'ar zice în contră-i, a fost un mare pas făcut de țară spre progres. Pentru toate aceste acte de binefaceri, poporul român n'a fost ingrat față de el și de memoria sa, și, ca act de recunoștință pentru tot binele ce le-a făcut, i-a dat tot ce a putut să-i deà mai bun și mai mare: dreptul d'a fi deopotrivă cu ei.

Boerii din Țara Românească, deși dânsul nu le-a acordat tot ce au cerut ei, și în mai multe rânduri le-au dat peste ghiară și le-a tăiat unghiile, totuș, uluiți și fermecați de strălucitoarea deosebire dintre purtarea lui excelent de bună, de blândă și de curtenitoare, și de aceea a predecesorilor săi, făcură cauză cu poporul în manifestațiile de dragoste și recunoștință ce acela îi arătà, simțì de astădată ca și el, se făcù cu dânsul tot o apă, și, cu totul în discordanță cu boerii Moldoveni, care nu vrură să devie partizani ai nouei metode rusești, după ce votară și subscrise Regulamentul Organic al Țărei Românești, se gândiră să aducă la îndeplinire un act bun și bine cugetat, și'l aduse, adică răsplătì blândețea și bunătatea astfel cum meritâ, și acordă marea împământenire cu drepturile celei mai înnalte noblețe, acelui Rus ce arătà dragoste poporului Român cu încuviințarea suveranului său.

Animat fiind de aceste frumoase sentimente, Adunarea extraordinară de revizuire a Țării Românești, în ședința dela 26 Mai 1831, mai nainte de închiderea sa definitivă, votâ în unanimitate o moțiune care iute fu transformată în lege și prin care se acordà Generalului Conte Paul Dimitrievici Kisseleff, dreptul de pământenie *cu toate privilegiile ce se cuvin celei mai înalte și celei mai vechi noblețe a țărei.* Nu puteau Românii să deà cevà mai bun aceluia ce s'a arătat față de ei ca om bun, îndurător, îngăduitor și iubitor, decât cea mai mare demnitate ce-i puteà dà; nimic nu puteau să deà ei mai mult decât onoarea de a-l prenumărà între cei mai de seamă și mai nobili dintre concetățenii lor.

Tot deodată toate mădularele acestei Adunări au subscris, chiar într'acea ședință, următoarea scrisoare adresată deplin împuternicitului Prezident al Divanurilor ambelor Principate, care plecase de curând din București în Iași, spre a supraveghia votarea Regulamentului Organic al Moldovei.

Domnule General!

„Obștească Adunare extraordinară, săvârșindu-și lucrările sale, se socotește datoare a mărturisì, printr'un act legiuit, sentimenturile ce națiа românească are către E. V.

„Respectul cel mai curat, mărturisirea cea mai adevărată, prin care noroadele din toate vremurile au putut să'și arate recunoștința și mirarea lor,

www.dacoromanica.ro

totdauna au fost de a primì în sânul societății lor pe bărbații cei mari, cari cu facerile lor de bine, li se făcuseră iubiți, și cari cu a lor înțelepciune i-au adus la entusiasm.

„Aceste două sentimenturi ce de o potrivă simțim pentru E. V. ne povățuesc să urmăm și noi unei acest fel de nobilă pildă.

„Drept aceia obștească Adunare extraordinară a Valachiei aduce astăzi în dar Excelenței sale, Generalului Leitenant Pavel Dumitrievici Kisseleff, drepturi de pământean cu toate privilegiurile ce se cuvin celei mai înnalte și celei mai vechi noblețe a țărei.

„Numele Ex. V., înscriindu-se între noi, pururea ne va împrospătà aducerile aminte prea scumpe inimelor noastre. Și întocmai ca o familie care nu poate cere mai dulce și mai simțitoare bucurie, decât pomenirea epochei între care s'a aflat obiectul dragostei unui părinte iubit, cea mai dulce mângâere a noastră va fi totdeuna această parte a analurilor care ne va zugrăvì facerile de bine ale oblăduirei Ex. Voastre.

„Pecetluit cu pecetia Principatului și iscălit la Mitropolie în sala seanțelor Obștești Adunări extraordinare la 20 Maiu, anul una mie, optsute treizeci și unul, București. Subscrișì: Ocărmuitorul Mitropoliei Neofit Ramnic, Ilarion Episcop Argeș, Kesarie Episcop Buzau, Dositei Arhimandrit Căldărușani, Partenie Arhim. Tismanei, Nectarie egumen Coziei, Gr. Băleanu banu, Gr. Filipescu V. Vornic țara de sus, Mih. Ghica Vornic țara de sus, Iordache Golescu Vornic, Al. Sc. Ghica, Ioan Stirbei Vornic, D. Racoviță Vornic, Al. Ghica Vel Spătar, Mih. Racoviță logofăt al Țărei de sus, Man. Arghiropolu idem, Al. Filipescu idem, St. Bălăceanu logofat țărei de jos, Al. Hristopolu, Man. Bălăceanu Vel logofăt, Al. Vilara Hatman, Al. Nenciulescu biv vel vistier. N. Ghica biv vel Vornic, Alecu Crețulescu Vornic, Filip Lenș biv vel Postelnic, C. Bălăceanu biv. vel Agă, C. Brăiloiu, vel Clucer, G. Coțofeanu biv vel Paharnic, I. Slătineanu idem, N. Hiotu Stolnic, Gr. Tăut Serdar, Iord. Oteteleșeanu idem, Enuță Crăciunescu Medelnicer, D. Urianu Idem, C. Petrescu sluger, Ioniță Gigârtu Pitar și George Filipescu Vel mare Vornic[1]).

Fiindcă, precum s'a zis, într'acel moment contele de Kisseleff se găseà la Iași, spre a grăbì discutarea și votarea Regulamentului Organic al Moldovei și pentru a expedià hârtiile obicinuite de guvernământ, Obștească Adunare a Valahiei alese din sânul său o comisiune compusă din Episcopul Argeșului Ilarion, vornicul Iordache Golescu, spătarul Alexandru Ghica care mai pe urmă devenì Domnitor, Logofătul Alexandru Filipescu, Vistierul Alecu Vilara și Vornicul Barbu Știrbeiu, care să meargă la Iași cu însărcinarea de a da în mâna deplin împuternicitului Prezident al Divanului domnesc cele două exemplare originale ale Regulamentului Organic dejà votat, din care unul destinat pentru Curtea Rusiei și altul pentru aceea a Turciei, precum și câte o adresă de mulțumire din partea Adunărei Extraordinară subscrisă de toți deputații ei, prin care își exprimă recunoștința Țărei către Țarul Rusiei, Sultanul Turciei, Ex. Sale Contelui Kisseleff și d-lui Minciacky pentru bine facerile cu care au hărăzit-o, precum și adresa Adunării însoțită de diploma de împământenire a cònțelui Kisseleff.

---

[1]) Vezi Analele Parlamentare, Vol. IX. Leg. 1840—1841. Pag. 358—359.

www.dacoromanica.ro

Membrii acelei deputaţiuni merse la Iaşi, se înfăţişară la d-l General şi se achitară de întreita sarcină ce le fusese încredinţată. Contele Kisseleff îi primì bine, le mulţumì călduros pentru activitatea şi zelul depus de Adunare ca să înzestreze ţara lor cu un act constituţional, care desigur va da bune rezultate; le mai mulţumì încă şi pentru expresiunile de recunoştinţă ce Camera a adresat Suveranilor Curţilor Protectoare şi suzerană; le mulţumì asemeni şi pentru adresele măgulitoare ce acea Adunare a adresat d-sale şi d-lui de Minciacky, dar în cecace priveà împământenirea, deocamdată declarâ că nu puteà s'o primească pentru motivele ce se vor vedeà mai la vale.

După reînturnarea deputaţiunei în Bucureşti, fiindcă Adunarea Extraordinară erà închisă de formă dela 30 Aprilie, iar definitiv ca să nu se mai redeschidă nici odată, în ziua de 26 Maiu, anul 1831, de către locţiitorul de mitropolit Neofit episcopul Râmnicului, care ţineà locul de prezident al Divanului, în lipsa generalului Kisseleff, deplin împuternicitul Prezident al Divanurilor Principatelor Valacho-Moldaviei, precum şi a d-lui Minciacky vice Preşedintele. Cevà mai târziu adică în ziua de 20 Iulie, anul 1831, P. S. Sa a convocat din nou, în sala cea mare a Divanului domnesc, pe toţi membri foştii Adunări extraordinare de revizuire, şi după aceia le-a comunicat, prin secretarul de stat dintr'acea epocă, ofisul cu No. 120, prin care Ex. Sa Generalul Conte Kisseleff, le făceà cunoscut că, deşì erà adânc mişcat de manifestaţia de iubire ce i-a arătat Obştească Adunare Extraordinară de revizuire, primindu-l în rândul cetăţenilor români, totuş Ex. Sa a găsit cu cale ca, deocamdată, să decline această onoare şi s'o amâne pentru un timp mai depărtat, când Regulamentul Organic va primì putere de lege, când se va suì pe tron un Domn statornic în locul unui guvern provizoriu şi când d-sa nu va mai îndeplinì nici o atribuţiune în Principate, prin urmare nu va mai exercità vre-o influenţă asupra Deputaţilor. In urma priimirei acestei comunicaţii, foştii deputaţi au redactat şi subscris următorul procesverbal:

Astăzi la 20 ale următoarei luni Iulie 1831, adunându-se în presustvia Divanului Domnesc, toate mădularele extraordinarei Obşteşti Adunări, câte au putut a se află în politia Bucureşti, s'au citit două ofisuri ale înnalt Ex. Sale Domnului deplin împuternicitului President al Divanurilor Principaturilor Vlaho-Moldavei, general leitenant, general aghiotant şi Cavaler Pavel Kisseleff, din 5 ale acestei luni, sub No. 119 şi 120, răspunzătoare de primirea exemplarurilor Regulamentului Organicesc, dimpreună cu adresurile către Curţile suzerană şi apărătoare, i a *actului de indigenat, pe care înnalt Ex. Sa a găsit cu cale a'l primì* atunci numai când Regulamentul Organicesc va primì putere de pravilă, şi când înnalt Ex. Sa se va află afară de orice atribuţie către Principaturi, şi când viitoarea stăpânire se va aşezà în locul vremelniceştei ocărmuiri, Şeful Statului precum şi Obicinuita Obştească Adunare vor puteà, în numele ţărei, să hotărască această pricină. De aceia se va depune acest act de indigenat împreună cu cele de mai sus două ofisuri, la Arhiva ţărei, unde se vor păstrà, sub îngrijirea şi răspunderea Vornicului din lăuntru, ca să poată în urmă împlinì dorinţa obştească.

www.dacoromanica.ro

(Urmează semnăturile Ocărmuitorului Mitropoliei, episcopului de Argeș și a 19 boeri)[1].).

II.

In anul 1834 Curtea Suverană și Curtea Protectoare numiră cu dela sine putere, contrariu prevederilor Regulamentului Organic, pe marele Spătar Alexandru Ghica ca Domn al Valachiei, deși Regulamentul statuà că Domnitorul să fie ales de către membrii Obștești Adunări. Acest domnitor fusese recomandat Turciei de către Rusia, și cu toate acestea în scurt timp acest Domnitor perdù bunele grații ale împăratului Rusiei, pentrucă nu vrù să deà ascultare poveților, sau mai drept vorbind ordinelor, ce-i dà d-l de Rückman, Consulul General al Rusiei. Dintr'această cauză vodă intrâ în colflict fățiș cu toți boerii, partizani ai Rusiei, care pe atunci erau foarte numeroși și începù să fie prigonit pe sub ascuns de către Baronul de Rückman. Pe când Domnitorul se aflà în relațiunile cele mai încordate cu majoritatea mădularelor obicinuitei Obștești Adunări, precum și cu consulul Rusesc, iată că într'o zi, așà, pe neașteptate și fără nici o pregătire, Manolache Băleanu, unul din cei mai înverșunați dușmani ai lui Alexandru Vodă Ghica, după un interval de zece ani dela votarea naturalizării Contelui Kisseleff, se suì la tribuna Adunărei, în ziua de 1 Martie anul 1841, cu intențiunea d'a dà Domnitorului o lovitură decisivă și d'a-l pune în conflict fățiș cu Rusia, și citì următoarea propunere subscrisă de *Ilarion Episcopul Argeșului, Chesarie Episcopul Buzăului, Iancu Slătineanu, George Filipescu, Costache Filipescu și Manolache Băleanu.*

„Cunoscut este că obștească adunare extraordinară, vrând să arate către Ex. Sa General Aghiotant contele Pavel de Kisseleff, pentru ostenelele ce a depus acest luminat bărbat în folosul și binele țărei, recunoștința norodului românesc, a rugat pe Ex. Sa de a bine-voì d'a primì un act de pământenie; dar Ex. Sa, din modestia cea de obște cunoscută, n'a voit pe acea vreme să'l primească; răspunzând însă că, dacă o asemenea dare i se face de către Domnul ce se va orînduì și Obicinuita Obștească Adunare, când atunci nu va mai fi putință de vre-o tălmăcire, îl va primì cu grăbirea ce merită o asemenea declarație națională.

„Intemeindu-se pe sus zisele cuvinte, propunem ca obicinuița Obștească Adunare, asemănându-se cu acea punere la cale ce s'a făcut în asemenea vreme, precum și cu dorința Ex. Sale, să roage pe înnălțimea sa prin raport, ca să bine-voiască a primì acest act de pământenie al generalului Conte de Kiseleff, pe care aprobându-l și înălțimea Sa, să bine-voiască a porunci a se trimite Excelenței Sale".

Vodă Ghica, care nu erà om prost ci din contra erà prea fin și deștept, înțelese numai decât scopul ce urmăreà opoziționea prin propunerea făcută, și nevoind să-și deà armele pe față, se arătâ c'a primit propunerea cu entusiasm și dădù miniștrilor și partizanilor săi ordin

[1]) Vezi *Analele Parlamentare*, Vol. IX. Ses. 1840—1841, pag. 360—361.

www.dacoromanica.ro

d'a se arătà foarte entusiaşti şi cu mult mai generoşi decât propuitorii. Aşia dar el îndemnà să propue Adunărei ca, pe lângă marea împământenire, să se acorde fostului deplin împuternicit Prezident al Divanurilor o moşie cumpărată cu bani din vistieria statului, pe care s'o stăpânească ohavnic contele şi urmaşii săi.

Membrii Adunări se adunară în secţiuni şi, lucru de neaşteptat pentru toţi cei neiniţiaţi în tainele ascunse, amicii generalului opun o rezistenţă vie şi neînduplecăcioasă contra primirei acestei propuneri. Cu totul dimpotrivă, amicii Domnitorului se arătară înduplecăcioşi şi, după lungi desbateri, ajunse la o înţelegere şi redactară un raport care fu citit în Adunare în şedinţa dela 6 Martie [1]). Printr'acel raport Mitropolitul Neofit, Prezidentul obşteştei Adunări, supune Domnitorului chibzuirea Adunărei, atât pentru trimeterea actului de pământenie făcut Ex. Sale General conte de Kisseleff, de către obştească Adunare extraordinară de revizie, cât şi pentru cumpărarea, — nu a unei moşii, propunere ce a căzut în secţiuni, fiind susţinută de partizanii Domnitorului, ci a unui loc de piaţă unde să se aridice o statue cu chipul Ex. Sale. Acest raport a fost primit ca bun de Adunare, care a găsit cu cale ca votul ei să fie înfăţişat Innălţimei Sale de către Prea o Sfinţia Sa Părintele Mitropolit şi Secretarii Adunărei. Tot deodată Adunarea a primit propunerea Mitropolitului şi a hotărît ca în ziua de Luni 10 Martie 1841, când se împlineà zece ani de când s'a deschis Extraordinara Adunare de revizuire chiar de către Ex. Sa General Conte de Kisseleff, spre aducerea aminte a unei asemenea strălucită epocă din analele istoriei româneşti, să se serbeze un Te-Deum în Sf. Mitropolie, unde va fi faţă toată Adunarea [2]).

Ca urmare a votului dat în şedinţa dela 6 Maiu, într'aceiaşi zi Prezidentul Adunărei trimise Domnitorului raportul cu No. 141 subscris de Mitropolit, Episcopi şi un mare număr de boeri, în coprinderea următoare:

Prea înălţate Doamne,

„Când d-l Secretar al Statului, în urmarea aducerei aminte din partea Secretăriei Adunărei ce s'a fost făcut Sâmbătă în seanţa dela 1-iu ale curgătoarei luni, în pricina aducerei la îndeplinire a actului de pământenie a Ex. Sale Generalul Conte de Kisseleff, a propus Adunărei din partea înnălţimei Voastre că, în de obşte fiind cunoscute ostenelele ce a depus acest om luminat în folosul şi binele ţărei, urmează ca, pe lângă indigenatul ce i s'a fost făcut de către Obştească Adunare extraordinară de revizuire, să se chibzuiască a se da şi o proprietate, ca tot de odată cu trimiterea acestui act, să se facă cunoscut şi această proprietate din partea ţărei în numele Ex. Sale.

„Obştească Adunare s'a mişcat de cea mai vie bucurie, luând acum prilejul unei îndeletniciri ce declarează recunoştinţa, stima şi dragostea din partea ţărei

[1]) Vezi raportul d-lui Billecoq Consulul General al Franciei, cu No. 31/42 din 7/19 Martie 1841 adresat d-lui Guizot, aflat în copie în arhiva Academiei Române.

[2]) Vezi Analele Parlamentare, V. IX. Les. 1840—1841, pag. 25.

www.dacoromanica.ro

către această persoană, și pe dată, chibzuindu-se întru aceasta, s'a găsit cu cale de către toate mădularele Adunărei ca, pe de o parte, să se aducă la îndeplinire acea punere la cale făcută de Extraordinarea Obștească Adunare de revizie în această pricină; iar pe de alta, pentru o mai vie dovadă de recunoștința obștei, și pentru a se împăcà dorința ei, având de față pe făcătorul de bine chiar fiind depărtat, pe lângă actul de pământenie, să se cumpere și o piață în Capitală, căreia să i se dea numele Ex. Sale, și acolo să se ridice statuia sa, drept dovadă de recunoștința națională și de o mărturisire obștească și în veacurile viitoare pentru buna, înțeleapta și dreapta administrație a acestui rar bărbat.

„Aceasta fiind, Prea Innălțate Doamne, găsirea cu cale a Adunărei, nu lipsește, cu cel mai adânc respect, a o supune la cunoștința Innălțimei Voastre și se roagă plecat ca, bine-voind, să se poruncească atât pentru trimiterea actului de pământenie cât mai în grab, cât și pentru cumpărătoarea locului de piață și ridicarea statuei Ex. Sale.

„Această chibzuire a Adunărei, Secretăria nu lipsește cu toată supunerea a o aduce la cunoștința și buna voință Innălțimei Voastre. Acest raport s'a primit de Obștească Adunare după cele mai multe glasuri, potrivit cu § 9 dela art. 48 din. Organicescul Regulament" [1]).

Domnitorul Ghica, ca om inteligent și prudent ce era, nu vrù să deà prilej Rusiei d'a pune mâna pe un motiv puternic ca să-l răstoarne, ceeace consulul Rückman doreà încă din anul 1837, nici opoziției d'a-i da prilej d'a-și vedeà realizat scopul ce urmăreà, ci, cu toate că i se respinsese propunerea ce el făcuse, se grăbì a primì p'a majorității, adică p'a dușmanilor săi și, în ziua de 7 Martie 1841, trimise Obșteștei Adunări Ofisul cu No. 237, în coprinderea următoare:

„Cinstitei Obicinuitei Obștească Adunare,

„Cu sentimenturi de cea mai vie mulțumire a primit Domnia mea deputația cu care Prea Sfinția Sa Mitropolitul Țărei și Presidentul Obșteștei Adunări, însoțit de secretarii ei, a fost însărcinat ca să aducă încunoștința noastră resultatul ce s'a dobândit din deliberările Adunărei, urmate în trecuta seanță dela 1-a curgătoarei luni; acest resultat fiind găsirea cu cale de a se mărturisì către Generalul Conte Kisseleff recunoștința obștei Românilor, atât prin trimiterea actului de pământenie ce s'a fost dat Ex. Sale de către Obștească Adunare extraordinară de revizuire, și s'a fost depus în arhiva Adunărei ca să se urmeze ceeace se va găsì cu cale de către Domnul următor Ex. Sale cu Obștească Adunare, cât și pentru ridicarea unui monument obștesc în cinstea Ex. Sale, pentru facerea de bine și isvoarele de fericire ce a dobândit acest pământ prin înțeleptele sale chibzuri și nepregetatele sale osteneli.

„Ingrijirea ce a avut Adunarea de a se folosì de cele dintâiu îndemnări ce are acum ca să poată îndeplinì o chibzuire care 'i face cinste, și pentru care noi ne grăbim a'i arătà a noastră mulțumire. Și pe temeiul art. 49 din Organicescul Regulament întărim chibzuirea cinstitei Obșteștì Adunări.

[1]) Ibidem, pag. 361.

www.dacoromanica.ro

Dumnealui Marele Postelnic, Secretarul Statului, este însărcinat a da Adunărei cetire acestui Ofios al Nostru. [1]).

(Semnat) *Alexandru Ghica*

Secretarul Statului, *Const. Cantacuzino.*

In şedinţa dela 8 Martie anul 1841 secretarul statului a dat citire ofisului înserat mai sus, apoi, făcându-se vorbire pentru alcătuirea hărtiei către Ex. Sa, atingătoare de trimiterea indigenatului, s'a găsit cu cale ca ea să se facă de către secretarii Adunărei împreună cu P. S. Sa Părintele Ilarion, Episcopul Argeşului, de către care înfăţişindu-se Adunărei (după a sa redactare), se va primì după chibzuirea ei [2]).

III.

Proectul de adresă către Contele Kisseleff s'a redactat de către persoanele însărcinate de Adunare cu acea lucrare, şi anume: Episcopul Ilarion, Manolache Băleanu şi C. Filipescu. Ea se adresà direct către fostul Prezident al Divanului, conformându-se hotărîrei luată de Adunare în şedinţa dela 11 Martie; acea scrisoare trebuia să fie subscrisă de toţi membri Adunărei, şi pe lângă ea avea să se alăture originalul actului redactat şi subscris în anul 1831; după aceea avea să fie rugat Domnitorul ca pe amândouă să le trimită la St. Petersburg spre a fi remise celui în drept [2]).

După ce s'a terminat scrisoarea mai sus pomenită, ca a fost citită de către M. Băleanu în şedinţa dela 15 Martie, şi după ce a primit oarecare modificări, în urma desbaterilor ce au urmat după aceea, s'a prescris, s'a subscris şi s'a trimis Domnitorului spre a o expedià la destinaţia sa [3]). Iată conţinutul raportului adresat de Adunare Domnitorului într'această privinţă:

„Prea Inălţate Doamne,

„Obşteasca Adunare, primind cu supunere ofisul In. V. cu No. 237, prin care aţi bine-voit a întărì raportul său cu No. 141, atingător de indigenatul Ex. Sale d-lui General Conte Paul de Kisseleff precum şi dorinţa ei de a i se ridică în oraşul Bucureşti un monument, nu lipseşte a arătà plecat In. V. că aducerea aminte a persoanei E. Sale se află astăzi şi va fi pentru totdeauna vie în inimele noastre.

„Chemat fiind d-l Conte, într'o vreme foarte delicată, prin înnalta încredinţare de către Augustul nostru protector a presidui la înfiinţarea noilor instituţii ce avem dela mărinimoasa şi prea puternica mâna Sa, a luat-o asupra-i această sarcină întru a ei sfinţenie, şi simţind toată răspunderea ce cădeà asupra-i înnaintea lui D-zeu, înnaintea Augustului său Suveran, generos al nostru făcător de bine, şi înnaintea chiar a conştiinţei sale, s'au pătruns că viitorul unui norod întreg este lui încredinţat.

---

[1]) Ibidem, pag. 362.

[2]) Ibidem, pag. 27.

[3]) Ibidem, pag. 28.

www.dacoromanica.ro

„Ex. Sa, judecând și prețuind de ce ar puteà fi vrednic acest neam, i-a întins o mână ajutătoare, și s'a făcut în sfârșit recunoscătorul lui și părintele tuturor.

„Obștească Adunare extraordinară de revizie aducând Ex. Sale în anul 1831, dreptul de pământenie printr'un act al ei, cu toate prerogativele ce se cuvin celei mai înalte și celei mai vechi noblețe a țărei, a vrut să consfințească a pururea, printr'acest act autentic, drepturile ce d-l Conte de Kiseleff, cu drept cuvânt a dobândit la recunoștința și dragostea nației românești, și nobilele bägări de seamă pe carei și-a întemeiat ne primirea sa atunci, n'a făcut decât să amâne aducerea la îndeplinire a dorinței noastre.

„Obicinuita Obștească Adunare, în sesia de acum, împuternicită de înnalta aprobație și de unirea In. V. și în complect, sub presidența Prea o Sfinției Sale Părintelui Neofit, mitropolit al țărei, roagă cu adânc respect pe In. V. ca să bine-voiască a face cunoscut d-lui Conte dorința obștească de a se aduce iarăși Ex. Sale actul de indigenat ce s'a făcut de către Obștească Adunare extra-ordiară, spre o de isnoavă mărturisire de recunoștință ce merită acest vrednic de laudă bărbat, al cărui nume va fi totdeauna însoțit de toate binele-cuvântări și care ne va fi a pururea scump Românilor.

„Acest raport s'a primit de Obștească Adunare, după cele mai multe glasuri, potrivit cu § 9 dela art. 48 din Organicescul Regulament.

(Subscrișii Mitropolitul, episcopii și 31 boeri deputați).

Redactorii acestui raport care făceau parte din opoziție, s'au servit într'adins de expresiunile cele mai ditirambice la adresa *augustului Suveran al Contelui și al Românilor binefăcător*, adică a Țarului Nicolae I și a lăudat *mărinimoasa și prea puternica mână a sa și a Rusiei*, într'adins pentru ca să silească pe prigoniții Rusiei, adică pe susțiitorii lui Vodă Ghica și pe membrii guvernului său ca să se deà pe față, să nu voteze conținutul raportului, și să producă majoritate și minoritate, dar Ghiculeștii le ghicì intenția, și, ca s'o dejoace, consimțiră să nu ia poziție contra Rusiei, de care încă nu aveà de ce să se plângă, că încă nu începuse a-i prigonì în mod direct, nu făcură nici o obiecțiune asupra coprinsului acestui act, nu cerură nici măcar o modificare, sau schimbare a unei singure virgule, ci votară și subscrise textul propus. Asemenea și Vodă, când primì raportul ce-i fu prezentat cu solemnitate de Președintele și secretarii Camerii, nu zise nimic, nu încruntâ sprâncenele, ci din contra se arătâ vesel și satisfăcut, și se grăbì a primì raportul și a-l încredințà Secretarului de Stat, căruia dădù ordin ca să redacteze o scrisoare în limba franceză, de către Culin șeful secției franceze din secretariat, în sensul conținutului adresei, care s'o trimită generalului conte Kisseleff la St. Petersburg, după ce va fi subscrisă de membri biuroului Adunării, prin Consulul rusesc din București.

IV.

Acest incident al împământenirei Contelui Kisseleff produse în lumea politică și diplomatică rusească o mare bucurie și chiar la Curtea Rusiei o plăcută mulțumire. Mai cu seamă împăratul Nicolae, care vedeà în săvârșirea acestui act, într'un mod atât de solemn, o

www.dacoromanica.ro

demonstraţie manifestă de simpatie, ataşiament şi supunere trainică a boerilor români către imperiul său şi către politica rusească; apoi începù să acorde generarului o distincţiune şi o consideraţiune cu mult mai mare decât în trecut; dătu ordin d-lui de Nesselrode ca să trimită Domnitorului ţărei şi Preşedintelui Camerei Româneşti scrisori de mulţumire şi lăsâ, a se lăţi în public svonul cum că, M. S. s'ar fi arătat nemulţumit că Moldova şi Domnul său n'au luat parte la această demonstraţie de recunoştinţă; tot de odată îngăduì ca să se acrediteze zvonul că curtea sa ar aveà intenţiune să favorizeze suirea Contelui pe tronul Principatelor Române ca Domn independent, de sine stătător şi emancipat de sub suzeranitatea Turciei, atunci când împrejurările vor îngăduì. Billecoq, care comunicâ guvernului său acest zvon, adăogâ că proectata domnie a contelui ar aveà de scop ca să prepare numai terenul pentru dobândirea şi consolidarea acelui tron al Principatelor Unite române pentru marele Duce de Leuchtenberg, vărul împăratului care ar dobândì titlu şi coroana de rege, însă sub protecţia Rusiei [1]).

Această bucurie a Curţii Ruseşti a fost provocată, nu numai de faptele ce au însoţit votarea indigenatului, ci şi de cele ce au urmat după aceia. Peste câtevà zile după votarea primei legi şi în preziua subscrierei celui d'a-l doilea raport, adică în dimineaţa zilei de 19/28 Martie, care se întâmplâ să fie Duminică, Mitropolitul, care erà capul ocult al facţiunei ostilă lui Vodă, organizâ un Te-Deum de mulţumire pentru votarea indigenatului contelui, urmat de un mare banchet, la care puse la cale ca să ia parte toţi deputaţii care au votat şi subscris actul de împământenire. Domnitorul, înţelegând că şi acest act religios erà o manifestare piezişe de ostilitate faţă de el, îl transformâ într'o serbare naţională, organizâ petreceri publice, mese populare şi iluminaţii în seara acelei zile, şi la Te-Deum merse în persoană împreună cu toată curtea sa şi transformâ prin prezenţa sa o manifestaţiune cu intenţii facţioase într'o manifestaţie naţională.

Opozanţii nu priviră cu ochi buni această schimbare de decor, şi, neputând s'o transforme după dorinţa lor, puse pe episcopul Ilarion, cel mai înfocat rusofil, ca să turbure serbarea prin o manifestaţie făţişe şi cu aparinţe de spontaneitate de rusofilismul cel mai exagerat. Episcopul se execută cu plăcere, ţinù un discurs foarte lung şi atât de rusofil, încât Domnitorul, nemai putând suportà atâta înjosire din partea ţării sale faţă de suveranul şi guvernul unei ţări străine, fu silit să întrerupă într'un mod manifest discursul prin brusca sa retragere din biserică. Acea retragere fu urmată de acei a întregei sale curţi. Opoziţiunea criticâ cu asprime această bruscheţă şi vrù să-i deà importanţa unui eveniment politic, dar nu reuşì, căci discursul chilometric şi evident agresiv al Episcopului, precum şi tămâiarea prea abundentă, numai a Ţarului rusesc, nemulţumise pe reprezentanţii puterilor străine şi indispusese pe toţi boerii care nu făceau parte din facţiunea opozanţilor [2]).

Peste o lună după acest eveniment, sosì la Bucureşti nota d-lui

[1]) Vezi rapoartele d-lui Billecoq, Consulul General al Franciei, către d-l Guizot No. 31/42 din 7/19 Martie şi 35/66 bis din 8/20 Martie 1841.

[2]) Vezi nota aceluiaş cu No. 32/42 bis din 17/29 Martie 1841.

www.dacoromanica.ro

de Nesselrode, prin care făceà cunoscut lui Vodă că Contele Kisseleff primeà marea împământenire ce i s'a oferit de națiunea romană, cu autorizarea binevoitoare a Augustului său suveran, și-i transmiteà expersiunile sale de mulțumiri, pe care i le va adresa în persoană, printr'o epistolă personală. In urma primirei acestei scrisori, Vodă Ghica se grăbì a adresà Președintelui Adunării Ofisul cu No. 427 din 3 Maiu în coprinderea următoare:

„Cinstitei Obicinuitei Obștești Adunări:

„Spre răspuns la împărtășirea ce am făcut cinstitului generalicesc Consulat al Rusiei a raportului cinstitei Obicinuitei Adunări, în pricina indigenatului Ex. Sale Generalului Conte Kisseleff, ne încunoștiințăm că această însemnată și de sineși mișcată arătare a sentimenturilor de recunoștință ce însuflă Românilor facerile de bine a Augustului protector patriei lor, această publică mărturisire de cinstire și de dragoste către acela căruia au fost încredințate cugetările cele generoase și bine-voitoare ale Impăratului, au fost vrednice a aduce Măriei Sale, o adevărată mulțumire; și că prin urmare Ex. Sa generalul Conte Kisseleff s'a volnicit a primi indigenatul.

„Tot de odată suntem și noi poftiți a arătà acestei cinstite Adunări, că Mărirea sa Impăratul prețuește sentimenturile ce a arătat Adunarea în acest prilej și care după tot cuvântul sunt cuvenite prietenești îngrijiri ce ne încontenit are Mărirea Sa pentru soarta Valachiei.

„Dumnealui marele Postelnic Secretarul Statului este însărcinat să dea citire acestui ofis al nostru.

(Semnat) *Al. Ghica.*

Secretarul Statului, *C. Cantacuzino*" [1]).

Acest ofis Domnesc a fost citit în Obștească Adunare în ședința de Sâmbătă 3 Maiu și primit cu aplauze unanime.

Intr'acest timp Mitropolitul a căzut bolnav și a fost silit să steà mai multe zile în casă, și după aceea să fie nevoit a plecà la băi în Transilvania; dintr'această cauză a fost împiedicat d'a trimite mai din vreme contelui, cu care erà legat prin nodurile unei strânse amicității care durà încă dela 1831, o scrisoare de felicitare. După ce însă s'a restabilit puțin și mai nainte d'a plecà la băi, peste o lună după publicarea încunoștiințărei oficiale că contele a primit împământenirea, adică la 6 Iunie, anul 1841, P. S. Sa îi trimise o scrisoare redactată în limba franceză: a cărei traducție e cea următoare:

„Domnule Conte:

„Reaoa stare a sănătății mele care se agravează în fiecare zi și care mă silește ca să lipsesc pentru câtva timp din țară spre a merge la băile „Ellöpatac din Transilvania, este singura cauză a tăcerei ce am păstrat către Ex. V. în două ocaziuni, care au fost două motive de sărbătoriri pentru Valachia, și mai cu seamă pentru mine, pe care Ex. V. a bine-voit să-l încarce cu bunătăți. Noul semn de stimă ce M. S. Impăratul a recompensat nobilele voastre servicii și nobilele aprobarea ce a bine-voit să acorde oferirei repetite ce a făcut în acest an Ex.

[1]) Vezi Analele Parlamentare V. IX Ses. 1840—1841, pag. 363—364.

www.dacoromanica.ro

extraordinară din 1831, au fost o dulce mângâere pentru suferinţele mele.

„Bine-voiţi, d-le Conte, să primiţi felicitările mele care, deşi tardive, sunt nici mai puţin vii nici mai puţin sincere, pentru stălucitele succese ce însemnează fiecare zi a glorioasei Voastre cariere, şi credeţi-mă, aceste succese restrîng o parte din strălucirea lor asupra ţarei mele, care se onorează astă-zi că Vă prenumără printre fii săi, şi care va fi totdeauna fericită şi mândră de fericirea şi gloria Voastră, căci acum mai mult ca oricând îi place a crede că destinele sale sunt legate de acelea ale Ex. Voastre.

„Recomăndându-mă bunăţii Voastre, rog pe D-zeu, d-l Conte, să vă aibă sub înnalta sa pază, şi sunt cu sentimentele celei mai perfecte consideraţiuni şi a celui mai perfect devotament, al Ex. Voastre prea plecat şi prea supus servitor,

(Semnat) *Neofit.* (Bucureşti 6/18 Iunie 1841 [1]).

Peste câtevà zile, după trimiterea acestei scrisori, Obştească Adunare, mai nainte d'a se închide sesiunea sa din 1840—1841, a votat şi subscris o scrisoare redactată în limba franceză şi adresată lui Daşcov, care venise de curând ca gerant al Consulatului Ceneral al Rusiei, a cărei traducţie e cea următoare:

„Noi venim, d-le Consul general, să vă rugăm ca să bine-voiţi a face să parvină la picioarele tronului M. S. Impăratului, Augustul nostru protector, omagiul de gratitudine şi de profund devotament, de care toate inimele românești au fost pătrunse, când s'a făcut cunoscut Obştei Adunări, printr'un ofis domnesc, prea puternica protecţiune şi înnalta solicitudine ce M. Sa e binevoit să ne facă, să sperăm pentru patria noastră de care ne vom da toate silinţele ca să fim în totdeauna vrednici.

„Bine-voiţi, d-le Consul general, să vă faceţi organul asigurării că Românii n'au încetat nici odată şi nici nu vor încetà vre-odată d'a purtà în inimile lor sentimentele sacre de recunoştinţă, care sunt săpate în inimele lor, pentru imensele şi nepreţuitele bine-faceri ce M. Sa a vărsat cu *mâini pline peste* aceastà ţară.

„In ceeace vă priveşte, d-le Consul General, nu vom puteà să vă dovedim mai bine stima şi încrederea ce caracterul vostru nobil şi loial ne inspiră, decât rugându-vă să primiţi mulţumirile noastre cele mai sincere pentru voi, şi să fiţi interpretul sentimentelor ce au animat Obştească Adunare cu ocaziunea omagiului de indigenat ce a oferit Ex. Sale Contelui Kisseleff.

PARTEA III.

Monumentul Contelui Kisseleff.

I.

Ştirea cum că contele Kisseleff a primit marea împamântenire română a mulţumit şi înveselit pe toţi Românii dintr'acea epocă, pentrucă, precum am zis la începutul acestei schiţe istorice, contele ad-

[1]) Vezi *Documentele Hurmuzaki.* Vol. I. Supl. IV. Actul CCCLXIX, pag. 514.

www.dacoromanica.ro

ministrase Principatele Române cu blândețe și dragoste părintească, astfel că-și recrutase prieteni recunoscători, nu numai printre boerii rusofili, dar și printre toți ceilalți boeri, și chiar în masa poporului. A fost iubit pentrucă, contrariu apucăturilor unui demnitar rus dintr'acea epocă, a fost om drept, echitabil și nehrăpitor și și-a dat osteneala să transforme Regulamentul Organic, care în alcătuirea sa ascundeà multe chichițe, care preparà aservirea Românilor către a tot puternica Impărăție Ruseasca, într'un isvor de bună administrație, de garanție, de dreptate și de îndrumare pe calea progresului, încercare ce în multe privințe a fost încoronată cu succes.

Publicul știà numai ca Contele Kisseleff a primit împământenirea, dar nu știà că n'a primit și statuia, pe care el a refuzat-o în mod absolut; dar ceeace nu știà dansul, știau boerii cari înconjurau pe Vodă Ghica precum și aceia ce înconjurau pe d-l Dașcov, care venise de vre-o zece luni dela Kopenhaga, unde ocupase postul de prim secretar al legațiunei rusești de acolo, ca să ocupe, de o cam dată în mod provizoriu, postul de girant al consulatului general din București, în locul d-lui Titoff care, la rândul său, înlocuise de câțivà ani pe Rückmann, și care se dusese la Constantinopole ca să gireze postul de ambasador de acolo, pâna la reînturnarea la postul său a d-lui Butenieff, ceeeace nu s'a mai întâmplat nici odată. Aflând, zic, această știre, Vodă, ca să numai neliniștească mulțimea, a găsit de cuviința ca, deocamdată să ție știrea în secret și să n'o deà în vileag. Ca urmare a acestei deciziuni, el s'a ferit d'a mai cere Adunărei, care erà încă deschisă, fondurile necesare pentru cumpărarea unui loc spățios care să se transforme în piață, precum și pentru facerea și ridicarea statuei.

Dașcov, deși venit de curând în București și într'o misiune cu totul provizorie, totuș reușise să adune în jurul său pe toți boerii opozanți și nemulțumiți de domnia lui Vodă Ghica, totuș dorind să se facă necesar curții imperiale din St. Petersburg și să dobândească puterea d'a dictà legi Domnitorului țarii. Când se vazu investit cu puterea ce-i da acea Curte ocultă, Agentul rusesc începù să terorizeze pe Principe, să-l amărască și să-l sâcâiască în fiecare zi, prin amestecul sau fățiș în afacerile interioare ale Principatului și prin semeția cu care impuneà voința sa lui Vodă și miniștrilor săi. Tactica sa reușì pe deplin; curtea din St. Petersburg, care începuse să dorească grabnica înlocuirea a voevodului Valahiei, începù să-i aprobe procedarea; boerii nemulțumiți făcură cerc compact în jurul său și, peste scurt timp, acest diplomat ambițios și foarte șiret, devenì arbitru hotărîtor în afacerile Principatului. Ajungând în această pozițiune de factotum, el începù a promite funcțiuni, ranguri, favoruri de tot felul, chiverniseli și grațieri a tutulor care se puneau sub scutul său; când simțeà nevoia, el sileà, cu o bruscheța semeață, pe miniștri și chiar pe Voda, ca sa aduca la îndeplinire promisiunile ce faceà, și merse cu îndrăsneală până a primì în mod solemn, întocmai ca Domnitorul, delegațiunea Adunarii care-i transmise adresa reprodusă mai sus, prin care-l rugà să transmită împăratului, miniștrilor săi și contelui Kisseleff mulțumirile Reprezentațiunei naționale a

www.dacoromanica.ro

Țărei Românești pentru binele ce au făcut țării lor, în ciuda lui Vodă, care în deșert se amără și se irită văzând cum i se călcă prestigiul și prerogativele de către ai săi, căci n'aveà putere ca să le împiedice, fiind încurajate de sus.

II.

Acest domn Dașcov știà bine cum că contele Kisseleff, fiind încă în viața, nu vreà să primească statuia, fiindca chiar el primise scrisoarea Contelui adresată lui Vodă, însoțită de o copie, după cum e uzul diplomatic, dar dorind ca să mai cauzeze lui Vodă Ghica și alte noi dificultăți, iritări și amărăciuni, puse pe Manolache Băleanu, secretarul Adunărei și unul din partizanii cei mai zeloși ai Rusiei, ca să facă în Adunare o propunere d'a se votà fondurile necesare pentru ridicarea acelei statui. Băleanu se executâ cu plăcere, și în ședința dela 17 Maiu anul 1841, citì acea propunere prin care cereà guvernului ca să se ia suma necesară pentru întâmpinarea cheltuelilor trebuincioase spre aducerea la îndeplinire a acelui proect, din fondul articolului cerealelor, pus la dispoziția Domnitorului, pentru ca din el să acorde gratificații la funcționarii care se distingeau prin zel și pricepere, precum și la cei ce se bucurau de favoruri și de protecții înalte. Negreșit Vodă și miniștrii săi se opuse, fără a destăinuì secretul refuzului, pe care nimeni nu vreà să-l destăinuiască deocamdată, și-și întemeià refuzul pe alte considerațiuni mai mult economice decât politice. Opoziționea, care aveà acelaș interes d'a nu desvăluì într'acest moment adevărul, nu se sfii d'a acuzà pe Vodă că vreà ca cu acei bani să-și îmbogățească rudele și uneltele.

Această acuzațiune supără foarte mult pe Alexandru Ghica, care erà foarte susceptibil în tot ce priveà onoarea, probitatea și dezinteresarea sa, și-l făcù să trimită pe secretarul său de stat la Manolache Băleanu ca să-l poftească să se astâmpere, că de unde nu îl va trimite surghiun. Tot deodată preparâ actele de aducere la îndeplinire a acelei amenințări. Auzind cele ce i s'a spus, Băleanu, în loc d'a se înfricoșà, se duse drept la d-l Dașcov și-i comunicâ faptul. Acesta, fără a perde vreme, se duse la Vodă, îi bătù din picior chiar în palatul domnesc și-l silì ca să revoace ordinul dat și să desființeze hârtiile dejà redactate și iscălite. Ce erà să facă bietul domnitor dintr'acele vremuri, în care aveà pe cap un epitrop care îi impuneà voințì străine și niște sfetnici care erau îndemnați de acelaș epitrop ca să-i facă zile amare?

Decretul de exil fu revocat, dar cu toate acestea propunerea Băleanului căzù în baltă, fondurile pentru ridicarea statuei nu furà votate și chestiunea Kisseleff fu dată uitării și înlocuită prin evenimentele din Bulgaria, Candia și Serbia, prin conflictul dintre Vodă și d-l Colquhoun consulul Britan ce a isbucnit fără de veste, prin noile alegeri de deputați și mai cu seamă prin a doua și cea mai violentă răscoală a Bulgarilor din Brăila, în care se dovedì că mâna Rusiei erà amestecată, căci ancheta ce a avut loc a constatat că consulul rusesc din Galați, d-l Cernaieff, a fost dovedit ca instigator. Toate aceste evenimente, care s'au grămădit una peste alta și s'au succedat una după

www.dacoromanica.ro

alta cu o iuțeală vârtegioasă, a pus în al doilea plan, nunumai afacerea Kisseleff, dar și uneltirele de răsturnare a lui Vodă Ghica.

După ce se potoli toate aceste evenimente și orizontul cel posomorît se mai limpezi, Consulul și Boerii opozanți, pe la începutul anului 1842, luară din nou în mână chestiunea rasturnării lui Alexandru Ghica, se serviră de toate armele permise și ne permise, în asemenea ocaziuni, redactară memorii și doleanțe, unele redactate chiar în cancelaria consului rusesc, și nu se potoliră decât după ce se întrebuințară toate mijloacele de uneltiri subversive și se încredințară că în fine guvernul rusesc s'a hotărît a luà în mâini cauza celor nemulțumiți și a pronunțat osânda de mazâlire a lui Vodă, cerând Porții aducerea la îndeplinire a doleanței boerilor nemulțumiți. Acea doleanță fu redactată în sensul răspunsului Adunărei la mesagiul tronului, care fu citit în ședința dela 12 Fevruarie, 1842; acest răspuns a fost redactat de marele logofăt și viitorul Domnitor G. D. Bibescu; el fu un virulent rechizitoriu contra întregei administrații a lui Vodă Ghica. Acest rechizitor fu pretextul care îndreptăți pe Țarul Nicolae I să ceară sultanului Abdul Medgid destituirea lui Vodă Ghica. Această destituire fu transformată în fapt împlinit în ziua de 14 Octomvrie 1842, când, mai nainte d'a părăsì țara spre a se retrage în străinătate, fostul Domnitor încredință frânele guvernului în mâinele unei căimăcămii. Chiar într'acea zi el părăsì Bucureștii, apucâ calea exilului, care dură 17 ani, și se îndreptâ spre Râmnicul Vâlcei ca să iasă din țară prin Câineni.

III.

Pe când încă se unelteà peirea sa și încă nu se ajunsese la adoptarea definitivă a condamnărei sale, Vodă Ghica primì dela St. Petersburg, prin d-l Dașcov, o scrisoare cu data 22 Aprilie 1842, prin care Contele Kisseleff îi făceà din nou cunoscut că refuză în mod formal, dar prin cuvinte politicoase, monumentul ce i s'a oferit de Adunarea Țărei Românești. Față cu acest refuz categoric și din nou repetat, Vodă dădù ordin secretarului Statului Const. Cantacuzino ca sa citească în sânul Obștei Adunări Ofisul cu No. 333 din 20 Maiu 1842 în cuprinderea următoare:

„*Cinstitei Obicinuitei Obștei Adunări.*

„Pentru dreptul de indigenat ce, ca o vecinică dovadă a obștei recunoștinți, s'a găsit cu cale a se da, din partea acestui Principat, Ex. Sale Contelui Kisseleff, alcătuindu-se trebuincios diplom, potrivit cu dispozițile art. 379 din Regulamentul Organic, și trimițându-se Ex. Sale, s'a primit acum răspuns prin care ne arată că încă dela 20 Martie din anul trecut, noi am înștiințat pe Ex. Sa de găsire cu cale ce a făcut Adunarea, de a i se da indigenatul în acest Principat;

„Că primind acea scrisoare a noastră, cea dintâiu grija precum și cea dintâiu datorie a Ex. Sale, a fost să ceară plecat dela M. Sa Impăratul de a primì această de cinste dovadă a dragostei Românilor, pe care dragoste Ex. Sa adaogă că se socotește norocit că a meritat-o;

www.dacoromanica.ro

„Că acum primind pe de o parte acea înnaltă voie, iar pe de alta diplomul ce l'am trimis într'aceasta, Ex. Sa ne arată sentimenturile de care este pătruns, şi tot într'o vreme ne poftește să fim organul acestora către Obştească Adunare;

„Că, de şi, pentru cuvinte bine cunoscute, la anul 1831, nu a putut primì acest indigenat, propus de catre cea de atunci extraordinară Obştească Adunare, Ex. Sa însă, precum şi însuşi putem mărturisì, ca un mădular ce am fost al deputaţiei ce într'adins s'a trimes la Iaşi, unde se află Ex. Sa pe acea vreme, a zis curat că, după aprobaţia cu care Mărirea Sa Impăratul ar bine-voì să cinstească slujbele Ex. Sale, nimic nu mai puteà să-i facă mai multă plăcere decât această obştească dovadă de cinste ce îi fac locuitorii Valachiei;

„Că, cu cât preţuia mai mult acest semn de cinstire, cu atâta mai mult Ex. Sa a socotit că trebue să îl amâna la o epoca când sentimenturile, din care isvorăşte, nu puteà da pricină de nici o tălmăcire;

„Că găsirea cu cale ce face Adunarea acum, iarăşi, după o curgere de zece ani, dovedeşte: 1) că, o vreme aşa de îndelungată nu a facut decât să întemeeze mai bine sentimentul recunoştinţei Românilor pentru facerile de bine de care ei sunt datori, numai la părintească bună voinţă a Augustului lor protector, şi al 2-lea că, numai ca să poată da o nouă dovadă de acest al lor sentiment către Impăratul, ei staruesc de mult ca să îndeplinească dorinţa ce au, ca să dea un semn de cinstire publică către acela care a avut norocirea să fie organ al generoasei voinţe şi să adune întru îndeplinire mărinimoasele cugetări ale împărăteştei Sale măriri;

„Ca, pentru aceste două cuvinte, cinstirea ce i se face acum, este de mare preţ la ochii Ex. Sale, şi prin urmare o socoteşte ca una din cele mai dulci răsplătiri ale ostenelelor sale;

„Că. pentru ceeace se atinge de *monumentul, ce, cu prilejul indigenatului, s'a găsit cu cale să i se ridice, Ex. Sa zice că nu-l poate primì, pentrucă numai* viitorul poate *da o asemenea cinstire, când adică şi acesta va întări cu desăvârşire hotărîrile vremei de acum.* Insuflat însă de recunoscuta sa părintească îngrijire către acest Principat, adaogă cu acest prilej că *Ex. Sa cunoaşte un alt monument, pe care Românii ar puteà ridicà lor înşile, adică cea într'o unire silinţă a tuturor spre a păzì, în toată puterea, în toată întregimea lor, instituţiile care chezăşuesc fericirea ţărei, şi pe carele, ca să fie bine asigurat înnalta îngrijire a Innaltei Curţi, le-a pus sub pavăza tractaturilor.*

„Cu bucurie dar înconştiinţăm cinstitei Adunări acest răspuns al Excelenţiei Sale. D-l Secretar de Stat e însarcinat a da Cinstitei Adunări citire acestui ofis.

„(Subscris) *Alexandru Ghica.*

„(Secretarul Statului) *Const. Cantacozino*".

Această ştire, dată de astădată la lumină, produse în Bucureşti o impresiune penibilă; prostimea, cum se numeà pe atunci poporul, şi chiar boerimea, ba chiar şi membrii opoziţiunei, care nu ştiuse ce s'a petrecut între culise, priviră refuzul generalului, nu ca efectul unui exces de modestie şi de delicateţă, ci ca o declinare semeaţă a unui act de distincţiune ne agreat, şi începură să-şi răcească entuziasmul şi admiraţiunea ce simţeau într'acele timpuri pentru Conte şi pentru Ruşi, şi să le pară rău că au mers prea departe, prigonind fără de milă pe bietul Alexandru Ghica şi făcându-se unelte oarbe ale lui Daşcov.

www.dacoromanica.ro

IV.

Din toată această modificare a opiniunei publice, Vodă Ghica nu câștigă nimic, căci sorții în privința sa fusese trași, sentința care-condamnase fusese pronunțata și acei care aveau însarcinarea de a o aduce la îndeplinire, general Duhamel din partea Rusiei și Chechib efendi din partea Turciei, dejà pornise spre București. Acești comisari speciali sosiră în capitala Țarii Românești, nu pentru a face cercetări doveditoare, care să confirme sau să constate netemeinicia învinuirilor aduse lui Ghica de Obștesca Adunare; ferească Dumnezeu! Sosind aici, generalul Duhamel a adus la îndeplinire un ordin special ce i-a dat chiar Țarul, adică a oprit în mod categoric pe Vodă Ghica d'a trimite Adunării un ofis, prin care să răspundă la raportul ce ca i-a trimis, prin urmare un act prin care să se disculpe de acuzațiunile ce i s'a adus, și i-a ordonat să accepte în tăcere deciziunea Curților Suzerană și Protectoare în privința sa.

Vodă Ghica, ne putând să nesocotească ordinul ce i-a dat comisarul extraordinar rus, s'a supus, a tăcut, a lăsat acuzațiunele fără de răspuns și a așteptat deciziunea celor ce dispuneau pe atunci de soarta sa și a țărei sale. Ea nu întârzie prea mult și fu astfel cum toată lumea, chiar Vodă se aștepta. Domnitorul numit pe viață, fără ca nimeni să aibă dreptul d'a-l deposedà, fu destituit, gonit din orașul și țara sa și înlocuit printr'o căimăcămie. Acest trist eveniment avù loc, cum am zis mai sus, în ziua de 14/26 Octomvrie anul 1842.

Mai nainte d'a plecà în lungul exilului, care durâ aproape șeapte-spre zece ani, adică în ziua de 10 22 Octomvrie 1842, Vodă Ghica, care erà din fire expansiv, prea încrezător în lealitatea oamenilor și plin de iluziuni, scrise d-lui de Nesselrode și Contelui Kisseleff câte o scrisoare plină de indignare și de amărăciune, prin care le amintea eminentele servicii ce el a adus Țarului, Ministrului său și fostului Prezident al divanului, în timpul votarii Regulamentului Organic, și pe urmă până la încetarea guvernului provisoriu; după aceia le enumărà mulțimea dificultăților cu care a fost nevoit să se lupte din primul an al suirei sale pe tron și până în ziua în care a fost sacrificat; apoi descrise caracterul schimbăcios al boerilor, pe care nimic și nimeni nu puteà să'i mulțumească, și în fine se apărâ de gravele și nemeritatele acuzațiuni formulate de majoritatea Adunărei în contra sa, și le respinse cu energie și indignare.

In scrisoarea de amiciție adresată contelui Kisseleff, Vodă îi reamintia vechile legăminte de amiciție și comunitatea de idei și de tendințe liberale ce au existat între ei în tot timpul șederei sale în Principat, îi împrospătà în memorie rolul amical și îndatoritor ce a jucat în tot timpul votării indigenatului și a manifestației de înnaltă stimă și omagiu ce i-a arătat natiunea română, conferindu-i un monument care să reamintească generațielor viitoare eminentele servicii ce el a adus Principatelor și terminà făcându-l latent asupra consecințelor primejdioase ce ar rezultà pentru opera sa prin știrbirea celei mai esențiale prerogative ce acordà Regulamentul națiunei române, garantând stabilitatea Domnilor, prerogativă ce într'acel moment se călcà în picioare fără nici un motiv prin detronarea sa.

www.dacoromanica.ro

La scrisoarea ce i-a adresat, d-l de Nesselrode răspunse asigurându-l ca, evenimentele ce neapărat trebuia să se întâmple în interesul liniştei Principatului şi al potolirei animozităţilor, nu i-a ştirbit nici de loc şi nici nu a întunecat cât de puţin stima şi consideraţiunea ce îi păstră guvernul imperial rus, care-l considerà ca pe un bărbat integru, fără nici o pată şi om vrednic de toată stima, şi terminà încredinţându-l ca 'i va păstrà în totdeauna aceiaş stimă şi consideraţiune. Contele Kisseleff îi răspunse prin următoarea epistola cu data 25 Aprilie (7 Maiu) 1843.

Principe,

„Am primit epistola ce mi-aţi făcut onoare a 'mi trimite în ziua de 10/22 Octomvrie 1842, şi mă grăbesc a vă respunde, nu pentru a vă oferì consolaţiuni, ci pentru a vă spune că, de şi am fost în divergînţă de păreri cu d-v. în privinţa sistemului de administrare ce se cuvine Valachiei, totuş n'am pus nici odată încredere în dreptatea acusaţiunelor ce au formulat adversarii Voştri asupra vederilor, faptelor şi intenţiunelor Voastre personale.

„V'am considerat şi vă consider şi acum ca pe un bărbat de onoare, astfel că n'am crezut şi nici nu pot crede că aţi uitat vre-o dată datoria ce aveaţi faţă de patria voastră şi că tot blamul trebue să cadă numai asupra oamenilor carora aţi acordat o încredere prea mare, care au abuzat de ea cu răutate, pentru a indispune în contra voastră pe compatrioţii voştri şi cari v'au presentat în nişte culori defavorabile. Sunt sigur, Principe, că azi chiar voi deplângeţi obstinaţiunea ce aţi pus d'a-i susţine, cu toate avertismentele ce vi s'au dat.

„In orice caz, Principe, vă rog să fiţi încredinţat că sentimentele mele personale pentru voi nu s'au schimbat nici de cum şi vă rog să credeţi că, dacă pot să vă fiu de oarecare folos întru ceva, sper că veţi bine-voi a dispune de mine cu toată încrederea ce trebue să vă inspire vechile noastre raporturi" [1]).

Acì s'a sfârşit incidentul indigenatului Contelui Kisseleff în prima parte a fazei prin care el a trecut împreună cu proectarea şi aducerea la îndeplinire a ridicării a monumentului său.

V.

Trei luni după aducerea la îndeplinire a deposedării Principelui Ghica, avù loc alegerea unui nou domnitor, care se săvârşi la sfârşitul anului 1842. Aceasta alegere avu ca consecinţe suirea pe tron a Pr. George D. Bibescu chiar a autorului faimoasei adrese care provocâ căderea lui Ghica. Intronarea a noului Domnitor se efectuă pe la începutul anului 1843, sub auspiciele Rusiei şi sub protecţiunea d-lui Daşcov. După ce luâ în mână frânele guvernului şi îndeplinì toate formalităţile necesare pentru instalarea sa pe tron, Vodă Bibescu, deşì, ca fost deputat, auzise coprinsul ofisului predecesorului său cu N. 333, citit în şedinţa Adunării dela 23 Maiu 1843, prin care făceà cunoscut ţării că contele Kisseleff refuzà în mod politicos dar categoric monumentul ce Camera proectase a se ridicà în onoarea şi amintirea sa, totuş găsì de cuviinţă să subscrie

[1]) Vezi Anexa la raportul d-lui Billecoq către d-l Guizot cu No. 102/64 din 9 Maiu 1843, aflată în copie franceză în arhiva Academiei Române.

www.dacoromanica.ro

ofisul cu No. 299 din 5 Aprilie 1843, însoțit de un proect de lege, prin care se ficsà 15.000 galbeni din fondul de rezervă, pentru a se ridicà monumentul proectat, pe locul ocupat de hanul Filaret de pe podul Mogoșioaei ce dejà fusese cumpărat de către casa «Iubirei de oameni» pentru a se clădì pe el un azil pentru copii sărmani; și însarcinà pe secretarul său de stat beizadea Costache Suțu să deà citire acestor acte în sânul Adunărei. Această formalitate fu adusă la îndeplinire în ședința din aceeași zi 5 Aprilie 1843. Iată conținutul acestor două acte, cari fură primite de deputați cu aclamații și cari fură adoptate cu mare entuziasm:

„Cinstitei obicinuitei Obștești Adunări.

„O mare datorie de recunoștință națională a rămas încă neplătită, când asemenea datorii sunt dintr'acelea care nu primesc îndelungată zăbava; căci după graba ce se aduce la a lor plată, se judecă moralitatea unui norod și măsura simpatiei ce meritează a trage asupra-i.

„Un bărbat însărcinat cu o înnalta și nobilă misie s'a arătat, sunt câțivà ani, în mijlocul nostru. Cea dintâi a lui ivire între noi a fost un semn de nădejde și o prevestire de nouă ființă, când cele mai desnadujduitoare împrejurări ne înconjurà. Sub deprinsa și iscusita sa mână, toate se preschimbară în puține luni; iar astăzi numele acestui însemnat bărbat este întipărit în inimile tuturor Românilor celor adevărați, precum se află înscris și pe fiecare foae a instituțiilor noastre. Nici o dovadă însă înființată nu vădește acest sentiment obștesc în ochii streinilor.

„Nici un monument n'a consfințit încă până astăzi una din cele mai însemnate epoce ale istoriei noastre; care de o potrivă cinstește atât pe acela ce i-a lăsat numele său drept moștenire neprețuită, cât și pe neamul românesc, pentru firească aplecare și îndemânatecă pornire ce a arătat că are de a îmbrățișà cele spre bine și înnaintare.

„Dreptatea cere ca cinstea să fie adusă cinstitei Obicinuitei Obștești Adunări, căci la leatul 1841 a propus ridicarea unui asemenea monument. Nu s'a luat însă atunci nici o măsură pentru punerea în lucrare a propunerei ei.

„Vreme dar este a se îndeplinì acum această dorință națională, ridicându-se fără mai multă zabavă în Capitală statuia prea iubitului nostru făcător de bine și cetățean Conte Pavel Dimitrievici Kisseleff, spre falnică aducere aminte a acei fericite epoce, cum și pentru îndemnarea spre bine a celor ce după vremi vor fi chemați a oblădui acest Principat.

„Noi nădăjduim că va fi și spre fericire pentru viitorime de a începe oblăduirea noastră prin îndeplinirea unei așà de sfinte datorii și de a deșteptà aducerea aminte a unui trecut așà de stralucit.

„De aceia poftim pe cinstita Obștească Adunare a luà în de aproape băgare de seamă alăturatul proect și a face grabnică chibzuire.

„(Semnat) *George D. Bibescu*

„Secretaru Statului, *Const. Suțu*".

Iată și coprinsul proectului anunțat:

„Proect

„Pentru ridicarea monumentului Ex. Sale fostului plenipotent Președent Conte Pavel Kisseleff.

www.dacoromanica.ro

„*Art 1.* Se va ridică o statue Ex. Sale Contelui Pavel Kisseleff, pe locul hanului Filaret, spre vecinica pomenire a facerilor de bine ce acest bărbat a revărsat asupra Țarei Românești.

„*Art. 2.* — Hanul acesta, fiind hotarît pentru zidirea institutului sărmanilor copii, se va cumpară cu plata, din paragraful rezervei, un alt loc la o poziție mai cuviincioasă și mai potrivită cu sfârșitul întocmirei acestui institut.

„*Art. 3.* — Visteria va plăti din partea statului gabeni zece mii, care se vor luà din casa rezervei în anul 1844.

„*Art. 4.* — Pentru Mitropolie, Episcopii și monastiri se va da din casele acestora suma de galbeni cinci mii, cu analoghie potrivită cu venitul fiecăria.

„Marele Vornic din nauntru, Teodor Văcarescu" [1]).

Imediat după citirea acestor acte, Adunarea s'a grăbit a primì propunerea cu mare majoritate și a procedà la redactarea proectului de raport prin care Adunarea făceà cunoscut Domnitorului c'a primit proectul de lege, cum erà regula pe atunci. Citirea acelui raport s'a facut în sânul Adunarei în ședința dela 6 Aprilie și s'a primit întocmai de majoritatea deputaților, care pe atunci încă nu începuse să se arate ostilă noului Domnitor [2]). Iată conținutul acestui raport:

„*Prea Inalțate Doamne,*

„Obștească Adunare a primit cu cea mai adâncă supunere ofisul In. V. de sub No .299, cu alăturatul proect atingător de monumentul ce urmează a se ridică Ex. Sale fostului Plenipotent Prezident Conte Pavel Kisseleff, și primindu-se acest proect întocmai precum s'a înfațișat, Obștească Adunare, cu cel mai adânc respect, roaga pe In. V. ca, pe de o parte sa-i dați înnalta întărire, iar pe de alta să bine-voiți a porunci să se pue în lucrare ridicarea monumentului, spre a ramânea pentru totdeauna în Capitala Principatului acest semn al recunoștinței naționale, potrivit cu acturile facerilor de bine ce se socotește Principatul dator catre această luminata persoană.

Aprilie 6 [3])".

Imediat după primirea acestui raport, Domnitorul s'a grăbit a subscrie și publica în Buletinul Oficial următorul ofis cu No. 312 din 8 Aprilie 1843.

„*Cinstitei Obicinuitei Adunări.*

„Prin raportul acei Cinstite Adunări cu No. 190 ce Ni s'a adresat sub iscaliturile Prezidentului și a secretarici ei, încunoștiințându-se primirea proectului pentru monumentul ce s'a găsit cu cale a se ridică Ex. Sale fostului plenipotent Prezident Contele Pavel Kisseleff, Noi întărim acest proect spre a urmà întocmai.

„Dumnealui Șeful Departamentului trebilor din lăuntru va da citire acestui ofis al Nostru, în cinstita Obștească Adunare".

„(Semnat) *George D. Bibescu*

„Secretarul Statului Const. Suțu" [4]).

---

[1]) Vezi Anale parlamentare Vol. XII. Ses. 1842—1843 pag. 647—648.
[2]) Ibidem pag. 122—130.
[3]) Ibidem pag. 648.
[4]) Ibidem pag. 649.

www.dacoromanica.ro

Acest ofis domnesc a fost citit în sânul Obștei Adunări în sedința dela 22 Aprilie și s'a depus de către Secretarul Statului pe masa Adunărei conform Regulamentului[1]), iar Marele Vornic al trebilor din întru a luat dispozițiunele necesare pentru strângerea fondurilor trebuincioase, în conformitate cu prevederile proectului care dobândise putere de lege.

Conform acestei legi, banii necesari pentru aducerea la îndeplinire a acestui monument fură strânși, în conformitate cu legea sa specială, în cursul anului 1844, și depuși spre păstrare la casa centrala, dar aplicarea ridicarei monumentului nu fu pusa în executare din cauza urmatoarelor piedici: 1) din pricina isbucnirei conflictului dintre Vodă și majoritatea acestei Adunări, care dela început dobândì cea mai îngrijitoare violență; acest neplăcut eveniment se petrecù abia peste o lună după votarea legei, care conflict răcì foarte mult, în sânul majorității Adunărei, entuziasmul simpatiilor către Rusia, care protegea pe față pe Vodă Bibescu; 2) de isbucnirea afacerei minelor concedate unei companii ruse representata prin Trandafiloff; și 3) din cauza refuzului repetat în mod categoric al Contelui d'a primì să i se ridice un monument de orice natura, fiind înca în viața.

VI.

Știm, din cele ce am spus mai sus, că contele Pavel Kisseleff a refuzat acest semn de simpatie și recunoștință încă din anul 1841, știm asemeni că Vodă Bibescu avea deplină cunoștință de acest refuz; cu toate acestea M. Sa, de și cunoștea caracterul statornic și neabătut al Contelui, a crezut că va reușì să-l înduplice d'a primì un fapt împlinit venit din inițiativa sa și va reușì să-l silească a se supune unei manifestațiuni sancționată printr'o lege, dar s'a amăgit. Contele, îndemnat fiind poate de modestie, poate de sentimentul statorniciei într'o hotărîre dejà luata, și poate de niște considerațiuni politice imperioase, dictate de o voință superioară, a refuzat cu statornicie și această oferire făcută într'un mod atât de solemn.

Intr'adevăr, după ce Principele, prin d-l Dașcov și acesta prin d-l de Nesselrode, a comunicat contelui votarea proectului de lege mai sus citat, d-sa a răspuns direct M. Sale prin o epistolă în limba franceză ce reproducem mai jos în traducere română:

„St. Petersburg, 7, Iunie 1843.

„Principe.

„D-l Vice Cancelar, Contele de Nesselrode, mi-a făcut de curând cunoscut printr'o comunicație oficială, că, după propunerea Alteței Voastre, Obștească Adunarea ordinară a Țărei Românești a votat în unanimitate fondurile trebuincioase pentru înnălțarea unui monument menit să păstreze amintirea administrației mele. Adânc mișcat de această nouă mărturie de iubire a A. V., Principe, și de al Adunărei, nu pot însă decât să mă refer la observațiunele ce am

[1]) Ibidem pag. 134.

www.dacoromanica.ro

crezut că trebue să fac în această privinţă Principelui Ghica în scrisoare mea dela 22 Aprilie anul trecut. Astăzi, ca şi atuncea, conştiinţa mă opreşte să primesc un asemenea omagiu, ori câtă valoare ar aveà în ochii mei, ca expresiune a iubirei Românilor şi a dorinţei lor de a consacrà pe vecie amintirea unei epoci, în timpul căreia înnalta încredere a Suveranului meu, augustul protector al Principatelor, mă chemase să slujesc ca organ şi de unealtă a vederilor sale mărinimoase. De aceia îndrăsnesc a rugà pe A. V. să bine-voiască a se face pe lângă Adunare interpretul recunoştinţei mele, şi a'i arătà motivele cari mă îmboldesc să nu primesc onoarea ce mi-a fost făcută.

„Cât despre întrebuinţarea fondurilor votate, de mi-ar fi îngăduit să arăt o dorinţă într'această privinţă, ar fi ca ele să poată sluji la vre-un lucru de folos public pentru oraşul Bucureşti, unde am avut fericirea să culeg atâtea semne de iubire din partea locuitorilor. Indeplinirea acestei dorinţe mi-ar insuflà cea mai adevărată recunoştinţă, căci aş vedeà în ea o nouă probă a acestei ubiri de care mă simţ fericit că am putut fi vrednic.

„Nu pot sfârşi fără să mulţumesc călduros A. V. de amintirea ce'mi păstrează personal, şi de care mi-a dat, de curând, o mărturie atât de măgulitoare şi tot de odată şi de strălucită. Bine voiţi, în acelaşi timp, să primiţi asigurarea reînnoită a înnaltei mele consideraţiuni, etc." [1]).

La 14 Iunie acelaş an contele adresâ lui Vodă o nouă epistolă, în care tratâ mai multe chestiuni, îşi expunea modul său d'a vedeà despre pretinsa schimbare de destinaţie a d-lui Daşcov şi se ocupà de trimiterea unor tineri Români la şcoalele ruseşti; de numirea fratelui său Stirbeiu în postul de vornic din lăuntru; de vigoarea şi sacrificiile ce împrejurările îi reclamă şi de cumpărarea de arme ce ar vreà să facă Principele; apoi terminâ zicând:

„...După ce v'am vorbit de afacerile Voastre, daţi-mi voe să vă vorbesc şi despre ale mele. Am fost adânc mişcat de pasul ce v'a plăcut să faceţi pe lângă Adunarea Ordinară în privinţa monumentului pe care îşi propuse a'l înnălţà în amintirea guvernului provisoriu. Raspunsesem într'această privinţă, Pr. Ghica, şi acum va răspund, Principe, oficial, că acest triumf nu se cuvine celor ce trăesc, şi că vă rog cu staruinţa să întrebuinţaţi sumele votate, nu pentru înnălţarea unei statui, ci pentru o lucrare de folos obştesc. O fântână, un pod, *o şosea* sau orice lucrare folositoare ar fi un monument pe care l'aşi primì cu recunoştinţă, în deplina-mi credinţă că aceşti buni Români se vor folosì de dânsul, şi'şi vor aduce aminte, prin folosul însuş de care le va fi el, de principiul pe care mi-am întemeiat administraţiunea.

„Vedeţi că această modestie făţişă ascunde în fond o gândire de mândrie, pe care 'mi place să v'o mărturisesc şi pe care o mărturisesc cu mândrie. Stima şi iubirea oamenilor printre care cine-va a trăit, popularitatea ce el datoreşte, nu îngăduelelor şi slăbiciunei, ci unor fapte folositoare şi leale, pe care timpul n'a făcut decât să le întărească, este de sigur răsplata cea mai frumoasă şi cea mai de dorit pentru omul care s'a devotat grelei sarcine d'a călăuzì spre bine administraţia unei întregi populaţiuni. Românii îmi dau această mărturisire. Sunt mândru de dânsa şi o primesc cu o sinceră şi adâncă recunoştinţă. Dar doresc să fie ea de altfel în ce priveşte modul ei, şi nu-mi

[1]) Vezi *Domnia lui Vodă Bibescu* de Pr. G. G. Bibescu. Vol. I pag. 192—193.

www.dacoromanica.ro

veți negà aceasta dulce mulțumire că amintirea-mi să nu supere pe nimeni și să se margineascà într'un lucru folositor pentru toți. ..." [1].

IV.

Crearea șoselei și a grădinei Kiseleff.

I.

In urma unui refuz atât de categoric și așà de frumos argumentat, și față cu o indicațiune atât de categorica a întrebuințării sumei votate pentru monument, numai rămânea lui Vodă Bibescu altă cale de urmat decât aceia a supunerei, a aducerei la îndeplinire a dorinței Contelui și a cheltuirei sumei destinată pentru monument în sensul recomandărilor făcute de el. Această sumă de 15.000 galbeni servi de sâmbure și de prim fond la aducerea la îndeplinire a trei mari lucrări de utilitate publică, care au costat pe stat multe milioane, dar care trăesc și azi, care împodobesc Capitala României și care sunt întrebuințate spre folosul obștesc și perpetuiază, tot ca și ființa unui monument, amintirea aceluia ce a preferat, în locul unei pietre reci și fără nici un alt folos decât podoaba, lucrari, cari, pe lânga înfrumusețarea orașului, mai aduc și folos populațiunei sale și chiar țărei întregi.

Locul pe care aveà să se ridice statuia fu destinat în urmă pentru clădirea *Teatrului național,* care dejà s'a început în timpul domniei lui Vodă Bibescu, iar banii hotărîți să se cheltuiască pentru ridicarea monumentului fură cheltuiți: 1) pentru dărâmarea clădirilor hanului Filaret și a altor clădiri ce acoperau acel loc, precum și pentru nivelarea sa; 2) pentru înzestrarea capitalei cu apă bună, de băut și cu construirea fântânelor publice și a uzinei din capul străzei Mihai-Vodă, și 3) cu îmbunatățirea șoselei și aleei delà Băneasa și împodobirea sa cu o grădină publică, croità la dreapta și la stânga unei părți din șosea. Iatà actele oficiale privitoare la aceste trei lucrări începute și terminate pentru a aduce la îndeplinire dorința Contelui Kisseleff:

I. Pentru teatru.

„Ofisul cu No. 565 din 19 Iulie 1843.

„Obștească Adunare chibzuind, în seria trecuta, dupa a noastră cerere, ca locul pe care astăzi este zidit hanul Filaret, să se întrebuințeze pentru clădirea unei piețe, unde s'ar ridicà monumentul fostului deplin împuternicit Prezident, pentru care s'a și hotărît suma de galbeni 13.000;

„Noi orînduim o comisie alcătuită din d-lor Marele Vornic Barbul Stirbeiu Marele Logofăt I. Filișeanu și Logofatul Vladimir Blaremberg, inginerul Statului, cu încredințare de a îngriji cât mai în grabă pentru toate pregătitoarele lucrări ale acestei piețe, care se va numì *Piața Kisseleff*, spre a se întocmì cu toată desăvârșirea corespunzatoare dignității numelui ce ea este destinată a purtà.

[1] Ibidem pag. 196—197.

www.dacoromanica.ro

„Noi dorind a însoți tot de odată cu aducerea aminte a acestui nume și îndeplinirea unei alte dorințe obștești, mai punem asupra acestei Comisii toata îngrijirea și însarcinarea de a chibzui asupra masurilor trebuincioase pentru cladirea unui teatru și toate pregătirile, ca la viitoarea primăvară sa se poată începe lucrările.

„Acum însă, de o cam data, comisia se va îndeletnici a pune în lucrare darîmarea cladirilor ce se afla pe acel loc, și potrivirea lor, folosindu-se pe cât va fi în putință cu materialul ce va eși din acele clădiri; apoi ridicând planul locului, va corespondà din vreme cu vre-un arhitect din cei mai cunoscuți din parțile Europei, ca sa se chibzuiască și planul teatrului, dupa temeiurile cele mai priincioase, și sa se hotărasca chipul dupa care va fi să se pue în lucrare aceasta clădire.

„Pentru aceasta punem de o cam dată la dispoziția Comisiei suma de lei 127.000 ce se află adunată la Casa Sfatului orașenesc; iar pentru întocmirea și înfrumusețarea pieței, se va cheltuì din sumele chibzuite de Obștească Adunare, din care 5.000 galbeni se află depuși la casa centrală.

„Sfatul administrații va da acest ofis al Nostru în cunoștința numiților mădulari ai acestei Comisii, pe lângă care Noi mai adăogăm pe d-l Clucer Petrache Poenaru, spre ajutor, pe Arhitectonul orașului și pe aghiotantul nostru Parucicul Florescu" [1]).

La acest ofis domnesc, comisiunea mai sus pomenită răspunse adresând Domnitorului raportul următor:

„I. M. S. George D. Bibescu Voevod, Domn stăpânitor a toată Țara Românească:

Prea Inalțate Doamne,

„In urma luminatului ofis al M. V. de sub No. 565, prin care această Comisie a fost însarcinată a se îndeletnici întru pregătirea locului de piață *care era să poarte numele Kisseleff*, precum și întru îngrijirea pentru clădirea unei săli de Teatru tot pe acel loc, dându-se acum în cunoștința Comisiei un alt ofis sub No. 611, prin care M. V. încunoștiințați cinstitului sfat administrativ că, potrivit cu dorința Ex. Sale Contelui Kisseleff, porunciți ca acea sumă de 15.000 galbeni ce s'a votat de către Obștească Adunare pentru monument, să se întrebuințeze în facerea cișmelelor, ca una din lucrările de folos obștesc ce Ex. Sa dorește drept singurul monument ce i-ar fi cu plăcere a i se ridică în aducerea aminte a Românilor, Comisia asemănându-se celor coprinse în acest din urmă ofis al M. V., rămâne a se îndeletnici acum numai cu lucrarea pentru zidirea teatrului" [2]).

De acì încolo urmează propunerea ce face comisiunea în privința clădirei teatrului, pe locul rezervat monumentului, chestiune care nu prezintă pentru materia ce ne preocupă nici un interes, căci nu ne mai dă nici o lămurire în privința istoricului ce aveți înnainte.

II. Inființarea fântânelor din București.

O altă îmbunătățire a capitalei care a fost în legătură cu proectatul monument, a fost aceea a alimentării orașului cu apă de băut

[1]) Ibidem pag. 137 138.
[2]) Ibidem pag. 139.

www.dacoromanica.ro

extrasă din rîul Dâmboviţa şi a înfiinţării fântânelor cu apă de gârlă filtrată. Realizarea acestor lucrări făceà parte chiar din dorinţele exprimate de Contele Kisseleff, prin ultima scrisoare ce a adresat lui Vodă Bibescu d'a se cheltuì banii destinaţi pentru monument. Iată coprinsul ofisului domnesc cu No. 47 din 28 Ianuarie 1845 prin care dispunea începerea acelor lucrări proectate chiar din anul 1843.

„Noi George D. Bibescu Vv., etc..... Catre departamentul trebilor din năuntru.

„Din alăturatul, pe lângă raportul acelui Departament cu No. 330, jurnal ce a încheiat sfatul administrativ extraordinar la 23 ale curgătoarei luni, în urma deliberaţiilor sale asupra proectului ce a înfaţişat d-l Marsillon, inginerul izotec, pentru înfiinţarea fântânelor în capitala noastră Bucureşti, şi prin ofisul nostru cu No. 18 i s'a trimis spre chibzuire; vazând că sfatul, după cercetarea ce a făcut arătatului proect, prin care se propune facerea acelor fântâni în două chipuri: unul prin aducere de apă de isvoare în catime mărginita numai la 1.200.000 oca în curs de 24 de ceasuri, şi cu cheltuială până la 81,160 galbeni, şi altul prin luarea apei din râul Dâmboviţa cu maşină cu foc, în cătime de 3.000.000 oca apă în curs de 24 ceasuri, şi cu cheltuială de 41,286 galbeni, a rămas de părere ca: şi pentru scăderea cheltuelei, şi pentru mai îndestulătoare catime a apei ce poate aveà oraşul, să se dea precadere înfiinţărei acelor fântâni cu luarea apei din Dâmboviţa, şi aşà, pe de o parte, preţuind mijloacele în fiinţă spre întreprinderea acestei lucrari, iar pe de alta, voind ca din cercare să se ia o mai de aproape cunoştinţă de lucrarea aceasta, a chibzuit ca înfiinţarea acestor fântâni să se facă treptelniceşte, aşezându-se în curgătorul an, numai câtevà din cele hotărîte a fi pe uliţa Mogoşoaei". Noi, având în băgare de seamă temeiurile pe care, păşind Sfatul, a fost povăţuit către aceste ale sale păreri şi chibzuinţe, Ne unim şi Noi cu părerea asupra precăderei ce a dat proectului înfăşiat de a se înfiinţà fântânele în capitala Noastră, prin maşini idraulice, care vor ridicà şi vor răspândì apa Dâmboviţei în toată întinderea oraşului, şi cu chibzuirea de a se face această lucrare treptelniceşte, şi pentru neajungerea mijloacelor ce acum avem întru a noastră dispoziţie, şi pentru ca tot de odată să ne putem folosì de experienţa ce ne va lăsà o lucrare mai nepripită şi mai bine chibzuită.

„Primind dar chibzuirea sfatului administrativ extraordinar coprinsă în acel jurnal al său, poruncim ca Departamentul din Năuntrul să ia toate măsurele spre a puteà fi în stare să se înceapă lucrarea acestei folositoare şi de toata obştea oraşului dorite întreprinderi, încă în curgerea acestui an.

„Spre acest sfârşit dar, *suma de 12,168 galbeni care a rămas din cea hotărîtă pentru ridicarea monumentului Ex. Sale generalului Kisseleff*, şi pe care Ex. Sa a binevoit, întru a sa dragoste pentru locuitorii acestui oraş, să o afierosească la un lucru folositor lor, se va întrebuinţà spre cumpărătoarea acelor două maşini cu strecurătoarele cele trebuincioase şi cumpărătoarea urlanelor, mărginindu-se întru aceasta, pentru cel dintâiu an numai pe cât întinderea uliţei Mogoşoaei va cere; precum şi la zidirea clădirelor celor de ne apărată trebuinţă. Dacă însă acea sumă va înfăţişea vre-o lipsă care nu va puteà fi însemnată, după mărginirea ce s'a dat acestei lucrări într'acest dintâiu an, sfatul orăşenesc va răspunde acea lipsă din casa sa, ca unul ce are a se şi folosì din venitul ce firește urmează a se aşteptà din această lucrare, când îşi va luà a ei săvârşire. Fiind însă că sfatul nu va puteà acoperì acum această cheltuială cu din veniturile sale, având încă a răspunde datorii din anii trecuţi,

www.dacoromanica.ro

vistieria va veni într'al său ajutor cu împrumutarea ce îi va face de suma trebuincioasă spre acoperirea acelei lipse....." [1]).

III. Infiinţarea şoselei Kisseleff.

După ce am spus ce s'a hotărît despre modul întrebuinţărei locului pe care avea să fie ridicat proectatul monument şi am dovedit prin acte că, pe proectată piaţă numită Kisseleff, s'a hotărît să se cladeasca Teatrul Naţional, şi după ce am mai spus că din suma de 15.000 galbeni cât se hotărîse pentru efectuarea acelui monument, sfatul Administrativ extraordinar, în unire cu Vodă Bibescu, ar întrebuinţat 12.468 galbeni pentru înfiinţarea fântânelor în capitală, spre a aduce la îndeplinire dorinţa exprimata chiar de contele Paul Kisseleff, a venit timpul acum sa revenim la şoseaua şi la aleia despre Băneasa, cu care am început această scriere, şi, servindu-ne tot de acte doveditoare, avem să spunem cum ea, din *Aleia Bănesei, s'a* transformat în *şoseaoa Kisseleff,* cum laturele dela dreapta şi stânga alei s'au transformat în nişte frumoase grădini cu arbori, verdeaţă, cărări artistic croite şi flori, cum acele grădini s'au transformat în' adevărate parcuri umbroase şi cum s'a îmbunătăţit chiar vechea alee facută chiar din ordinul contelui Kisseleff. Vom mai spune cu ce bani s'a făcut acea transformare şi acea grădină şi că aleia Bănesei, acel drum şoseluit, a primit numele de *Şoseaoa Kisseleff,* nume ce se poartă şi azi şi va purtà cât timp va existà Bucureştii, spre a se dovedì că Românii n'au fost nici odată ingraţi faţă de adevăraţii lor bine-făcători, de şi au fost uneori acuzaţi chiar ca nerecunoscători, chiar de lumea oficială rusă, şi numai departe decât în anul 1878, după ce oastea Română, cu jertfe mari şi multă vărsare de sânge, a venit în ajutorul Ruşilor şi i-a scăpat oştirea în jurul Plevnei de cea mai mare primejdie ce ar fi putut să sufere.

Pentru a lămurì cauza care a provocat această schimbare a aleei în şiosea şi a împrejurimelor în grădină, reproduc acì ofisul domnesc cu No. 611 din 14 August 1843 privitor la această afacere:

„Noi George D. Bibescu Vv. cu mila lui D-zeu Domn şi stăpânitor a toată Ţara Românească.

„Către Sfatul Administraţii.

„Ex. Sa Contele Kisseleff, aflând preînnoita cerere de a i se ridică un monument într'această capitală, şi hotărîrea unei sume spre acest sfârşit, ne arată acum, în termenii cei mai pătrunzători, mulţumirea ce a simţit pentru o asemenea dragoste din partea Românilor, şi pentru aducerea aminte de folositoarele lucrări ce Ex. Sa a săvârşit în cursul vremelnicei oblăduiri în acest Principat. Pe lânga expresiile de mulţumire, Ex. Sa adaogă, cu o rară modestie, că o asemenea cinste ne cuvenindu-se celor vii, mai plăcut monument ar fi Ex. Sale, când acea sumă s'ar întrebuinţà pentru vre-o altă lucrare de folos obştesc, precum *facerea de vre-o câte-va cişmele, de pod, de şosea sau altă*

[1]) Ibidem pag. 162—164.

www.dacoromanica.ro

asemenea, pe care le-ar primi cu atât mai multă recunoștință, cu cât este încredințat că Românii, bucurându-se de acest folos, nu vor perde din vedere că binele obștesc a fost totdeauna temeiul administrației Ex. sale.

„Noi, deși cu mâhnire vedem depărtata nădejdea de a lăsà urmașilor noștri un semn mai învederat de recunoștința obștească către acest însemnat bărbat, dar ca să nu ne împotrivim la a sa dorință, poruncim Sfatului ca, suma de 15.000 galbeni, hotărâți de catre Obștească Adunare pentru ridicarea acestui monument, să se întrebuințeze pentru aducerea cișmelelor în Capitală, oprindu-se lei cinci zeci de mii pentru dregerea și înfrumusețarea Șoselei Kisseleff, pentru a căreia statornica ținere în buna stare, Noi vom hotărî deosebit fond anual.

„Intr'acest chip, fiind a se întrebuința suma de cinci-spre-zece mii galbeni votată de catre Obștească Adunare, rămâne ca lucrarea ce prin ofisul nostru cu No. 563, am poruncit a se face pentru zidirea teatrului pe locul hanului Filaret, să se întâmpine numai din fondul ce se adună la Sfatul Orășenesc, de care această întocmire Sfatul Administrativ va da în cunoștința Comisiei ce se află însărcinată cu această lucrare.

„Iar pentru facerea cișmelelor, Noi punem această îngrijire în cea mai cu dinadinsul chibzuiri a d-lui Marelui Vornic din năuntru, care va luà masuri cât mai fără zăbavă de a ni se supune și pentru această lucrare un proect.

(Urmează iscălitura M. Sale).

Secretarul Statului *M. Băleanu.*

No .611 Anul 1843 August 14".

Ca complectare și explicațiune a acestui Ofis, Vodă Bibescu mai iscălì și promulgâ în Buletinul oficial următorul Ofis domnesc:

„Noi George D. Bibescu, etc.

„Către Departamentul trebilor din năuntru.

„Văzând că trebuința unei plimbări obștești s'a făcut de demult foarte simțitoare; luând în băgare de seamă că deprinderea ce a luat tot publicul de a se îndrepta către șoseaoa din capul Podului Mogoșioaei;

„Noi, potrivit și cu dorința Ex. Sale Contelui Kisseleff, ca suma de 15.000 galbeni votată de către Obștească Adunare pentru monument, să se întrebuințeze în lucrări de folos obștesc, singurul monument ce primește a i se ridicà în aducerea aminte a Românilor, am poruncit prin ofisul Nostru cu No. 611, ca, dintr'această sumă de 15.000 galbeni, să se întrebuințeze 50.000 lei în înfrumusețarea șoselei Kisseleff; și spre acest sfârșit ceremi a ni se supune de către acel Depertament proect de lucrarea ce va fi a se face într' aceasta. Iar pentru ținerea în bună stare a șoselei Kisseleff, precum și pentru măturarea și udarea uliței Mogoșoaei ce duce la numită șosea, Noi hotărîm pe fiecare an 40.000, lei din adaosul venitului, ce în sesia trecută s'a făcut Capitalei București, și aceasta sumă se va începe a se slobozì dela 1 Noemvrie viitor.

„D-lui Șeful Departamentului din năuntru va aduce la îndeplinire aceasta poruncă a noastră.

„(Urmează iscălitură M. Sale).

Secretarul Statului *M. Băleanu.*

„No. 631 Anul 1843 August 14" [1]).

---

[1]) Ambele acte în *Buletinul oficial al Țărei Românești*, dela 15 August 1843.

www.dacoromanica.ro

III.

Imediat după ce s'a dat publicităţei acest ofis, Şeful departamentului din întru luâ dispoziţiuni grabnice d'a îndreptà aleia Bănesei, care sè gaseà într'o stare cam primitiva, cu tot contractul încheiat la 9 Noemvrie anul 1840 cu gradinarul Iohan Sopanovici şi cu toţi cei 2.000 de copaci de teiu sădiţi în câte două rânduri pe ambele laturi, d'a lungul şoselei dela Capul Podului Mogoşioaei şi până la rondul al doilea, şi d'a înfiinţa o grădină la dreapta şi la stânga acelei şosele, în distanţa dintre rondul întâiu şi pâna la jumatatea drumului dintre biserica Isvoru Tămăduirei dela Cişmeaua lui Mavroghene şi până la jumătatea drumului spre rondul al doilea.

Locul ales pentru înfiinţarea acelei grădini din partea despre apus al şoselei fu luat prin rascumparare dela epitropia bisericei Isvoru Tamăduirei, care în greceşte se numeşte *Agapia Zoodoci Pighie;* iar cel din partea despre răsărit fu luat prin cumpărare: parte dela creditorii lui G. Riga, supus grecesc, care l'au scos la licitaţie, şi parte dela Pitaru Pană Olănescu, plătind statul pentru ele răscumpărarea de embatic susnumitei biserici.

Intinderea în lung a acestei grădini dela miază noapte la miază zi fu hotărîtă să fie de o cam dată de 150 de stânjeni, iar laţimea dintre şosea şi ambele laturi cam de câte 100 de stânjeni, întindere îndestul de spaţioasă pentru necesităţile de atunci ale orăşenilor Capitalei. Pe acest spaţiu de loc Sfatul Administrativ extraordinar hotărî să facă o grădină demnă de numele bărbatului însemnat ce în viitorime aveà să-i dea numele ei, şi să înlocuiască cu vrednicie monumentul ce i s'a proectat şi pe care, precum am văzut mai sus, el l'a refuzat.

Pe atunci nu se găseà în Bucureşti şi nici în întreaga Ţară Românească oameni speciali, care să conceapă şi să deseneze planul peisagist al unei asemenea vaste grădini, şi să aducă la îndeplinire efectuarea unei podoabe artistice, care să aducă capitalei Principatului o înfrumuseţare demnă de semnalat. Pe atunci împrumutam totul dela străini şi aduceam din streinătate: ingineri, arhitecţi, mecanici, medici, profesori, oameni de ştiinţă şi artişti; chiar lucrătorii de lucruri mai subţiri şi mai alese erau numai streini veniţi din streinătate, pentru timp mai mult sau mai puţin îndelungat. S'a adus inginerul idrolog Marsilion ca să înfiinţeze fântânele din Bucureşti; s'a adus inginerul de poduri şi şosele Balzano, ca să croiască şi sa înceapă şoselele dela Vârciorova la Brăila şi Focşani prin Bucureşti, şi dela Giurgiu la Predeal şi dela Călăraşi la Turnu Roşu, tot prin Bucureşti; s'a adus arhitectul vienez Keft pentru secarea lacului Cişmigiului şi pentru înfiinţarea, în locul baltacelor din jurul său a unei grădini, care azi face podoaba capitalei României, s'a adus în fine inginerul horticultor Mayer pentru grădina Kisseleff.

Faţă cu această stare de lucruri puţin recomandabilă pentru noi, în epoca d'acum şease-zeci şi doi de ani, marele vornic din năuntru dintr'acea epocă a fost silit să scrie d-lKui Phipsborn, care pe atunci îndeplinea postul de agent oficios al Domnitorului pe lângă curtea din Viena, o epistolă prin care-l rugà să-i recomande un inginer peisa-

www.dacoromanica.ro

gist, care să-i desemneze planul unei grădini, pe schița de plan a localității aleasă pentru grădină, schiță făcută de inginerul comunei Vladimir de Blaremberg, precum și un grădinar horticultor experimentat, care să vie în București ca să aducă planul la îndeplinire pe teren.

D-l Philipsborn care, pe semne erà în bune relațiuni cu funcționarii superiori, oamenii de știință și lumea cea bună din Viena, se adresâ Baronului Hegal, Directorul grădinelor imperiale austriace, cu rugăciune d'a-i recomandà un inginer peisagist destoinic, care săli desemneze planul grădinei proectate a se face în București, precum și un grădinar iscusit care sa îl pue în lucrare. Baron Hegal raspunse că se puteau găsì persoane care să fie în stare să execute lucrările proectate și să vie la București ca să le aducă la îndeplinire, dar într'același timp îi comunicâ că un inginer peisagist nu se puteà angajà mai jos de cât un salariu de 800 sau 1.000 de fiorini renumerare, plus câte 200 fiorini cheltueli de transport, atât la ducere cât și la întoarcere, plus locuință și lemne de încălzit, în tot timpul șederei sale aici. Acest inginer ar venì numai ca să însemneze pe fața locului planul grădinei, să stea aici puțin timp spre a supraveghea punerea sa în lucrare pe teren, și apoi să se reîntoarcă în Viena, și să lase ca un grădinar ce-l va însoțì, să aducă planul la îndeplinire, după indicațiile ce i se vor dà de dânsul, prin țarușì bătuți în pământ, pe hârtie, pe schița de plan, precum și prin explicații verbale. Grădinarul angajat în mod permanent s'ar mulțumì numai cu o leafă anuală dela 800 până la 1.000 fl. argint, plus cheltueli de drum, locuință și lemne de încalzit. Acest raspuns al Baronului Hegal fu comunicat Vornicului din întru cu raportul sau din 13 Octomvrie 1843, și acesta îl puse în vederea Sfatului Administrativ extraordinar cu raportul cu No. 1.276 din 23 Octomvrie acelaș an.

Sfatul, găsind prețurile cerute convenabile, aprobâ oferirea făcută, și dispuse ca suma de 50.000 lei din banii monumentului să se verse în casa centrală, sub supravegherea Logofătului Credinței; dintr'înșii să se cheltuiască 21.400 lei pentru facerea grădinei și udatul plantațiunei, iar restul de lei 18.600 să fie reservat pentru întreținerea sa în primul an și îndreptarea aleei șoselei. Aceasta deciziune fu comunicată d-lui Philipsborn, cu învitațiune d'a redactà, încheia și subscrie în numele guvernului român contractele necesare cu cei doi oameni speciali în condițiile propuse de ei.

Agentul oficios se grăbì a aduce la îndeplinire ordinele primite, și după aceia, cu raportul din 16 Noemvrie anul 1843 și prin scrisoarea particulară dela 17 Noemvrie, trimise una după alta, făcù cunoscut Marelui Vornic că Baron Hegal, nu găsește un inginer peisagist care sa întrunească toate condițiile de capacitate cerute pentru a face o lucrare atât de importantă, și care să consimță a părăsì Viena spre a venì pentru câtvà timp în București, p'acele vremi lipsite de drumuri de fier și de șosele dar pline de obstacole și de primejdii. Într'adevăr mari primejdii înfruntà omul ce făcea niște drumuri atât de lungi și de obositoare; plecând, adesea el își expunea viața și sănătatea. Văzându-se în fața acestui obstacol, Baronul pentru a fi agreabil Pr. Bibescu a fost nevoit să se despartă de propriul sau grădinar, de horticultorul anume Mayer, om capabil d'a corespunde cu demnitate la sarcina ce 'și luà asupra-și, și care sa întrunească

www.dacoromanica.ro

toate condițiile cerute pentru a efectuà un loc de petrecere demn de capitala unui stat.

In ceeace privea pe grădinarul care aveà să aducă la îndeplinire planurile însemnate prin țăruși de Mayer pe pământ, și care să rămâe în București spre a terminà lucrările, a supraveghea prinderea copacilor, a împodobì grădina cu flori și a o întreține în decurs de câțivà ani, pâna ce grădina ar fi desavârșit formată, baron Hegal recomandâ d-lui Philipsborn pe un gradinar anume Franț Harer, care lucrase mai mult timp sub ordinele lui Mayer și sub privegherea sa, într'un timp îndelungat, și tot de odată într'un chip mulțumitor. Aceste două persoane se angajară să se achite de sarcina ce 'și luà asupra lor în condițiile urmatoare: Mayer consimțì sa se mulțumească numai cu 1.000 de fiorini argint pentru tot timpul cât va durà sarcina sa, care nu va trece în nici un caz peste trei luni, plus locuință, luminat și lemne de încălzire, precum și cheltuelile de transport în sumă de 100 fl. la ducere și toți atâțea la întoarcere.

Grădinarul Harer cerù 300 de fl. argint pe lună pe tot timpul cât va trebuì să stea sub ordinele d-lui Mayer, plus locuința, luminat, încalzit și cheltueli de transport în valoare de aceeaș suma. Dacă va fi însărcinat să dirijeze el singur lucrările de stabilirea grădinei publice sau de întreținerea sa, el ar prinde bucuros să se stabilească în Țara Românească și să se devoteze exclusiv serviciului ce 'i va încredința guvernul, și într'acest caz se va mulțumì numai cu o leafă anuală de 600 fiorini argint, plus locuința, luminat și încălzit. Cu aceste condiții amândoi declarară că ar fi fost bucuroși să subscrie contractele de angajament, să vie în București și să se apuce de lucru.

Acele condiții parînd d-lui Philipsborn raționale, apropiate de cele ficsate de minister și puțin oneroase, primì ambele propuneri, sub beneficiul aprobărei ministrului, ridicâ dele cassa de bancă a Curței din Viena 200 fiorini, contra unei chitanțe plătibile de guvernul român, dădù câte o sută fiorini la fiecare, și 'i expediă pe amândoi spre București.

IV.

Oamenii speciali trimiși de baronul Hegal sosiră la București pe la începutul lunei Decembre anul 1843, și imediat ce se instalară aici, se grăbiră a inspectà terenul și a luà cunoștință de antreproectele dejà întocmite de d-l Blaremberg arhitectul Statului. După aceia, fiind puși în măsură d'a aflà aceia ce aveà să aducă la îndeplinirea și, convingându-se că sarcina lor erà mult mai grea decât și-au închipuit, atât artistul peisagist precum și grădinarul își modificară pretențiunile și majorară cuantumul sumelor cu care se învoise la Viena cu d-l Philipsborn. Față cu această abatere dela angajamentul luat, șeful Departamentului dinăuntru, în considerare că acea majorare nu erà prea mare și pretențiunile lor nu tocmai exagerate, neavând pe alt cineva la îndemână, care să'i dea aceleași garanții întemeiate pe autoritatea unui om competinte și de valoarea baronului Hegal, fu nevoit să primească propunerea și să ceară sfatului Administrații extraordinar autorisarea d'a încheia contractul definitiv.

www.dacoromanica.ro

Așa dar d-sa, prin raportul cu No. 1455 din 13 Decembre 1843, comunică sfatului că a sosit în București d-l Mayer directorul gradinei baronului Hegal, împreună cu un gradinar anume Franț Harer, cu care, intrând inginerul statului în tocmeală, cel d'ntâiu a cerut pentru alcătuirea planului și însemnarea pe loc a celor mai însemnate puncturi pe întinderea șoselei în lungime de 150 stânjeni și în lațime de 100 stânjeni, 248 galbeni austriaci, socotindu-se într'acea suma și cheltuiala venirei și ducerei d-sale; iar cel d'al doilea s'a învoit pentru desăvârșita lucrare și îngrijirea sădirelor în curs de un an 800 fiorini argint și osebit 158 fl. arg. cheltuiala venirei sale.

Aceste sume părându-se atât Ministrului cât și sfatului administrativ convenabile, nu tocmai exagerate și acceptabile, au fost primite ca bune, și la 22 Decembre anul 1843 s'a încheiat contracte în regulă cu ambii specialiști; *printr'acele* centracte amândoi se angajau ca, în termenul cel mai scurt, unul să însemne pe hârtie și pe pământ, și celalt să execute lucrările necesare pentru construirea gradinei dela șosea, care, cu acea ocazie, fiindcă s'a hotărît a se executa cu parte din banii destinați pentru statuia proectată a se ridică în onoarea contelui Kisseleff, se hotarî a primì denumirea de: *șoseaua Kisseleff*, nume ce poartă și azi.

Iată cele mai esențiale puncte ale contractului încheiat cu d-l Mayer:

D-sa se angajează a face pe pământ planul grădinei publice ce s'a proectat a se face pe terenul aleei Kisseleff pe o distanță de 150 stânjeni lungime și 100 lățime. Acest plan va fi reprodus și pe hârtie în plan general și planuri de detalii, câte vor fi necesare pentru înțelegerea executărei proectate, precum și un memoriu sau o descripție în limba germană a planului și a lucrărilor necesare, pentru instrucțiunea gradinarului angajat să aducă la îndeplinire execuțiunea lor.

Pentru aceste lucrări, guvernul român va plăti d-lui Mayer cheltuelele de drum din Viena la București și pentru înapoierea sa 98 galbeni aust. precum și o renumerare de 700 fl. arg. pentru lucrările susmenționate. Lucrătorii, instrumentele de arpentagiu, uneltele, sforile și orice alt material necesar, va fi procurat de către guvernul român. Un topograf va fi pus la dispoziția d-sale, spre a fi ajutat în operațiunile pe teren. Plata cuvenită se ve face în două termene, și anume 350 fl. arg. imediat, iar 350 după ce planurile vor fi terminate și aprobate; asemeni și cheltuelele de drum.

Iată și cele mai de seamă puncte ale memoriului explicativ representat de d-l Mayer Vorniciei din întru:

1. Din copacii săditi d'a lungul aleei Kisseleff se vor alege cei mai buni spre a fi răsădiți după noua orânduială, făcându-se gropi mari, în care sa fie așezați, după ce vor fi scoși din locurile în care sunt prinși și vor fi înconjurați de pământ mult, care să le adăpostească rădăcinele. Vara vor fi des udați spre a puteà isbuti.

2. Gropile în care au să fie așezați trebue să fie săpate cât de curând, pentru ca atât interiorul lor cât și pământul scos din ele să stea cât s'ar puteà mai mult sub influența atmosferei și pentru ca sădirea ce se va face primăvara să reușească mai bine.

www.dacoromanica.ro

3. Sădirea pe vreme de iarnă cu pământul înghețat e mai folositoare, căci copacii se prind mai lesne, cresc mai curând, și dobândesc umbră mai în grabă.

4. Dacă se va întrebuința salcâmi la sădirea aleei, atunci se pot pune și ei, dar în deosebite rânduri și fără a se amestecă cu teii.

5. Mai frumos este, atât pentru alee, cât și pentru laturele sale de a se sădî: sau numai salcâmi, ori numai tei în câte patru rînduri de arbori.

6. Salcâmii cresc în adevăr mai curând, însă nu dau umbră așà de bună ca teii; afară de aceasta teiul se găsește în țară în mare cătățime. (Pe atunci salcâmul erà la noi un copac rar).

7. Se va alege din copacii în ființă, arborii cei mai buni și mai frumoși pentru cele patru rânduri de pomi ce sunt proectate [1]).

V.

Memoriul explicativ fu executat cu punctualitate de către ajutorul lui Mayer, iar dânsul, după ce însemnase pe teren tot ce erà de executat în campania viitoare, se înturnase la Viena, unde fusese chemat cu insistență ca să execute încă și alte capodopere horticole tot atât de remarcabile. Erà mult solicitat Mayer, pentru că dejà devenise renumit ca om special, înzestrat cu multe cunoștințe tehnice și reputat ca artist peisagist înzestrat cu un gust în formarea grădinelor cu studii profunde a naturei, cu o abilitate remarcabilă d'a crea peissagiuri frumoase, fără exagerațiuni de rău gust și încărcături costisitoare, care seamănă mai mult a jucării de copii de cât a lucrări de artă. Prin el se desvoltă la noi gustul pentru transformarea grădinelor patriarhale în parcuri și grădini europene. El a făcut în anul 1845 grădina Măgurele din apropiere de București, fosta proprietate a lui I. Oteteleșeanu, în care azi se află instalată școala de fete ce poartă numele său; mai apoi grădină dela Maia proprietatea regretatului Barbu Catargiu, cea dela Filipești din Prahova și altele, iar în cele din urmă frumoasa și neîntrecuta grădină a Cișmigiului care face podoaba cea mai de seamă a Bucureștilor.

Mai cu asupra decât ori unde, el s'a destins în schițarea, desemnarea, celor două grădini publice din București: a grădinei dela capul podului Mogoșioaei și a grădinei ce prin executarea sa a înlocuit balta Cișmigiului. La amândouă, într'un stil adevărat pitoresc, dar cu totul deosebit, a schițat perspectivele cele mai variate și mai agreabile, în toată lungimea și lățimea lor, a ficsat așezarea plantațiunilor în toate părțile și a dat pretutindeni grădinelor un caracter grațios, surprinzător și armonios. Ce a făcut la Șosea a făcut și la Cișmigiu, tot ca același gust și într'un stil frumos, dar cu totul deosebit și mai vast. Tot d-sa a schițat, desemnat și construit, repet ca să se știe, și această frumoasă și impunătoare grădina a Cișmigiului [1]).

Oamenii înzestrați cu talente mari care es din rândul comunilor muritori, prin eminentele lor însușiri, sunt întotdeauna victemele in-

[1]) Toate aceste date, notițe și extracte sunt culese din dosarele Ministeriului Agriculturei și Domenielor Statului.

[2]) După notițele împrumutate dela *d-l Knechtel* care a fost șeful grădinelor publice ale statului în anul 1905.

www.dacoromanica.ro

vidioșilor și mai ales a nulităților clevetitoare, prin urmare n'a putut să scape de asemenea plaga nici gradinarul Mayer. Erà pe atunci în București un pictor peisagist anume Semine, care pretindeà că erà mai priceput în schițare, desemnare și executare de gradini. Acest zoil modern, urzì în jurul persoanei și operei lui Mayer o pânză deasă de intrigi și calomnii meschine, care scârbiră pe destinsul artist atât de mult, încât pela 1852, abia după ce terminase grădina Cișmigiu și efectuase ultimele îmbunatățiri la grădina dela Șosea, deși mai aveà încă de lucru, îl hotarîră să părăsească București și Țara Românească și să se ducă la Constantinopole, unde erà chemat de sultanul Ald-ul-Medjid că să fie șeful grădinelor palaturilor sale.

Intriga începu din faptul că un număr oarecare de copaci, transportați din locuri prea depărtate, cu mijloacele primitive de locomoțiune ce erà disponibile pe atunci, și fiind transportați în grădina Kisseleff, s'au uscat după câți-va ani de vegetație, astfel că a trebuit să fie înlocuiți cu alți; o asemenea întâmplare poate să aibă loc în ori și care grădină; asemeni și câțiva din arborii și arbuștii exotici au fost aduși tocmai dela Milano (Lombardia), pe mare până la Galați, și pe uscat dela Galați până în București, negreșit cu carele și cu o cheltuială relativ mare, în loc să și'i procure, după oarecare întârziere, prin semănare de sămânță într'o pepinieră în țară.

Aceste acuzațiuni fură adresate artistului, chiar puțin după ce dragostea ce simțea pentru cele două mari opere ale sale, grădina Kisseleff și grădina Cișmigiu, îl silise să se înduplece d'a părăsì pentru totdeauna Viena, unde locuise până atunci, și d'a se lipsì de o clientelă numeroasă ce avea acolo, și, după ce se instalase în mod definitiv în București, împreună cu o soră a sa, pentru a terminà mai curând grădina Cișmigiului și a repară micile stricăciuni ivite la șosea, prin noi replantări. Aceste acuzațiuni nedrepte avură asupra caracterului său nervos, impresionabil și susceptibil, o influență atât de mare, în cât îl determinară să renunțe la plăcerea ce simțeà de a trăì în București, el și sora sa, căci căsătorit n'a fost nici odată, și d'a părăsì pentru totdeauna România, ca să se ducă să se instaleze la Constantinopole. Această strămutare, schimbarea bruscă de aer și supărarea ce simțise când s'a văzut atins în amorul său propriu de artist cu mare renume, contribuiră ca să-l îmbolnăvească fără însă să'l arunce la pat.

Pe când erà bolnav dar încă pe picioare, primi chiar dela Vodă Știrbei o rugăciune d'a venì fără de zăbavă în țara și d'a se duce la Rîu Vadului, pentru a desemna și clădì acolo un arc de triumf, prin care să treacă M. Sa Impăratul Franț Iosif al Austriei, spre a călcà pe pământul României, dincoa de Turnul Roșu, precum si un pavilion în care va fi întâmpinat de M. S. Domnul Țărei Românești Barbu D. Știrbei, care va venì la localitate spre a ura bună venire M. Sale Imperiale. Mayer, deși bolnav, fu următor invitației ce premise; s'a dus la locul hotărît, în crerii munților, a făcut o lucrare care a atras admirațiunea tuturor, ba chiar și atențiunea imperialului oaspete, dar, din cauza ostenelelor ce a îndurat și a răcoarei munților, s'a îmbolnăvit din nou și peste scurt timp de zăcere, boala i s'a agravat, atât de rău în cît după înturnarea sa în Bu-

www.dacoromanica.ro

cureşti a căzut la pat bolnav de tiphos şi peste câtevà zile a murit în vârstă numai de 38 ani, şi a fost îngropat în pământ românesc. Cu câtevà zile mai naintea morţii sale, a murit şi sora sa care 'l însoţise la Turnul Roşu, de aceiaşi boală; ea, ne putând să fie adusă în Bucureşti, că boala la ea se manifestase în mod grav dela început, a fost dusă, căutată, şi înmormântată în o mânăstire de maici din apropiere de Rîu Vadului.

Carol Friderich Wilhelm Mayer s'a născut în anul 1824 la Ordtdorf din Meclemburg, Germania de Nord, şi a murit în Bucureşti în ziua de 3/15 August 1852; el fu înmormântat în cimitirul catolic dela Sf. Vineri. Moartea sa fu regretată de toată lumea care a putut să aprecieze eminentele sale calităţi, şi carul său funebru a fost urmat de boieri cei mai de seamă, în fruntea cărora mergeà, în bogatul, frumosul şi pitorescu său costum de baş boer, bătrânul mare ban Iordache Filipescu, care niciodată n'a purtat un costum european şi care, cu figura cea imposantă, cu barba sa mare şi albă şi cu portul sau oriental, făcù o impresiune adâncă şi foarte uimitoare asupra Germanilor stabiliţi în Bucureşti, câţi, ca şi el, făcură parte din tristul cortegiu. Aceşti Germani se stabilise pe pământul românesc spre tristul cortegiu, Germani care se stabilise pe pământul românesc spre a contribuì la încetăţenirea civilizaţiunei occidentale a Europei, pe malurile Dunărei, unde, putem mărturisì fără de ruşine, pe la anul 1852, erà încă sub influenţa obiceiurilor orientale.

Astfel perì, în mijlocul capitalei ţărei noastre, omul de talent care venise din depărtare ca să înfrumuseţeze capitala noastră, străinul care consimţise de buna sa voie a se romanisa, fiind îndemnat numai de dragostea pentru pământul ce 'şi da silinţele să înfrumuseţeze, calomniatul care căderà victima invidiei şi a răutăţii, Mayer, al cărui nume îl înmortalisează şi în totdauna îl va face să fie repetat cu respect de Bucureştenìi iubitori aì artelor frumoase, admirând grădina Cismigiu grădina dela Şoseaoa Kisseleff şi grădina Măgurele, trei mărgăritare peisagiste ale ţării noastre, din care una e mai frumoasă ca alta.

El ar fi trebuit să mai trăiască, că erà încă tânăr, n'aveà mai mult de 38 de ani, fiindcă Bucureşti aveà pe atunci încă nevoe de lucrări de edilitate înfrumuseţătoare, fiindcă planul ce el pusese în vederea lui Vodă G. Bibescu, prevedeà să parceleze locurile dintre grădină şi al doilea rond dela şiosea, pe care să le vândă la particulari, pe care ei să construiască vile şi grădini. Acest plan fu pus în executare mult mai târziu, căci executarea lui aveà nevoe de un executator de valoarea sa, şi nu se putea găsì cu înlesnire pe atunci oameni înzestraţi cu priceperea, gustul, amorul pentru tot ce e frumos şi priceperea sa. Dacă ar mai fi trăit, locul dintre grădină şi rondul al doilea ar fi fost utilizat mai cu folos pitoresc de cât cum a fost după moartea sa, şi poate că, în urma îndemnului său fascinator şi impulsoriu, s'ar fi făcut multe lucruri frumoase, sub supravegherea unui om de valoarea lui Mayer, astfel că până azi şirul vilelor dejà ar fi ajuns până la Băneasa[1]).

---

[1]) Imprumutate tot din notiţele d-lui grădinar şef *Knechtel*.

www.dacoromanica.ro

VI.

Planul grădinei Kisseleff și al transformarii șoselei fu repede executat pe teren și grădină repede plantată, astfel că în anul 1845, toate lucrările, în toate amănunturile și toate accesorile lor, fură terminate. Copacii fusese mutați din locurile lor și prinși; boschetele fusese formate și șoseaua transformată într'o grădină, încă în formațiune, dar bine desemnată, bine alcătuită și presentabilă în mod destul de avantajos. De atunci încoà ea primì în mod succesiv îmbunătățiri peste îmbunatățiri, care au adus'o în starea în care se găsește azi, și chiar de atunci primì numele de *grădina Kisseleff*. Această botezare s'a săvârșit cu doi ani mai nainte de desăvârșirea ei, printr'o serbare fastuoasă, ce avu loc cu mare pompă, la fața locului, în ziua de 29 Iunie anul 1844, cu ocazia serbărei zile onomastice a fostului deplin împuternicit Președinte al Principatelor. Acea zi fu sărbătorită întocmai ca o serbare națională, cu petreceri publice, mese boerești și populare, iluminații și focuri de artifiție.

Negreșit această grădină n'a rămas în forma sa primitivă, nici în întinderea de 150 de stânjeni ce a avut la început. Incetul cu încetul, șoseaua s'a întins, în starea de bătătorire perfectă în care a ajuns în vremea noastră, până la rondul al doilea și s'a înconjurat de pe ambele laturi de câte două rânduri de tei stufoși, la spatele cărora s'au clădit vile frumoase, care azi fac podoabă cea mai agreabilă a șoselei. După ce s'a terminat această a doua șosea, prin ea s'a unit cu bariera Herăstrăului și cu șoseaua spre Târgoviște cu o șosea nouă, pentru ca să pue grădina la adăpost de circulația zilnică a carelor și căruțelor de transport a materialelor și a proviziunilor. Apoi pe la 1859 s'a început terminarea și ornarea cu un împătrit șir de arbori a șoselei a treia, care a unit rondul al doilea cu al treilea; rond croit drept în marginea pădurei dela Băneasa. Această porțiune nouă a șioselei Kisseleff, s'a unit mai apoi cu șoseaua națională ce duce dela București la Ploești și Predeal.

Cu mărirea razei orașuului București și cu înconjurarea din toate părțile a grădinei dela șosea cu case de tot felul, pela 1864 a fost de neapărată trebuință ca bariera orașului să se mute dela capătul Podul Mogoșioaei la capătul rondului al doilea și grădina să se încorporeze în raza orașului. Această preschimbare a statului civil al acestui loc de preumblare, desvoltarea crescândă a vegetației din grădina, care cu cât treceà mai mult timp, cu atât dobândea din ce în ce o desvoltare mai mare, și îmulțirea populației Bucureștilor, au silit pe differitele guverne, câte sau perindat în capul puterei de atunci încoà, ca să transforme mult în bine această grădină și să prelungească întinderea el, mai ales spre partea despre capătul Podului Mogoșioaei, până ce a atins șoseaua înconjurătoare orașului.

In partea dreaptă a șoselei, venind despre acest pod care azi se numește „Calea Victoriei", mai acum patruzeci de ani se află un fel de caravan-serai numit *hanul Niculcea;* pe la spatele său se află o uliță nepavată și întunecoasă ce se prelungeà d'a lungul spatelui grădinei și în capul ei despre podul mai sus citat, se aflau câteva prăvălii vechi scunde și cu o înfățișare respingătoare.

www.dacoromanica.ro

In locul acelei uliţe, în care domnea în permanenţă, primăvara, toamna şi iarna un noroiu urîcios şi adânc ce emană nişte mirosuri miasmatice, ázi se află *şoseaua Jianu* pe care circulă în permanenţă, în timpul zilei şi serei, nenumăratele trăsuri ale unui tramvai tras de cai, care duce la rondul al doilea al şoselei şi întoarce în oraş mii de călători. Acum acea şosea se lărgeşte, se pavează cu macadam petrolizat, se canalisează şi se ornează cu câte două rânduri de arbori stufoşi, întocmai ca şi şoseaua Kisseleff, spre a puteà Bucureştenii să se ducă pe ea la Herăstrău, ce se transformează într'un parc naţional şi o grădină de preumblare publică. Pe şoseaua Jianului în capătul despre calea Victoriei, în locul prăvăliilor mizerabile, scunde şi ruinate din capătul său azi se răsfaţă vastul şi frumosul palat Sturza. Acest palat astăzi e proprietatea statului şi în el se află instalat Ministerul afacerilor străine. In locul hanului lui Niculcea azi este măreţul palat al Institutului Geologic. In părţile despre miază zi şi apus sînt două strade late şi bine pavate cu piatră cubică şi cu macadam; una din ele servă comunicaţia laterală între Podul Mogoşioaei şi Podul Târgului d'afară; ea se numeşte şoseaua Ştefan cel Mare, care de curînd s'a transformat în alee umbrită de arbori şi bine pavată, şi care din an în an devine o arteră de comunicaţie bine întreţinută; cea-l-altă e şoseaoa Jianului. In prelungirea acestei şosele, în locul maghernitilor infecte dela spatele fostei barieri a Podului Mogoşioaei, s'a croit, pavat şi împodobit strade pe marginea cărora s'au clădit vile cochete şi elegante, precum şi splenditul *Bulevard al Colţii* numit astăzi *Lascăr Catargiu* şi care peste scurt timp a început să fie populat de o parte din elita Bucureştilor.

Dincolo de hanul Niculcea care s'a dărâmat, s'a sădit o nouă grădină desenată într'un chip cu mult mai modest şi mai economic ca vechia grădină, dar care înlocueşte cu avantagii vechiul caravanserai şi însănătoşează localitatea; tot cu asemenea grădină e înconjurat şi palatul Institutului Geologic. O vastă piaţă numită, *a Victoriei* care are forma unei mari rotonde, curată şi bine pavată, se resfaţă între grădină şi oraşiu. Intr'acea piaţă răspund: Calea Victoriei, Bulevardul Colţei, Şoseaua Ştefan cel mare, Şoseaua Filantropiei, şoseaoa Jianul, Şoseaua Kisseleff, şi strada Buzescu.

Dela capătul grădinei despre calea Victoriei, în partea despre apus, se află mai întâiu: Biserica Mavrogheni, vechia *Panaghia Theodocos Pighi*, restaurată de curând; frumoasa şcoală primară, clădită de Primăria capitalei pe când erà primar d-l N. Filipescu în stil drăguţ românesc vechiu şi cu faţada despre şosea; d'asupra mormântului în care se odihnesc rămăşiţele pământeşti ale marelui I. Heliade Rădulescu, azi se ridică o frumoasă cruce de granit în stil bizantin, construită prin îngrijirea pioasă a D-lui C. Dissescu, fostul Ministru al Cultelor şi Instrucţiunei publice, cu cheltuiala acelui Minister. Peste drum de biserică, şi despărţită de ea de strada Mavrogheni, în locul vechiului palat al monetăriei statului astăzi dărâmat, se clădeşte acum un vast palat pentru Muzeul Etnografic românesc. Alături de acest palat se află dejà clădit şi instalat nouł şi măreţul palat al muzeului mineralogic şi zoologic, care a înlocuit, precum am zis mai sus, şandramale de prăvălii vechi, ruinate şi

www.dacoromanica.ro

cu aspect respingător, ce au fost dărâmate acum vre-o câți-va ani în care deja s'a instalat o frumoasă colecție zoologică și una mineralogica mai modestă.

VII.

Astăzi șoseaua Kisseleff, mulțumită darnicelor sacrificii făcute de toate guvernele ce sau succedat dela înființarea sa, și până astăzi, este cel mai frumos loc de petrecere al Bucureștenilor. Vechiul bufet de scânduri s'a înlocuit cu o adevărată vilă în stil românesc, construită întocmai după planul restaurantului românesc din secțiunea română dela expoziținea din Paris din 1882; aleele sau întreit, astfel că au loc să se plimbe pe ele în voe nesupărați, atât persoanele în trăsură cât și cele pe jos, ba încă și călăreții și bicicliștii, fiecare pe aleia sa; șoseaua din mijloc a dobândit prin de aproape îngrijire a personalului technic al Ministerului lucrărilor publice al celui al Domeniilor Statului și al Primăriei capitalei, sub a cărei îngrijire se află azi, un adevărat macadam bine nivelat și resistent, întărit cu praf de ciment amestecat cu pietricele bine așezate și țițeiu, ast-fel că nu se mai produce praf nici gropi pe el. Asemeni canale de scurgere și de apă sunt așezate în toate direcțiunile; umbra arborilor a devenit foarte deasă, stufoasă și foarte răcoritoare, tăetura și regularitatea simetrică a boschetelor nu lasă nimic de dorit, serviciul măturatului și al stropitului se face cu o regularitate aproape ne imputabilă; cu toate acestea, cu regret trebue să mărturisesc, există un dar la mijloc, care împiedică chiar pe cei mai entuziaști admiratori ai șoselei să zică aceia ce ar fi trebuit să zică spre lauda sa. In locul laudelor, mulți zic, cu drept cuvânt: s'a vărsat peste acest loc multă bună voință, s'a utilisat multă știință și multe sforțări s'au sleit . . . dar . . . . . iarăși dar!

Acest dar, care aduce oare care umbră, dacă nu frumusețeĭ șoselei, dar numelui ce poartă, provine din faptul că ea se numește Kisseleff, și . . . numai noi știm pentru ce, căci am spus-o mai sus și am dovedit-o prin numeroase documente, dar majoritatea Românilor, străinii care ne vizitează și chiar Bucureștenii câți se plimbă pe acea șosea, nu știu pentru ce ea poartă acest nume, căci nu văd nicăeri pe Kisseleff, reprezentat prin o închipuire ori cât de modestă. Înțeleg, ceia ce s'a făcut altă dată pentru a respectà voința acestui om de bine pentru noi, exprimată în 1843, înțeleg iarăși, și de atunci încoà, cât timp a fost în viață, să se respecteze acea dorință a unui om ce ne-a făcut bine, care, fie din modestie, fie din alt motiv n'a voit să-i se ridice un monument pe pământul românesc, dar dela moartea sa încoà, lipsind orice motiv, n'am fi făcut oare bine noi Românii de azi să ne gândim a clădì proectatul monument, nu pe piața teatrului, că nu mai e locul potrivit, nici în mijlocul pieței Victoriei ori în al rondului al doilea unde e proectat a se ridicà monumentul commemorărei independenței României, și a gloriosului răsboiu ce a dobândit-o, pentru executarea căruia deja sau votat de corpurile legiuitoare creditele necesare, și care se va realiza acum când *Carol cel Mare*, creatorul acelei independențe nu mai e între noi, ci alt undeva într'un colțișor cât de modest al acelei grădini ce 'i poartă numele. Monumentul independenței s'ar puteà a se ridicà: sau în mijlocul pieței

www.dacoromanica.ro

Victoria, sau în aceia a rondului al doilea unde capitala a primit cu pâne, sare şi mult entusiasm pe tânărul Domnitor în 1866, când s'a suit pe tron, precum şi în anul 1878 când s'a întors victorios de pe câmpul de răsboiu al neatărnărei. Aceiace nu s'a făcut în 1843 dar ceia ce ar fi dorit să se facă spre a dovedì străinilor că Românul nu e ingrat, statuia lui Kisseleff s'ar puteà ridicà într'un colţ al grădinei faţă în faţă cu bufetul, în partea despre apus, ori în locul actualului havuz, sau în mijlocul lui între săriturile de apă, că mult a dorit să înzestreze Bucureşti cu apă fostul deplin împuternicit prezident al Divanurilor ambelor Principate române.

E timpul, cred, ca Românii, cari în totdeauna şi-au arătat recunoştinţa către binefăcătorii lor, de orice naţionalitate au fost ei, după ce Contele Kisseleff de mulţi ani a încetat din viaţă, patimile s'au potolit, istoria nepărtinitoare a putut să aprecieze mai bine şi mai cu sânge rece faptele împlinite, e timpul, zic, ca să se deà acelei *rara avis*, acelui *Corb alb*, acelui Rus iubitor sincer al Românilor, aceia ce i se cuvine; e timpul ca Românii să-şi aducă aminte de bine-facerile ce el le-a făcut şi să deà fiecăruia aceia ce i se cuvine după faptele spre folosul propăşirei ţării noastre, şi, fiind îmboldiţi numai de îndemnul generos al inimei noastre, care la momente solemne a fost pornit spre avinturi frumoase, să ne aducem aminte de votul obşteştei Adunări dela 26 Maiu anul 1831 şi să punem în executare, fără gândul că vom obţine prin acest fapt bunele graţii ale suveranului şi guvernului rus, ci numai cu gândul d'a ne împlinì o datorie de recunoştinţă. Atunci poate, dacă nu, în locul havuzului cu apă săritoare, sau în mijlocul lui, dominându-i aruncăturile şi formând un tot artistic, adică o fântână monumentală, cel puţin în mijlocul rotondei din faţa bufetului, s'ar construì proectatul monument, care de astădată ar fi ridicat, prin subscriere publică, în nişte proporţii nu prea pretenţioase, şi prin acest act am da vecinilor noştri despre răsărit, cel mai nemerit prilegiu d'a-i face să recunoască că Românii nu sunt ingrati faţă de bine-făcătorii lor, ci totodauna recunoscători faţă de cei ce în realitate le-au făcut bine. Atunci poate acești vecini, cu care vrem să trăim a pururea în cele mai excelente relaţiuni, s'ar încredinţa că Românul nu merită imputarea, ce mulţi demnitari ruşi i-au făcut, şi anume că Românii nu sunt recunoscători; atunci de sigur le-am dovedì că Românii ştiu să deà fiecărui la timp aceia ce este al său şi să răsplătească la vreme şi după merit pe toţii binefăcătorii săi.

Atunci şoseaua şi grădina Kisseleff ar meritâ să poarte numele ce poartă, căci ar aveà în mijlocul ei, întruparea în bronz sau în marmură a contelui Paul Dimitrievici Kisseleff, fostul deplin împuternicit prezident al guvernului provizoriu rusesc în principate în timpul ocupaţiei ruseşti din anii 1829—1834.

Această propunere, crez, n'ar întâmpina nici o obiecţiune din partea naţionaliştilor noştri, ea fiind făcută chiar de un *naţionalist*, ba încă a unui şovinist, dar care, iubind pe Români şi tot ce le aparţine, cu patimă, nu înţelege să urască pe străini, şi să nu'si arate recunoştinţa faţă de cei ce au meritat'o, de cei ce în adevăr le-au făcut bine.

N. D. POPESCU

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ȚERII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI

DE

VASILE BUHĂESCUL CĂMĂRAȘUL

(Urmare)

Țara Românească

30.

7076: 1568 Alexandru Vodă, al doilea numit cu acest nume, viind cu domnia dela Poartă, venit-au toți boiarii pribégi de ĭ s'au închinat; iar déca au trecut doao luni de domnĭa lui, el au tăĭat 11 boĭari mari și pre alțiĭ mulți; făcut-au și mănăstirea din jos de București, și din porunca Inpărăției viind cu oaste turcească, ca sa aducă pre frate său Pătru Vod[ă] la scaunul Moldoveĭ, lovitu-ĭ-au fără véste Ioan Vodă și i-au biruit, fugind Alexandru Vod[ă] și Pătru Vodă răsipiți pre unde au putut; iar Ioan Vod[a] au pus domn țării pe Vintila Vod[ă] în Țara Rumănéscă, pre carele apoi l'au omorât Alexandru Vod[a]. Acest domn au adaos un bir ce i-au zis de oaie seacă, și au murit în scaun, domnind ani 9.

Moldova.

Deci doamna luĭ Roxanda temăndu-să că, de să va mai rădica, iar va face vărsare de sânge, l-au otrăvit. Și au murit în scaun, domnind ani 5.

29.

7077: 1569 Bogdan Vodă al patrulea numit cu acest nume, fiiul lui Alexandru Vodă, l-au rădicat boĭariĭ și țara domn în locul tătâne-său, însă fiind copil trebile țării le otcărmuĭa maică-sa doamna Roxanda, fiind vrédnică; iar apoi murind maică-sa și înțelegând că iaste copil

www.dacoromanica.ro

La Ţara Rumănească era cu domnĭa tot Alexandru Vodă, fratele lui Pătru Vod[ă] Şchiopul.

Pre aciastă vreame, din pricina lui Ioan Vodă domnul Moldovei, au făcut Tătarĭi mare pradă în ţară, cât de atuncea cea mai mare pustiitate au rămas ţărĭ, dar şi Ioan Vodă, pentru faptele lui ceale mai mult păgăneşti, a luat osândă dela D[u]mn[e]zeu, cât încăpând în mâinile Turcilor, l'au legat de coadele a doao cămile şi slobozindu-le prin tabără, l'au sfărâmat.

l'au mazilit şi au trecut în Ţara Leşască, domnind ani 1 luni..

Pre aciastă vreame Sultan Suleiman înpăratul turcesc s-au rădicat cu multă putére asupra Némţilor şi multă pradă şi răsipă au făcut Ţării Nemţeşti şi au luat cetatea Sighidinul, fiind înpărat, nemţesc Maximilian, şi acolo au murit şi Sultan Suleiman de boală de vintre, înpărăţind ani 44.

30.

Ioan Vodă, unul numit cu acest nume pre carele l'au adus Înpărăţĭia dela Rodos şi i-au dat domnĭa, al cui fecior au fost nu să ştie; carele viind la scaun, multe răotăţi au făcut, cât pre toţi domnĭi au covârşit cu tirăniile: băgat-au în foc de viu pre Vlădica Gheorghie, pentru prepus de avuţie i-au dat vina de curvie cu sodom. Iar Theofan Mitropolitul au fugit preste munte. Temniţile era pline de călugărĭ, pre mulţi boĭari de cinste i-au omorât cu gréle munci. Şi faptele lui mai mult de cât céle păgâneşti: s'au însurat în postul cel mare; iar dup[ă] ce au domnit 3 ani simţind că l'au mazilit şi au pus pre Pătru Vodă Şchiopul, el s'au hainit, şi cu ajutor dela Cazaci au stătut înprotiva lui Alexandru Vodă, cât şi scaunul Ţărĭi Rumâneşti l-au apucat. Luat-au dela Turci Chilĭa, Brăila şi Cetatea Albă; apoĭ mai viind oaste turcească şi Hanul, l'au biruit, cât singur mergând la paşa Saraschériul cu rea moarte l-au omorât, domnind ani 7. 7078 pol. 1570 pol.

31

Pătru Vodă al şaselea, ce i-au zis Şchiopul, fiiul Mircĭ Vodă, nepot de sor[ă] Mihnei Vod[ă], domnul muntenesc, viind dela Poartă au aflat ţara foarte stricată de Ion Vod[ă]. Şi după un an al domniei lui s-au sculat Ivan Potcoavă Căzacul cu oaste căzăcéscă şi au gonit pre Pătru Vodă den scaun. Fugind Pătru Vodă în Ţara Rumănéscă 7084: 1576

www.dacoromanica.ro

31.

7085: 1577 Mihnea Vodă al doilea numit cu acest nume, fiiul lui Alexandru Vodă, l'au rădicat boĭariĭ domn în locul tătă-ne său. Deci după ce au trecut 4 ani aĭ domniiĭ lui, iar Meh[e]dinţiĭ au rădicat un domn pre Radul Vodă popa, și stând cu războiu în protiva Mihnei Vodă, i-au biruit Mihnea Vodă, fugind Radul Vodă popa la Timișvar. Făcut-au și mănăstiré Tutana, și l'au mazilit Inpărăţiĭa, surgunit la Tarabuz, domnind ani 7.

32.

7091: 1583 Pătru Vodă al doĭlea, ce l'au numit și Cercel, fiiul lui Pătrașco Vodă, viind cu domnie dela Poartă, făcut-au beséricа domnéscă den Târgoviște, și au tăiat pre trei boĭari mari: *Dobromir Banul*, și Mihăilă Dvornecul și Gonţea Peharnecul, și au pus birul foarte mare și goștina den 10 oi una; și viindu-ĭ mazilie dela Poartă, el au trecut în Ţara Ungurească, domnind ani 2.

și viind cu oaste turcească și cu nepotu-său Mihnea Vod[ă] domnul muntenesc, au gonit pre Cazacĭ; dar și după acasta în doao trei rânduri au mai venit Cazaciĭ înprotiva lui, cât și alt cazac Alexandru, frate luĭ Potcoavă, i-au apucat scaunul, ţiindu-l o lună, și fără nici o odihnă i-au fost domniĭa luĭ; și mazilindu-l Inpărăţiĭa, l'au surgunit la Halep, domnind ani 5.

32

7089: 1581 Iancul Vodă, unul numit cu acest nume, au venit dela Poartă, neamul lui fiind Sas liutiuran de lége și lacom, pre mulţi pentru avuţiĭa i-au omorât. Luat-au din toată ţara den zéce boi unul, și multe răotăţi făcând, care fapte ale luĭ nesuferindu-le ţara, s'au rădicat Lăpușnéniĭ asupra luĭ, puindu-ș domn pre un Ioan Vodă Lungul și i-au biruit Ioan Vodă, cât și acel Ioan Vodă Lungul s'au înnecat în Prut.

Boĭariĭ înpreună cu mitropolitul au fugit toţi, și înţelegând înpărăţiĭa de răsipa ţăriĭ l'au mazilit, și el au trecut în Ţara Leșască, și acoprinzându-l craiul leșesc, i-au tăĭat capul, domnind ani 3, luni 7.

www.dacoromanica.ro

33.

7093: 1585 Mihnea Vodă, fiiul lui Alexandru Vodă, cu a doao domnie viind dela Poartă, au tăĭat pre Stanciul Logofătul, și au maĭ adaos un bir ce i-au pus găleată de păĭne și din 5 stupi au luat unul; și pre urmă și lui viindu-ĭ maziliĭa, s'au turcit, domnind ani 5.

33.

7093: 1554 Pătru Vodă Schiopul cu a doao domnie viind la scaun, toți boĭarii pribégĭ s'au străns cu bucurie la dănsul fiind,—ci iarăș și întru a doao domnie au avut supărare de Cazaci, dar tot i-au biruit. Făcut-au și mănăstiré Galata și după 3 ani aĭ domniei sale, făcut-au nunta nepotă-său Vlad Vodă, fiiul lui Miloș Vodă, de au luat pre fiica Mircii Vodă, la care nuntă au venit și nepotu-său Mihnea Vodă domnul muntenesc și mulți den megiĭași, nuntă domnească și cu multă pohvală și cheltuĭală în târg în *Tecuciu*. Iar pre urmă cerându-ĭ Inpărăția o sumă de bani mai mult de cât era legat birul țăriĭ, n'au avut să dea ferind țara de obicéiu, și lăsând cinstea domnieĭ, s'au dus în Țara Leșască cu multă părére de rău țăriĭ, domnind ani 7.

34.

7099: 1591 Ștefan Vodă întâiul numit cu acest nume, viind dela Poartă cu domnie, au domnit ani 1 pol.

34.

7099: 1591 Aaron Vodă unul numit cu acest nume, ce neam au fost nu să știe, luând domniia dela Poartă cu multă datorie. Și nefiind temătoriu de D[u]mn[e]zeu, mare pradă făcea țăriĭ pre afară, iar pre din lăuntru petrecea tot cu focurĭ și cu cimpoĭ și cu curviĭ, cât și jupănésele boĭarilor le siliia. Pus-au un bir țăriĭ de tot omul câte un bou, și dăjdile le strângea cu zapciĭ turciĭ. Acéste urâte fapte nesuferindu-le țara, s'au rădicat Lepușnéniĭ, Orheĭaniĭ și Sorocéniĭ, puindu-și domn pre un Ionașco Bogdan Vodă, și lovindu-să i-au birúit Aaron Vodă. Tăĭat-au după acasta pre mulțĭ boĭarĭ, prepuind că ar fi fost cu știrea lor. Și înțelegând Inpărăția faptele luĭ, l'au mazilit, domnind ani 1.

35.

7100: 1592 Alexandru Vodă al treĭlea numit cu acest nume, viind cu domniia dela Poartă, au domnit ani 1.

35.

7100: 1592 Aaron Vodă cu a doao domnie, încă până a nu sosi la Țarigrad iar datorniciĭ turcĭ și frânci ei au mers de au strigat la veziriul, să nu-l mazilească că le pier baniĭ. Și au făcut veziriul

www.dacoromanica.ro

de i-au dat iarăș domniia, și de pre cale au trimis pre Oprea Armașul cu izvod să prinză pre mulți boiarĭ; iar boiariĭ cum au luat véste au fugit toțĭ în Țara Leșască, iar Aaron Vod[ă] viind la scaun și mai mare tirănie au arătat făcănd multe asupréle țărĭ; și pre urmă hainindu-să el dela Inpărăție, s'au ajuns cu Mihai Vodă domnul muntenesc și cu Batăr Jicmon craiul unguresc și cu Rodolf înpăratul nemțesc să fie toți la o unire înprotiva Turcilor. Inpărăția înțelegănd, au poruncit Hanuluĭ să prade țara Moldoveĭ și țara Muntenească, iar Aron Vodă cu Unguri și cu Munténi au biruit pre Hanul. Pre urmă fiind părăt de Răzvan hatmanul său, la Batăr Jicmon craĭu, că va să s[ă] întoarcă iar către Turciĭ, l'au rădicat craĭul pre Aaron Vodă den Moldova și l'au dus în Țara Ungurească, unde la închisoare au murit, puind craĭul domn pre un Ștefan Radul Dvornecul. Domnit-au Aaron Vodă ani 2.

36.

7101 : 1593 Mihai Vodă, al doĭlea numit cu acest nume, acel vestit de vitejie, fiiul lui Pătrașco Vodă, luând domniia dela Poartă în zilile luĭ Sultan Murat înpărat. La aciastă vréme silindu-să Turcii să supue Ardealul, și pentru să le fie mai îndemână, au așăzat Turci în toată Țara Rumănească. Mihai Vodă văzănd nevoe nespusă a pămănténilor, și țara coprinsă de Turcĭ făcănd meceturi, arzănd beséricile, au rădicat sabie asupra Turcilor, și cu ajutor dela Batăr Jicmon, craiul unguresc, și dela Aaron Vodă, domnul Moldoveĭ, au scos toți Turciĭ den Țara Rumănească. Iar înpăratul sultan Murat înțelegănd de aciasta, trimis'au pre Mustafa Pașa și pre Hanul înprotiva lui Mihai Vodă, ca să'l scoață den domnie și să pue pre Bogdan Vodă fiiul Iancului Vod[ă], dar i-au biruit Mihai Vod[ă], cât și Mustafa Pașa au perit, și au prădat Mihai Vodă Țara Turcească până la Pravadiia.

www.dacoromanica.ro

Atuncea au murit Sultan Murat și s'au înnălțat la înpărăție Sultan Mehmet, carele neputând suferì rușinea despre Mihai Vodă, trimis-au pre Sinan Pașa saraschériul cu mulți pași și oaste și mai multă în protiva lui Mihai Vodă; și iarăș și mai rău fură biruiți de Mihai Vodă, cât abiĭa au scăpat Sinan Pașa. Biruit-au Mihai Vodă cu armele sale și pre Bator Andreĭaș craiul unguresc căt și el au perit; și au apucat scaunul Țării Unguresti, Beligradul, la stăpănirea lui și ținea Mihaĭ Vodă scaunul crăiiĭ, iar pre fiiul său Neculai Vodă îl pusése domn Țăriĭ Rumănești; și trufindu-să Mihai Vodă întru putérea luĭ, venit-au și la Moldova de au gonit den țară pre Ieremiĭa Moghilă Vodă; și apucând Mihai Vodă scaunul, pus-au domn pre Marco Vod[ă] fiiul luĭ Pătru Vodă, scriindu-să Mihai Vodă domn a trei țări.

Iar la cea de pre urmă l-au biruit și pre dănsul Ieremiĭa Vodă cu Léșiĭ, având războiu la Teleajina, căt i-au slăbit atuncea toată putérea luĭ. Și după aciasta i-au venit și lui sfărșitul, că cu meșteșug Basta Gîurgì Ghenaral au trimis doi căpitanĭ într'adins supt cortul luĭ de i-au tăĭat capul, domnind ani 8.

La Țara Rumănească era cu domniĭe tot Mihai Vodă.

Întru aciastă vréme Impărățiĭa Turcului, având oștile asupra Némților, era bucuros că să sfadéște Ieremiĭa Vod[ă] cu Mihai Vod[ă], și zic cum să fie trimis Turcii în taĭnă Ieremieĭ Vodă 40.000 de galbeni ca să facă oaste asupra lui Mihai Vodă. Și șăzând Mihai Vodă după așăzarea Ardealuluĭ, iar Ieremiĭa Vod[ă] îndemnat fiind de Turcĭ au mers cu oaste la Țara Rumănéască de au așăzat domn în București pe frate-său Simeon Moghila Voevod; ci n'au fost îndelungată domniĭa luĭ și l'au gonit Mihai Vodă; și aciasta au fost pricina, de s'au apucat Mihaĭ Vodă și de Ieremiĭa de l'au gonit și pre el din țară.

36.

Ieremiĭa Moghila Vodă, unul numit cu acest nume, fiind boĭar de țară, Dvornec mare, viind cu Zamoischi hatmanul leșăsc să-l aducă la scaun, Împărățiĭa încă trimisése pre Cazachereĭ hanul Crămuluĭ cu toată putérea, și cu ianicéri, să stea înpotriva Léșilor și să facă Hanul domn pre cine ar socoti. Și având răsboĭu la Țuțora, a nimănui biruință nu s'au ales, că au făcut Ieremiĭa Vodă céle șapte sate den țară, Căușașiĭ, și alte sate ce să numesc acum sate hànești, și au legat pre an miare și alte pocloane de să dau Hanilor, și i-au scos Hanul Ieremii Vodă și hatișirif de domnie vécinică. 7103: 1595

Iar Bator Jicmon craĭul unguresc au trimis domn pre Răzvan hatmanul

www.dacoromanica.ro

37.

7109: 1601 Șărban Vodă Basarab, întâiul numit cu acest nume, om înțelept, bun, viteaz, milostiv și cu odihnă săracilor, după moartea lui Mihai Vodă stând el domn țării și făcându-și pace de către toți megiașii, cu liniște domnia; iar un Seichil Moișej, domnul Ardé[lu]lui, nelăsându-l în pace, mers'au Șărban Vod[ă] cu armele sale împotriva Ungurilor și i-au biruit, cât și acel Seichil Moișej au perit. Iar mai pre urmă Batăr Gabăr, craiul unguresc, cu multă putére viind în Țara Rumânéscă, au gonit pre Șărban Vodă, și mare pradă au făcut țării, și măcar că Impărăția făcuse domn pre Radul Vodă, după stricare țării. Iar Șărban Vodă luând ajutor dela Léși și unindu-să și țara cu el, au mers în Țara Ungurească și au bătut pre Batăr Gabor, cât abia au scăpat el singur la Sibiiu. Apoi Șărban Vodă văzând că nu va putea trăi în Țara Rumânească, au trecut la Impăratul nemțesc, unde au aflat cinste și chiverniseală. Domnit-au ani 8.

lui Aron Vodă, cu multă oaste să-l ducă la Moldova, și lovindu-să cu oastea Ieremieĭ Vodă, fu biruit Răzvan hatmanul, cât și pre dânsul prinzându-l Ieremia Vodă i-au tăĭat capul.

Mai pre urmă Mihai Voda, Domnul Țării Rumanești, vrând să coprinză și Țara Moldoveĭ ca și Ardealul, au gonit pre Ieremia Moghila Vod[a] den țară și au apucat și scaunul, iar pre urmă Ieremia Vodă cu Zamoĭschiĭ hatmanul leșăsc, întorcându-să după Mihai Vodă cu mare vărsare de sânge l-au bătut la Telejina.

Făcut-au Ieremia Vodă și manăstirea Soceviţa, și au murit în scaun, domnind ani 12.

37:

Simion Moghila Vodă, unul numit cu acest nume, fratele Ieremieĭ Vodă, au stătut domn în locul frăține-său. Domnia luĭ pre scurt au fost, că au murit otrăvit de cumnată-sa, doamna Ieremieĭ Vodă, domnind ani 1. 7116: 1607

(Va urma)

EM. E. KRETZULESCU

www.dacoromanica.ro

LER IMPĂRAT.

(Urmare)

Adaos la materialul folkloristic.

Ler în superstițiile românești.

Inainte de a trece la partea IIIa lucrării de față, adică la studiul istoric propriu zis, trebue să adaug la materialul folkloristic adus mai nainte, încă un mărgăritar necunoscut și anume păstrarea numelui Ler în superstițiile poporului nostru, despre care am aflat, în cursul lucrării, că se aude într'o invocațiune la Românii de peste munți, în câtevà localități de pe valea Someșului. Acolo, într'adevăr, când oamenii aud tunând întâiu primăvara, zic în graiul dialectal:

«*Ler, Ler, capu mnieu de șer (fier);*

«Șatră, șatră, capu mnieu de ptiatră (piatră).

(Superstiții culese de d-l Filimon, Secretarul Muzeului etnografic «Carol I» ,din comuna Buzamezö (=Câmpul grâului), comitatul Solnoc-Dobâca, Valea Someșului, în manuscris).

Ca lămuriri folkloristice, să se compare această superstiție cu cele următoare:

a) In Moldova: «Când auzi primăvara tunând întâia-oară, să dai în cap de trei ori cu un fier sau cu o piatră, și să zici:

«Tunul ca ciurul,

«Capul ca fierul.

(*Artur Gorovei*, Credinți și superstiții ale poporului român. București, Acad. Română, 1915, p. 327. Vezi și pag. 114).

b) In județul Vâlcea, o practică superstițioasă pentru chemarea ploii poartă numele de: *Fierăritul.* (*Gh. F. Ceaușanu,* Superstițiile poporului român. București, Acad. Română, 1914, p. 33).

www.dacoromanica.ro

Fără îndoială că în această practică superstiţioasă se păstrează cultul păgân al lui *Jupiter Elicius*, al cărui nume îl purtă în titulaţia oficială atât împăratul Deocleţian cât şi ginerele său Galerius, luând amândoi supranumele de *Jovius*. Ler se păstrează deci atât în cultul politeist păgân, în superstiţii, cât şi în cultul creştinesc, în colinde.

* * *

Cu aceste date istorice, geografice şi folklorisitice, despre Ler Impărat, păstrate de poporul român până astăzi, voiu încercà să pătrund în lumea romană de odinioară, în epoca istorică a împăratului Galerius, recuceritorul Daciei.

(Va urmà)

AL. T. DUMITRESCU

www.dacoromanica.ro

CONDIȚIUNILE PUBLICAȚIUNII

Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, organul Societății Istorice Române, apare semestrial în două tomuri pe fiecare an.

Costul abonamentului pe an, pentru cei cari nu sunt membrii ai Societății, este de 25 lei în țară și 35 lei în străinătate, cu începere deia 1 Ianuarie al fiecărui an.

Membrii Societății primesc Revista gratuit, în schimbul cotizațiunii de 20 lei anual.

Redacțiunea Revistei se află la sediul Societății, Calea Victorii, No. 57, unde se vor trimite pe adresa d-lui Al. T. Dumitrescu, secretar, manuscriptele de tipărit, revistele, publicațiunile periodice sau ziarele ce au schimb cu Revista. Tot d-sale pot trimite cărțile lor autorii cari doresc să li se facă dări de seamă în Revistă.

Cotizațiunile, abonamentele și orice chestiuni de administrațiune a Revistei să se adreseze d-lui Al. T. Dumitrescu, Calea Victoriei, 57 București.

In caz de schimbare de domiciliu, d-nii Membri sunt rugați a notifică de urgență Secretariatului Societății noua adresă a lăcuinții.

Colecțiunea completă a Revistei pentru Istorie, Archeologie și Filologie, dela înființarea ei și până în present, se află de vânzare la administrația Societății Istorice Române.

---

www.dacoromanica.ro